

Raport diagnostyczny

Portret partnerstwa

Gminy Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego

Gmina Miasto Biłgoraj

Gmina Biłgoraj

Gmina Frampol

Gmina Księżpol

Gmina Tarnogród

Raport diagnostyczny

Portret Partnerstwa

Partnerstwo Gmin

Powiatu Biłgorajskiego

dla rozwoju gospodarczego

Portret obszaru i partnerstwa

Portret Partnerstwa Gminy Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego

Opracowanie

Związek Miast Polskich

Zespół autorski

Joanna Bobowska, Marek Leśniak, Grzegorz Godziek, Artur Szopa, Kamil Niklewicz

Kierownik projektu CWD

Jarosław Komża

Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego Plus” jest drugą edycją programu Centrum Wsparcia Doradczego, zainicjowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Obecna edycja CWD wdrażana jest przez Fundację Fundusz Współpracy oraz Związek Miast Polskich. Bezpośrednim wsparciem doradczym ekspertów FFW i ZMP objęto 77 partnerstw samorządowych. Program ma na celu popularyzowanie idei partnerstwa międzysamorządowego oraz budowanie kompetencji samorządów lokalnych do strategicznego planowania rozwoju we współpracy z innymi JST i planowania kompleksowych przedsięwzięć, rozwiązujących problemy rozwojowe i odpowiadających zidentyfikowanemu potencjałowi obszaru partnerstwa.

Dzięki współpracy Związku Miast Polskich, Fundacji Fundusz Współpracy, samorządów lokalnych i regionalnych oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, dla partnerstw samorządowych, w tym z obszarów borykających się z problemami rozwojowymi, przygotowywane są diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczo-przestrzennej, a następnie różnego typu strategie rozwoju oraz pakiety przedsięwzięć podnoszących jakość życia mieszkańców, a także dokumentacja konieczna do pozyskania dofinansowania.

Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego Plus” realizowany jest w okresie od kwietnia 2022 do czerwca 2023 roku w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

Skład Partnerstwa

1. Gmina Miasto Biłgoraj,
2. Gmina Biłgoraj,
3. Gmina Księżpol,
4. Gmina Frampol,
5. Gmina Tarnogród.

Skład Rady Partnerstwa

1. Janusz Roslan – Burmistrz Miasta Biłgoraja – przewodniczący Rady Partnerstwa,
2. Jarosław Bondyra – Zastępca Burmistrza Miasta Biłgoraja – zastępca przewodniczącego Rady Partnerstwa,
3. Andrzej Łęcki – Przewodniczący Rady Miasta Biłgoraja,
4. Wiesław Różyński – Wójt Gminy Biłgoraj,
5. Jan Majewski – Przewodniczący Rady Gminy w Biłgoraju,
6. Bartłomiej Światała – Zastępca Wójta Gminy Księżpol,
7. Grzegorz Szmołda – Wiceprzewodniczący Rady Gminy w Księżpolu,
8. Józef Rudy – Burmistrz Frampola,
9. Lech Kaczor – Przewodniczący Rady Miejskiej we Frampolu,
10. Paweł Dec – Burmistrz Tarnogrodu,
11. Dariusz Dołomisiewicz – Przewodniczący Rady Miejskiej w Tarnogrodzie.

Skład Grupy Roboczej

1. Joanna Schodzińska-Sitarz – Przedstawiciel Gminy Miasto Biłgoraj - koordynatorka,
2. Anna Momot – Przedstawiciel Gminy Miasto Biłgoraj – zastępczyni koordynatorki,
3. Wojciech Dziduch – Przedstawiciel Gminy Biłgoraj,
4. Jarosław Skubis – Przedstawiciel Gminy Księżpol,
5. Joanna Futyma – Przedstawiciel Gminy Frampol,
6. Bogdan Grasa – Przedstawiciel Gminy Tarnogród.

Spis treści

1.	Metodyka procesu diagnostycznego	10
2.	Charakterystyka partnerstwa	15
2.1.	Podstawowe informacje o partnerstwie	15
2.2.	Delimitacja obszaru funkcjonalnego w strukturze przestrzennej województwa.....	19
2.2.1.	Historia współpracy na obszarze Partnerstwa	19
2.2.2.	Delimitacja obszaru funkcjonalnego w strukturze przestrzennej województwa 22	
3.	Portret obszaru Partnerstwa – diagnoza elementarna na podstawie danych statystycznych, badań ilościowych i jakościowych	26
3.1.	Wymiar społeczny.....	26
3.1.1.	Rozwój demograficzny	26
3.1.2.	Dostęp do usług (publicznych i rynkowych), zapotrzebowanie na usługi	36
3.1.3.	Podsumowanie - wnioski.....	44
3.2.	Wymiar gospodarczy	48
3.2.1.	Ogólna charakterystyka przedsiębiorczości Partnerstwa, potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki	48
3.2.2.	Rolnictwo.....	56
3.2.3.	Rynek pracy	61
3.2.4.	Sytuacja materialna mieszkańców	69
3.2.5.	Otoczenie biznesu na obszarze Partnerstwa	76
3.2.6.	Potencjał inwestycyjny	78
3.2.7.	Sytuacja finansowa gmin Partnerstwa	81
3.2.8.	Podsumowanie	87
3.3.	Wymiar środowiskowo-przestrzenny	90
3.3.1.	Zagospodarowanie przestrzenne	93
3.3.2.	Środowisko przyrodnicze	95
3.3.1.	Infrastruktura techniczna i komunikacyjna, w tym aspekty zrównoważonej mobility	102
3.3.2.	Podsumowanie	119
3.4.	Wymiar instytucjonalny	121

3.5.	Analiza wzajemnych powiązań społecznych, gospodarczych, środowiskowych	125
3.5.1.	Obszary funkcjonalne w strukturze przestrzennej kraju i regionu	126
3.5.2.	Analiza powiązań funkcjonalnych oraz określenie wiodących funkcji na obszarze 127	
3.5.3.	Powiązania celów strategicznych gmin Partnerstwa	134
3.5.4.	Podsumowanie	136
3.6.	Wyniki badań mieszkańców, młodzieży i przedsiębiorców	137
3.6.1.	Analiza z badań przeprowadzonych wśród mieszkańców obszaru partnerstwa 138	
3.6.2.	Analiza badań młodzieży	140
3.6.3.	Analiza opinii przedsiębiorców	148
3.6.4.	Porównanie wyników badań	153
4.	Analiza potencjałów, barier i potrzeb rozwojowych obszaru Partnerstwa	156
4.1.	Kluczowe potencjały obszaru Partnerstwa (zasoby i produkty lokalne)	156
4.2.	Kluczowe problemy obszaru partnerstwa	164
4.2.1.	Wymiar społeczny	165
4.2.2.	Wymiar gospodarczy	169
4.2.3.	Wymiar środowiskowo - przestrzenny	174
4.3.	Czynniki warunkujące rozwój (analiza SWOT)	181
4.4.	Wnioski i podsumowanie – kluczowe potrzeby obszaru Partnerstwa	183
5.	Wykazy i spisy	188
5.1.	Spis rysunków	188
5.2.	Spis tabel	192
6.	Załączniki	195
6.1.	Ankieta badania mieszkańców – wyniki	195
6.2.	Ankieta badania młodzieży – wyniki	217
6.3.	Ankieta badania przedsiębiorców – wyniki	246

1. Metodyka procesu diagnostycznego

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczo-przestrzennej Partnerstwa Gminy Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego obrazuje potencjał społeczno-ekonomiczny obszaru z uwzględnieniem przestrzennych uwarunkowań środowiskowo-infrastrukturalnych oraz identyfikuje kluczowe problemy i główne potrzeby rozwojowe, decydujące o kierunkach rozwoju obszaru Partnerstwa.

Diagnoza jest punktem wyjścia, pierwszym etapem w procesie kształtowania strategii Partnerstwa Innego Instrumentu Terytorialnego (IIT) i zawiera uzasadnienie dla możliwych do realizacji projektów strategicznych.

Raport diagnostyczny Partnerstwa Gminy Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego powstał w okresie od maja do października 2022 roku we współpracy doradców Związku Miast Polskich (ZMP) oraz członków Partnerstwa – przedstawicieli Rady Partnerstwa i Grupy Roboczej.

Syntetyczna charakterystyka obszaru Partnerstwa została uzupełniona wynikami analiz przeprowadzonych przez Województwo Lubelskie, na potrzeby opracowanej strategii rozwoju województwa lub studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego województwa, na podstawie których wyznaczono obszar partnerstwa jako obszar funkcjonalny.

Diagnoza kontekstowa Partnerstwa została przeprowadzona w trzech wymiarach:

- społecznym - obejmującym procesy demograficzne, usługi publiczne - edukacja i wychowanie, kultura i sztuka, sport i rekreacja, aktywność i integrację społeczną mieszkańców (w tym opiekę społeczną), bezpieczeństwo (w tym zdrowotne) oraz mieszkalnictwo;
- gospodarczym - obejmującym rynek pracy, strukturę gospodarczą, atrakcyjność inwestycyjną i konkurencyjność obszaru w skali regionu, przedsiębiorczość, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki i rolnictwa, finanse komunalne, politykę podatkową i inwestycyjną, środki zewnętrzne, sytuację materialną mieszkańców;
- środowiskowo-przestrzennym - obejmującym zasoby wodne i gospodarowanie wodą, jakość i ochronę powietrza, klimat (adaptacja do zmian klimatu), leśnictwo i obszary chronione, usługi komunalne - gospodarowanie odpadami, infrastrukturę wod-kan, infrastrukturę drogową,

infrastrukturę kolejową, system ścieżek rowerowych, telekomunikację, w tym dostępność do internetu, dostępność komunikacyjną obszaru, organizację transportu publicznego, czas przejazdu między gminami. W wymiarze środkowiskowo-przestrzennym analizowano przestrzenne uwarunkowania rozwoju, sieć miast wg liczby ludności, rozkład wielkościowy miast w partnerstwie i otoczeniu, dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze.

Dodatkowo diagnoza została wzbogacona informacjami o współpracy i aktywności Partnerstwa (wymiar instytucjonalny).

Ostatnią częścią raportu diagnostycznego jest analiza potencjałów i problemów Partnerstwa. Część analityczną zamyka analiza czynników warunkujących rozwój (analiza SWOT) oraz podsumowanie w formie opisu potrzeb rozwojowych Partnerstwa.

Prace diagnostyczne, analityczne i badawcze dotyczyły spersonalizowanego dla danego Partnerstwa obszaru zagadnień i objęły szeroki zasób źródeł: danych, informacji i dokumentów, z wykorzystaniem specjalnie dedykowanych temu procesowi narzędzi badawczych i analitycznych, opracowanych przez doradców ZMP.

W raporcie diagnostycznym uwzględniono zasób źródeł zastanych (tzw. wtórnych) i wywołanych (tzw. pierwotnych):

- ogólnodostępne lub dostarczone przez Partnerów zastane/istniejące dane i opracowania o charakterze strategicznym, analitycznym, statystycznym, takie jak dokumenty strategiczne partnerów, ich plany rozwoju, opracowania i analizy tematyczne;
- dostępne dane statystyczne gromadzone przez GUS (Bank Danych Lokalnych), Urzędy Skarbowe, Urzędy Pracy;
- Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL) zbudowany w ZMP jako hurtownia danych zasilana z wielu źródeł publicznych i posiadająca 4 moduły analityczne:
 - <http://partnerstwa.monitorrozwoju.pl>
 - <https://gminy.monitorrozwoju.pl/>
 - <https://analizy.monitorrozwoju.pl/>
 - <https://przedsiębiorczosc.monitorrozwoju.pl/>
- zasób kartograficzny ZMP umożliwiający wizualizację danych generowanych przez MRL - analizy i prezentacje w ujęciu przestrzennym danych i zjawisk w formie kartogramów, map i ikonografik pozyskanych z rejestrów publicznych, np. POLTAX, ZUS, KRUS;

- informacje wygenerowane w trakcie procesu na podstawie badań społecznych;
- badanie opinii oraz planów życiowych młodzieży. Badania, przeprowadzone online w dniach 6 do 10 czerwca 2022 za pomocą dedykowanego systemu elektronicznego ZMP, objęły 352 uczniów ostatnich/przedostatnich klas szkół ponadpodstawowych mieszkających na obszarze Partnerstwa (z czego na wszystkie pytania odpowiedziało 284 uczniów). Ankieta koncentrowała się na kwestiach związanych z planami życiowymi i zawodowymi uczniów, postawami przedsiębiorczymi oraz postrzeganiem przez młodzież obszaru Partnerstwa, jako miejsca do życia. Badanie przeprowadzono przy aktywnym udziale szkół i ich organów prowadzących;
- badanie opinii mieszkańców gmin obszaru partnerstwa. Badania przeprowadzono online za pomocą dedykowanego systemu elektronicznego ZMP, na niereprezentatywnej próbie 310 aktywnych internautów-mieszkańców gmin obszaru partnerstwa, w dniach od 15 czerwca do 7 lipca 2022 (z czego na wszystkie pytania odpowiedziało 310 mieszkańców). W ankiecie poruszono tematy postrzegania partnerstwa jako miejsca do życia, sposobu korzystania z usług na terenie Partnerstwa i poza nim oraz zapotrzebowania na przedsięwzięcia, które powinny zostać zrealizowane w latach przyszłych. Badanie przeprowadzono przy udziale członków GR i pracowników właściwych urzędów, którzy zadbali o rozpowszechnienie informacji o ankiecie i prowadzili aktywne działania zachęcające mieszkańców do udziału w badaniu;
- badanie opinii przedsiębiorców działających na obszarze Partnerstwa, zwane dalej „Badaniami przedsiębiorców”. Badania przeprowadzono on-line za pomocą dedykowanego systemu elektronicznego ZMP w okresie od 10 do 27 lipca 2022 roku na niereprezentatywnej próbie 43 przedsiębiorców z obszaru Partnerstwa. W ankiecie poruszono tematy sytuacji gospodarczej, relacji z samorządem, warunków prowadzenia i perspektyw rozwoju firmy. Badanie miało charakter uzupełniający do informacji pozyskanych w trakcie spotkań z przedstawicielami JST;
- informacje wygenerowane w trakcie procesu na podstawie kwestionariuszy i formularzy;
- matryca bilansu usług na terenie obszaru partnerstwa. Badania samorządów w zakresie bilansu usług, będące analizą przepływów usług pomiędzy gminami oraz lokalizacji centrów poszczególnych kategorii usług na terenie partnerstwa uzupełniły indywidualne wywiady z wójtami i burmistrzami, konsultacje z GR i RP oraz wyniki badań mieszkańców i liderów;
- arkusz „Podstawowe pytania dotyczące przedsiębiorczości”. Badanie diagnozowało warunki/klimat w Partnerstwie do rozwoju przedsiębiorczości.

Poza analizą wypełnionego przez gminy arkusza odbyły się konsultacje wyników z GR oraz dyskusje na posiedzeniach RP na temat stanu przedsiębiorczości w Partnerstwie;

- arkusze do identyfikacji i rangowania zasobów i produktów Partnerstwa. Badania zasobów i produktów na obszarze partnerstwa polegały na inwentaryzacji oraz ocenie posiadanych przez samorządy zasobów i produktów lokalnych. Po spotkaniach i warsztatach z GR członkowie RP dokonali rangowania produktów. Wynik tego badania był podstawą do określenia potencjałów Partnerstwa;
- drzewo problemów. Drzewo problemów to narzędzie pozwalające na zidentyfikowanie kluczowych problemów wspólnych dla całego obszaru Partnerstwa oraz przyczyn i skutków tych problemów.

W analizie danych statystycznych przyjęto ciąg czasowy 2011-2020 jako podstawowy okres analizy ze względu na pewność danych z tego okresu w serwisie MRL.

W przypadku braku dostępności danych w tym okresie stosowano krótszy ciąg czasowy. Niekiedy krótszy ciąg czasowy lub ciąg czasowy z interwałami 2 – 3 letnimi stosowano dla czytelności tabel i wykresów. Obraz sytuacji w danym obszarze lub podobszarze pokazywano dla 2020 roku.

Ponadto źródłem danych były także informacje wygenerowane podczas warsztatów, wywiadów indywidualnych i grupowych, spotkań Grupy Roboczej i posiedzeń Rady Partnerstwa.

Sposób organizacji badań, opierający się na dużym zaangażowaniu partnerów i lokalnych liderów oraz formuła badania opinii publicznej zapewniły procesowi diagnostycznemu walor społecznej partycypacji mieszkańców. Otwartość metod badawczych na bieżący udział mieszkańców w procesie opracowania diagnozy obszaru Partnerstwa umożliwił odbiór i wdrożenie, po stosownej analizie, zgłaszanych uwag, obserwacji i komentarzy pochodzących z różnych grup interesariuszy.

Diagnoza została poddana debacie publicznej, podczas której zespół doradców wraz z przedstawicielami GR i RP przedstawił prezentację, będącą streszczeniem diagnozy. Zgromadzone informacje w postaci raportów podsumowujących pozostają do dyspozycji partnerstwa i umożliwiają - w miarę potrzeb, dalszą pogłębioną analizę wyników.

Pełen tekst diagnozy oraz formularz do zbierania uwag zostały rozesłane do lokalnych liderów, instytucji czy organizacji działających na terenie partnerstwa w następstwie tych czynności zebrano uwagi od 6 osób.

Ponadto diagnozę przekazano do konsultacji Urzędowi Marszałkowskiemu Województwa Lubelskiego.

Ostateczny kształt diagnozy został przedyskutowany z przedstawicielami Rady Partnerstwa oraz członkami Grupy Roboczej na dedykowanych spotkaniach oraz w formie indywidualnych wywiadów.

Zgromadzone informacje w postaci raportów podsumowujących pozostają do dyspozycji Partnerstwa i umożliwiają - w miarę potrzeb, dalszą pogłębioną analizę wyników.

Tekst raportu diagnostycznego został opracowany zgodnie ze standardami dostępności.

2. Charakterystyka partnerstwa

Partnerstwo Gminy Powiatu Biłgorajskiego dla Rozwoju Gospodarczego (dalej „Partnerstwo”) powstało w efekcie nawiązanej współpracy terytorialnej pomiędzy pięcioma samorządami. Jego celem jest – poprzez skoordynowanie różnych działań prorozwojowych - poprawa warunków życia mieszkańców obszaru i wspólne kreowanie aktywności na różnych polach działania, zmierzające do wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej obszaru, integracji społecznej, poprawy warunków życia i przeciwdziałania depopulacji.

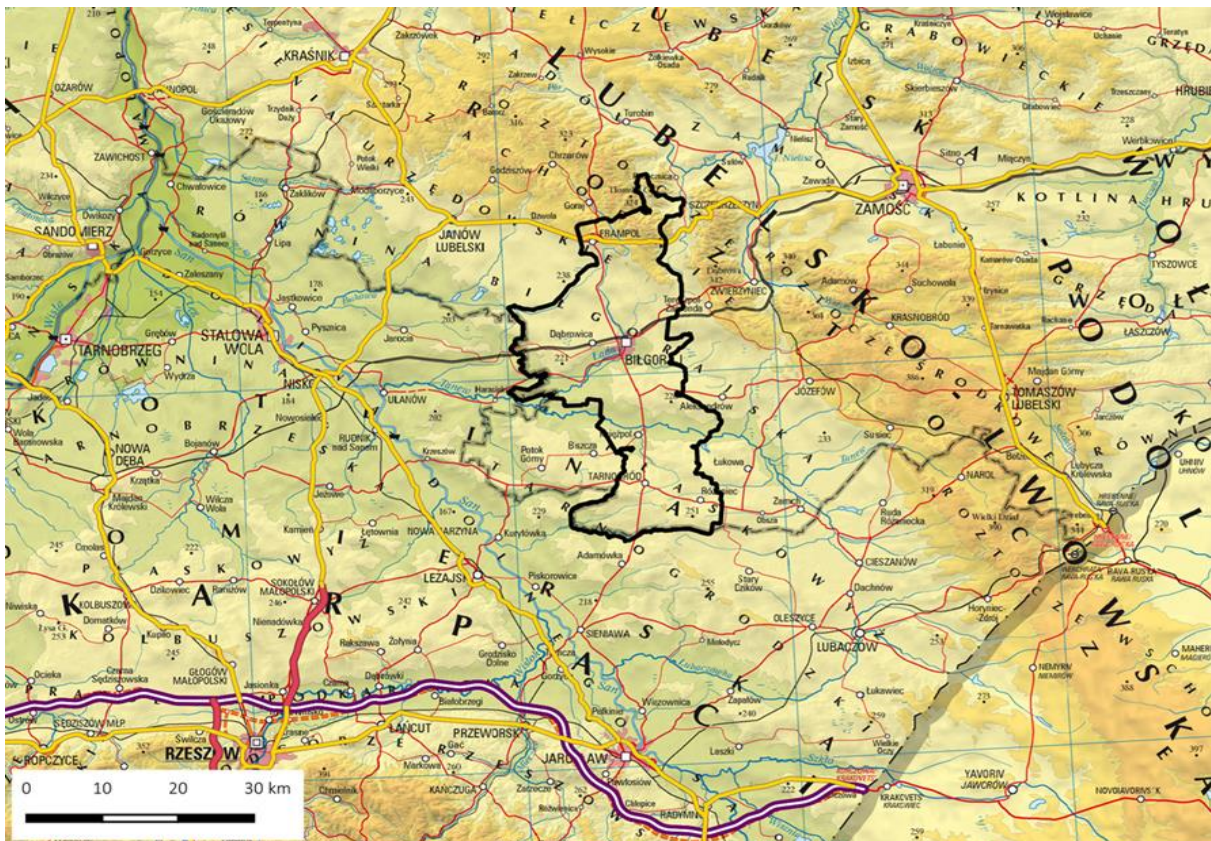
Gminy wchodzące w skład Partnerstwa położone są w powiecie biłgorajskim, w którego granicach administracyjnych znajduje się łącznie 13 gmin. Usytuowane są w bezpośrednim sąsiedztwie głównej osi komunikacyjnej - drogi wojewódzkiej 835, przebiegającej przez obszar Partnerstwa z południa na północ. Partnerska współpraca połączyła gminy Biłgoraj, Frampol, Księżpol i Tarnogród oraz miasto Biłgoraj, ze względu na perspektywy planowanych przedsięwzięć.

2.1. Podstawowe informacje o partnerstwie

Obszar Partnerstwa obejmuje część powiatu biłgorajskiego położonego w południowo-zachodniej części województwa lubelskiego. Gminy Partnerstwa położone są wzdłuż drogi wojewódzkiej 835 Lublin – Grabownica Starzeńska, łączącej południową część województwa lubelskiego z autostradą A4. Ułożenie gmin na osi północ – południe stanowi główną oś podziału powiatu biłgorajskiego.

Oddalenie miasta Biłgoraj od największych ośrodków miejskich południowo-wschodniej Polski: Lublina - wynosi około 80 km, Rzeszowa - 90 km oraz około 70 km od najbliższego przejścia granicznego z Ukrainą w Hrebennem. Od wschodu Partnerstwo graniczy z gminami: Terespol, Radecznica, Obsza, od zachodu z gminami Biszczka, Dzwola, Harasiuki, Janów Lubelski, od północy z gminą Goraj. Południową granicę stanowią gminy Adamówka, Kuryłówka i Stary Dzików, sąsiadując z województwem podkarpackim, a w nim z powiatami: leżajskim, przeworskim oraz lubaczowskim.

Ryc. 1. Położenie geograficzne Partnerstwa

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych GUGiK oraz GDDKiA

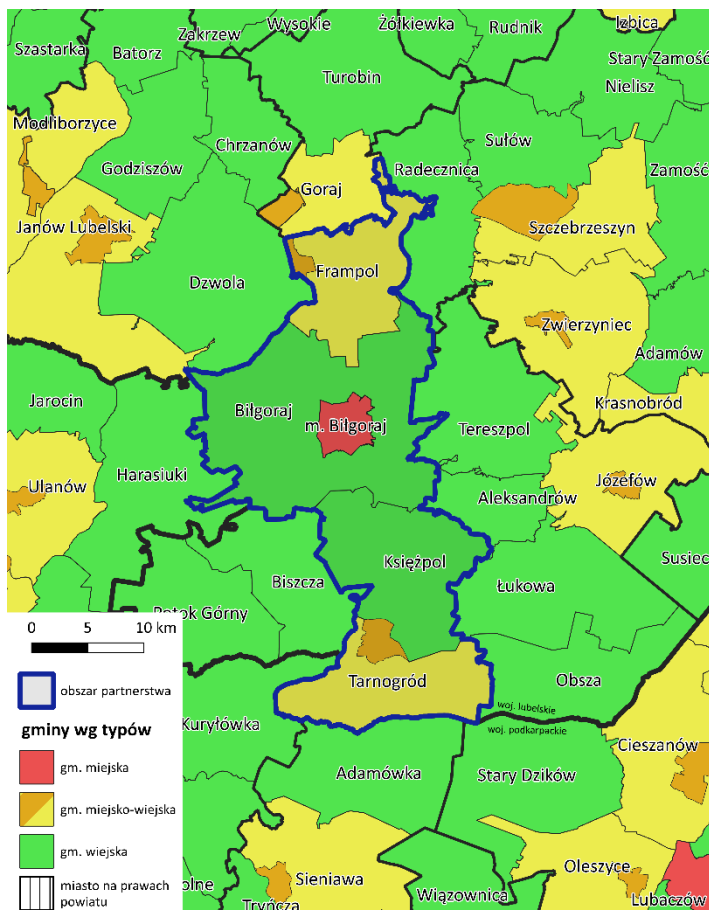
Łączna powierzchnia Partnerstwa wynosi 648 km², a zamieszkuje je 59 063 osób (dane z 2020). W gminie miejskiej Biłgoraj liczba mieszkańców jest największa (26 114 osób) i stanowi prawie połowę (44%) liczby mieszkańców całego Partnerstwa. Najmniejszą gminą pod względem liczby ludności jest Frampol. Biłgoraj pełni funkcję nie tylko lokalnego ośrodka administracyjnego (stolica powiatu biłgorajskiego), ale i głównego ośrodka gospodarczego, kulturalnego i oświatowego. Biłgoraj jest drugim co do wielkości miastem południowej części Lubelszczyzny (po Zamościu).

Tabela 1. Podstawowe dane statystyczne obszaru Partnerstwa

Dane	Miasto Biłgoraj	Gmina Biłgoraj	Gmina Frampol	Gmina Księżpol	Gmina Tarnogród
Powierzchnia w km ²	21,1	262,7	107,6	141,3	114,3
Gęstość zaludnienia os/km ²	1 231,2	50,0	58,0	49,0	59,0
Charakter gminy	miejski	wiejski	miejsko - wiejski	wiejski	miejsko- wiejski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL

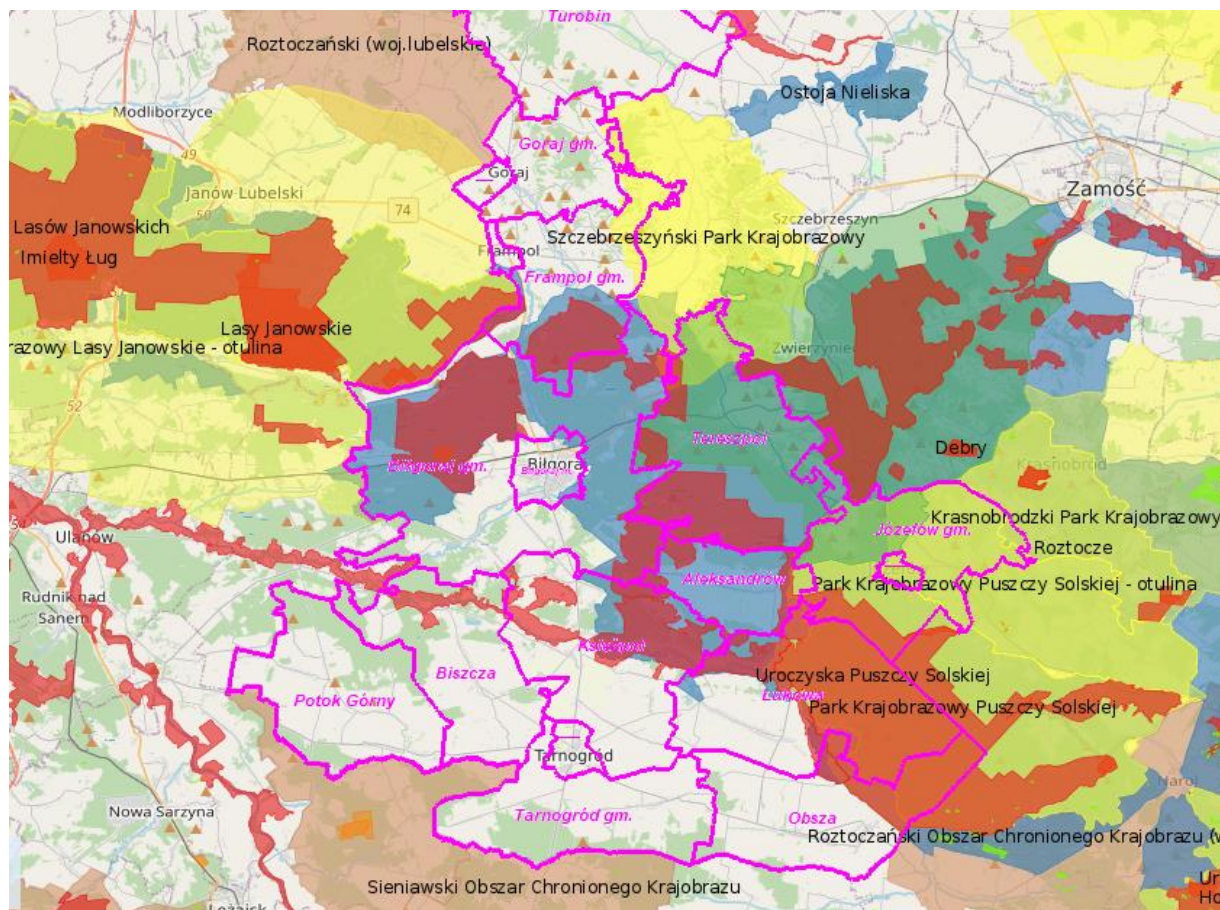
Ryc. 2. Obszar partnerstwa i jego otoczenie – podział administracyjny

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych GUGiK oraz GDDKiA

Środowisko naturalne obszaru położonego na równinie i płaskowyżu, w otoczeniu znaczących kompleksów leśnych oraz gruntów rolnych partnerstwa stanowi potencjał do rozwoju przedsiębiorczości w branży przetwórstwa drewna, rolnictwa oraz turystyki w regionie.

Ryc. 3. Środowisko naturalne w otoczeniu Partnerstwa

Źródło: Geoportal Powiatu Biłgorajskiego (dane: Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska)

Na rozpoznawalność obszaru Partnerstwa niebagatelny wpływ ma również bogactwo dziedzictwa kulturowego z tradycyjną ludową, kulturą sitarską¹ i jej unikalnymi cechami folklorystycznymi, które są elementarnym źródłem budowania zaplecza turystycznego regionu.

Cechą obszaru partnerstwa jest występująca pomiędzy członkami partnerstwa zarówno różnorodność w zakresie uwarunkowań przyrodniczych, potencjału

¹ Sitarstwo – rzemiosło polegające na wytwarzaniu sit, obecnie schyłkowe

gospodarczego, jak i równocześnie spójność i jednolitość dotycząca polityki ochrony środowiska, dominującej funkcji rolniczej, sfery kultury, historii i tradycji.

Ryc. 4. Cechy ważne dla współpracujących ze sobą gmin wypracowane w trakcie warsztatów diagnostycznych w Partnerstwie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie zapisów z warsztatu diagnostycznego

2.2. Delimitacja obszaru funkcjonalnego w strukturze przestrzennej województwa

2.2.1. Historia współpracy na obszarze Partnerstwa

Podjęcie decyzji o formalnej współpracy 5 gmin Partnerstwa poprzedziły wspólnie realizowane działania samorządów oraz instytucji zlokalizowanych na ich terenie. Dążenie do wzajemnego porozumienia wynikało ze zbieżnych uwarunkowań i spójnych celów rozwoju poszczególnych samorządów. Przejawem konsolidacji działań była aktywność gmin w planowaniu, kolektywnym finansowaniu i realizacji projektów w ramach jednej organizacji.

Współpraca na terenie partnerstwa rozwija się od 2007 roku, od momentu powstania Lokalnej Grupy Działania „Ziemia Biłgorajska”, która skupia przedstawicieli

trzech sektorów (administracji publicznej, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców z gmin powiatów biłgorajskiego i zamojskiego). Wśród 13 gmin zrzeszonych w Stowarzyszeniu są 4 z obszaru Partnerstwa: gmina Biłgoraj, gmina Księżpol, gmina Frampol oraz gmina Tarnogród. W Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Ziemia Biłgorajska” do 2023 roku zapisano następujące wspólne cele: konkurencyjna gospodarka, rozwinięty kapitał społeczny, wysoka jakość życia mieszkańców oraz zintegrowana ziemia biłgorajska wykorzystująca bogactwa przyrodnicze. Zgodnie z harmonogramem zorganizowano nabory na dofinansowanie przedsięwzięć inwestycyjnych i społecznych, które są realizowane przez członków organizacji: gminy, stowarzyszenia i przedsiębiorców.

Przynależność gmin (za wyjątkiem gminy Biłgoraj) do Stowarzyszenia Samorządów Euroregion Roztocze jest kolejną formą zespolenia aktywności terytorialnej, poprzez współpracę samorządów terytorialnych położonych przy granicy Państwa. Organizację zrzeszającą 54 JST zarejestrowano w roku 2020. U podstaw jej powołania leży potrzeba uwypuklenia roli Roztocza w rozwoju regionu oraz zrównoważone podejście do polityki rozwoju obszarów zagrożonych marginalizacją, w tym południowo-wschodniej części województwa lubelskiego. Decyzją na szczeblu ministerialnym w roku 2021 utworzono Związek Transgraniczny Euroregionu Roztocze, co poprzedziło powstanie bliźniaczej organizacji po drugiej stronie granicy w Żółkwi (Ukraina). Inicjatywy Stowarzyszenia dotyczą aktywizacji gospodarczej regionu i poprawy poziomu życia mieszkańców, ochrony środowiska i wykorzystywania zasobów naturalnych, dziedzictwa kulturowego, rozwoju usług turystycznych, agroturystycznych oraz promocji regionu.

Doświadczenia we wspólnie realizowanych projektach stały się podstawą do rozpoznania korzyści społecznych i gospodarczych z nich wynikających oraz planowania przyszłych przedsięwzięć. W roku 2022 zrodziła się inicjatywa współpracy gospodarczej gmin na większym obszarze działania niż określony w SRWL MOF Biłgoraj, obejmując dwie dodatkowe gminy. W ten sposób – zapraszając do współpracy gminy Tarnogród oraz Frampol, powołano do życia Partnerstwo Gmin Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego. W zawartej umowie partnerstwa - jako argument za wzmocnieniem współpracy międzysamorządowej - wskazano potrzebę połączenia potencjałów, szerokiego zaangażowania społecznego - zwłaszcza ze strony władz samorządowych, przedsiębiorców, celując w potrzeby egzystencjalne i dobrostan mieszkańców, powiązane z rozwojem przedsiębiorczości, kształceniem zawodowym i wykorzystaniem czystej energii i zasobów naturalnych środowiska.

W liście intencyjnym partnerstwa z 12 kwietnia 2022 roku wskazano następujące cele, które legły u podstaw zawiązania Partnerstwa:

- podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej miast i gmin partnerstwa oraz wzrost przedsiębiorczości,
- przeciwdziałanie negatywnym trendom demograficznym występującym na terenie miast i gmin partnerstwa,
- podniesienie atrakcyjności osiedleńczej miast i gmin partnerstwa,
- wzrost jakości życia w miastach i gminach powiatu biłgorajskiego,
- wzrost opłacalności produkcji rolnej i przetwórstwa rolno – spożywczego,
- zwiększenie dostępności i przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego,
- wzrost integracji społecznej w gminach i miastach partnerstwa.

Rozwinięcie współpracy pomiędzy gminami spowodowały takie czynniki jak:

- stworzenie wspólnego centrum handlowego, usługowego oraz administracyjnego w Biłgoraju, jako siedziby wielu instytucji,
- położenie wzdłuż osi drogi wojewódzkiej 835,
- idea współpracy na rzecz poprawy jakości środowiska naturalnego, głównie powietrza i wykorzystania OZE,
- wpieranie efektywności wykorzystywania zasobów na obszarze partnerstwa,
- wspólny rynek pracy i potrzeba zintegrowania środowiska pracodawców wokół instytucji otoczenia biznesu,
- tożsamość kulturowa i wspólna historia.

Położenie gmin w sąsiedztwie głównej osi komunikacyjnej umożliwia planowanie wspólnych przedsięwzięć na spójnym obszarze. Doświadczenia międzygminnej i międzysektorowej współpracy uitorowały drogę do poszukiwania komplementarnych rozwiązań w postaci celów Partnerstwa. Na etapie strategicznego planowania i przygotowywania projektów przez Partnerstwo istotne jest zwrócenie szczególnej uwagi na ich rozłączność, na sprecyzowanie odrębnych działań wynikających z instrumentu IIT (dla Partnerstwa) i ZIT (dla MOF Biłgoraj).

Nakreślone - przez członków Partnerstwa - wstępnie kierunki wspólnych działań potwierdzono w porozumieniu zawartym 30 czerwca 2022 roku. Dotyczy ono rozwoju przedsiębiorczości i inwestycji w OZE, ukierunkowując działania w wyznaczonych obszarach, których zasadność zostanie zweryfikowana w ramach prac nad Strategią Terytorialną (IIT) dla Partnerstwa.

2.2.2. Delimitacja obszaru funkcjonalnego w strukturze przestrzennej województwa

Integracja pięciu gmin tworzących Partnerstwo wynika z funkcjonalnego powiązania ich terenów stanowiących zwarty układ przestrzenny. Charakteryzuje się on wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi, jednolitymi celami rozwoju.

Terytorialny wymiar polityki rozwoju przejawia się w programowaniu rozwoju i podejmowaniu działań w stosunku do obszarów strategicznej interwencji. Na poziomie krajowym są one wskazane, co do rodzaju i wstępnie zdelimitowane, w średniookresowej strategii rozwoju kraju – „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju” - jako OSI krajowe. Z kolei na poziomie regionalnym obszary strategicznej interwencji są wyznaczane w strategiach rozwoju województw, a proces ich wyznaczania musi uwzględniać wcześniej wskazane OSI krajowe.

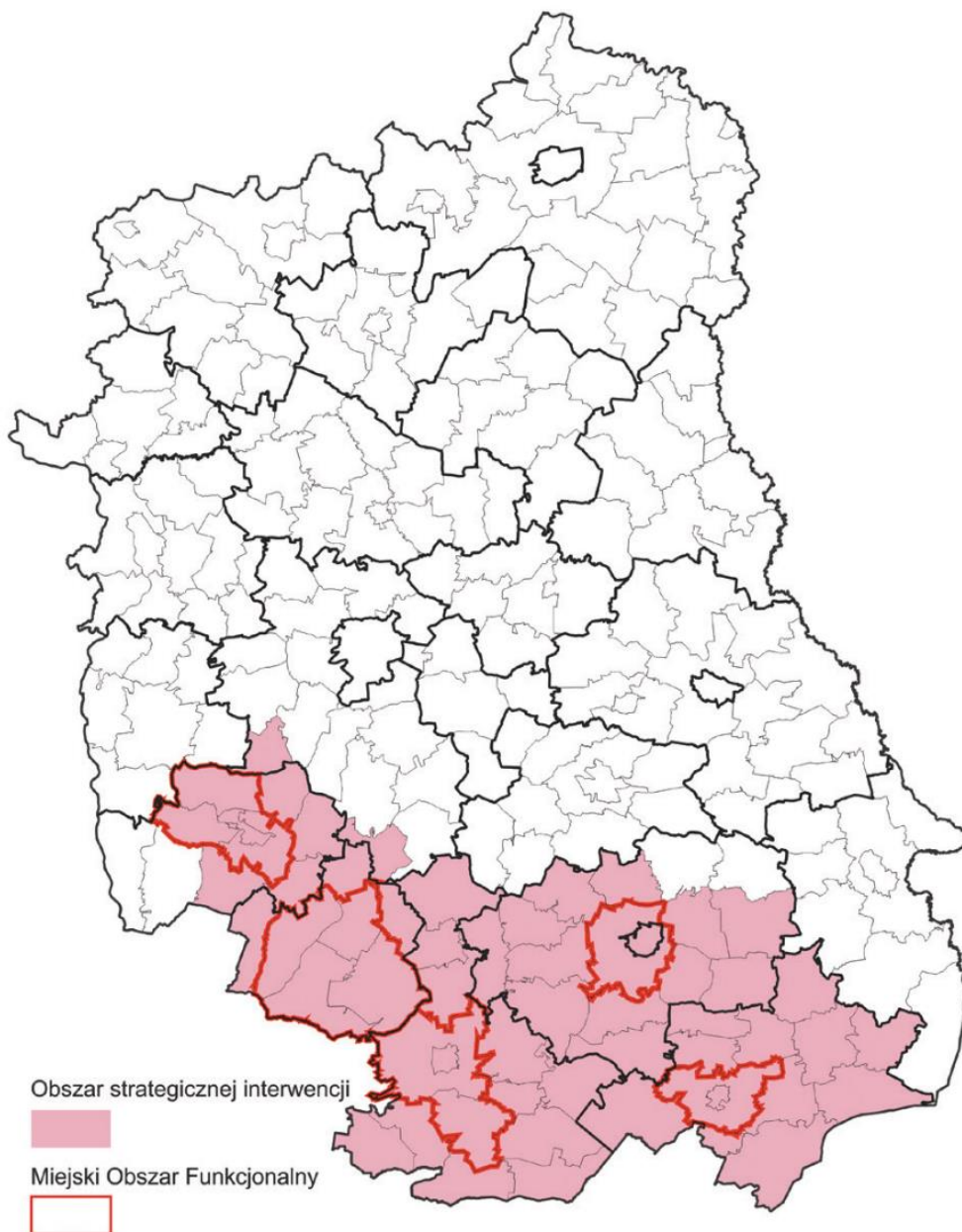
W przypadku Partnerstwa Gmin Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego mamy do czynienia z sytuacją przynależności części gmin do dwóch OSI wyznaczonych w strategii regionalnej: OSI Roztocze i MOF Biłgoraj.

W „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030” (uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego nr XXIV/406/2021 z 29 marca 2021 roku) przyjęto, że identyfikacja i delimitacja obszarów strategicznej interwencji na terenie województwa lubelskiego odwołuje się do obszarów funkcjonalnych wskazanych w „Planie Zagospodarowania Województwa Lubelskiego” (uchwała nr XI/126/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z 30 października 2015 roku).

Przy wyznaczaniu w województwie lubelskim Obszarach Strategicznej Interwencji o znaczeniu regionalnym, podjęto decyzję o potrzebie szczególnego wsparcia realizacji wybranych kierunków działań SRWL na określonych obszarach województwa.

Ze względu na wysoką lesistość, duży udział powierzchni obszarów objętych różnymi formami ochrony przyrody, potencjał turystyczny, walory klimatyczne oraz istniejące naturalne powiązania funkcjonalne w układzie transgranicznym za priorytet rozwoju OSI Roztocze uznano społeczno-gospodarcze wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego Roztocza i Puszczy Solskiej. Są to jednocześnie gminy należące do krajowych OSI - obszary zagrożone trwałą marginalizacją oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze tj. Biłgoraj. Obszar Partnerstwa Gmin Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego (5 gmin) stanowi jedynie wycinek OSI Roztocze.

Ryc. 5. MOF Biłgoraj na tle Obszaru Strategicznej Interwencji Rostocza

Źródło: Synteza Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego

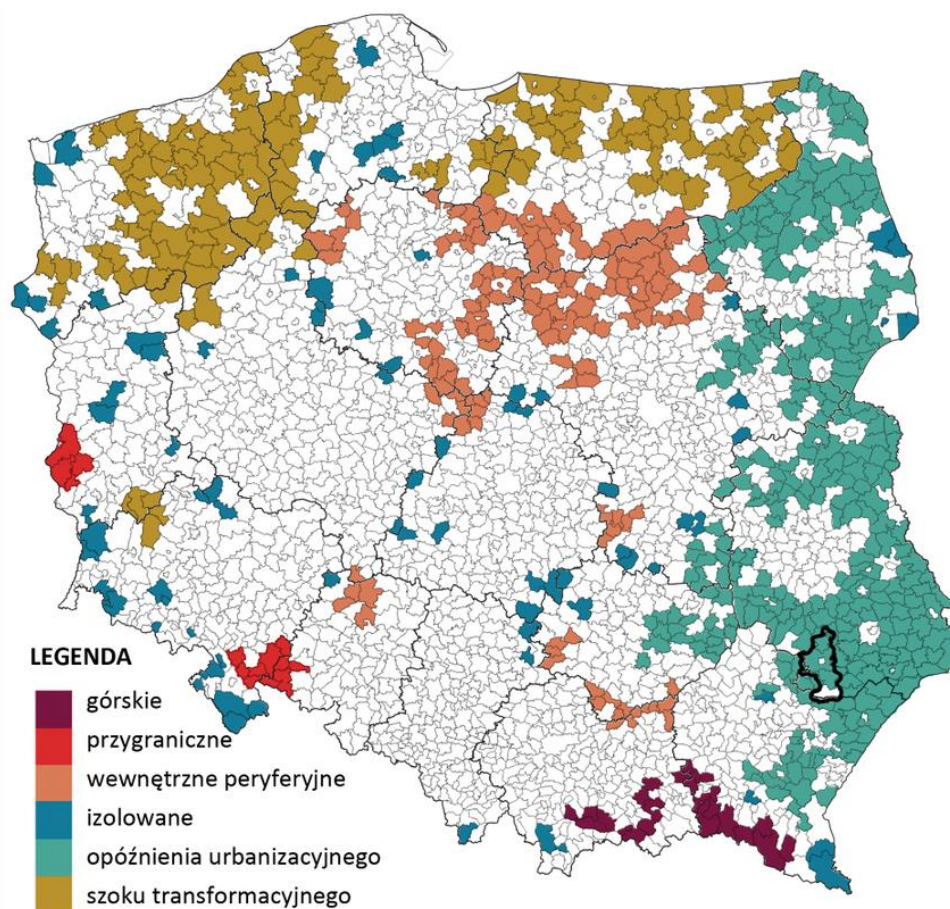
Część OSI Rostocze stanowią wyodrębnione i spójne miejskie obszary funkcjonalne (MOF). Miasto Biłgoraj, będące rdzeniem obszaru funkcjonalnego wraz z gminami Biłgoraj i Księżpol tworzą Miejski Obszar Funkcjonalny Biłgoraj.

MOF pełni rolę ośrodka lokalnego, którego problemy obejmują wymiar gospodarczy, jak i społeczny. W SRWL wskazano potrzeby rozwojowe, zapewniające wysoką jakość życia, która coraz częściej jest czynnikiem przyciągającym do mniejszych ośrodków, przez skuteczną koordynację działań ukierunkowanych na zaspokojenie potrzeb mieszkańców obszaru funkcjonalnego, a

nie poszczególnych jednostek administracyjnych. Nie zdiagnozowano w nich znaczących problemów gospodarczych, lecz z powodu otoczenia obszarami gmin problemowych stwierdzono, że konieczne jest podjęcie stosownych interwencji.

Powyższe ustalenia SRWL są spójne z wynikami badania prowadzonego na potrzeby „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego”, które miało na celu zidentyfikowanie obszarów problemowych na terenie całej Polski. (wg. metodologii prof. P. Śleszyńskiego²).

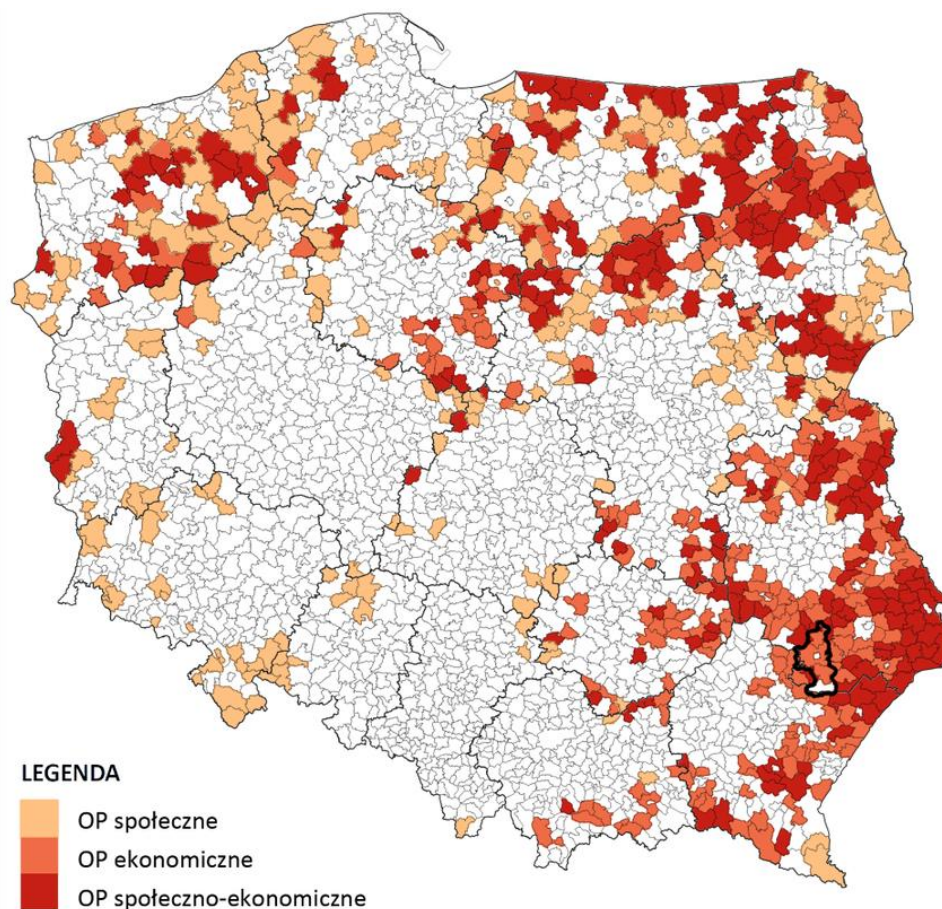
Ryc. 6. Typologia obszarów problemowych

Źródło: Opracowanie własne ZMP na podstawie delimitacji obszarów problemowych P. Śleszyńskiego

² Aktualizacja delimitacji obszarów problemowych a 2018 r., Przemysław Śleszyński, Jerzy Bański, Marek Degórski, Tomasz Komornicki, Warszawa, 2019 r

Ryc. 7. Obszary problemowe wg kategorii społeczne, ekonomiczne, społeczno-ekonomiczne

Źródło: Obszary problemowe wg kategorii społeczne - ekonomiczne - społeczno-ekonomiczne

W dalszych pracach nad przygotowaniem strategii należy uwzględnić uwarunkowanie wynikające z nakładania się OSI, a zatem możliwości korzystania z instrumentów terytorialnych. Wspólne cele rozwojowe dla MOF Biłgoraj szczegółowo zostaną przygotowane w strategii ZIT adresowanej do 3 gmin. Zgodnie z planowanymi przez nie działaniami, przewiduje się zbiorowe podejście do rozwiązywania problemów bezpieczeństwa (monitoringu publicznego), energooszczędnego oświetlenia ulicznego, instalacji fotowoltaicznych na budynkach komunalnych, dostępności obszaru oraz rehabilitacji dla osób starszych i chorych. Natomiast wspólne cele dla Partnerstwa Gmin Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego zostaną określone w strategii terytorialnej, przygotowanej na podstawie niniejszej diagnozy.

3. Portret obszaru Partnerstwa – diagnoza elementarna na podstawie danych statystycznych, badań ilościowych i jakościowych

3.1. Wymiar społeczny

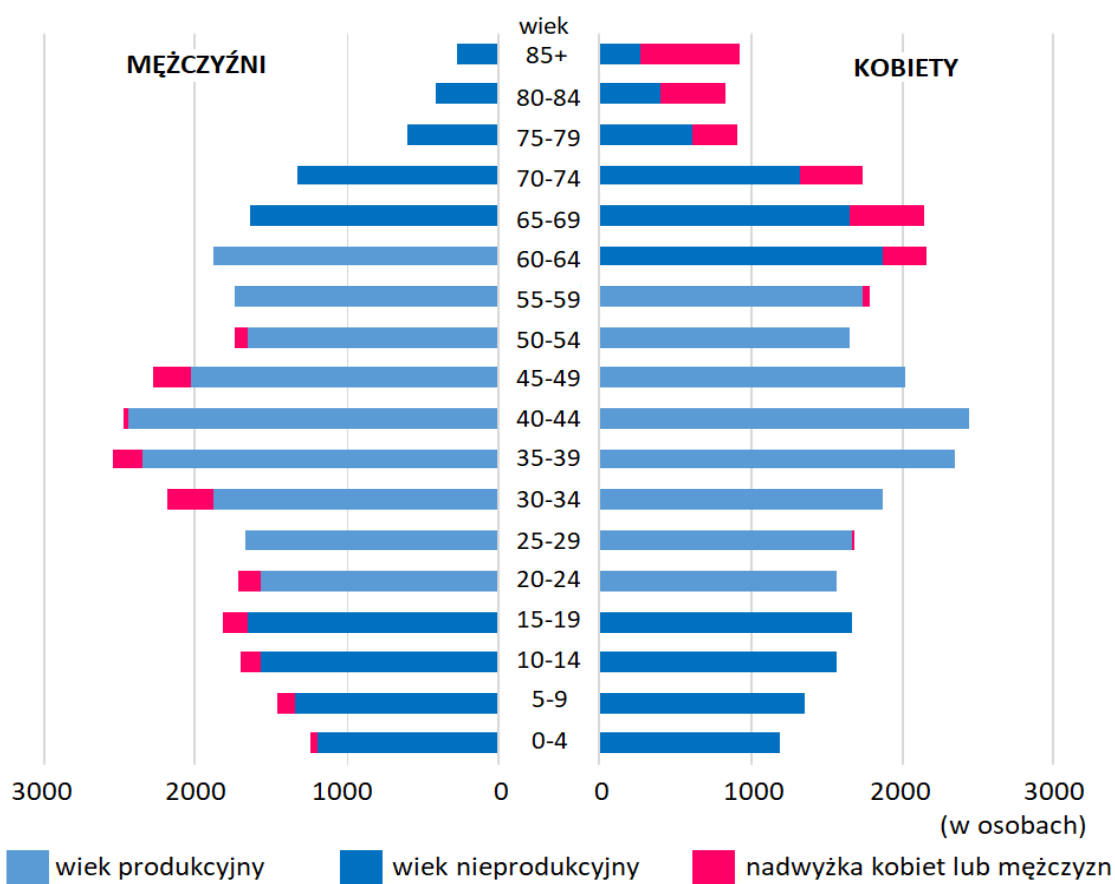
Diagnoza wymiaru społecznego Partnerstwa obejmuje analizę sytuacji i procesów zachodzących w społeczności zamieszkującej na obszarze Partnerstwa zarówno w kontekście demograficznym i kulturowym, jak i w kontekście oferty gmin Partnerstwa kierowanej do społeczności lokalnej (dostęp do usług, edukacji, oferta mieszkaniowa itp.).

3.1.1. Rozwój demograficzny

Potencjał demograficzny stanowi podstawowy zasób każdej gminy z obszaru Partnerstwa. Determinowany jest m.in. przez przyrost naturalny ludności czy saldo migracji. W przypadku zawiązanego Partnerstwa istotne są zarówno zmiany w liczbie ludności miejskiej i wiejskiej, na które znaczący wpływ mają ruchy migracyjne pomiędzy miastami, a wsiami - zarówno wewnętrzne (w obszarze Partnerstwa), jak i zewnętrzne (poza obszar Partnerstwa). Struktura potencjału demograficznego i zachodzące zmiany w poszczególnych zjawiskach demograficznych kształtują większość procesów społeczno-ekonomicznych zachodzących w lokalnych społecznościach obszaru. Stabilna sytuacja demograficzna wpływa na finanse gmin, będąc podstawą perspektywicznego projektowania finansów publicznych.

Struktura płci i wieku obszaru jest zbliżona do struktury występującej przeciętnie w kraju. Najliczniejszą grupę stanowią osoby urodzone po II wojnie światowej (tzw. wyż powojenny) oraz dzieci tego pokolenia, tj. osoby urodzone w latach 70. i 80. (echo wyżu powojennego). Dzieci najmłodsze i młodzież, do 19 roku życia stanowią już mniejszą grupę. Znamionym jest fakt wkraczania osób z tzw. wyżu powojennego w wiek emerytalny. W przypadku osób powyżej 55 roku życia widoczna jest nadwyżka liczby kobiet nad liczbą mężczyzn zamieszkujących obszar Partnerstwa, zaś wśród osób poniżej 55 roku życia można zaobserwować lekką przewagę liczby mężczyzn w stosunku do liczby kobiet.

Ryc. 8. Struktura płci i wieku ludności Partnerstwa w roku 2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

W 2011 roku obszar Partnerstwa zamieszkiwało 60 398 osób. W roku 2020 liczba jego mieszkańców zmniejszyła się o 1 447 osób i wyniosła 59 063 osób (w roku 2021 już tylko 58 529) osób. Największy ilościowo spadek liczby ludności zanotowano w mieście Biłgoraj. Korzystne zmiany można zaobserwować tylko w gminie wiejskiej Biłgoraj, w wyniku wewnętrznego ruchu migracyjnego w obszarze Partnerstwa (liczba ludności w 2020 roku wzrosła o 410 osób), które spowodowane były decyzją mieszkańców Biłgoraja o osiedleniu się w gminie obwarzankowej.

Tabela 2. Liczba ludności w gminach tworzących Partnerstwo w latach 2011-2020

Gmina	2011	2014	2017	2018	2019	2020	Różnica 2020-2011
Miasto Biłgoraj	27 285	27 169	26 550	26 391	26 329	26 114	-1 171
Gmina Biłgoraj	12 971	13 042	13 294	13 329	13 355	13 381	410
Gmina Frampol	6 396	6 328	6 199	6 158	6 095	6 059	-337
Gmina Księżpol	6 851	6 899	6 956	6 930	6 888	6 893	42
Gmina Tarnogród	6 895	6 892	6 744	6 700	6 655	6 616	-279
Partnerstwo	60 398	60 330	59 743	59 508	59 322	59 063	-1 335

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS-BDL

Potwierdzeniem powyższych trendów są dane dotyczące gęstości zaludnienia gmin z obszaru Partnerstwa. Dostrzega się negatywne zmiany w mieście Biłgoraj, w którym liczba mieszkańców na km² zmalała w okresie 2011-2020 o 55 osób. W gminach wiejskich nastąpiły niewielkie wahania.

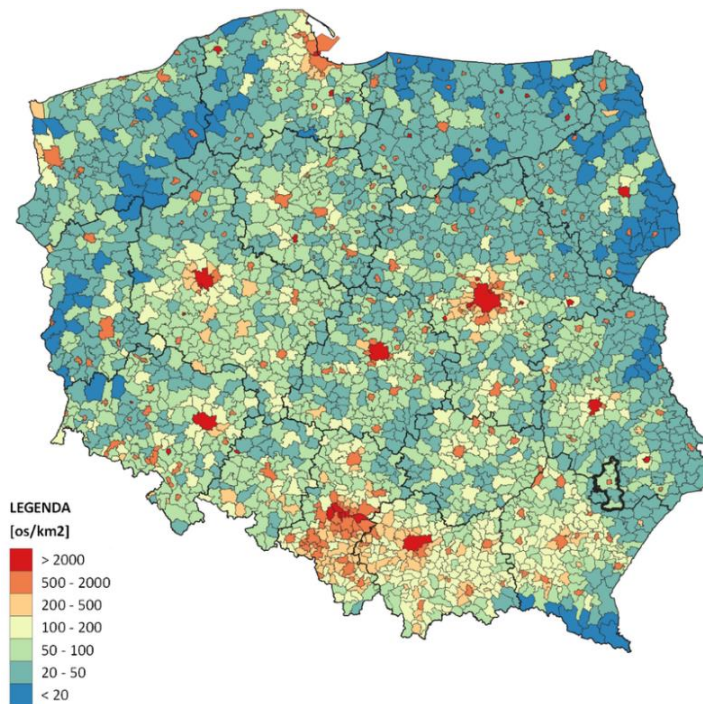
Tabela 3. Zmiany poziomu gęstości zaludnienia w gminach Partnerstwa w latach 2011-2021 [mieszk./km²]

Gmina	2011	2014	2017	2018	2019	2020	Różnica 2020-2011
Miasto Biłgoraj	1 293	1 277	1 258	1 251	1 248	1 238	-55
Gmina Biłgoraj	49	50	51	51	51	51	2
Gmina Frampol	59	58	58	57	57	56	-3
Gmina Księżpol	48	49	49	49	49	49	1
Gmina Tarnogród	60	60	59	59	58	58	-2
Partnerstwo	1 509	1 494	1 475	1 467	1 463	1 452	-57

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych BDL GUS

Gęstość zaludnienia na obszarze Partnerstwa na tle ogólnopolskim przedstawiono na poniższym kartogramie.

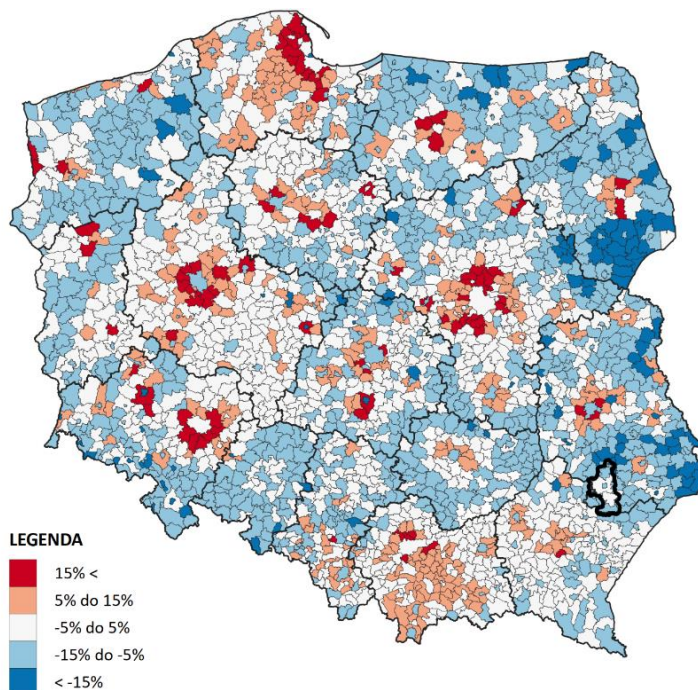
Ryc. 9. Struktura Gęstość zaludnienia Partnerstwa na tle ogólnopolskim

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych GUS za 2019 rok

Główny Urząd Statystyczny prognozuje spadkową tendencję liczby ludności do 2030 roku na terenie Partnerstwa, co pokazano na kolejnym kartogramie na tle obszaru całego kraju.

Ryc. 10. Prognoza liczby ludności ogółem w 2030 roku

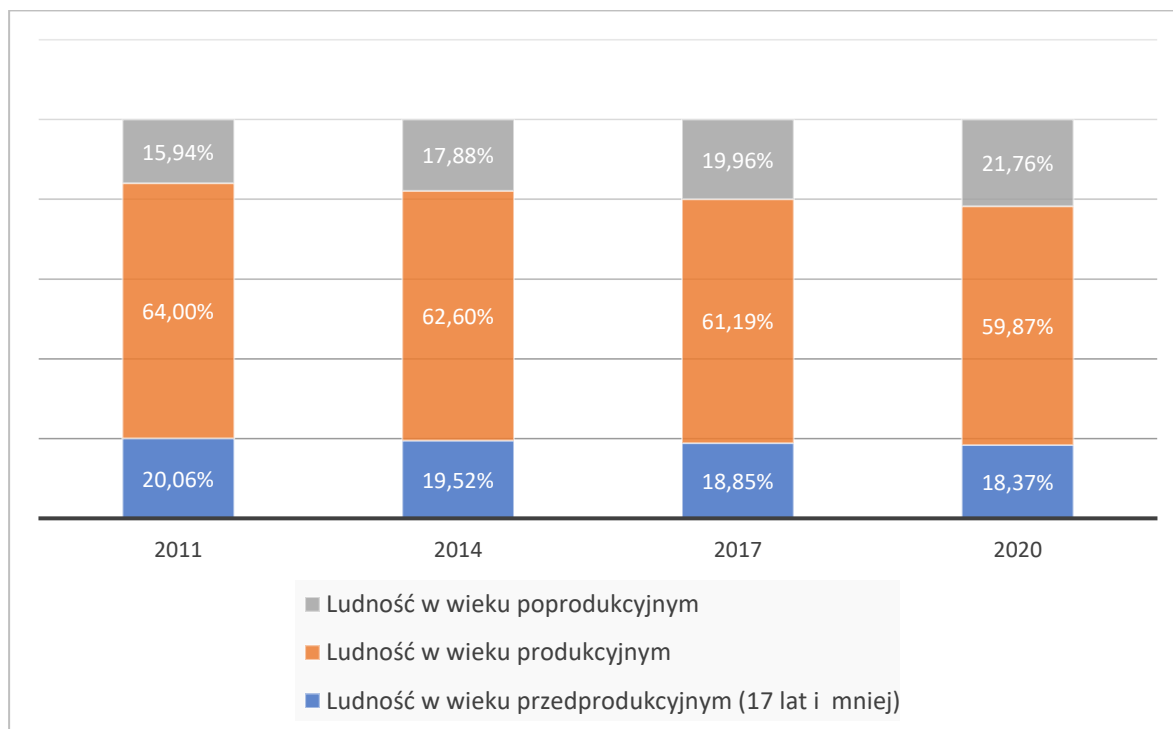
Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Prognozy ludności gmin GUS na lata 2017-2030

Tendencje związane ze starzeniem się mieszkańców Partnerstwa (w latach 2011-2020) ujawniają się w strukturze ekonomicznych grup wieku ludności:

- zmniejszył się odsetek ludności w wieku produkcyjnym (kobiety od 18 do 59 lat, mężczyźni od 18 do 64 lat) - spadek o 8,52% z 38 653 do 35 361osób, co stanowi 59,87%,
- zwiększył się udział grupy w wieku poprodukcyjnym (kobiety od 60 lat, mężczyźni od 65 lat) o 25,05% z 9 632 do 12 852, co stanowi 21,76%,
- największy spadek jest widoczny wśród dzieci i młodzieży (osoby poniżej 17 lat i mniej) z 12 113 do 10 850 osób tj. o 10,43%, co stanowi 18,37%.

Demograficzne tendencje starzenia się społeczeństwa w Polsce odzwierciedla procentowy udział poszczególnych grup wiekowych. Podczas gdy w kraju osoby w wieku produkcyjnym stanowiły 59,5% ludności (w 2020 roku), w wieku przedprodukcyjnym - 18,2%, w wieku poprodukcyjnym - 22,3%, to w województwie lubelskim odpowiednio - osoby w wieku produkcyjnym - 59,8% ludności, w wieku przedprodukcyjnym - 18,1%, w wieku poprodukcyjnym - 22,1%. Wobec powyższego, udział osób w wieku przedprodukcyjnym z obszaru Partnerstwa, na tle Polski i województwa, wypada relatywnie dobrze.

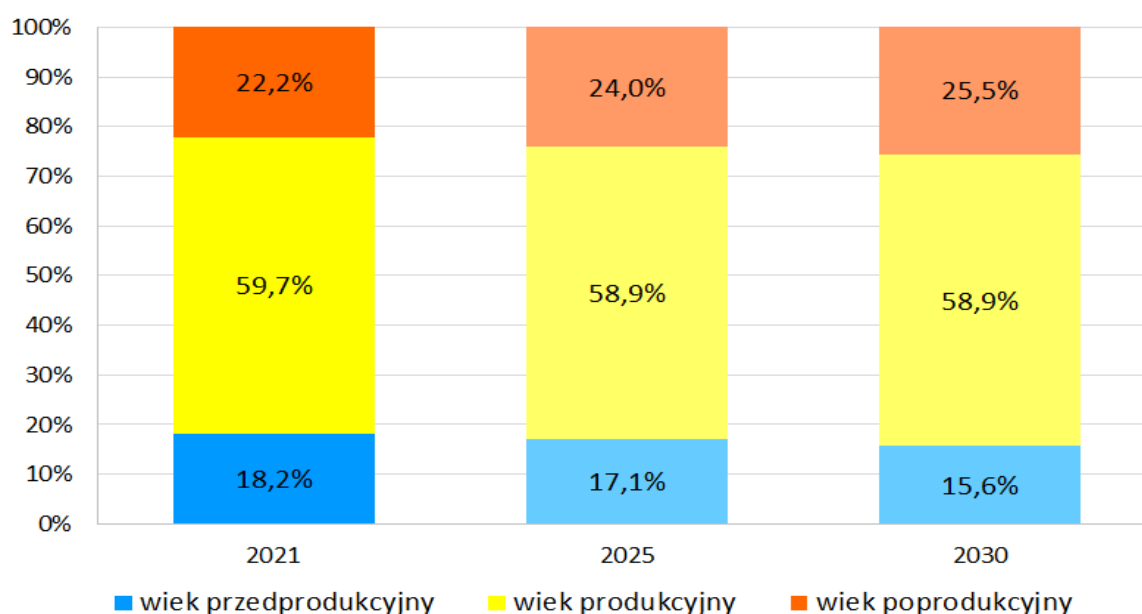
Ryc. 11. Ludność wg ekonomicznych grup wiekowych w latach 2011 – 2020 na obszarze Partnerstwa

Źródło: monitorrozwoju.pl

Wg prognozy ludności Partnerstwa na lata 2017-2030 sporządzonej na podstawie prognozy ludności gmin zgodnie z trendami zachodzącymi w Polsce będzie widoczny wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym (K 60+; M 65+) w ogólnej liczbie mieszkańców Partnerstwa. Na podstawie danych GUS prognozuje się, że osoby te będą stanowiły ponad ¼ mieszkańców Partnerstwa. Do 2030 roku liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) stanowić będzie 15,6% ogólnej liczby mieszkańców, zaś liczba osób w wieku produkcyjnym (K 18-59; M 18-64) niewiele się zmniejszy i będzie stanowić 58,9% liczby mieszkańców Partnerstwa.

Ryc. 12. Prognoza ludności wg ekonomicznych grup wiekowych w Partnerstwie do 2030 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.bdl.stat.gov.pl

Postępujący proces starzenia się polskiego społeczeństwa znajduje odbicie w negatywnych zmianach struktury ludności sklasyfikowanej wg ekonomicznych grup wiekowych. W poszczególnych grupach wiekowych w Partnerstwie nie prognozuje się w tym zakresie większej zmiany. W poszczególnych grupach wiekowych ludności ujawniono niekorzystne trendy demograficzne. Budzi to zaniepokojenie w przewidywaniu popytu na usługi publiczne oraz kształtowaniu potencjału siły roboczej.

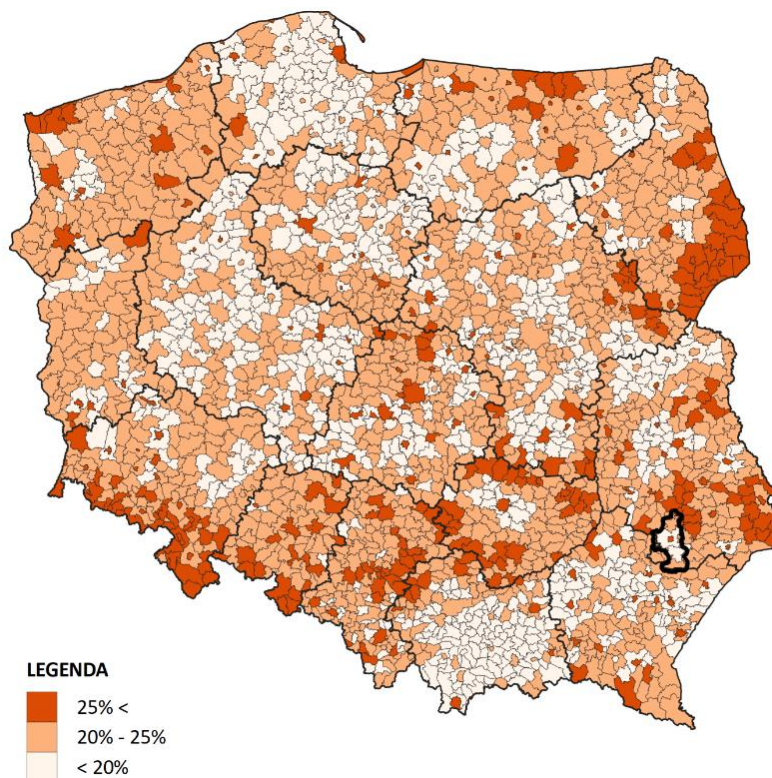
Tabela 4. Ludność wg ekonomicznych grup wiekowych w latach 2011 – 2020

Wskaźnik	2011	2014	2017	2018	2019	2020	Różnica 2020-2011
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej)	12 113	11 732	11 264	11 051	10 998	10 850	-1 263
Ludność w wieku produkcyjnym (K 18-59; M 18-64)	38 653	37 614	36 552	36 192	35 762	35 361	-3 292
Ludność w wieku poprodukcyjnym	9 632	10 746	11 927	12 265	12 562	12 852	3 220

Źródło: monitorrozwoju.pl

Na podstawie prognozy GUS szacuje się, że do roku 2030 wzrośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym. Najbardziej dotkliwe skutki wskaźnika wzrostu powyżej 25% dotyczą miasta Biłgoraj. W gminach Frampol i Tarnogród dane GUS wskazują na równie wysoki wskaźnik wzrostu w granicach 20-25%. Do roku 2030 liczba osób w wieku 65+ będzie rosła, z najwyższym poziomem odsetka w mieście Biłgoraj.

Ryc. 13. Prognozowany odsetek ludności w wieku 65+ w 2030 roku

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Prognozy ludności gmin GUS na lata 2017-2030

Jest też dostrzegalna niekorzystna różnica liczby mieszkańców w wieku 20-24 i 60-64 na przestrzeni 10 lat, która powoduje deficyt wpływający na zasób siły roboczej na rynku pracy - zmiany te szczegółowo opisano w rozdz. 3.2.3. Rynek pracy.

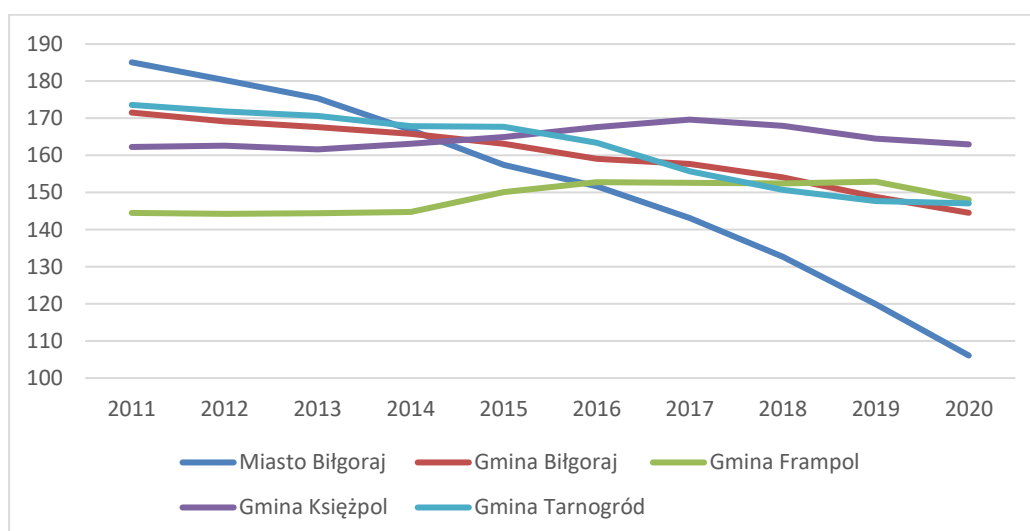
W większości gmin z obszaru Partnerstwa na przestrzeni minionej dekady odnotowano spadek liczby osób w wieku 25-34 na 1 000 mieszkańców. Dynamika negatywnych zmian w mieście Biłgoraj osiągnęła 45%, podczas gdy jedyny wzrost 3,67% dotyczył gminy Księżpol (liczba osób w wieku 25-34 wyniosła 5,3%). Powyższe dane opisują potencjał demograficzny gmin, bowiem ostateczne decyzje o miejscu zamieszkania, pracy, założeniu rodziny najczęściej podejmują osoby w tej grupie wiekowej.

Tabela 5. Liczba mieszkańców w wieku 25-34 na 1 000 mieszkańców ogółem

JST	2011	2014	2017	2020	Różnica 2020-2011	Dynamika 2020/2011
Miasto Biłgoraj	185,08	166,88	143,13	106,07	-79,01	0,57
Gmina Biłgoraj	171,54	165,85	157,67	144,53	-27,01	0,84
Gmina Frampol	144,47	144,79	152,61	148,04	3,57	1,02
Gmina Księżpol	162,31	163,11	169,64	162,92	0,61	1,004
Gmina Tarnogród	173,6	167,86	155,69	147,07	-26,53	0,85

Źródło: monitorrozwoju.pl

Ryc. 14. Liczba mieszkańców w wieku 25-34 na 1 000 mieszkańców ogółem

Źródło: monitorrozwoju.pl

Analizując przyrost naturalny na obszarze Partnerstwa (różnicę między liczbą urodzeń i zgonów od 2011 do 2020 roku), należy zwrócić uwagę na dodatkowe pogorszenie trendu w 2020 roku ze względu na wpływ pandemii COVID-19. Przed pandemią, do roku 2017, dodatni przyrost naturalny odnotowywały gminy Miasto Biłgoraj, Gmina w. Biłgoraj oraz Gmina m. w. Księżpol. We wszystkich gminach z obszaru Partnerstwa, podobnie jak w całym kraju, zanotowano ujemny przyrost naturalny: w 2020 r. wyniósł on dla Polski -3,18% a w woj. lubelskim -4,38%. Na tle województwa lubelskiego gorzej wypadają tylko gminy Frampol i Tarnogród.

Tabela 6. Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców

JST	2011	2014	2017	2019	2020	Różnica
Miasto Biłgoraj	2,38	0,63	0,72	-1,67	-2,91	-5,29
Gmina Biłgoraj	-0,54	-0,91	1,2	1,95	-3,36	-2,82
Gmina Frampol	-1,25	-1,44	-2,9	-5,41	-6,11	-4,86
Gmina Księżpol	0,00	1,16	1,44	-0,15	-0,44	-0,44
Gmina Tarnogród	-1,16	0,44	-1,63	-3,61	-5,74	-4,58

Źródło: monitorrozwoju.pl

Uzupełnieniem powyższej analizy jest analiza zmiany dzietności.

Tabela 7. Współczynnik dzietności

JST	2011	2014	2017	2018	2019	2020	Różnica 2020-2011
Miasto Biłgoraj	1,31	1,19	1,26	1,18	1,07	1,13	-0,18
Gmina Biłgoraj	1,41	1,34	1,52	1,41	1,45	1,06	-0,35
Gmina Frampol	1,72	1,52	1,55	1,22	1,24	1,53	-0,19
Gmina Księżpol	1,23	1,45	1,59	1,29	1,56	1,29	0,06
Gmina Tarnogród	1,4	1,48	1,3	1,7	1,17	1,04	-0,36
Ogółem - średnia	1,41	1,40	1,44	1,36	1,30	1,21	-0,20

Źródło: monitorrozwoju.pl

Lekki spadek współczynnika dzietności zauważalny jest we wszystkich gminach Partnerstwa. Wartości wskaźnika nie są wysokie biorąc pod uwagę kwestię zastępowalności pokoleń, które może mieć miejsce dopiero przy wskaźniku powyżej

2,1. Współczynnik dzietności dla całego partnerstwa w 2020 roku wyniósł 1,21 i zmniejszył się o 0,2 punktu w porównaniu z 2011 rokiem. Jest on niższy niż w województwie lubelskim (1,271) oraz w Polsce (1,378). Na tle Partnerstwa najlepiej wypada gmina Księżpol, której wartość współczynnika dzietności wyniosła 1,29 i jest wyższa niż średnia dla województwa lubelskiego.

Utrzymanie tej tendencji wpłynie m.in. na kształtowanie się popytu na usługi edukacyjne w gminach.

Czynnikiem oddziałującym na zmiany liczby ludności na danym obszarze, jest ruch migracyjny. Migracje przyczyniały się do pogorszenia sytuacji demograficznej na obszarze Partnerstwa, zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn. Zauważalna poprawa w roku 2020 wynikająca z wpływu migracji zewnętrznej (wzrost liczby cudzoziemców), zmniejszyła ujemną wartość wskaźnika salda migracji (różnica między napływem - imigracją, a odpływem - emigracją) ostatecznie wyniosła: -46 osób (-19 kobiet i -27 mężczyzn).

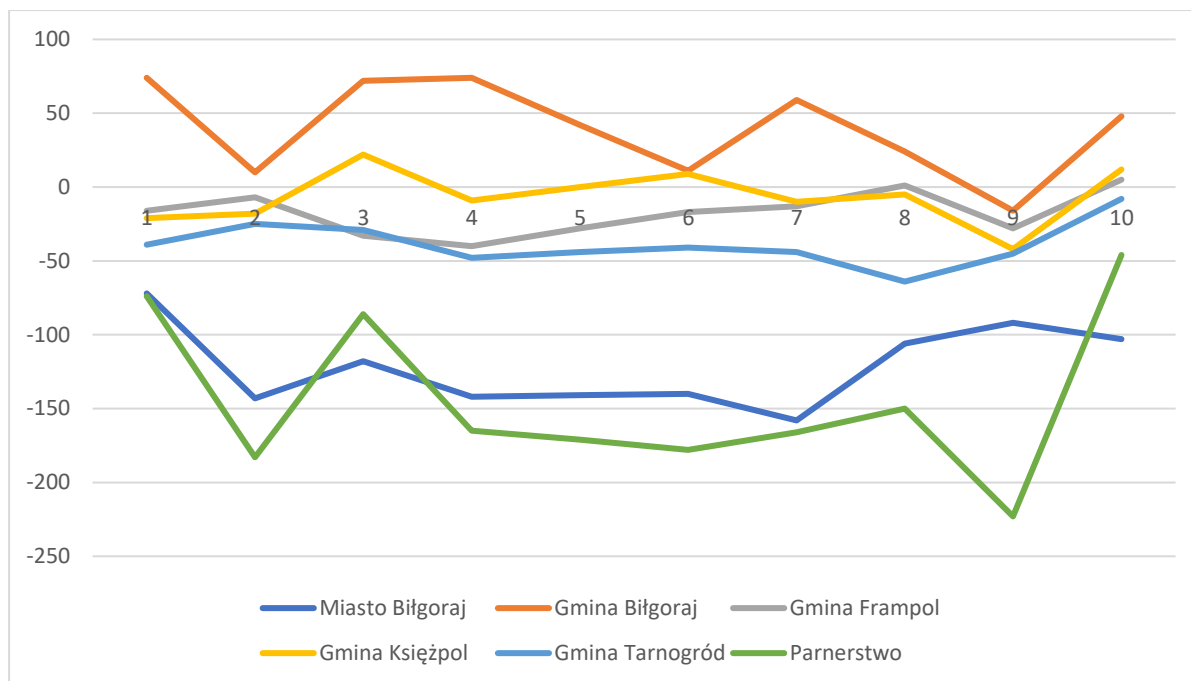
Tabela 8. Saldo migracji w poszczególnych gminach Partnerstwa

JST	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Suma
Miasto Biłgoraj	-72	-143	-118	-142	-141	-140	-158	-106	-92	-103	-1 215
Gmina Biłgoraj	74	10	72	74	42	11	59	24	-16	48	398
Gmina Frampol	-16	-7	-33	-40	-28	-17	-13	1	-28	5	-176
Gmina Księżpol	-21	-18	22	-9	0	9	-10	-5	-42	12	-62
Gmina Tarnogród	-39	-25	-29	-48	-44	-41	-44	-64	-45	-8	-387
Partnerstwo	-74	-183	-86	-165	-171	-178	-166	-150	-223	-46	-1 442

Źródło: monitorrozwoju.pl

Saldo migracji ma wskaźniki ujemne, co oznacza, że więcej osób opuszcza obszar Partnerstwa, niż do niego przyjeżdża. W 2020 roku sytuacja uległa poprawie, we wszystkich gminach, oprócz miasta Biłgoraj³.

Ryc. 15. Saldo migracji w poszczególnych gminach Partnerstwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

3.1.2. Dostęp do usług (publicznych i rynkowych), zapotrzebowanie na usługi

3.1.2.1. Usługi związane z edukacją i wychowaniem

Zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej jest ściśle powiązane z dostępnością i jakością usług edukacyjnych. Utrzymanie wysokiego poziomu usług może mieć wpływ m.in. na decyzję rodziców co do wyboru dla dziecka szkoły, co ograniczy ubytek liczby dzieci w placówkach.

W ostatniej dekadzie nastąpił drastyczny spadek liczby absolwentów szkół średnich. W przypadku liceów ogólnokształcących z 722 do 153 (różnica 569 uczniów). W roku 2018 szkoły ukończyło trzy razy więcej uczniów, co związane jest ze zmianami w

³ Uwaga: Skutki imigracji obywateli Ukrainy spowodowane wojną w 2022 roku nie zostały ujęte w bieżących statystykach, co może w znaczący sposób wpływać na przedstawione dane.

systemie edukacji polegającymi na likwidacji części liceów ogólnokształcących na rzecz szkół branżowych I stopnia. Od 2019 roku nastąpiła też zmiana trendu dotycząca liczby oddziałów tworzonych w liceach ogólnokształcących, ze względu na większe niż dotychczas zainteresowanie uczniów tym typem szkoły.

Liczba absolwentów w technikach wykazywała tendencję malejącą od 2011 roku, ale w 2019 roku nastąpił wzrost o 431 uczniów w porównaniu z rokiem 2018, co dobrze rokuje w branżach wymagających wykształcenia zawodowego.

Wzrost liczby uczniów w szkołach branżowych wynika z ww. zmiany w systemie edukacyjnym w 2018 roku. Wzrost ten jest istotny, gdyż w badaniach młodzieży i mieszkańców (opisanych w rozdz. 3.6), respondenci zwracali uwagę na niedostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy.

Tabela 9. Liczba absolwentów szkół średnich na obszarze Partnerstwa

Wskaźnik	2011	2014	2017	2018	2019	2020	Różnica
Liczba absolwentów liceów ogólnokształcących	722	608	488	439	183	153	-569
Liczba absolwentów techników	526	448	491	434	451	423	-103
Liczba absolwentów - szkoły zawodowe i branżowe I stopnia	239	138	154	124	125	109	-130
Liczba absolwentów szkół średnich	1 394	1 130	1 037	924	679	609	-785

Źródło: monitorrozwoju.pl

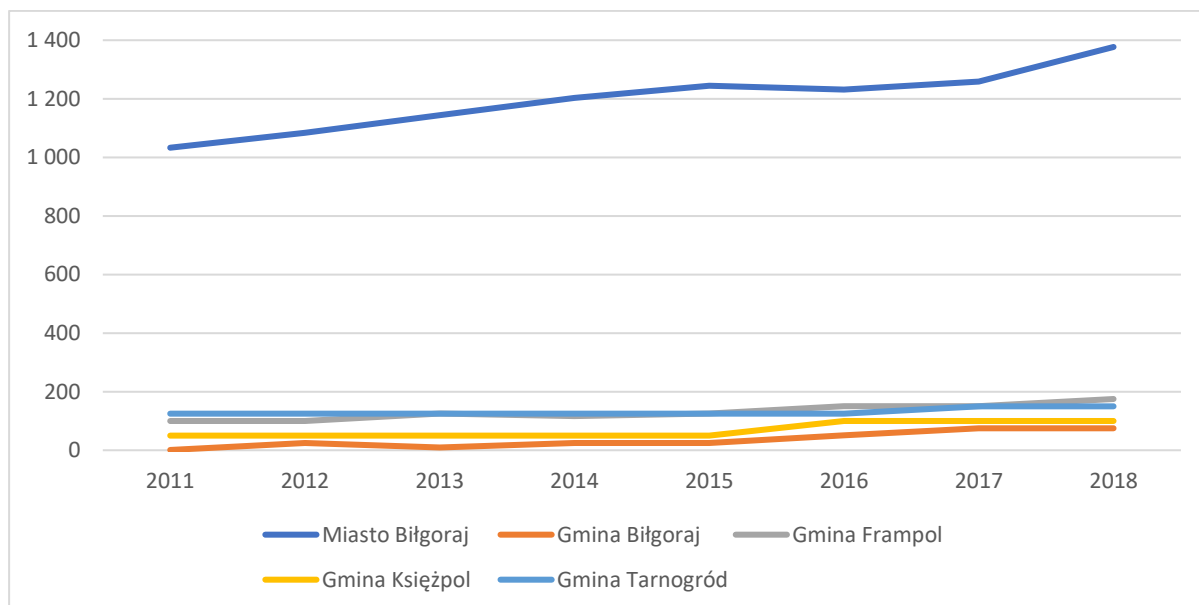
Spadek popytu na usługi edukacyjne na obszarze Partnerstwa spowodowany jest wyborem szkoły ponadpodstawowej poza Partnerstwem, w większych miastach niż Biłgoraj. Decyzje motywowane są przekonaniem o wyższym poziomie kształcenia ze względu na oddziaływanie środowisk akademickich, a także o lepszym dostępie do praktyk zawodowych w dużych koncernach. Rozwój systemu edukacji dualnej - współpracy dwóch partnerów: przedsiębiorstwa oraz szkoły zawodowej, wydaje się dobrym modelem połączenia praktyki i teorii w nabywaniu kompetencji zawodowych. Metoda praktyk i staży w miejscowych przedsiębiorstwach powinna rozbudzić zainteresowania młodych ludzi w wybranej dziedzinie, równocześnie wiążąc ich z misją firmy. Dogodne warunki w procesie edukacji, stworzone z myślą o

ludziach wchodzących w dorosłe życie, w połączeniu z perspektywą zatrudnienia, rozwoju kariery zawodowej i względnie satysfakcjonującym zarobkiem, powinny stanowić zachętę do porzucenia zamiarów migracji.

Funkcjonowanie przedszkoli i szkół podstawowych w gminach zaspakaja potrzeby mieszkańców w zakresie podstawowych usług opiekuńczo-oświatowych.

Mankamentem w gminach wiejskich jest ograniczona opieka na poziomie żłobków.

Ryc. 16. Przedszkola – liczba miejsc

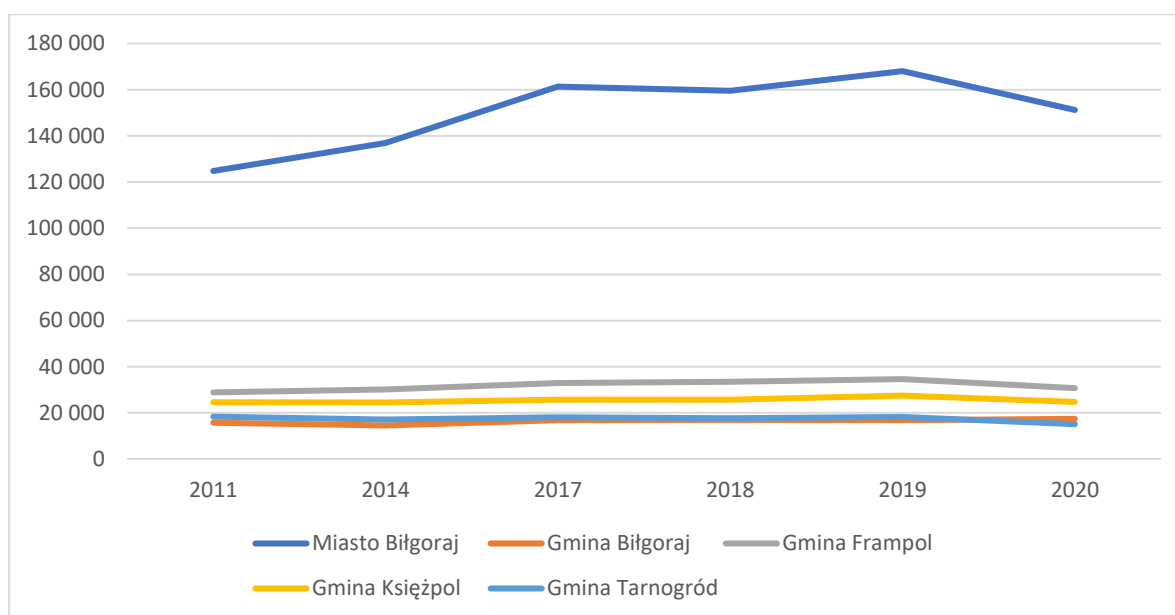
Źródło: monitorrozwoju.pl

3.1.2.2. Usługi związane ze zdrowiem i opieką społeczną

W każdej jednostce samorządowej zapewniono podstawowe usługi medyczne. Porady specjalistyczne dla mieszkańców obszaru Partnerstwa skoncentrowane są jednak w mieście Biłgoraju. Sprywatyzowany szpital w Biłgoraju działa pod szyldem ARION Szpitale sp. z o.o., dysponując 10 oddziałami w ramach kontraktu z NFZ, 22 poradniami (18 działów w ramach kontraktu z NFZ), oddziałami rehabilitacji z 2 pracownikami, 7 pracownikami diagnostyki oraz laboratorium. Ponadto placówka dysponuje łącznie 408 łózkami szpitalnymi oraz zatrudnia lub współpracuje z ponad stu lekarzami oraz około 250 pielęgniarkami i położnymi. Z ośrodków sanatoryjnych pacjenci korzystają poza obszarem Partnerstwa.

Liczbę porad medycznych w poszczególnych gminach przedstawiono poniżej. Spadek liczby porad lekarskich od 2019 roku należy interpretować w kontekście rozwoju pandemii.

Ryc. 17. Liczba porad lekarskich poszczególnych gminach

Źródło: monitorrozwoju.pl

W analizowanym okresie z pomocy społecznej oferowanej przez gminy korzystało coraz mniej osób (w 2020 roku w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców były to 44 osoby, tj. aż o 50 mniej niż w 2011 roku).

Zadania z zakresu pomocy społecznej na obszarze Partnerstwa świadczone są przez Ośrodki Pomocy Społecznej funkcjonujące w każdej z gmin. Instytucją wsparcia w mieście Biłgoraj jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie.

Tabela 10. Liczba osób korzystających z usług środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w poszczególnym gminach Partnerstwa

JST	2011	2014	2017	2018	2019	2020	Różnica 2020-2011	Dynamika 2020/2011
Miasto Biłgoraj	51	54	37	35	33	28	-23	0,55
Gmina Biłgoraj	91	78	62	54	46	30	-61	0,33
Gmina Frampol	114	109	69	62	47	42	-72	0,37
Gmina Księżpol	133	137	105	106	88	84	-49	0,63
Gmina Tarnogród	83	75	40	41	44	36	-47	0,43
Partnerstwo	472	453	313	298	258	220	-252	0,47

Źródło: monitorrozwoju.pl

Do poprawy sytuacji w sferze pomocy społecznej przyczynił się spadek bezrobocia, wzrost liczby miejsc pracy i wynagrodzeń (główne kryterium przyznania pomocy publicznej). Najmniej osób korzystało z usług pomocy społecznej i w mieście Biłgoraj.

3.1.2.3. Warunki zamieszkiwania, wyposażenie w infrastrukturę techniczną

Odpowiednie warunki mieszkalnia, w tym budownictwo wielorodzinne wychodzą naprzeciw problemom depopulacji - co podkreślali respondenci badań ankietowych mieszkańców opisanych w rozdz. 3.6. (duża liczba respondentów stwierdziła, że zachętą do pozostania na obszarze Partnerstwa będzie większa dostępność mieszkań). Według danych statystycznych liczba mieszkań w latach 2011 – 2020 wzrosła o 1 572, a zasoby stanowią 19 302 mieszkań należących do osób fizycznych. Przeciętna ich powierzchnia użytkowa wynosi 29,36 m² i wzrosła o 3,5 m² w porównaniu z rokiem 2011.

Tabela 11. Liczba mieszkań i powierzchnia mieszkaniowa na terenie Partnerstwa

Wskaźnik	2011	2014	2017	2018	2019	2020	Różnica 2020-2011	Dynamika 2020/2011
Liczba mieszkań	17 730	18 184	18 753	18 901	19 154	19 302	1 572	1,09
Powierzchnia mieszkaniowa [tys. m ²]	1 556	1 615	1 679	1 698	1 722	1 738	183	1,12
Przeciętna powierzchnia mieszkaniowa [m ² /osobę]	25,88	26,96	28,1	28,5	29,02	29,36	3,5	1,13

Źródło: monitorrozwoju.pl

Na terenach zabudowy mieszkaniowej istniejące sieci infrastruktury technicznej wg. danych z 2020 roku umożliwiają korzystanie z wodociągów (93,8% ludności), z kanalizacji (51,8%), z mieszkań ze spłukiwaną toaletą - 82,0%, z łazienką (79,6%).

3.1.2.4. Aktywność i integracja społeczna mieszkańców

Ożywienie i aktywizacja społeczności i organizacji społecznych świadczą o stopniu zaawansowania rozwoju lokalnego. Uczestnictwu w życiu publicznym i kulturalnym, a także samorealizacji mieszkańców mogą sprzyjać atrakcyjne programy, oferty instytucji publicznych oraz środki wydatkowane przez samorzady na działalność kulturalną, sportową i rekreacyjną. Gminy zrzeszone w Partnerstwie wydały łącznie

w roku 2020 na kulturę fizyczną, sport i rekreację 3 388 064,45 zł, co jest kwotą znaczącą, jednak następuje ograniczanie tych wydatków i w 2020 r. jest to mniej o ponad 1,3 mln zł niż w roku 2011. W ramach wydatków na kulturę i dziedzictwo narodowe można natomiast zaobserwować trend wzrostowy (najwięcej wydano w 2019 r.). W obu dziedzinach liderem jest miasto Biłgoraj jako centrum kulturalne i rekreacyjno-sportowe Partnerstwa.

Tabela 12. Wydatki na kulturę fizyczną, sport i rekreację oraz na kulturę i dziedzictwo narodowe

Wskaźnik	2011	2016	2017	2018	2019	2020	Różnica
Wydatki na kulturę fizyczną, sport i rekreację [tys. zł]	4 787	4 014	4 440	4 409	4 042	3 388	-1 399
Wydatki na kulturę i dziedzictwo narodowe [tys. zł]	6 266	5 556	5 932	7 462	10 631	7 667	1 401

Źródło: monitorrozwoju.pl

Większa frekwencja w ośrodkach kultury na zajęciach i w wydarzeniach organizowanych dla mieszkańców obszaru Partnerstwa, świadczy o dostosowaniu oferty do potrzeb uczestników i o otwarciu się organizatorów wydarzeń na potrzeby nowych grup docelowych (np. młodzieży, osób starszych). W 2020 roku z oferty w tym zakresie skorzystało 1 490 osób, o 265 więcej niż w 2015 roku (dane MRL). Nie mniej zmalała liczba czytelników odwiedzających biblioteki - 7 010 czytelników w 2020 roku, o 2 526 mniej niż w 2011. Przyczyną obniżenia zainteresowania wypożyczalniami stała się coraz większa dostępność wydawnictw elektronicznych (audiobooków, e-booków) oraz pandemia COVID-19, (w porównaniu do 2019 roku ubyło ponad 1 200 czytelników).

Jednak duża część mieszkańców Partnerstwa decyduje się na korzystanie z oferty kulturalno-rozrywkowej poza jego obszarem z powodu innych oczekiwań co do jej zakresu lub też potrzeby wyjazdu do większego ośrodka miejskiego i skorzystania z łączonej oferty (np. kulturalno-gastronomicznej). W badaniu ankietowym prawie 53% dorosłych respondentów zasygnalizowało potrzebę korzystania z oferty i infrastruktury kulturalnej, rozrywkowej i sportowej poza miejscem zamieszkania, sygnalizując preferencje uczestnictwa w wydarzeniach w Lublinie lub Rzeszowie.

Tendencja wzrostowa ujawnia się w rejestrach organizacji pozarządowych: fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych (208 w 2020 roku, o 42 więcej niż w 2011 roku). W mieście Biłgoraj III sektor obejmuje 100 organizacji, w gminie Biłgoraj 36, w gminie Frampol 31, w gminie Księżpol 21, w gminie Tarnogród 21.

Tabela 13. Liczba fundacji i stowarzyszeń społecznych na terenie Partnerstwa

Wskaźnik	2011	2016	2017	2018	2019	2020	Różnica 2020-2011	Dynamika 2020/2011
Liczba fundacji i stowarzyszeń społecznych	166	183	206	204	207	208	42	1,25

Źródło: monitorrozwoju.pl

Dziedzictwo kulturowe obszaru Partnerstwa ujawnia się w sferze materialnej, scharakteryzowanej szerzej w rozdziale 3.3. i niematerialnej, przejawiającej się w tradycjach i obyczajach biłgorajskich, które wywodzą się z odrębności lokalnej społeczności związanej z Biłgorajem. Na przestrzeni wieków zróżnicowane wpływy kulturowe kształtowały niejednorodną tożsamość ziemi biłgorajskiej. Osadnictwo odmiennych religijnie społeczności: judaistycznych, kalwińskich, katolickich, prawosławnych, protestanckich i unickich, reprezentowanych głównie przez etniczne grupy Polaków, Rusinów i Żydów, pozostawiło ślady w postaci przenikających się kultur, nadających regionowi unikatowego zabarwienia i wyrazu. Z perspektywy etnograficznej kultura ludowa obszaru: biłgorajska i tarnogrodzka, zachowała się dzięki dokumentacji badaczy z XIX wieku, takich jak Oskar Kolberg. Gwara ludności zamieszkującej obszar, poezja, opowieści i legendy, obrzędy oraz umiejętności, wyrażane poprzez amatorską twórczość literacką, rękodzieło (hafciarstwo, tkactwo, garncarstwo i plecionkarstwo) - w każdej z tych dziedzin dorobek twórców ludowych prezentuje najwyższe wartości historyczne, artystyczne lub rzemieślnicze. W skali kraju region wyróżniają tradycje sitarstwa, będącego głównym zajęciem mieszkańców od XVIII wieku. Dawne rzemiosło sitarzy wyeksponowano na warsztatach w Zagrodzie Sitarzkiej należącej do oddziału Muzeum Ziemi Biłgorajskiej.

W wymiarze współczesnym twórczość rzemieślnicza i ludowa stanowi bogate zaplecze wzornictwa, symboli, wykorzystywanych i nadających lokalnego ducha ofercie wydarzeń kulturalnych oraz produktom turystycznym. Tradycje muzyczne śpiewu i gry oraz słowa kultywują artyści ludowi w kapelach i zespołach śpiewaczych oraz teatrach wiejskich (Tarnogród słynie z ogólnopolskiego przeglądu wiejskich teatrów). W kręgach amatorów muzyki etnicznej odkryciem regionalnym jest

rekonstrukcja lutniczego instrumentu strunowego, zwanego suką, który stanowi muzyczną wizytówkę obszaru, pretekst do organizacji warsztatów i spotkań artystycznych. W sferze kulinarnej na Liście Produktów Tradycyjnych do rozpoznawalnych potraw zalicza się „piróg biłgorajski” (gryczany), dostępny w lokalnych piekarniach, na stoiskach regionalnych oraz inne produkty z obszaru: miód, olej lniany, podpłomyk sodowy. Zainteresowanie naturalnymi surowcami skłania obecnie projektantów mody do inspiracji archaicznymi formami ubioru, do których należy ludowy strój biłgorajski, wykonywany z lokalnych materiałów, głównie lnu, zdobiony typowym płaskim, czerwonym haftem.

Przejawem różnorodności kulturowej miasta Biłgoraj pozostaje postać Izaaka Bashevisa Singera - pisarza i laureata Literackiej Nagrody Nobla. Jemu dedykowane są lokalne festiwale oraz jego upamiętnienie w formie pomnikowej.

Wielość kulturowych znaków i symboli - współtworzy bogaty rezerwuar zasobów kultury niematerialnej pochodzącej z obszaru Partnerstwa, które integrują społeczność (wewnętrznie) oraz popularyzują rozpoznawalność regionu poza jego obszarem (zewnętrznie). Wyróżnienie obszaru Partnerstwa przez pryzmat oryginalnego komunikatu o bogatej tradycji, burzliwej historii i wielokulturowych korzeniach społeczności wydaje się godnym polecenia rozwiązaniem w promocji oferty oraz rozwijaniu wyrazistej, wyjątkowej marki produktu turystycznego.

Tabela 14. Aktywność kulturalna

Wskaźnik	2011	2014	2017	2018	2019	2020	Różnica 2020-2011	Dynamika 2020/2011
Uczestnicy zajęć Centrów, Domów i Ośrodków Kultury	1 254	1 504	1 355	1 496	1 391	1 490	236	1,19

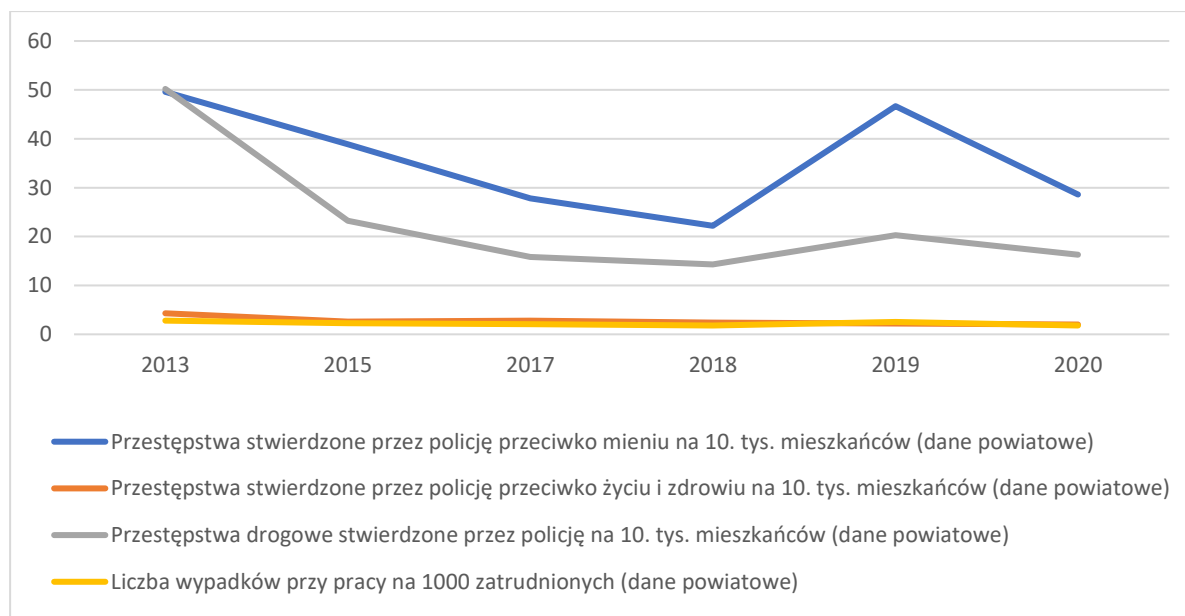
Źródło: monitorrozwoju.pl

3.1.2.5. Bezpieczeństwo

Do pozytywnych aspektów życia na obszarze Partnerstwa mieszkańcy w trakcie badań (70%) zaliczyli poczucie bezpieczeństwa. Potwierdzają to statystyki sporządzane przez policję i fakt ten podnosi atrakcyjność osiedleńczą na obszarze i jest dobrą przesłanką do budowania zaufania wśród odbiorców oferty turystycznej.

Statystyki dotyczące bezpieczeństwa w pracy również wykazują trend malejący, co z kolei świadczy o poprawie warunków pracy i wzroście świadomości pracowników w zakresie BHP.

Ryc. 18. Wskaźniki bezpieczeństwa osobistego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na obszarze Partnerstwa

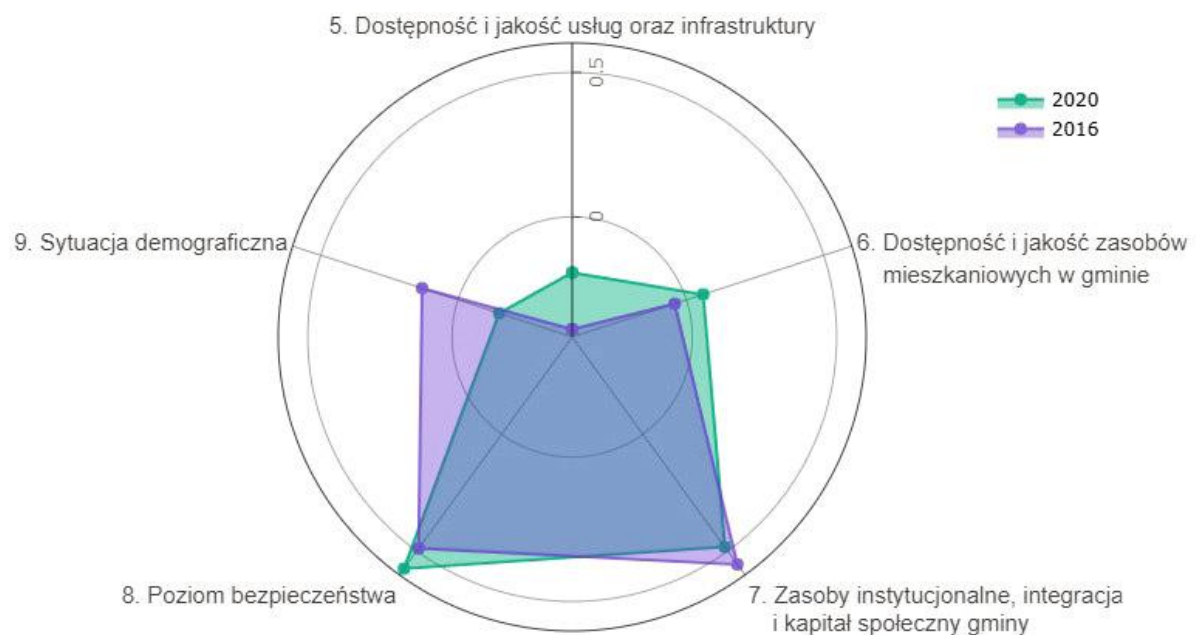

Źródło: monitorrozwoju.pl

3.1.3. Podsumowanie - wnioski

Podsumowaniem powyższej analizy może być obraz ogólnej sytuacji Partnerstwa w wymiarze społecznym oparty o syntetyczne wskaźniki rozwoju zgodne z metodologią Monitora Rozwoju Lokalnego (MRL). Głównym punktem odniesienia jest tu średnia z grupy porównawczej, przyjęta jako wartość bazowa charakteryzująca całą grupę jednostek o zbliżonej charakterystyce funkcjonalnej i zbliżonych uwarunkowaniach rozwojowych. Prezentowana jest różnica między wartością wskaźnika dla gmin Partnerstwa a średnią wartością wskaźnika w grupie porównawczej. Wynik ujemny świadczy o gorszej sytuacji w danym podobszarze niż w grupie porównawczej a dodatni – o lepszej. Obraz ogólnej sytuacji Partnerstwa w wymiarze gospodarczym przedstawiono na zamieszczonym poniżej diagramie w dwóch punktach czasowych: w roku 2016 i 2020.

Ryc. 19. Wskaźnik rozwoju w podobszarach wymiaru społecznego

Źródło: www.partnerstwa.monitorrozwoju.pl

Rozwój Partnerstwa miał miejsce w odniesieniu do wskaźników w podobszarze 5⁴. „Dostępność i jakość usług oraz infrastruktury” oraz 8. „Poziom bezpieczeństwa”. W pozostałych podobszarach nastąpiło pogorszenie wskaźnika (podobszary 7. „Zasoby instytucjonalne, integracja i kapitał społeczny” oraz 9. „Sytuacja demograficzna”). Należy jednak zwrócić uwagę, że mimo poprawy sytuacji w podobszarze 5 wskaźnik dla tego podobszaru jest nadal gorszy niż w grupie porównawczej (wartość poniżej zera) a w podobszarze 9 (sytuacja demograficzna) wskaźnik pogorszył się zdecydowanie i z relatywnie lepszego niż w grupie porównawczej stał się gorszy (wartość poniżej zera). Ma to odzwierciedlenie w analizie przeprowadzonej powyżej w rozdz. 3.1.1. W pozostałych podobszarach wartość wskaźnika jest lepsza niż w grupie porównawczej.

3.1.3.1. Pozostałe wnioski

Spadek liczby mieszkańców

Na obszarze Partnerstwa, podobnie jak w powiecie biłgorajskim, czy w województwie lubelskim, widoczny jest spadek liczby mieszkańców. Z 60 398 osób w 2011 roku liczba mieszkańców na terenie Partnerstwa zmniejszyła się do 59 063 w

⁴ Numeracja podobszarów jest taka jak w MRL Partnerstwa, gdzie pierwszym wymiarem jest wymiar gospodarczy i tam numeracja podobszarów zaczyna się od 1.

roku 2020 (58 529 osób w roku 2021). Największy ilościowo spadek liczby ludności zanotowano w mieście Biłgoraj. Korzystne zmiany można tylko zaobserwować w gminie wiejskiej Biłgoraj, w wyniku wewnętrznego ruchu migracyjnego w obszarze Partnerstwa (liczba ludności w 2020 roku wzrosła o 410 osób), które spowodowane były decyzją mieszkańców Biłgoraju o osiedleniu się w gminie obwarzankowej.

Starzenie się społeczeństwa

Prognozy wskazują, że na obszarze Partnerstwa przeważać będzie liczba osób w wieku poprodukcyjnym względem osób w wieku przedprodukcyjnym. W dużej mierze będzie to efektem zjawiska migracji, w szczególności ludzi młodych. Dlatego też niezbędne jest podjęcie działań mających na celu zahamowanie chociaż w części zjawiska depopulacji poprzez m.in. dostosowanie usług publicznych związanych z wychowaniem i edukacją młodych mieszkańców gmin z obszaru Partnerstwa, ale także w kwestii związanych ze wzrostem popytu na usługi opiekuńcze dla osób starszych.

Zmniejsza się liczba osób pracujących

Systematycznie zmniejsza się liczba osób w wieku produkcyjnym (kobiety od 18 do 59 lat, mężczyźni od 18 do 64 lat) - spadek o 8,52% z 38 653 do 35 361 osób, co stanowi 59,87% ogólnej liczby mieszkańców Partnerstwa.

Zbyt mała liczba urodzeń

We wszystkich gminach Partnerstwa zauważalny jest lekki spadek współczynnika dzietności. Wartości wskaźnika nie są wysokie biorąc pod uwagę kwestię zastępowalności pokoleń (właściwa zastępowalność ma miejsce dopiero powyżej wartości 2,1 dla tego wskaźnika). Współczynnik dzietności dla całego partnerstwa wyniósł 1,21 (w 2020 roku) i zmniejszył się o 0,2 w porównaniu z 2011 rokiem. Dodatkowo spadek liczby urodzeń żywych wpłynie na kształtowanie się popytu na usługi edukacyjne w gminach, a w długich ciągach czasowych także na wszystkie inne usługi publiczne i sytuację finansową gmin.

Zbyt mała liczba żłobków

Przedszkola i szkoły podstawowe w pełni zaspakajają potrzeby mieszkańców, jednakże brakuje żłobków w gminach wiejskich Partnerstwa.

Malejąca liczba uczniów

Analizując liczbę ludności w ostatnich latach można wysnuć wniosek, że część młodzieży wybiera coraz częściej edukację ponadpodstawową poza obszarem

Partnerstwa decydując się na większe ośrodki edukacyjne. Decyzje te mogą być również podyktowane brakiem szkół wyższych na terenie Partnerstwa oraz kierunków, w jakich chce się obecnie kształcić młodzież.

Rozwój szkolnictwa branżowego

W planowaniu rozwoju gminy duże znaczenie ma jakość kształcenia i dostęp do usług edukacyjnych. Utrzymanie wysokiego poziomu usług edukacyjnych może mieć wpływ na decyzję rodziców przy wyborze dla dziecka szkoły, do której będzie uczęszczało, co ogranicza ubytek liczby dzieci w placówkach. W ostatniej dekadzie można zaobserwować spadek liczby absolwentów liceów ogólnokształcących. Jest to konsekwencją zmiany systemu edukacji przez organ prowadzący, który zdecydował się na likwidację części liceum ogólnokształcących na rzecz szkół branżowych I stopnia.

Dobry dostęp do podstawowej opieki medycznej

Obszar Partnerstwa charakteryzuje się dość dobrym dostępem do jednostek podstawowej opieki medycznej, które zapewniają wszystkie gminy z obszaru Partnerstwa. Porady specjalistyczne oferowane są w mieście Biłgoraj.

Potrzeba inwestycji w infrastrukturę sportową i kulturalną

Mieszkańcy zwracają uwagę na niezadawalającą dostępność i jakość oferty kulturalno-rozrywkowej. Wg przeprowadzonego badania ankietowego wśród mieszkańców prawie 53% wskazało, iż mankamentem obszaru Partnerstwa jest zbyt słaba, w stosunku do ich potrzeb i aspiracji, oferta i infrastruktura kulturalna, rozrywkowa, a także sportowa. Sygnalizując tym samym preferencje korzystania z usług w tym zakresie w Lublinie lub Rzeszowie. Dobrym rozwiązaniem dla Partnerstwa byłoby wzbogacenie oferty i infrastruktury kulturalnej, rozrywkowej i sportowej.

Słaba dostępność mieszkań

Aby móc przeciwstawić się problemom depopulacji należy tworzyć odpowiednie warunki mieszkalnictwa poprzez rozwój budownictwa wielorodzinnego. Zwracają na to uwagę respondenci badań ankietowych. Na pytanie jakiego rodzaju przedsięwzięcia powinny zostać zrealizowane w pierwszej kolejności, aby poprawić warunki do życia i zachęcić mieszkańców do pozostania, ponad 1/3 odpowiadających wskazała na potrzebę wspierania i rozwoju budownictwa mieszkaniowego oraz większą dostępność mieszkań.

Dobre wyposażenie w infrastrukturę wodociągową, stosunkowo niski stopień kanalizacji

Obszar Partnerstwa jest stosunkowo dobrze wyposażony w infrastrukturę wodociągową – odsetek mieszkańców korzystających w 2020 roku z sieci wodociągowej wyniósł 93,77%. Problemem dla gmin z obszaru Partnerstwa jest stosunkowo niski stopień kanalizacji - odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji wyniósł 51,82%.

3.2. Wymiar gospodarczy

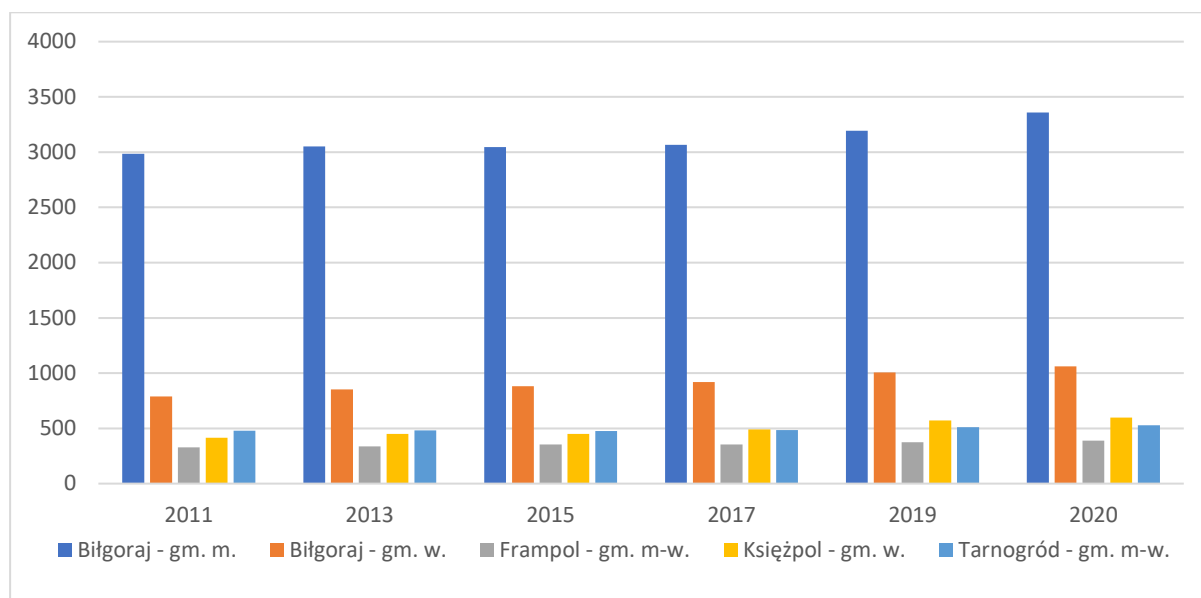
Niniejszy rozdział został poświęcony analizie zjawisk i działań w sferze gospodarczej i społecznej związanej z gospodarką, umożliwiających osiągnięcie rozwoju jednostek samorządu terytorialnego Partnerstwa przez wykorzystanie czynników rozwoju lokalnego zasobów własnych i współpracy z partnerami zewnętrznymi. Celem tak rozumianego rozwoju jest poprawa jakości życia mieszkańców, napływ nowych i trwałych inwestycji oraz generowanie innowacji.

Diagnoza obszaru gospodarczego obejmuje szereg podobszarów takich jak: potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki, rolnictwo, rynek pracy, sytuację materialną mieszkańców, potencjał inwestycyjny czy finanse Partnerstwa w kontekście zdolności do finansowania nowych inwestycji.

3.2.1. Ogólna charakterystyka przedsiębiorczości Partnerstwa, potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki

Przedsiębiorczość jest jednym z najważniejszych czynników rozwoju gospodarczego. Definicja przedsiębiorczości jest różnie formułowana, głównie jako pojęcie ekonomiczne, ale również spotykana jest jako pojęcie społeczne i kulturowe. Przedsiębiorczość można definiować w dwóch wymiarach: pierwszym jako cecha związana z osobą przedsiębiorcy lub w drugim jako funkcja, która przejawia się w pobudzaniu rozwoju społeczno-gospodarczego opartego na wykorzystywaniu szans płynących z otoczenia rynkowego i instytucjonalnego. Wiodącą rolę w tym kontekście ma wchodzące w skład Partnerstwa miasto Biłgoraj, które jest największym ośrodkiem gospodarczym powiatu biłgorajskiego, koncentrując największą liczbę przedsiębiorstw.

Ryc. 20. Liczba wszystkich podmiotów gospodarczych w bazie REGON w okresie 2011-2020 zarejestrowanych na obszarze Partnerstwa

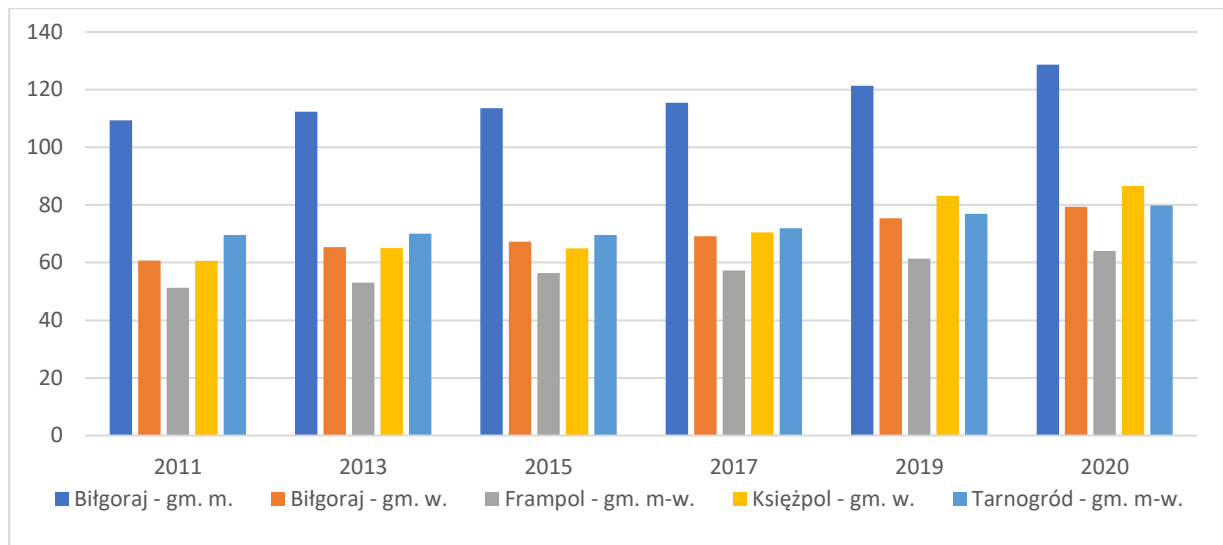
Źródło: monitorrozwoju.pl

Łącznie w 2020 roku na obszarze Partnerstwa funkcjonowało 5 934 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON⁵, co stanowiło 19,4% ogółu podmiotów zarejestrowanych w całym województwie lubelskim. W okresie 2011 – 2020 liczba podmiotów wzrosła o 938, co daje współczynnik dynamiki na poziomie 1,19, co jest wynikiem nieco gorszym na tle powiatu biłgorajskiego (1,22) i takim samym jak dla województwa (1,19).

W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców rozkład podmiotów gospodarczych w bazie REGON jest bardziej wyrównany i kształtował się w latach 2011-2020 tak jak pokazano na kolejnym diagramie.

⁵ Wprawdzie baza REGON zawiera także w pewnym procencie dane o podmiotach, których działalność faktycznie ustała, jednak poziom udziału takich podmiotów jest obecnie niewielki.

Ryc. 21. Liczba wszystkich podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców w bazie REGON w okresie 2011-2020 zarejestrowanych na obszarze Partnerstwa

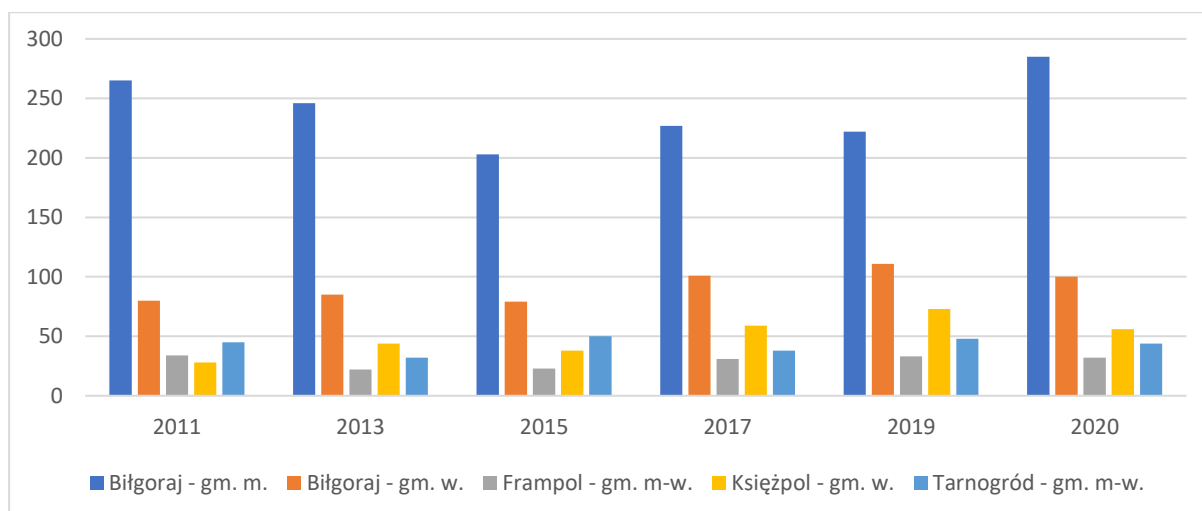
Źródło: monitorrozwoju.pl

Wskaźnik podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców jest największy w mieście Biłgoraj wyraźnie różniąc się od tego wskaźnika w pozostałych gminach. Potwierdza to, że miasto Biłgoraj jest największym ośrodkiem gospodarczym obszaru.

Liczba podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców w Partnerstwie w roku 2020 wyniosła 100, co jest dużo lepszym wskaźnikiem niż w całym powiecie (69), a nawet w całym województwie (95) w roku analizy.

O prężności lokalnej gospodarki może świadczyć liczba i wzrost w analizowanym okresie nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

Ryc. 22. Liczba podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych w bazie REGON

Źródło: monitorrozwoju.pl

Najwięcej podmiotów jest rejestrowanych systematycznie w mieście Biłgoraj i w gminie wiejskiej Biłgoraj, co również potwierdza dominującą rolę ośrodka rdzeniowego jakim jest miasto Biłgoraj i otaczającej go gminy wiejskiej w rozwoju gospodarczym na obszarze Partnerstwa.

Patrząc na przedsiębiorstwa wg kryterium ich wielkości - na terenie Partnerstwa (podobnie jak w całym kraju) dominują mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa określane jako MŚP. W grupie tej przeważają mikroprzedsiębiorstwa tj. zatrudniające od 1-9 osób, które mogą się wykazać systematycznym wzrostem liczebności oraz dobrą dynamiką. Ilustruje to tabela poniżej (ze względu na przejrzystość ciąg czasowy 2011-2020 przedstawiano z interwałem trzyletnim).

Tabela 15. Liczba i struktura podmiotów gospodarczych w Partnerstwie w podziale wg kryterium wielkości

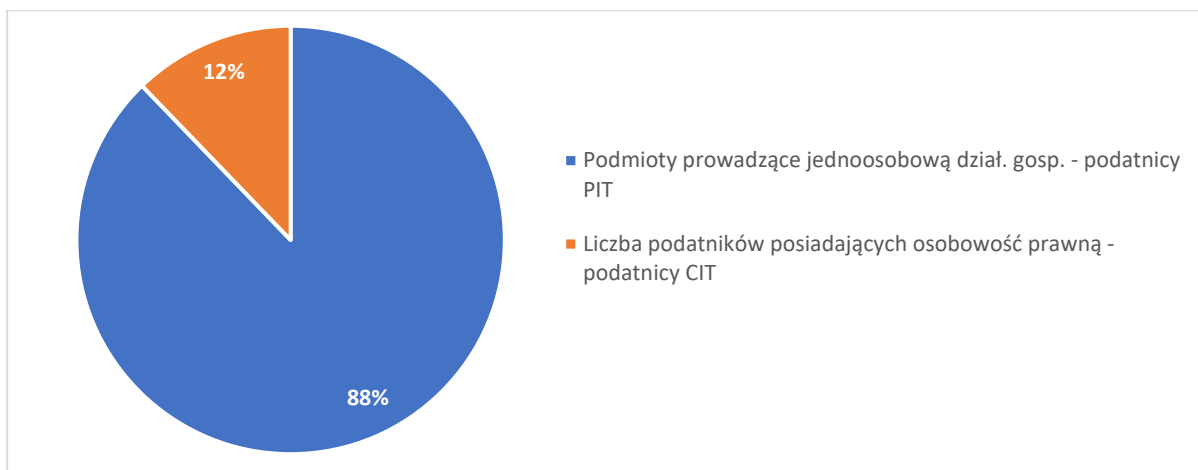
Wskaźnik	2011		2014		2017		2020		Różnica 2020- 2011	Dynamika 2020/2011
	Liczba	Udział	Liczba	Udział	Liczba	Udział	Liczba	Udział		
Liczba podmiotów zatrudniających 1 - 9 osób	4 710	94,3%	5 041	96,4%	5 122	96,4%	5 759	97%	1 049	1,22
Liczba podmiotów zatrudniających 10 - 49 os.	240	4,8%	151	2,9%	156	2,9%	142	2%	-98	0,59
Liczba podmiotów zatrudniających 50 - 249 os.	42	0,8%	36	0,7%	32	0,6%	30	1%	-12	0,71
Liczba podmiotów zatrudniających powyżej 250 os.	4	0,1%	3	0,1%	4	0,1%	3	0%	-1	0,75

Źródło: monitorrozwoju.pl

Z powyższej tabeli wynika, że w analizowanym okresie wzrosła jedynie liczba przedsiębiorstw najmniejszych (mikroprzedsiębiorstw), głównie w formie jednoosobowej działalności gospodarczej, natomiast liczba pozostałych przedsiębiorstw zmalała, najbardziej w grupie przedsiębiorstw małych, zatrudniających od 10 do 49 pracowników.

Strukturę przedsiębiorstw ze względu na formę prowadzonej działalności w 2020 roku przedstawiono poniżej.

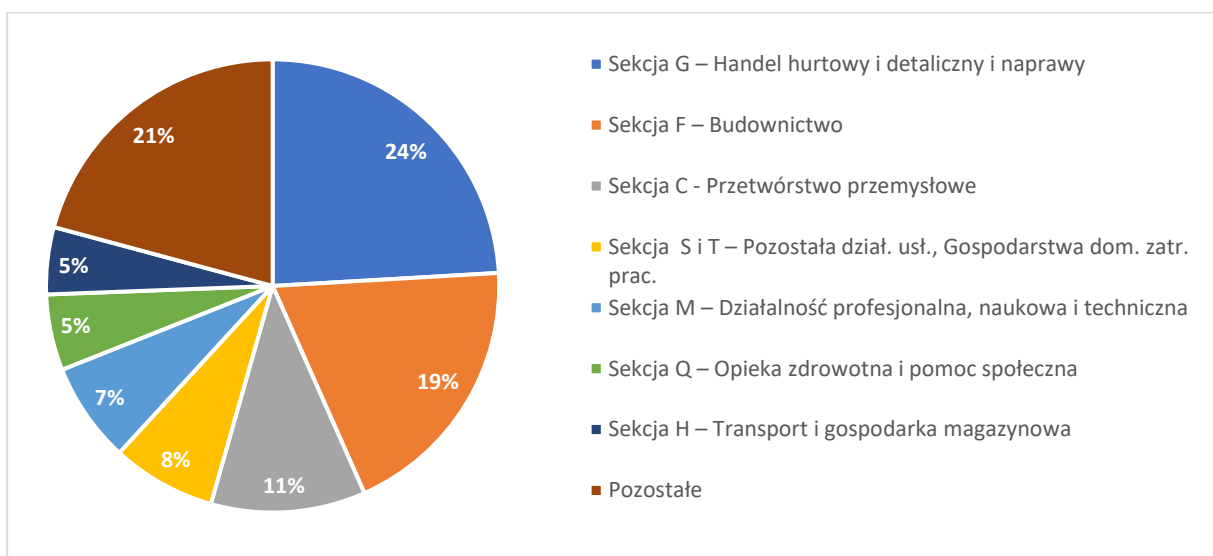
Ryc. 23. Struktura podmiotów gospodarczych w Partnerstwie w podziale wg kryterium formy prowadzonej działalności w 2020 roku

Źródło: monitorrozwoju.pl

Strukturę przedsiębiorstw ze względu na rodzaj prowadzonej działalności przedstawiono na kolejnym diagramie.

Ryc. 24. Struktura podmiotów gospodarczych w Partnerstwie w podziale wg kryterium branży wg. PKD w 2020 roku

Źródło: monitorrozwoju.pl

Największy udział mają przedsiębiorcy prowadzący działalności w branży Handel hurtowy i detaliczny i naprawy (Sekcja H, 24%), za drugi co do wielkości obszar (19%) stanowią przedsiębiorcy prowadzący działalność w sekcji F – budownictwo. Istotne z punktu widzenia gospodarki gminy przedsiębiorstwa w sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe stanowią 19% wszystkich przedsiębiorców. Co więcej -

ich udział jest znacznie większy niż w całym województwie lubelskim (7,6%, dane GUS-BDL, 2020).

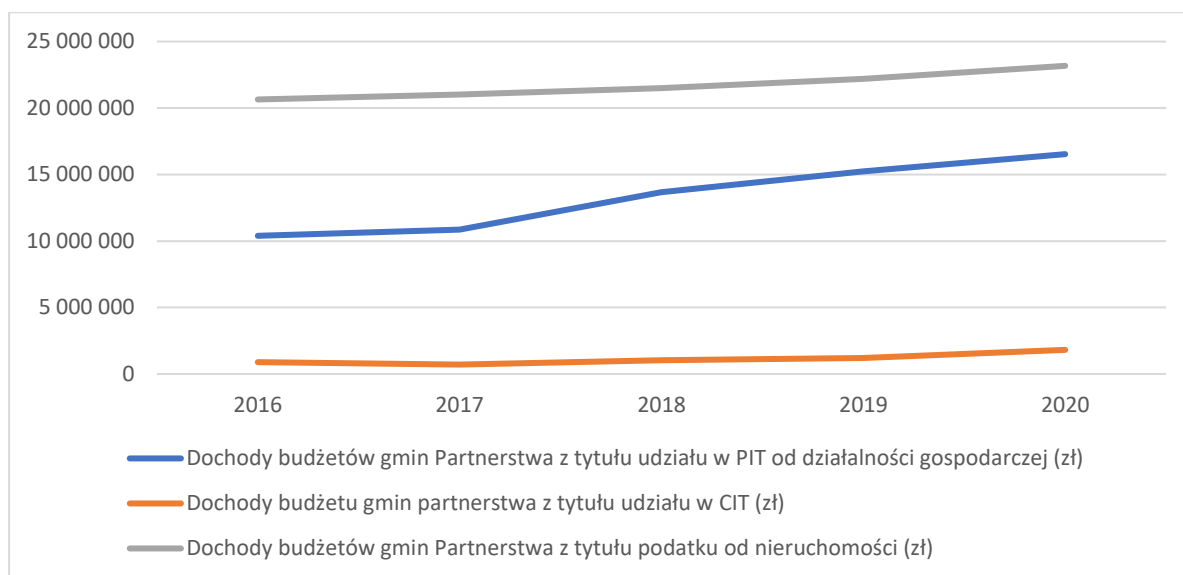
O znaczeniu przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą dla budżetów gmin Partnerstwa świadczą dane zestawione w poniższej tabeli oraz na kolejnym diagramie. Dla porównania przedstawiono również dane dotyczące jednego z największych źródeł dochodów gmin – podatku od nieruchomości, który jest również pochodną działalności gospodarczej (ze względu na dostępność danych zaprezentowano okres 2016-2020).

Tabela 16. Dochody budżetu gminy z tytułu udziału w podatku PIT, CIT i PN

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	Różnica 2020-2016	Dynamika 2020/2016
Dochody budżetów gmin Partnerstwa z tytułu udziału w PIT od działalności gospodarczej (zł)	10 394 553	10 864 654	13 682 700	15 235 974	16 534 711	6 140 158	1,6
Dochody budżetu gmin partnerstwa z tytułu udziału w CIT (zł)	896 471	710 518	1 040 786	1 205 615	1 818 340	921 869	2,0
Dochody budżetów gmin Partnerstwa z tytułu podatku od nieruchomości (zł)	20 646 156	21 008 095	21 506 256	22 203 777	23 173 919	2 527 763	1,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie monitorrozwoju.pl

Ryc. 25. Dochody budżetu gminy z tytułu udziały w podatku PIT, CIT i PN

Źródło: Opracowanie własne na podstawie monitorrozwoju.pl

Dochody budżetów gmin z tytułu podatku PIT od podatników prowadzących działalność gospodarczą są znacznie wyższe niż wpływy z podatku CIT, aczkolwiek trzeba zaznaczyć, że gminy mają wyższy udział w tym podatku w porównaniu do udziału w CIT – odpowiednio 39,34% do 6,71%.

Choć Partnerstwo charakteryzuje się znaczną przewagą małych podmiotów i wpływ do budżetu gmin z tytułu podatków od ich działalności jest znaczny, to znaczenia lokalnej gospodarce nadają jednak najwięksi przedsiębiorcy. Duża liczba mikroprzedsiębiorstw jest skupiona wokół dużych i średnich podmiotów gospodarczych jako ich dostawcy i podwykonawcy.

Do największych pracodawców, działających na terenie Partnerstwa należy zaliczyć następujące przedsiębiorstwa:

- Black Red White S.A. - jest to największa polska grupa meblarska, producent i dystrybutor mebli oraz artykułów wyposażenia wnętrz;
- Model Opakowania Sp. z o.o. - jest jednym z najnowocześniejszych zakładów produkujących tekturę falistą w Polsce działającym od 1998 roku;
- POL-SKONE Sp. z o.o. - przedsiębiorstwo zajmujące się produkcją stolarki budowlanej. Jest liderem sprzedaży drzwi i okien drewnianych w Polsce;
- AMBRA S.A. – powstała w 1990 roku, jest obecnie największym producentem i dystrybutorem win na rynkach Europy Środkowo-Wschodniej;
- Mostostal-Met Sp. z o.o. – od ponad 50 lat specjalizuje się w produkcji wyrobów z drutu. Działalność firmy nawiązuje do tradycji rzemiosł sitarskich, z których już od XVII w. słynie miasto Biłgoraj;

- Zakłady dziewiarskie Mewa Sp. z o.o., spółka komandytowa – polski producent ekskluzywnej bielizny dziennej i nocnej;
- Leier Markowicze S.A. - zakład produkcyjny specjalizujący się w produkcji pustaków (pustaków ceramicznych) i systemów kominowych;
- BioConcept Gardenia sp. z o.o. – zakład przetwórczy ekologicznych owoców i warzyw z komorami chłodniczymi.

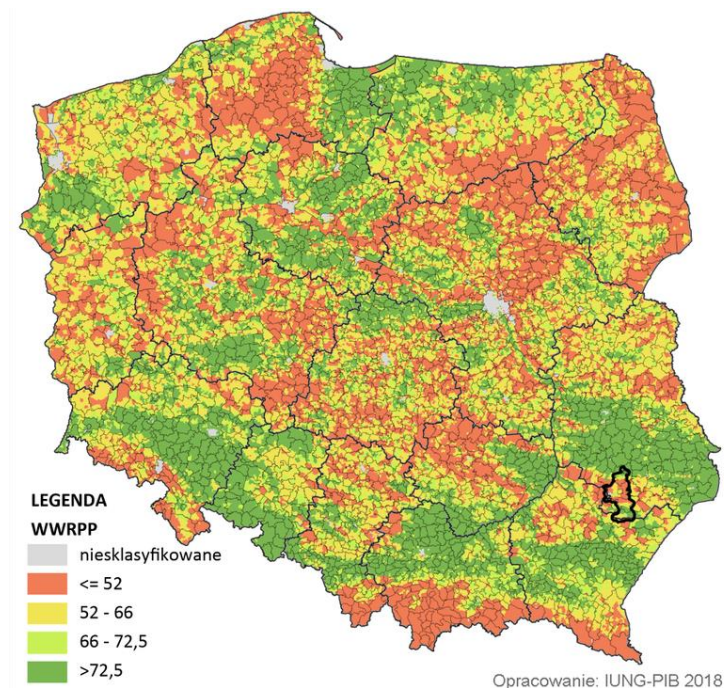
3.2.2. Rolnictwo

Jedną z najważniejszych gałęzi mającą wpływ na rozwój gospodarczy zarówno gmin wchodzących w skład Partnerstwa - podobnie jak w powiecie biłgorajskim i całym województwie lubelskim - jest sektor rolniczy. O dogodnych warunkach do prowadzenia działalności rolniczej decydują przede wszystkim korzystne czynniki glebowo-klimatyczne występujące na tym obszarze. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (wskaźnik WWRP) obejmujący jakość gleb, warunki wodne, agroklimat i rzeźbę terenu jest również jednym z najwyższych w Polsce. Z tych powodów województwo i tym samym Partnerstwo jest liderem wielu upraw rolniczych i sadowniczych. Pierwsze miejsce zapewniają wysokie zbiory owoców z krzewów i plantacji jagodowych, wśród których dominuje produkcja malin (77% krajowej produkcji w 2018 roku - dane GUS), porzeczek (46%), agrestu (40%) oraz leszczyny (38%). Produkuje się też najwięcej w kraju roślin strączkowych jadalnych, głównie fasoli i grochu (43,6% krajowych zbiorów tych roślin). Region, w tym Partnerstwo, zalicza się również do ścisłej elity największych producentów rzepaku i rzepiku, których w 2018 roku dostarczył na rynek 15,3% krajowej produkcji (drugie miejsce w Polsce) oraz owoców z drzew (trzecie miejsce w Polsce - 13,2%).

W zdecydowanej większości (90%) były to jabłka. Rolnicy z obszaru województwa to również jedni z największych dostawców zbóż (11,4% produkcji krajowej), warzyw gruntowych (10,7%) oraz ziemniaków (6,1%).

Potencjał rolny terenów na obszarze Partnerstwa wg wskaźnika WWRP pokazano na rycinie poniżej.

Ryc. 26. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej w Polsce i na obszarze Partnerstwa

Źródło: Opracowanie IUNG-PIB, 2018

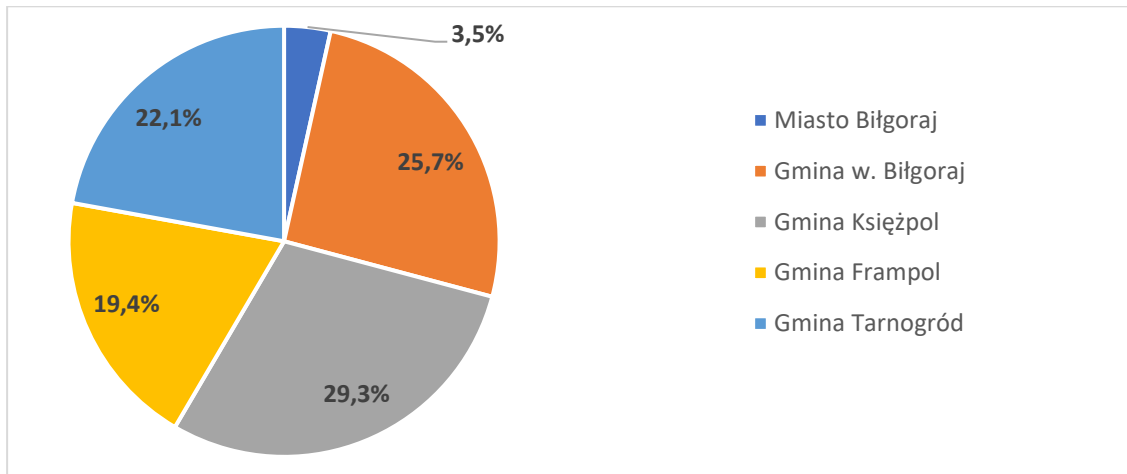
Gminy wchodzące w skład Partnerstwa mają w zdecydowanej przewadze charakter leśno-łąkowy, z wyraźną przewagą gruntów rolnych oraz leśnych. Użytki rolne stanowią 53,60% powierzchni całego obszaru Partnerstwa i jest to mniej niż na terenie całego województwa, gdzie stanowią 70% powierzchni (dane GUS, 2020).

Tabela 17. Powierzchnia użytków rolnych w podziale na poszczególnych członków Partnerstwa w 2020 roku

JST	Powierzchnia ogólna gmin w km ²	Powierzchnia użytków rolnych ogółem (ha)	Struktura (%)
Miasto Biłgoraj	21,1	1 207	3,5%
Gmina w. Biłgoraj	262,7	8 907	25,7%
Gmina Księżpol	141,3	10 170	29,3%
Gmina Frampol	107,6	6 732	19,4%
Gmina Tarnogród	114,3	7 686	22,1%
RAZEM	647	34 702	100,0%

Źródło: bdl.stat.gov.pl

Ryc. 27. Struktura powierzchni użytków rolnych w podziale na poszczególnych członków Partnerstwa w 2020 roku

Źródło: bdl.stat.gov.pl

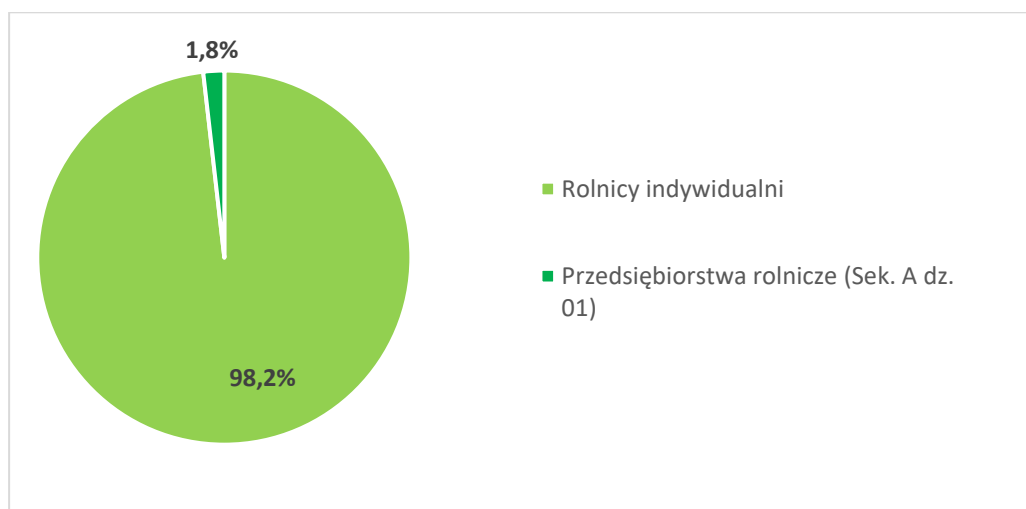
W gospodarce rolniczej Partnerstwa dominują (podobnie jak na obszarze województwa i całej Polski) gospodarstwa rolne rolników indywidualnych (rejestracja w UG/KRUS). Tylko niewielki procent stanowią przedsiębiorstwa rolnicze zarejestrowane w REGON.

Tabela 18. Liczba rolników indywidualnych i przedsiębiorstw rolniczych (PKD, Sekcja A, Dz. 01 – Rolnictwo) w poszczególnych gminach Partnerstwa w 2020 roku

JST	Rolnicy indywidualni	Przedsiębiorstwa rolnicze (Sek. A dz. 01)
Gmina m. Biłgoraj	374	16
Gmina w. Biłgoraj	704	7
Gmina Księżpol	732	11
Gmina Frampol	926	19
Gmina Tarnogród	845	13
Partnerstwo	3 576	66

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych KRUS i GUS-BDL

Ryc. 28. Struktura rolników indywidualnych i przedsiębiorstw rolniczych (PKD, Sekcja A, Dz. 01 – Rolnictwo) w Partnerstwie w 2020 roku

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych KRUS i GUS-BDL

Wg Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 roku (PSR 2020) w strukturze gospodarstw rolnych na obszarze Partnerstwa przeważają niewielkie gospodarstwa rolników indywidualnych o powierzchni do 5 ha. Podobna sytuacja ma miejsce na obszarze województwa lubelskiego.

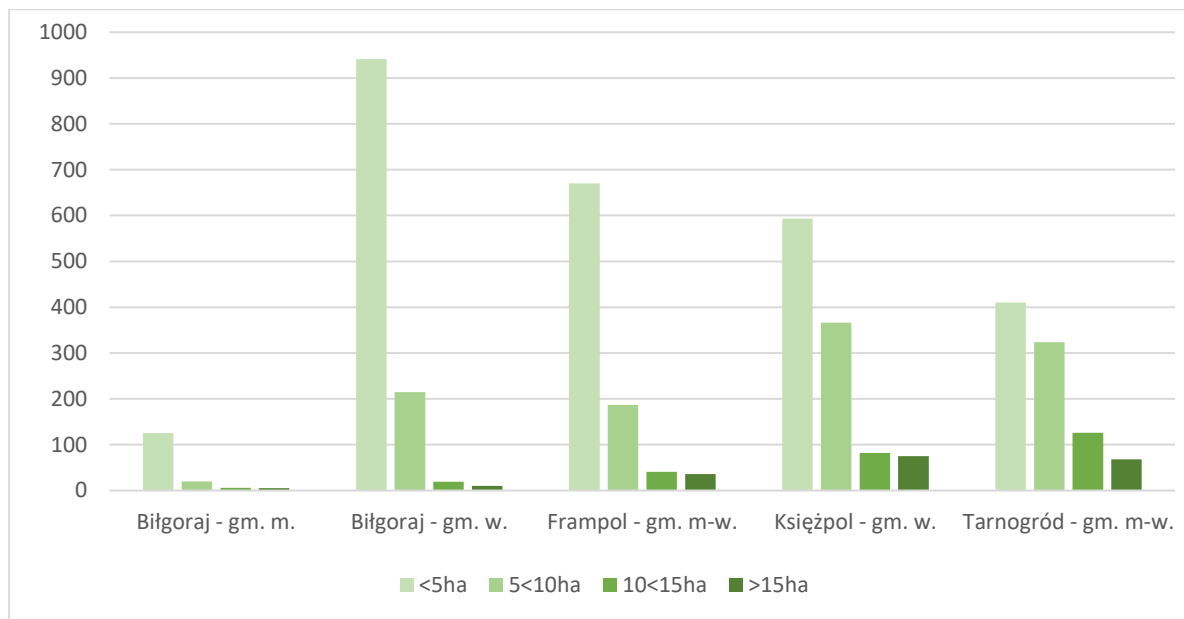
Tabela 19. Indywidualne gospodarstwa rolne wg wielkości

JST	<5ha	5<10ha	10<15ha	>15ha	ogółem
Biłgoraj - gm. m.	125	20	6	5	156
Biłgoraj - gm. w.	941	215	19	10	1 185
Frampol - gm. m-w.	670	187	41	36	934
Księżpol - gm. w.	593	366	82	75	1 116
Tarnogród - gm. m-w.	410	324	126	68	928
Razem Partnerstwo	2 739	1 112	274	194	4 319

Źródło: PSR 2020⁶

⁶ Dane w tabelach opartych o źródło KRUS i wynikające z PSR 2020 różnią się – łączna liczba gospodarstw w PSR 2020 jest większa, co wynika z faktu, że w PSR 2020 uczestniczyli też mieszkańcy, którzy mieli dochody podstawowe z innych źródeł

Ryc. 29. Indywidualne gospodarstwa rolne wg wielkości

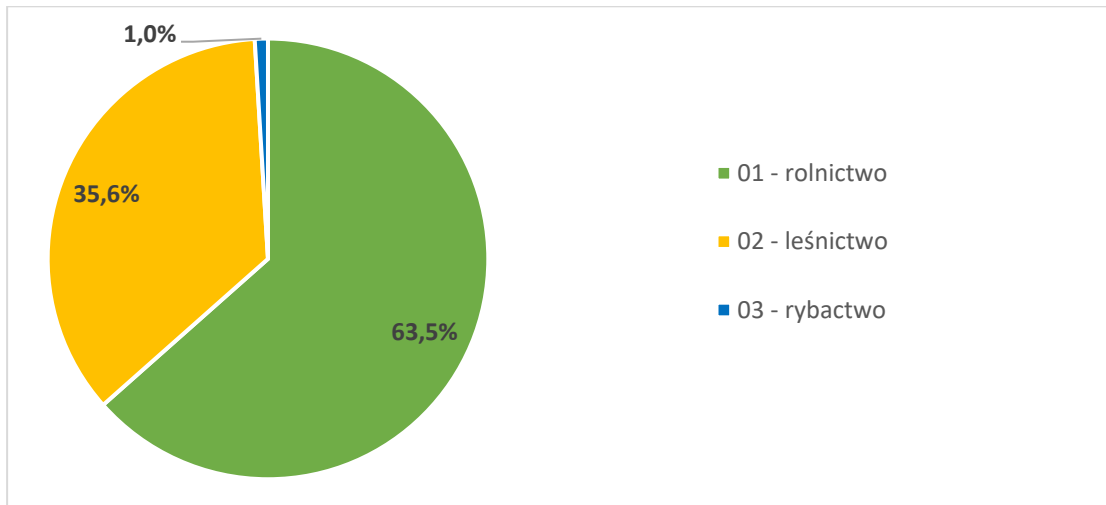

Źródło: PSR 2020

Charakter produkcji rolniczej i gospodarki leśnej jest analogiczny jak w województwie. Udział leśnictwa jest znaczny, co wynika z analizy przedsiębiorstw zarejestrowanych w sekcji A PKD obejmującej dział 01 – Rolnictwo, dział 03 – Leśnictwo i dział 03 – Rybactwo. Największy udział gospodarki leśnej jest w Gminie wiejskiej Biłgoraj (73%).

(ubezpieczeni w ZUS) i równolegle posiadali gospodarstwo rolne. Odwrotna różnica w przypadku miasta Biłgoraj może świadczyć o tym, że w KRUS są ubezpieczone osoby mające „grunty rolne”, a nie prowadzące gospodarstwa rolnego (korzystający z niższej składki ubez. społecznych).

Ryc. 30. Przedsiębiorstwa na obszarze Partnerstwa wg PKD, Sek. A, Działy 01, 02, 03 - struktura % w 2020 roku

Źródło: GUS-BDL, 2020

3.2.3. Rynek pracy

Tradycyjnym wskaźnikiem charakteryzującym rynek pracy jest poziom bezrobocia. Jednak ze względu na jego niski, utrzymujący się w długim okresie poziom (poniżej 5% nawet w okresie pandemii) stracił on rolę podstawową. Dlatego też rynek pracy na obszarze Partnerstwa przeanalizowano wg innych kryteriów i wskaźników zgodnie z metodologią przyjętą w ZMP.

Ogólny obraz rynku pracy scharakteryzowany przez wyselekcjonowane, kluczowe wskaźniki zaprezentowano w tabeli i na diagramie poniżej (ze względu na dostępność danych zaprezentowano je w okresie 2016-2020).

Tabela 20. Ogólny obraz rynku pracy Partnerstwa (kluczowe wskaźniki)

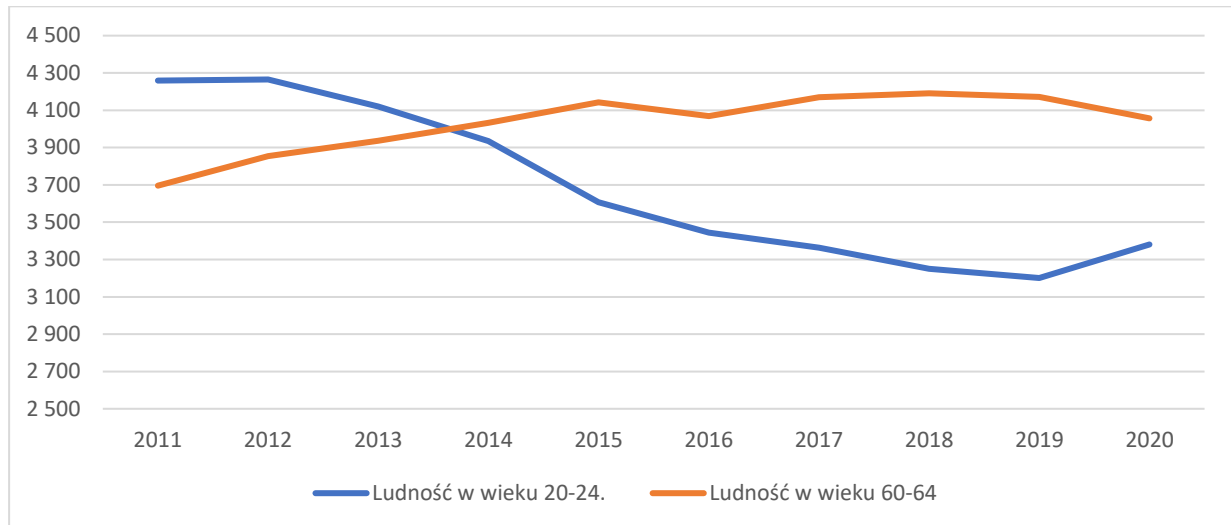
Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	Dynamika 2020/2016
Odsetek ludności produkcyjnej mobilnej wśród ludności ogółem	31,4	31,3	31,1	30,5	29,8	0,95
Różnica liczby mieszkańców w wieku 20-24 i 60-64 lat na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	-17,0	-22,1	-26,0	-27,1	-19,1	1,13
Różnica liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym w ostatnich pięciu latach (jako % ogólnej liczby mieszkańców)	-2,6	-2,4	-2,4	-2,6	-2,5	0,99
Udział osób długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	22,5	19,0	16,2	16,3	19,2	0,85
Wpływy JST z tytułu udziału we wpływach BP z PIT przypadające na 1 mieszkańca	472,3	512,6	593,1	643,8	640,1	1,36

Źródło: monitorrozwoju.pl

Powyższe dane pokazują pogarszanie się sytuacji na rynku pracy na obszarze Partnerstwa. Pozytywne jest zmniejszanie się udziału osób długotrwale bezrobotnych oraz wpływy z podatku PIT przypadające na jednego mieszkańca.

Odrębnie warto pokazać, jak zmienia się (niekorzystnie) sytuacja „zastępowalności pokoleń” na rynku pracy, tj. różnica pomiędzy liczbą „wstępujących” na rynek pracy (mieszkańcy w wieku 20-24 lat) i „zstępujących” z rynku pracy (mieszkańcy w wieku 60-64 lat).

Ryc. 31. Zmiana liczby mieszkańców w grupach wiekowych 20-24 i 60-64 na obszarze Partnerstwa

Źródło: monitorrozwoju.pl

Jak widać z powyższego diagramu nożyce „zastępowalności pokoleń” na rynku pracy rozwarły się dla Partnerstwa w 2014 roku. W roku 2020 widać lekką poprawę, ale trend nadal jest niekorzystny.

Sytuację w zakresie dostępności i jakości siły roboczej na rynku pracy na obszarze Partnerstwa mogą scharakteryzować z kolei wskaźniki zestawione w tabeli poniżej.

Tabela 21. Dostępność i jakości siły roboczej na rynku pracy na obszarze Partnerstwa

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba absolwentów szkół średnich	991	1037	924	679	609
Liczba uczniów w szkołach zawodowych	141	154	124	125	109
Odsetek ludności w wieku produkcyjnym wśród ludności ogółem	62,08	61,64	61,39	60,94	60,64
Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym wśród ludności ogółem	19	19	19	19	18

Źródło: monitorrozwoju.pl

Jedyny pozytywny trend w tej grupie wskaźników można zaobserwować w przypadku liczby uczniów w szkołach zawodowych. Niepokoi spadek liczby absolwentów szkół średnich.

Sytuacje na rynku pracy na obszarze Partnerstwa można ocenić również analizując liczby wystawionych przez pracodawców lokalnych dokumentów PIT 11.

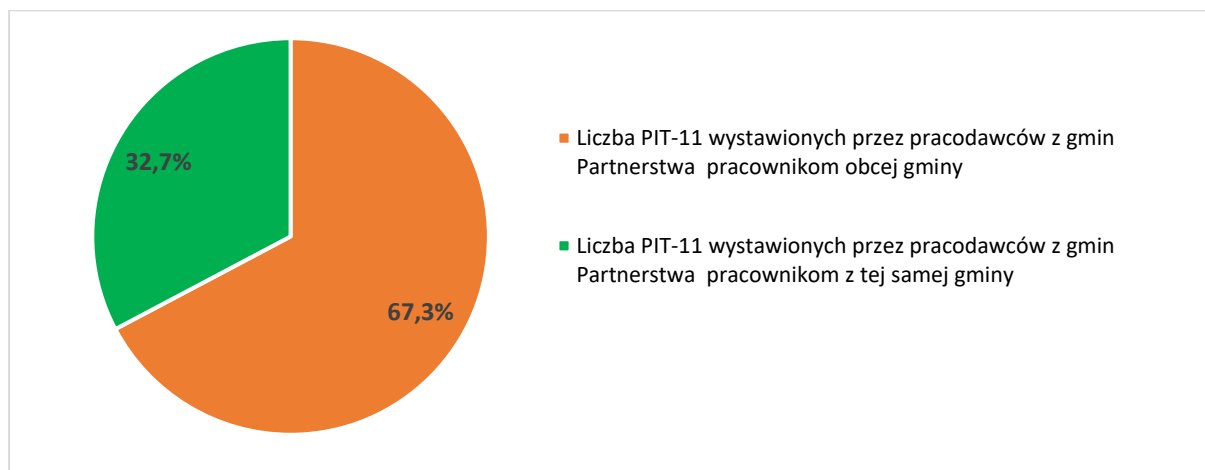
Tabela 22. Liczba PIT-11 wystawionych przez pracodawców lokalnych pracownikom z obszaru Partnerstwa i spoza tego obszaru

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	Dynamika 2020/2016
Liczba PIT-11 wystawionych przez pracodawców z gmin Partnerstwa ogółem	21 581	23 066	24 669	26 090	25 270	1,17
Liczba PIT-11 wystawionych przez pracodawców z gmin Partnerstwa pracownikom obcej gminy	13 530	14 849	16 310	17 266	16 997	1,26
Liczba PIT-11 wystawionych przez pracodawców z gmin Partnerstwa pracownikom z tej samej gminy	8 051	8 217	8 359	8 824	8 273	1,03

Źródło: monitorrozwoju.pl

Strukturę tego podziału pokazano na diagramie poniżej. Widać, że gospodarka na obszarze Partnerstwa, w szczególności w ośrodku rdzeniowym, jakim jest miasto Biłgoraj, przyciąga również osoby z gmin leżących poza obszarem Partnerstwa. Dodatkowo następuje wzrost w tej kategorii, co oznacza, że pracodawcy lokalni oferując nowe miejsca pracy są zmuszeni poszukiwać pracowników z innych miejscowości. Niewątpliwie ma na to wpływ lokalizacja na terenie Biłgoraju kilku największych firm z terenu Lubelszczyzny, które stanowią motor napędowy dla lokalnej gospodarki oraz chłoną sporą część zdolnych do pracy osób z całego województwa.

Ryc. 32. Struktura PIT-11 wystawionych przez pracodawców lokalnych pracownikom z obszaru Partnerstwa i spoza tego obszaru

Źródło: monitorrozwaju.pl

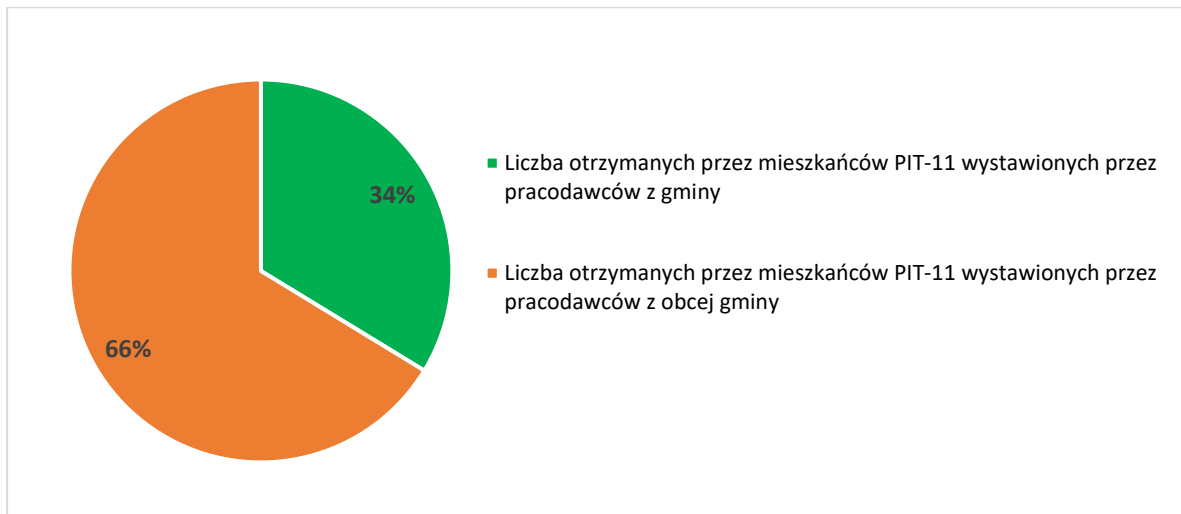
W kontraście do opisanej wyżej sytuacji jest zachowanie się mieszkańców obszaru Partnerstwa na rynku pracy. Większa część z nich szuka pracy poza obszarem Partnerstwa co ilustruje poniższa tabela i kolejny diagram.

Tabela 23. Mieszkańcy Partnerstwa na rynku pracy

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	Dynamika 2020/2016
Liczba otrzymanych przez mieszkańców PIT-11 ogółem	23 067	23 595	25 010	25 941	24 536	1,2
Liczba otrzymanych przez mieszkańców PIT-11 wystawionych przez pracodawców z gminy	8 051	8 217	8 359	8 824	8 273	1,3
Liczba otrzymanych przez mieszkańców PIT-11 wystawionych przez pracodawców z obcej gminy	15 016	15 378	16 651	17 117	16 263	1,08

Źródło: monitorrozwaju.pl

Ryc. 33. Mieszkańcy Partnerstwa na rynku pracy – struktura w roku 2020

Źródło: monitorrozwoju.pl

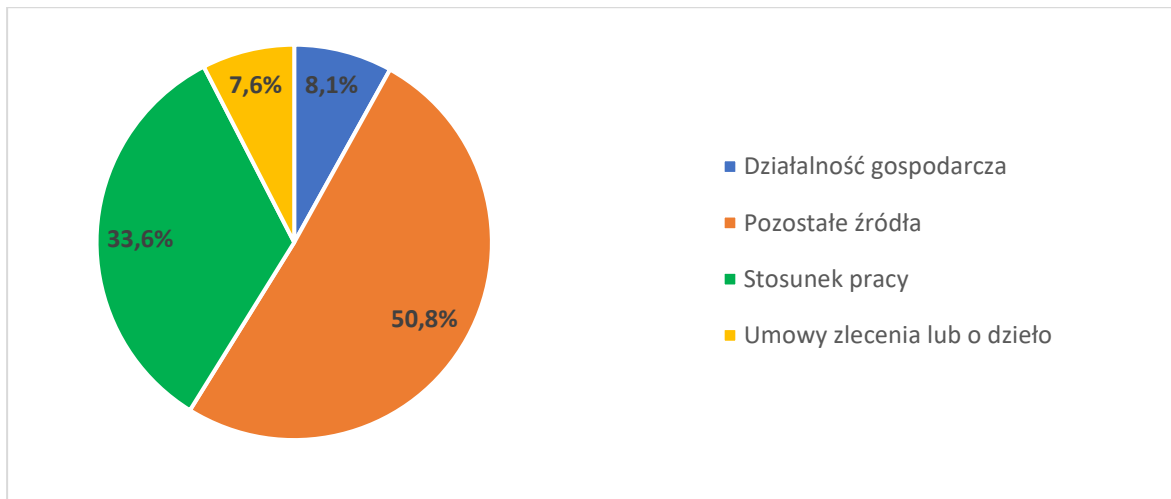
Charakterystykę rynku pracy na obszarze Partnerstwa można przedstawić również wg. kryterium źródła dochodów mieszkańców.

Tabela 24. Liczba podatników z obszaru Partnerstwa wg źródła dochodu

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	Dynamika 2020/2016
Działalność gospodarcza	3 057	3 151	3 322	3 416	3 524	1,2
Pozostałe źródła	19 098	19 118	19 524	21 311	22 207	1,2
Stosunek pracy	15 549	15 926	16 276	15 861	14 683	0,9
Umowy zlecenia lub o dzieło	4 082	4 029	4 376	4 166	3 309	0,8

Źródło: monitorrozwoju.pl

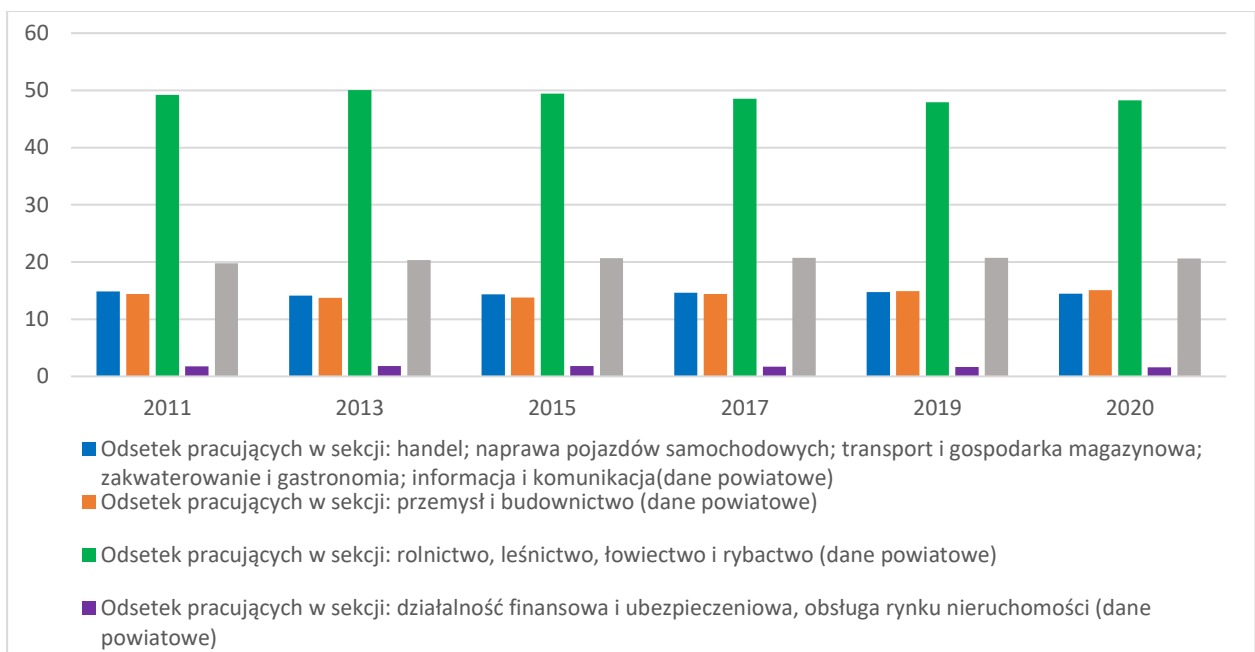
Ryc. 34. Struktura podatników z obszaru Partnerstwa wg źródła dochodu

Źródło: monitorrozwoju.pl / POLTAX

Charakterystyka zatrudnienia w poszczególnych sektorach gospodarczych na obszarze Partnerstwa pokazuje z kolei, że najwięcej osób jest zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie (w 2020 roku 48,3%). Kolejne sektory to przemysł i budownictwo (15,1% w 2020 roku) oraz handel, gospodarka magazynowa, transport i pokrewne (14,5% w 2020 roku).

Ryc. 35. Struktura pracujących wg sekcji PKD na obszarze Partnerstwa (dane powiatowe)

Źródło: monitorrozwoju.pl

Ważnym aspektem, który może stanowić i mieć wpływ na rozwój gospodarczy gmin tworzących Partnerstwo jest kwestia umiejętnego wprowadzenia i wykorzystania potencjału cudzoziemców chcących podjąć pracę na terytorium powiatu biłgorajskiego, a zwłaszcza w gminach wchodzących w skład Partnerstwa.

W I kwartale 2022 roku do Powiatowego Urzędu Pracy w Biłgoraju wpłynęło 737 wniosków o wydanie zezwolenia na pracę sezonową cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w tym od obywateli Ukrainy (539), Nepalu (183) oraz Indii (15). Najwięcej zarejestrowanych oświadczeń dotyczyło obywateli Ukrainy (96), Białorusi (4). Dokonano 98 wpisów oświadczeń o powierzeniu pracy cudzoziemcowi.

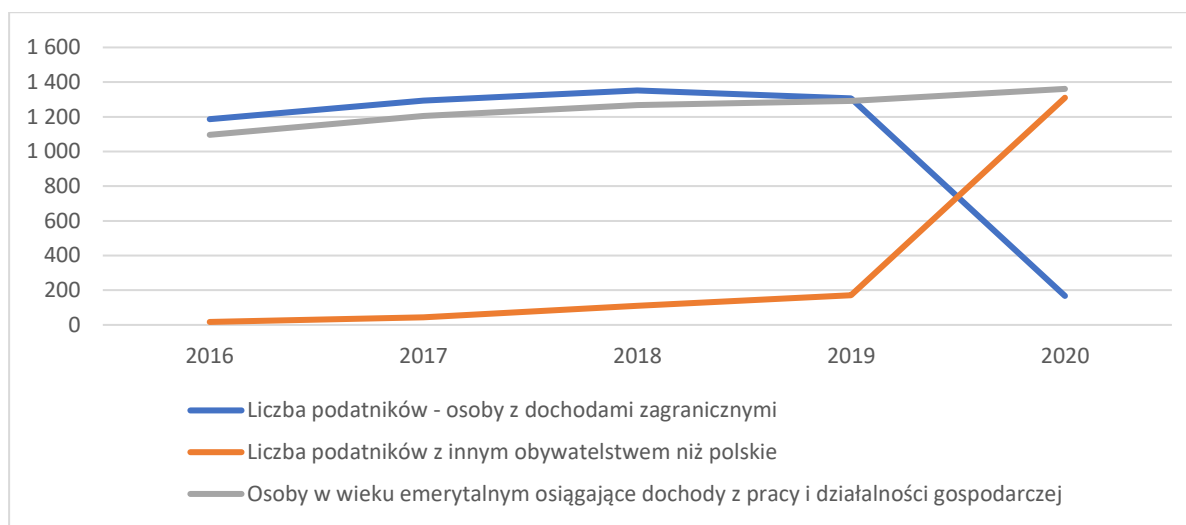
Oprócz cudzoziemców na lokalnym rynku pracy warto przeanalizować udział osób powracających z zagranicy (ściślej: zmianę liczby mieszkańców gminy osiągających dochody za granicą) oraz przedstawicieli tzw. „srebrnej gospodarki”, czyli osoby w wieku emerytalnym nadal aktywne zawodowo. Zbiorczo przedstawiono to w poniższej tabeli i na kolejnym diagramie.

Tabela 25. Migranci i seniorzy na rynku pracy Partnerstwa

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	Dynamika 2020/2016
Liczba podatników - osoby z dochodami zagranicznymi	1 186	1 294	1 352	1 306	167	0,14
Liczba podatników z innym obywatelstwem niż polskie	17	44	110	171	1 310	77,06
Osoby w wieku emerytalnym osiągające dochody z pracy i działalności gospodarczej	1 096	1 205	1 267	1 292	1 361	1,24

Źródło: monitorrozwoju.pl

Ryc. 36. Migranci i seniorzy na rynku pracy Partnerstwa

Źródło: monitorrozwoju.pl / POLTAX

3.2.4. Sytuacja materialna mieszkańców

W województwie lubelskim przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw wynosiło w czerwcu 2020 roku 4 634 zł (w czerwcu 2022 już 5 408 zł)⁷. Natomiast przeciętne miesięczne wynagrodzenie w powiecie biłgorajskim w 2020 roku wyniosło 4 522,48 zł., co odpowiadało 81,9% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce⁸ (w czerwcu 2021 - 4 781,00 zł). Relatywnie niski poziom płac występujący w powiecie może być jednym z wyjaśnień dobrych wyników finansowych przedsiębiorstw lubelskich, które w porównaniu z konkurentami z innych województw ponoszą stosunkowo niski koszt pracy.

Dochody podatkowców z obszaru Partnerstwa wg źródeł dochodów w okresie pięcioletnim 2016-2020 przedstawiono poniżej.

⁷ <https://wynagrodzenia.pl/gus/dane-wojewodskie>

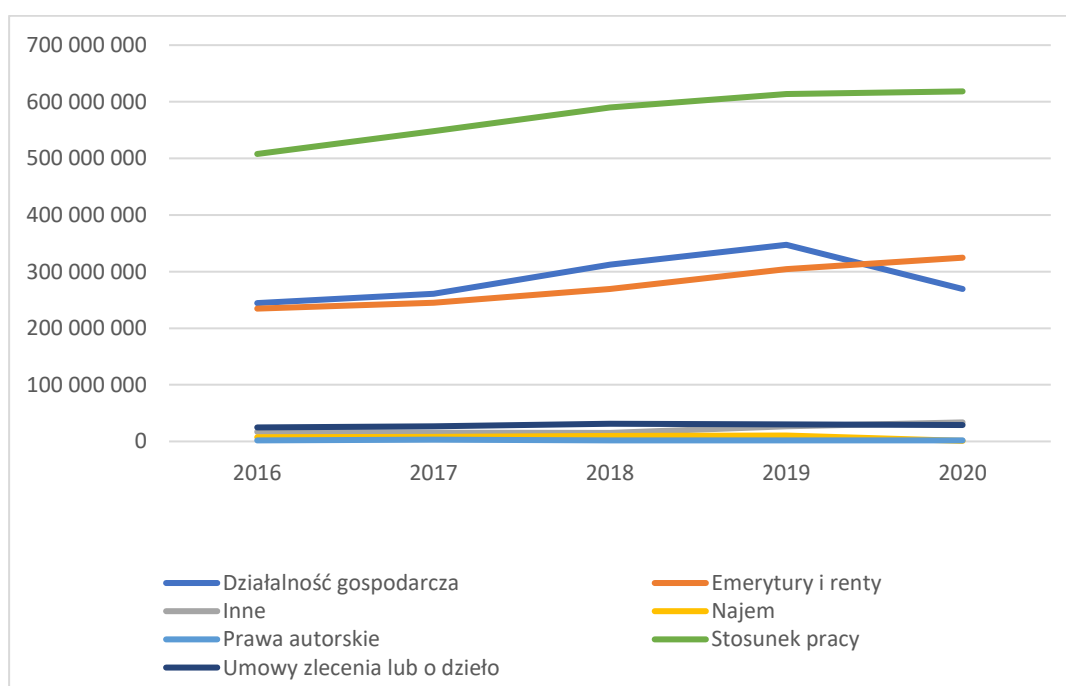
⁸ GUS-BDL

Tabela 26. Dochody podatników z obszaru Partnerstwa wg źródeł dochodów (zł)

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	Dynamika 2020/2016
Działalność gospodarcza	244 378 453	260 954 311	312 175 317	347 341 112	269 596 125	1,10
Emerytury i renty	234 662 384	245 286 177	269 369 206	304 470 649	324 598 684	1,38
Inne	17 004 436	15 196 240	15 113 256	26 766 157	33 659 834	1,98
Najem	7 616 110	8 301 041	9 544 325	10 493 986	1 014 554	0,13
Prawa autorskie	2 008 479	3 178 745	1 950 906	1 986 814	1 905 068	0,95
Stosunek pracy	507 817 967	548 021 487	590 038 203	613 574 079	618 342 151	1,22
Umowy zlecenia lub o dzieło	24 759 734	26 730 905	31 256 816	30 327 048	28 921 633	1,17

Źródło: monitorrozwoju.pl

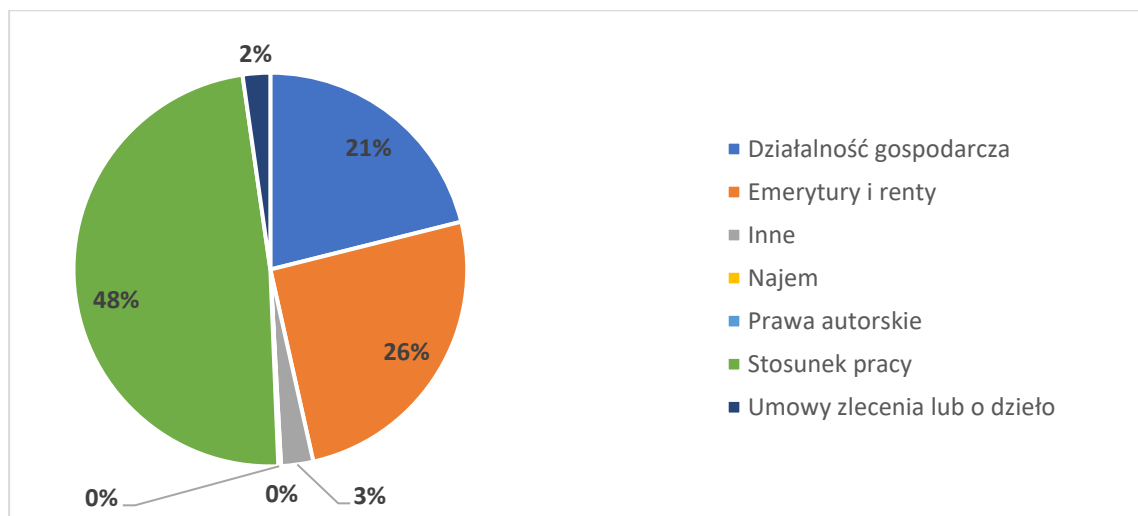
Ryc. 37. Zmiany dochodów podatników z obszaru Partnerstwa wg źródeł dochodó

Źródło: monitorrozwoju.pl

Największa sumaryczna kwota dochodów mieszkańców obszaru Partnerstwa pochodzi ze stosunku pracy. Kolejne źródła to działalność gospodarcza oraz emerytury i renty, których suma przekroczyła sumę dochodów z działalności gospodarczej w 2020 roku (wpływ pandemii).

Ryc. 38. Struktura dochodów podatników z obszaru Partnerstwa wg źródeł dochodów w 2020 roku

Źródło: monitorrozwoju.pl

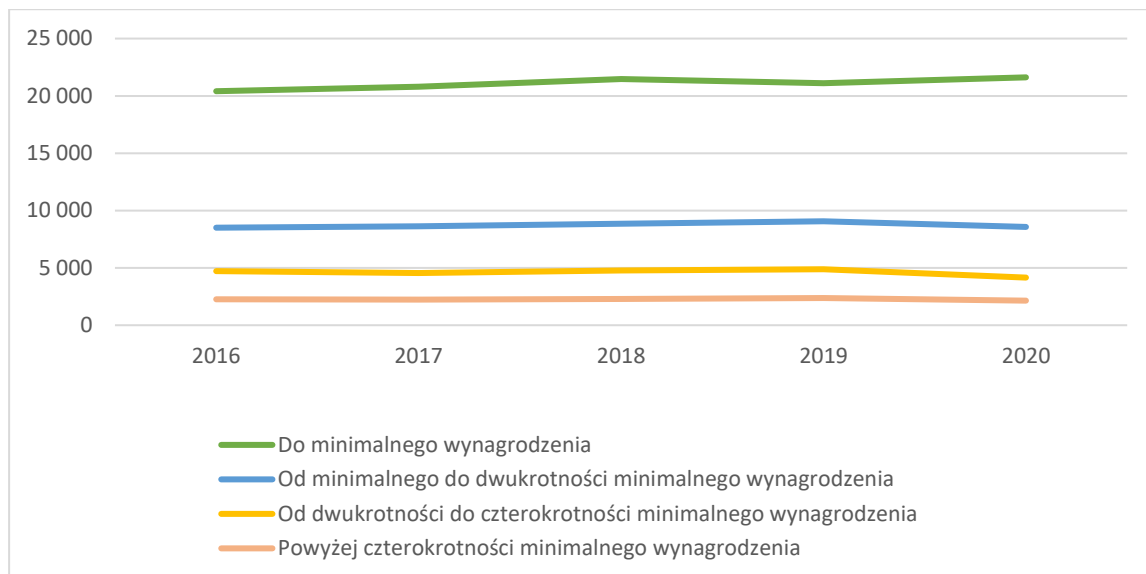
Charakterystykę statusu materialnego mieszkańców wg kryterium poziomu dochodów przedstawiono poniżej.

Tabela 27. Liczba podatników wg poziomu dochodów

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	Dynamika 2020/2016
Do minimalnego wynagrodzenia	20 409	20 814	21 462	21 096	21 616	1,06
Od dwukrotności do czterokrotności minimalnego wynagrodzenia	4 720	4 554	4 785	4 881	4 154	0,88
Od minimalnego do dwukrotności minimalnego wynagrodzenia	8 507	8 614	8 863	9 064	8 560	1,01
Powyżej czterokrotności minimalnego wynagrodzenia	2 275	2 242	2 300	2 370	2 142	0,94

Źródło: monitorrozwoju.pl

Ryc. 39. Zmiana liczby podatników wg poziomu dochodów

Źródło: monitorrozwoju.pl

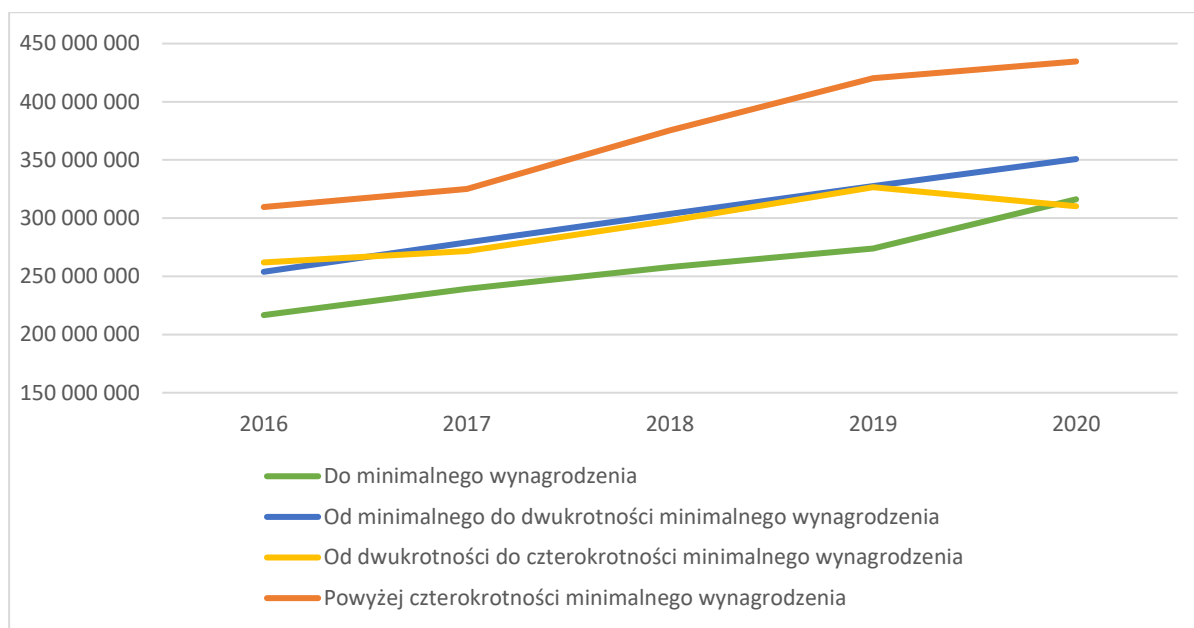
Największa liczba mieszkańców obszaru Partnerstwa osiąga dochody poniżej minimalnego wynagrodzenia. Najmniejsza liczba – powyżej czterokrotności. Taka „ogólna” struktura jest typowa dla obszaru całego kraju, choć procentowy rozkład jest różny w zależności od miejsca/obszaru zamieszkania podatników.

Tabela 28. Dochody podatników wg poziomu dochodów

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	Dynamika 2020/2016
Do minimalnego wynagrodzenia	216 688 201	239 160 823	257 851 709	273 955 603	316 205 592	1,46
Od minimalnego do dwukrotności minimalnego wynagrodzenia	253 898 679	279 036 547	303 648 644	327 605 273	350 768 092	1,38
Od dwukrotności do czterokrotności minimalnego wynagrodzenia	261 940 806	271 838 693	297 765 213	326 564 126	310 114 794	1,18
Powyżej czterokrotności minimalnego wynagrodzenia	309 545 442	325 165 889	375 301 074	420 370 433	434 622 383	1,40

Źródło: monitorrozwoju.pl

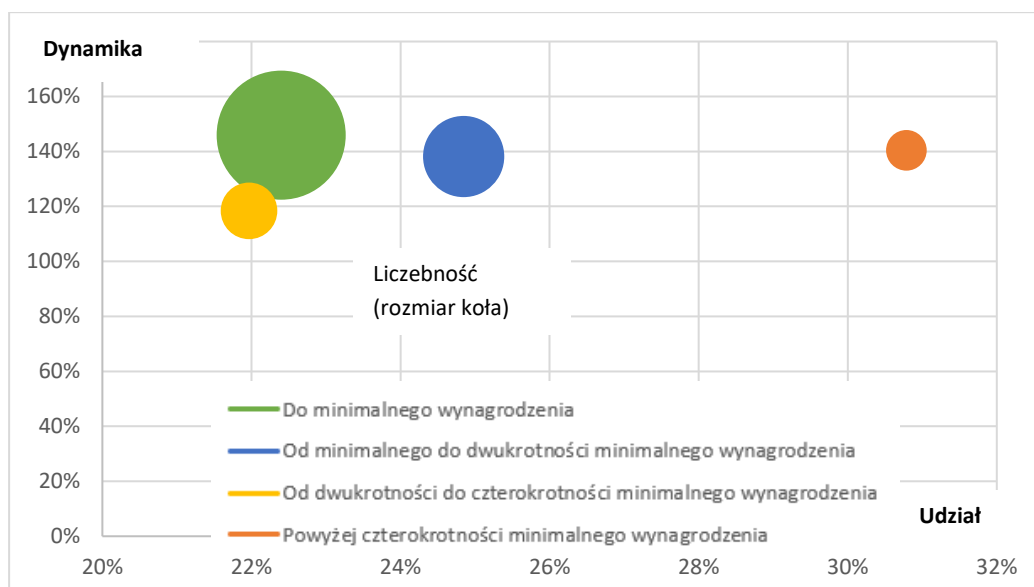
Ryc. 40. Zmiana dochodów podatników wg poziomu dochodów

Źródło: monitorrozwoju.pl

Podsumowanie powyższych tabel i diagramów przedstawiono na diagramie poniżej na którym dane zaprezentowano w układzie „trzy-wymiarowym”, tj. łącznie liczebność grup (rozmiar/powierzchnia „koła”), udział dochodów grup w dochodach łącznych (oś „x”) oraz dynamikę wzrostu dochodów w poszczególnych grupach (oś „y”).

Ryc. 41. Udział w strukturze poziomów dochodów, dynamika i liczebność grup podatników z obszaru Partnerstwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie monitorrozwoju.pl

Z powyższego diagramu wynika, że niewystarczająco reprezentowana jest tzw. „klasa średnia” osiągająca dochody od 2 do 4 wielokrotności wynagrodzenia minimalnego. Grupa ta jest mało liczebna, jej udział w łącznych dochodach wszystkich grup jest najniższy i najniższa jest też dynamika wzrostu dochodów. Najliczniejsza jest grupa osób uzyskujących dochody poniżej płacy minimalnej co świadczy o wysokim poziomie ubóstwa mieszkańców Partnerstwa.

Najmniej liczna grupa mieszkańców osiągających dochody powyżej 4-krotności minimalnego wynagrodzenia ma najwyższy udział w łącznych dochodach mieszkańców Partnerstwa. W zestawieniu z grupą poniżej minimalnego wynagrodzenia pokazuje to duży stopień rozwarstwienia dochodowego na obszarze Partnerstwa.

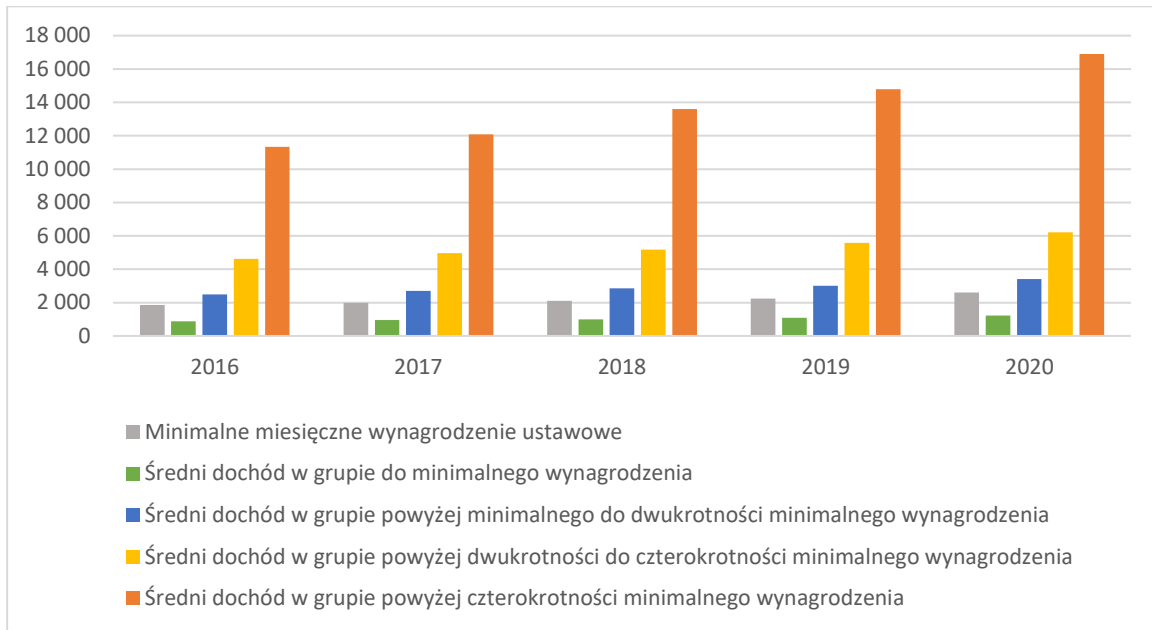
Dochody mieszkańców obszaru Partnerstwa w ww. grupach dochodowych warto przeliczyć na średnie kwoty miesięczne i porównać z płacą minimalną obowiązującą w analizowanym okresie.

Tabela 29. Średni miesięczny dochód w grupach dochodowych do kwoty minimalnego wynagrodzenia

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	Dynamika 2020/2016
Minimalne miesięczne wynagrodzenie ustawowe	1 850	2 000	2 100	2 250	2 600	1,41
Średni dochód w grupie do minimalnego wynagrodzenia	885	958	1 001	1 082	1 219	1,38
Średni dochód w grupie powyżej minimalnego do dwukrotności minimalnego wynagrodzenia	2 487	2 699	2 855	3 012	3 415	1,37
Średni dochód w grupie powyżej dwukrotności do czterokrotności minimalnego wynagrodzenia	4 625	4 974	5 186	5 575	6 221	1,35
Średni dochód w grupie powyżej czterokrotności minimalnego wynagrodzenia	11 339	12 086	13 598	14 781	16 909	1,49

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS i monitorrozwoju.pl

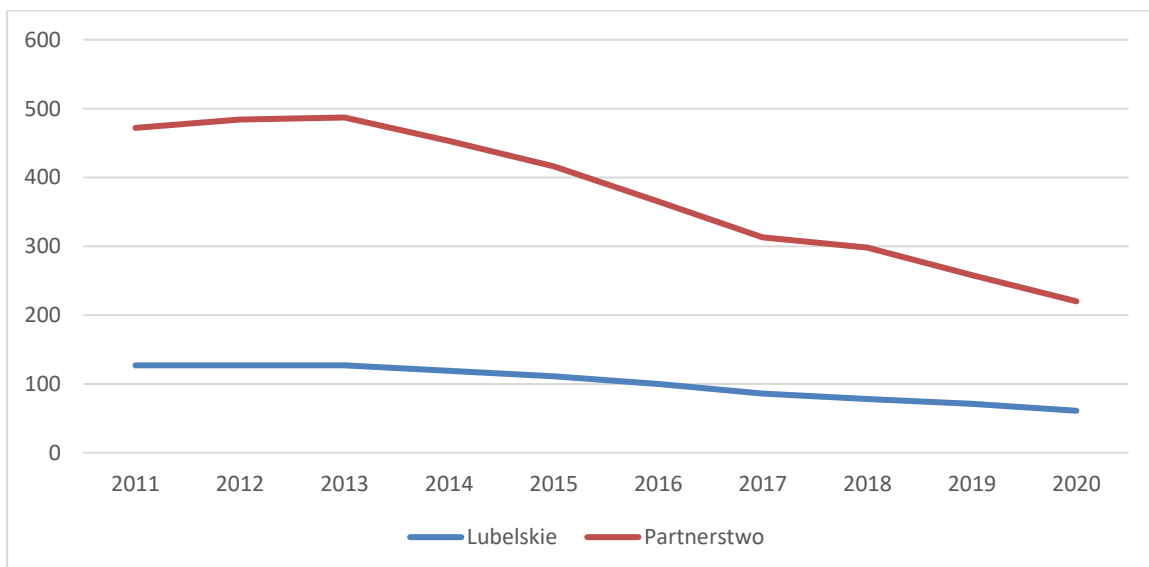
Ryc. 42. Zmiany średniego miesięcznego dochodu w grupach dochodowych do kwoty minimalnego wynagrodzenia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS i monitorrozwoju.pl

W grupie mieszkańców osiągających dochody poniżej minimalnego wynagrodzenia jest znaczna liczba osób korzystających z pomocy społecznej. Pokazuje to poniższy diagram w porównaniu z danymi z województwa lubelskiego.

Ryc. 43. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej (ogółem) na 1 000 mieszkańców - Partnerstwo i województwo lubelskie

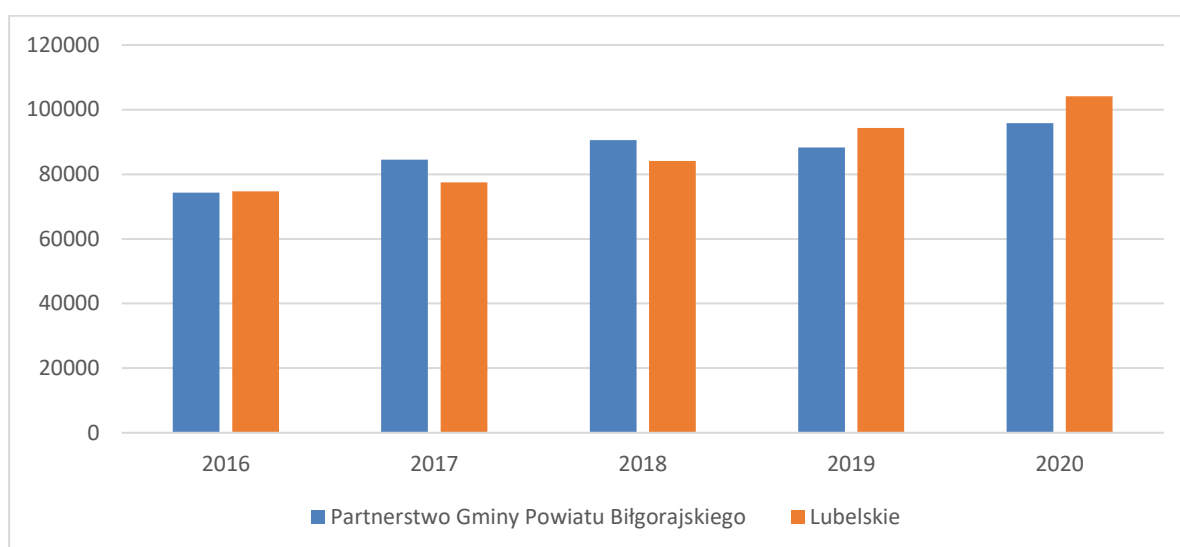

Źródło: monitorrozwoju.pl

Wykres pokazuje, że w skali Partnerstwa dynamika spadku liczby osób korzystających z środowiskowej pomocy społecznej jest wyraźnie większa aniżeli na obszarze województwa, co może świadczyć o tym, że w Partnerstwie realizowane są takie procesy jak aktywizacja zawodowa mieszkańców czy rozwój rynku pracy.

Jednym z elementów opisujących sytuację materialną mieszkańców jest także poziom majątku zakumulowanego przez mieszkańców przedstawiający się np. rynkową wartością powierzchni mieszkaniowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Pokazano to w diagramie poniżej w kontekście analogicznego wskaźnika dla województwa lubelskiego.

Ryc. 44. Rynkowa wartość powierzchni mieszkaniowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Źródło: monitorrozwoju.pl

Rynkowa wartość majątku zakumulowanego przez mieszkańców Partnerstwa w przeliczeniu na jedną osobę w analizowanym okresie lat 2016 – 2020 jest nieco niższa niż średnia dla całego województwa lubelskiego.

3.2.5. Otoczenie biznesu na obszarze Partnerstwa

Pojęcie instytucji otoczenia biznesu obejmuje niemal wszystkie rodzaje podmiotów publicznych i prywatnych, które bezpośrednio lub pośrednio mają związek z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej. Wśród przedmiotowych instytucji na obszarze Partnerstwa działają ośrodki rozwoju przedsiębiorczości, instytucje pożyczkowe, banki i mniej formalne organizacje wsparcia przedsiębiorców.

Na terenie miasta Biłgoraja zlokalizowanych jest 11 oddziałów banków:

- Santander Consumer Bank,
- Getin Noble Bank,
- Bank Pekao S.A.,
- PKO BP S.A.,
- Euro Bank,
- BGŻ BNP Paribas,
- Bank Spółdzielczy w Biłgoraju,
- Alior Banka S.A.,
- Credit Agricole S.A.,
- Nest Bank S.A.,
- Millenium Bank S.A.

W gminie Księżpol zlokalizowany jest Lubelski Bank Spółdzielczy Oddział w Księżpolu, zaś we Frampolu i Tarnogrodzie znajdują się Banki Spółdzielcze.

Instytucją pożyczkową i doradcą, zajmującą się promocją przedsiębiorczości i wspierającą tworzenie nowych miejsc pracy jest Biłgorajska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (BARR S.A.). Jest to jedna z instytucji otoczenia biznesu, która powstała z inicjatywy Towarzystwa Gospodarczego i Burmistrza Miasta Biłgoraj po to, aby w sposób wszechstronny wspierać rozwój Biłgoraja i regionu. Skład akcjonariatu Spółki przedstawia się następująco: Gmina Miasto Biłgoraj - 74,22% akcji, Powiat Biłgorajski - 5,87% akcji, AMBRA S.A. - 5,07% akcji, Gmina Biłgoraj - 1,45% akcji, Spółdzielnia Mieszkaniowa „Łada” - 1,09% akcji, Fundacja Fundusz Lokalny Ziemi Biłgorajskiej - 0,72% akcji, osoby fizyczne - 11,58% akcji. W ramach BARR S.A. funkcjonują następujące komórki organizacyjne: centrum informacji i obsługi biznesu, ośrodek doradztwa i szkoleń, fundusz pożyczkowy oraz punkt konsultacyjny. Pomoc przedsiębiorcom oferuje Biłgorajskie Centrum Obsługi Inwestora Sp. z o.o. (BCOI), którego akcjonariuszami są gmina Biłgoraj oraz BARR S.A. Instytucję powołano w celu pozyskiwania inwestorów oraz promocji gospodarczej.

Podmiotem wspierającym przedsiębiorców jest także Powiatowy Urząd Pracy, który oferuje przedsiębiorcom pośrednictwo w zatrudnieniu, a także środki finansowe na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Funkcjonuje również grupa producencka, zrzeszająca producentów tytoniu - Zrzeszenie Producentów Tytoniu „Pol -Tabac”. Na terenie Partnerstwa działa Zespół Doradztwa Rolniczego w Biłgoraju oraz różne podmioty szkoleniowe.

Znaczącą, aczkolwiek jeszcze nie rozpoznaną w mniejszych JST, jest też sieć Enterprise Europe Network – największa sieć wsparcia dla MŚP, finansowana przez Komisję Europejską i PARP. Enterprise Europe Network oferuje małym i średnim

przedsiębiorstwom kompleksowe, bezpłatne usługi, które mają im pomóc w pełni rozwinąć ich potencjał i zdolności innowacyjne w celu zdobywania rynków zagranicznych. Sieć oferuje pomoc w wyszukiwaniu partnerów zagranicznych oraz usługi informacyjno-doradcze z zakresu innowacyjności, transferu technologii, własności intelektualnej, współpracy międzynarodowej, pozyskiwania środków finansowych czy z zakresu prawa w Unii Europejskiej. Lubelska Fundacja Rozwoju pełni funkcję koordynatora konsorcjum Enterprise Europe Network Polska Wschodnia obejmującego m.in. teren województwa lubelskiego, a tym samym obszar partnerstwa. W skład konsorcjum wchodzi jeszcze czterech partnerów: Podlaska Fundacja Rozwoju Regionalnego, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie oraz Politechnika Lubelska.

Kolejną ważną organizacją jest Lokalna Grupa Działania „Ziemia Biłgorajska” (dalej: LGD). LGD jest stowarzyszeniem, działającym od 2007 r., które zrzesza 13 gmin z powiatu biłgorajskiego i zamojskiego: Aleksandrów, Biłgoraj, Biszczka, Frampol, Goraj, Księżpol, Łukowa, Obsza, Potok Górny, Radecznicza, Tarnogród, Teresopol i Turobin. Tym samym w LGD skupione są gminy tworzące Partnerstwo poza miastem Biłgoraj. Oprócz wielu istotnych działań na niwie dziedzictwa kulturowego oraz na rzecz rozwoju aktywności społecznej i polepszania warunków życiowych mieszkańców, LGD „Ziemia Biłgorajska” dąży także do rozwoju mikroprzedsiębiorstw oraz zwiększenia liczby miejsc pracy na obszarze swojego działania. Mają temu służyć realizowane projekty wspierające finansowo lokalnych przedsiębiorców, a w szczególności firm przetwarzających lokalne surowce i zasoby.

Funkcjonowanie instytucji otoczenia biznesu jest związane z sytuacją gospodarczą na danym obszarze, ich działalność jest powiązana z poziomem i dynamiką rozwoju gospodarczego i kapitału ludzkiego i społecznego. Rozwój instytucji otoczenia biznesu powinien być jednym z elementów polityki lokalnej i regionalnej.

3.2.6. Potencjał inwestycyjny

Ważnym elementem polityki gospodarczej samorządów lokalnych jest pozyskiwanie inwestorów, którzy wpłyną na aktywizację gospodarki i poprawią warunki życia mieszkańców. Tworzenie na terenie Partnerstwa dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości ma zapewnić stabilność na rynku pracy i zwiększyć zamożność mieszkańców.

Poza czynnikami związanymi z zasobami rynku pracy, chłonnością rynku, ogólnym rozwojem gospodarczym, infrastrukturą społeczną czy bezpieczeństwem publicznym, które wpływają na atrakcyjność inwestycyjną obszaru, szczególnie należy się przyjrzeć dostępności transportowej (komunikacyjnej) oraz

infrastrukturze gospodarczej, w tym oddawanym do użytku nowym powierzchniom użytkowymi (poza mieszkaniowymi).

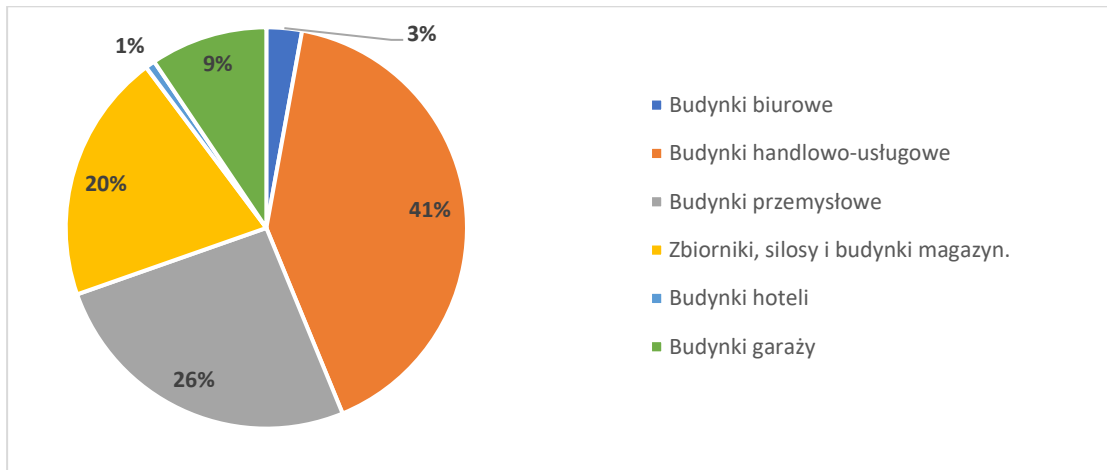
W kontekście infrastruktury gospodarczej poniżej pokazano jakie powierzchnie komercyjne i w jakiej wielkości oddawano do użytku na obszarze Partnerstwa w latach 2011-2020. Wybrano istotne dla rozwoju gospodarczego kategorie zgodne z nomenklaturą Polskiej Klasyfikacji Obiektów Budowlanych (PKOB).

Tabela 30. Nowododana powierzchnia komercyjna wg PKOB w gminach Partnerstwa

Wskaźnik [m ²]	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Suma
Budynki biurowe	348	98	54	873	1 118	0	0	0	0	0	2 491
Budynki handlowo-usługowe	2 163	2 214	2 296	5 017	2 544	873	181	16 441	2 018	1 892	35 639
Budynki przemysłowe	1 716	6 629	0	60	2 670	3 301	778	0	3 936	3 403	22 493
Zbiorniki, silosy i budynki magazyn.	3 616	1 177	285	633	3 263	163	0	1 696	1 844	4 865	17 542
Budynki hoteli	0	0	0	0	0	128	0	527	0	26	681
Budynki garaży	670	1 042	1 112	1 386	742	646	553	390	556	1 126	8 223
Pozostałe budynki zakwaterowania turystycznego	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: monitorrozwoju.pl

Ryc. 45. Struktura sumy nowododanej powierzchni komercyjnej w gminach Partnerstwa w okresie 2011 -2020

Źródło: monitorrozwoju.pl

Z pokazanego w powyższej tabeli zestawienia i ze struktury sumy oddanej w latach 2011-2020 powierzchni komercyjnej w poszczególnych grupach PKOB wynika, że dominującą grupą są budynki handlowo-usługowe, co pokrywa się ze strukturą branżową przedsiębiorstw przedstawioną wyżej. Duży udział stanowią budynki przemysłowe i powierzchnie logistyczne, co świadczy z kolei o stopniowym wzroście znaczenia tych obszarów dla gospodarki Partnerstwa, w tym dla rolnictwa.

Najmniejszą grupę stanowią powierzchnie w obszarze turystyki i zakwaterowania. Jak widać turystyka na obszarze Partnerstwa, mimo jego unikalnych walorów środowiskowo-przyrodniczych, jeszcze nie rozwija się w sposób zadowalający (nie oddano w ogóle innych obiektów tego typu poza hotelami).

W kontekście dostępności transportowej - drogowej, kluczowymi elementami są trzy drogi wojewódzkie z węzłem w Biłgoraju:

- 835 (relacja Lublin – Biłgoraj – Przeworsk – Grabownica Starzeńska), która stanowi ciąg północ-południe, jest główną osią komunikacyjną partnerstwa i umożliwia bezpośredni kontakt m.in. z Lublinem, Rzeszowem, Przemysłem oraz autostradą A4,
- 858 (relacja Szczepleszyn – Biłgoraj – Nisko), która stanowi ciąg wschód-zachód i umożliwia bezpośredni kontakt m.in. z Zamościem oraz Stalową Wolą,
- 853 (relacja Tomaszów Lubelski – Józefów Biłgorajski – Majdan Nowy), która stanowi ciąg wschód-zachód i umożliwia bezpośredni kontakt m.in. z Tomaszowem Lubelskim i wschodnią granicą państwa.

W kontekście dostępności transportowej – kolejowej, kluczowymi elementami są dwie linie kolejowe:

- nr 65 Linia Hutnicza Szerokotorowa, łącząca Górnośląski Okręg Przemysłowy z polsko-ukraińskim przejściem granicznym w Hrubieszowie, o charakterystycznej dla Europy Wschodniej szerokości 1 520 mm,
- nr 66 Stalowa Wola – Zwierzyniec, o charakterze normalnotorowym.

Niewątpliwym atutem i przewagą Partnerstwa jest przebiegająca przez jego teren Linia Kolejowa LHS (ze stacją Biłgoraj LHS). Od 2001 roku linia kolejowa LHS ma charakter wyłącznie towarowy i obsługuje tylko przewozy międzynarodowe. Na końcu linii i wzdłuż jej przebiegu znajdują się terminale przeładunkowe wykorzystywane do rozładunku różnego rodzaju towarów przywożonych do Polski z Ukrainy, z innych państw byłego Związku Radzieckiego, a także z Chin. Posiadanie tego typu infrastruktury na swoim obszarze stanowi niewątpliwie potencjał, który wymaga dalszych analiz, a finalnie stworzenia w sąsiedztwie LHS strefy gospodarczej, inkubatora przedsiębiorczości, gdzie mogłyby lokalizować swoją działalność firmy z branży logistycznej, spedycyjnej, startup-y itp.

Ryc. 46. Przebieg LHS na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wikipedia.pl

3.2.7. Sytuacja finansowa gmin Partnerstwa

Na potrzeby niniejszego projektu przeanalizowano skonsolidowane dane finansowe gmin - członków Partnerstwa, w tym dochody gmin z różnych źródeł. Dodatkowo analizie poddano dane z wieloletnich prognoz finansowych gmin Partnerstwa. Zestawienia tabelaryczne wybranych danych przedstawiono poniżej.

Tabela 31. Skonsolidowane dane finansowe Gmin tworzących Partnerstwo

Wskaźnik	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dochody ogółem	164 207 384,21	188 311 258,79	197 329 648,65	220 985 177,22	218 784 614,09	225 502 390,17	243 263 895,73	257 451 696,68	296 669 932,67	334 840 871,33
Wydatki ogółem	172 239 240,78	180 965 270,39	185 713 757,75	220 823 456,88	235 228 875,06	215 558 802,42	233 492 717,21	258 059 225,34	305 077 203,28	328 691 001,58
Wynik budżetu	-8 031 856,57	7 345 988,40	11 615 890,90	161 720,34	-16 444 260,97	9 943 587,75	9 771 178,52	-607 528,66	-8 407 270,61	6 149 869,75
Przychody ogółem	28 108 032,56	13 987 894,23	13 306 113,81	19 567 208,14	29 239 464,93	10 132 046,84	8 133 400,29	18 257 627,45	30 898 942,31	24 558 572,33
Rozchody ogółem	17 191 480,49	16 224 534,22	10 586 689,32	8 431 384,32	9 958 231,35	15 186 050,69	13 957 825,88	8 999 421,04	11 834 746,32	12 974 524,13
Wynik finansowy	2 884 695,50	5 109 348,41	14 335 315,39	11 297 544,16	2 836 972,61	4 889 583,90	3 946 752,93	8 650 677,75	10 656 925,38	17 733 917,95
Kwota długu	54 512 426,63	49 287 320,98	47 091 792,68	43 620 959,33	50 050 021,10	41 672 690,12	34 313 701,55	36 954 208,08	44 477 673,59	49 280 967,44
Wynik operacyjny brutto budżetu	12 017 578,20	14 448 702,70	19 315 651,84	22 146 688,27	23 712 057,72	25 307 825,98	23 289 321,38	26 826 911,52	23 524 100,36	26 886 689,53
Wynik operacyjny netto budżetu	-5 117 502,29	-1 757 831,52	8 728 962,52	13 715 303,95	13 753 826,37	10 121 775,29	12 012 040,02	17 827 490,48	12 046 782,04	15 563 766,21

Źródło: monitorrozwoju.pl

Tabela 32. Skonsolidowane dane finansowe Gmin tworzących Partnerstwo – Różnica i dynamika

Wskaźnik	Różnica	Dynamika	Różnica	Dynamika
	Okres 10 letni (2011-2020)		Okres 5 letni (2016-2020)	
1. Dochody ogółem	170 633 487,12	203,91%	109 338 481,16	148,49%
2. Wydatki ogółem	156 451 760,80	190,83%	113 132 199,16	152,48%
3. Wynik budżetu	14 181 726,32	-76,57%	-3 793 718,00	61,85%
4. Przychody ogółem	-3 549 460,23	87,37%	14 426 525,49	242,39%

5. Rozchody ogółem	-4 216 956,36	75,47%	-2 211 526,56	85,44%
6. Wynik finansowy	14 849 222,45	614,76%	12 844 334,05	362,69%
7. Kwota długu	-5 231 459,19	90,40%	7 608 277,32	118,26%
8. Wynik operacyjny brutto budżetu	14 869 111,33	223,73%	1 578 863,55	106,24%
9. Wynik operacyjny netto budżetu	20 681 268,50	-304,13%	5 441 990,92	153,77%

Źródło: monitorrozwoju.pl

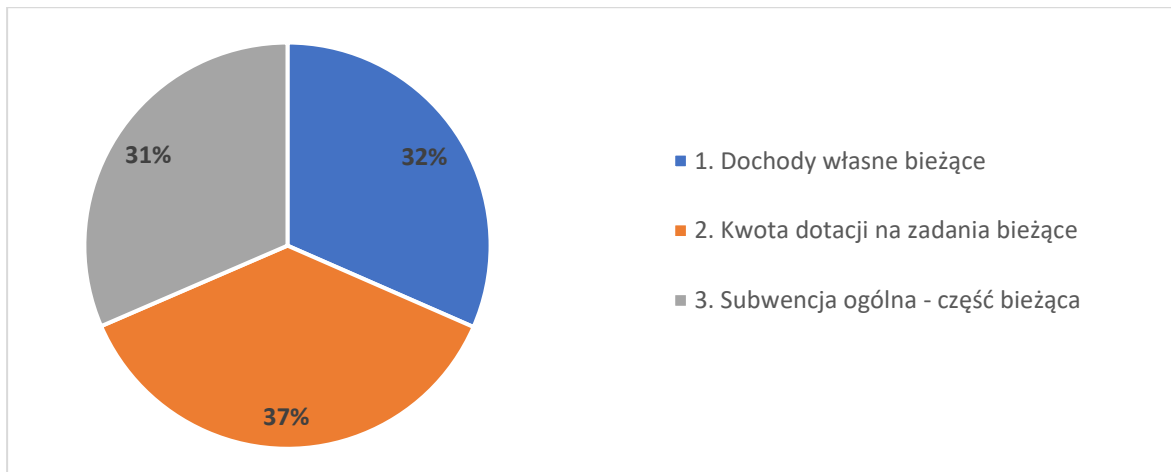
Dane dotyczące finansów gmin Partnerstwa nie są niepokojące – pomimo zdarzającego się sporadycznie ujemnego, sumarycznego wyniku budżetu wynik operacyjny netto jest długotrwale dodatni wykazując tendencję wzrostową w ostatnich 5 latach. Może to jednak świadczyć o zwiększeniu udziału dotacji w budżetach gmin, co zostanie pokazane w kolejnych tabelach.

Tabela 33. Dochody Gmin tworzących Partnerstwo wg źródeł (tys. zł)

Wskaźnik	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dochody własne bieżące	52 165 519,07	54 209 729,24	58 740 953,51	65 397 929,36	69 585 372,32	72 050 444,39	73 293 370,61	81 758 113,41	86 008 445,33	90 492 870,82
Kwota dotacji na zadania bieżące	28 897 835,40	27 367 841,71	27 879 482,21	31 798 219,55	31 928 254,34	66 895 977,53	80 556 211,95	81 023 410,84	91 230 671,46	105 940 226,81
Subwencja ogólna - część bieżąca	60 800 737,00	65 605 126,00	64 495 752,00	65 627 313,00	67 801 006,00	69 843 112,00	71 857 359,00	78 089 410,00	85 930 944,00	90 308 499,00

Źródło: monitorrozwoju.pl

Ryc. 47. Struktura dochodów gmin w roku 2020

Źródło: monitorrozwoju.pl

Struktura dochodów Partnerstwa jest równomierna, ale wykazuje pewne różnice wobec struktury całego województwa, gdzie największą pozycję w budżecie stanowią dochody własne bieżące (36,41%), natomiast w Partnerstwie największą pozycję w strukturze stanowią dotacje na zadania bieżące (36,95%) wykazując się największą dynamiką wzrostu w ostatnich pięciu latach (regionalne i krajowe programy pomocowe dla terenów wschodnich).

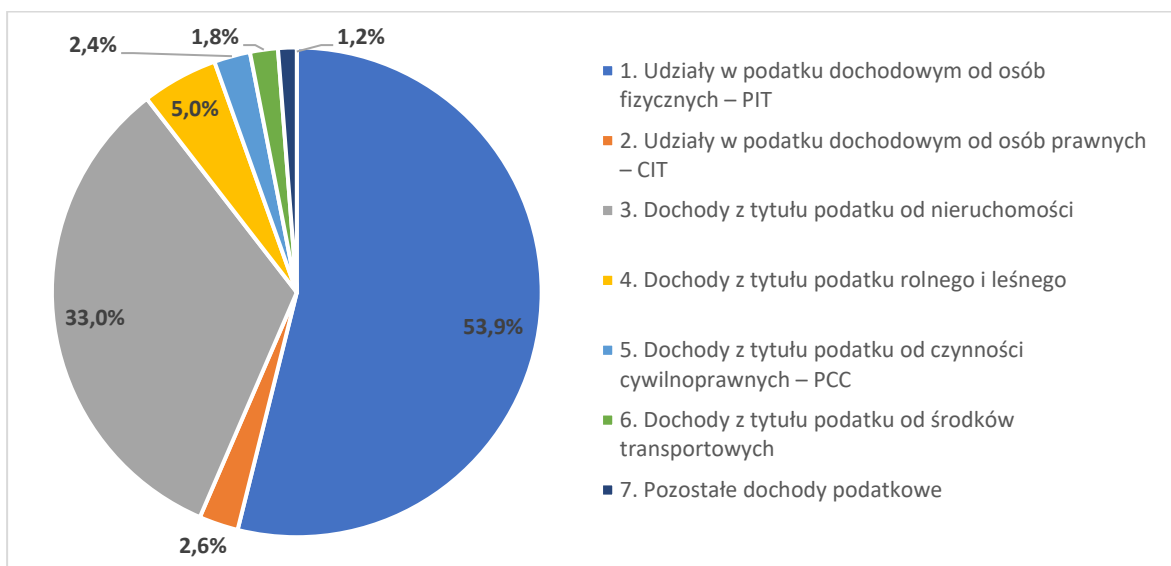
Tabela 34. Wysokość dochodów podatkowych

Wskaźnik	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Udziały w podatku dochodowym od osób fizycznych – PIT	22 310 256,00	21 612 248,00	22 045 507,00	23 521 495,00	25 632 201,00	28 180 012,00	30 626 088,00	35 294 782,00	38 192 353,00	37 808 602,00
Udziały w podatku dochodowym od osób prawnych – CIT	720 914,24	879 358,98	883 216,55	866 030,03	869 951,26	896 471,14	710 517,77	1 040 785,73	1 205 615,38	1 818 339,93
Dochody z tytułu podatku od nieruchomości	15 957 707,45	17 522 973,53	19 650 775,93	21 017 342,55	21 717 609,74	20 646 155,65	21 008 094,65	21 506 255,53	22 203 776,55	23 173 918,81
Dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego	2 257 212,48	3 011 698,43	3 066 728,30	2 999 201,25	3 110 862,01	3 251 148,30	3 256 892,61	3 284 728,85	3 249 696,08	3 528 360,16

Dochody z tytułu podatku od czynności cywilnoprawnych – PCC	1 051 026,20	1 179 591,11	777 412,35	882 178,44	1 012 216,86	1 492 025,92	1 218 593,46	1 433 910,30	1 584 617,10	1 677 069,03
Dochody z tytułu podatku od środków transportowych	1 279 710,33	1 236 806,95	1 349 627,74	1 327 624,44	1 320 644,17	1 400 643,32	1 367 522,42	1 397 384,74	1 330 280,36	1 291 038,41
Pozostałe dochody podatkowe	1 041 669,26	874 674,95	798 827,07	920 769,00	737 804,38	677 243,09	927 523,90	853 461,22	815 151,77	863 225,98

Źródło: monitorrozwoju.pl

Ryc. 48. Struktura dochodów podstawowych Partnerstwa w 2020 roku

Źródło: monitorrozwoju.pl

Główną pozycją w strukturze dochodów Partnerstwa są udziały w podatku dochodowym od osób fizycznych. Stanowią one aż 53,89% dochodów podatkowych. Znacznie niższy w całej strukturze, aczkolwiek znaczący udział pochodzi z tytułu podatku od nieruchomości (33,03%). Dochody z tytułu podatku rolnego i leśnego stanowią niewielki udział w strukturze dochodów Partnerstwa (5,03%). Dynamika głównych źródeł dochodów pokazuje trend wzrastający, najsilniejszy w przypadku podatku CIT (choć jego udział jest niewielki), co dobrze świadczy o rentowności średnich i dużych firm zlokalizowanych na obszarze Partnerstwa.

Tabela 35. Prognozowany potencjał finansowy Partnerstwa

Nazwa JST	Wyszczególnienie	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Wartości skumulowane
BIŁGORAJ Gmina miejska	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	10 960 266,86	10 141 237,38	9 161 563,60	8 659 994,19	5 085 773,62	6 768 737,81	9 841 013,71	15 686 467,26	23 473 165,80	99 778 220,23
	Poziom niepodzielonych wydatków majątkowych	15 980 500,00	1 300 000,00	14 553 975,66	23 161 070,14	22 687 303,44	28 832 177,75	29 299 500,85	36 593 197,21	41 267 311,58	213 675 036,63
	Wynik operacyjny netto	-7 948 883,49	706 772,45	9 553 975,66	18 161 070,14	17 687 303,44	20 832 177,75	24 299 500,85	31 593 197,21	36 267 311,58	151 152 425,59
BIŁGORAJ Gmina wiejska	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	6 533 904,61	4 621 630,00	3 127 566,00	1 790 240,00	1 931 350,00	4 403 740,00	4 311 770,00	4 306 500,00	7 459 200,00	38 485 900,61
	Poziom niepodzielonych wydatków majątkowych	13 159 664,79	650 000,00	1 150 000,00	10 810 000,00	9 000 000,00	12 200 000,00	12 500 000,00	16 000 000,00	18 906 119,02	94 375 783,81
	Wynik operacyjny netto	885 279,24	2 190 000,00	3 320 000,00	5 310 000,00	3 500 000,00	6 200 000,00	6 200 000,00	7 500 000,00	10 206 119,02	45 311 398,26
FRAMPOL	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	1 057 460,16	1 130 440,00	1 179 945,00	72 352,00	858 770,00	752 500,00	630 720,00	387 000,00	549 340,00	6 618 527,16
	Poziom niepodzielonych wydatków majątkowych	10 006 861,09	1 500 000,00	1 500 000,00	1 500 000,00	1 500 000,00	1 500 000,00	1 500 000,00	1 500 000,00	1 500 000,00	22 006 861,09
	Wynik operacyjny netto	-972 713,19	600 000,00	500 000,00	500 000,00	500 000,00	500 000,00	500 000,00	500 000,00	500 000,00	3 127 286,81
KSIĘŻPOL	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	4 912 558,91	2 166 414,95	1 118 147,47	1 025 032,56						9 222 153,89
	Poziom niepodzielonych wydatków majątkowych	7 339 217,00	9 451,00	2 837 246,00	2 752 512,00						12 938 426,00
	Wynik operacyjny netto	-369 468,90	1 405 451,00	3 771 246,00	2 752 512,00						7 559 740,10
TARNOGRÓD	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	2 489 195,45	1 958 159,49	1 786 654,70	1 486 608,48	643 348,34	622 079,56	733 696,38			9 719 742,40
	Poziom niepodzielonych wydatków majątkowych	1 554 435,00	5 434 834,68	6 831 766,67	7 108 585,00	7 506 818,85	8 422 033,00	8 921 053,00			45 779 526,20
	Wynik operacyjny netto	-1 750 608,78	-1 069 513,32	-633 674,33	-39 632,00	171 026,85	899 242,00	1 215 134,00			-1 208 025,58
PARTNERSTWO	Zdolność do spłaty i obsługi nowego długu	25 953 385,99	20 017 881,82	16 373 876,77	13 034 227,23	8 519 241,96	12 547 057,37	15 517 200,09	20 379 967,26	31 481 705,80	163 824 544,29
	Poziom niepodzielonych wydatków majątkowych	48 040 677,88	8 894 285,68	26 872 988,33	45 332 167,14	40 694 122,29	50 954 210,75	52 220 553,85	54 093 197,21	61 673 430,60	388 775 633,73
	Wynik operacyjny netto	-10 156 395,12	3 832 710,13	16 511 547,33	26 683 950,14	21 858 330,29	28 431 419,75	32 214 634,85	39 593 197,21	46 973 430,60	205 942 825,18

Źródło: opracowanie własne ZMP na podstawie danych z WPF gmin

Z danych zawartych w powyższej tabeli można zauważyć, że całkowity prognozowany potencjał finansowy Partnerstwa w latach 2022-2030 kształtuje się na poziomie niecałych 760 mln zł. Należy jednak pamiętać, że prawie 164 mln zł dotyczy zdolności do spłaty i obsługi nowego długu. Zatem ewentualna decyzja o finansowaniu projektów źródłami zwrotnymi (przychody z tytułu kredytów, pożyczek lub emisji obligacji) będzie skutkowałą zmniejszeniem poziomu środków własnych, które w przyszłości zostaną zaangażowane na spłatę długu wraz z kosztami jego obsługi. Łączna kwota wydatków majątkowych, która nie została podzielona na wieloletnie zadania inwestycyjne wynosi prawie 389 mln zł. Natomiast prognozowana skumulowana nadwyżka operacyjna netto osiągnie poziom 206 mln zł.

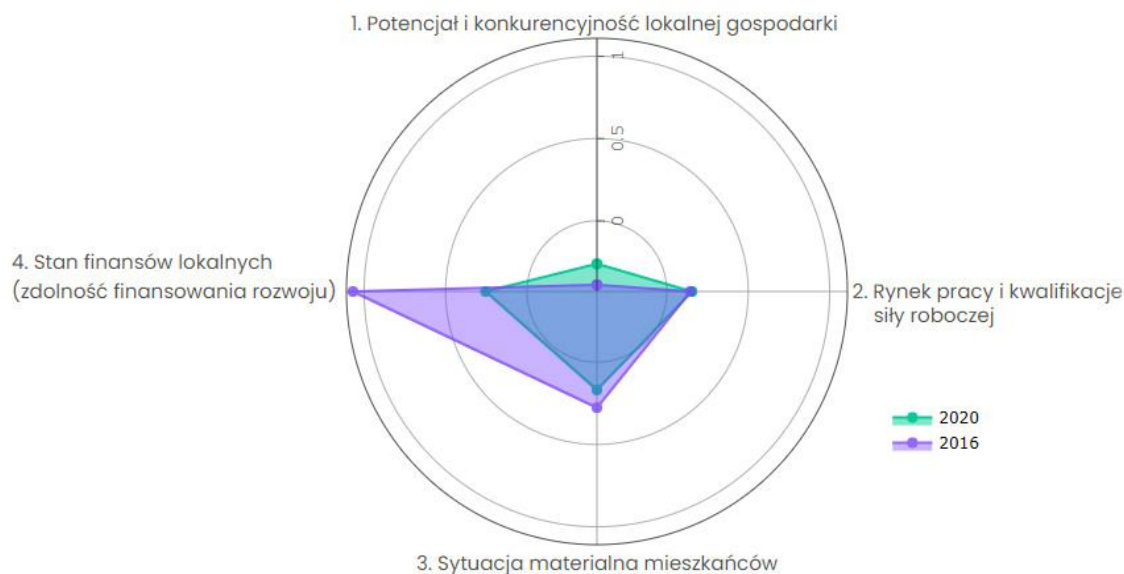
Z danych jednostkowych wynika, że największe możliwości finansowe w analizowanym okresie będzie posiadała gmina miejska Biłgoraj (prawie 464 mln zł) oraz gmina wiejska Biłgoraj (173 mln zł), a zatem ośrodek rdzeniowy Partnerstwa. Pozostali Partnerzy posiadają zdolność do finansowania poszczególnych projektów, jednak będzie ona uwarunkowana m.in. od ich zakresu i kosztu (w tym miejscu należy zwrócić uwagę, że jest to wstępna ocena potencjału finansowego Partnerstwa). Wpływ na sytuację finansową poszczególnych Partnerów będą miały m.in. zmiany budżetu i wieloletnich prognoz finansowych określających zdolność JST do finansowania zadań publicznych. Ponadto istotne jest ryzyko związane z obecną i przyszłą sytuacją społeczno-gospodarczą (np. ryzyko rynkowe, rosnącej inflacji i stóp procentowych), które może negatywnie wpływać na możliwości finansowe Partnerstwa. Należy też wziąć pod uwagę ryzyko prawne związane ze zmianami w zakresie systemu finansowego JST. Skutki zmian systemowych będą wpływać na potencjał finansowy Partnerstwa w krótkim i średnim okresie. Z tego względu zaleca się monitorowanie sytuacji finansowej i ryzyka mającego na nią wpływ zarówno na poziomie całego Partnerstwa oraz poszczególnych Partnerów.

3.2.8. Podsumowanie

Podsumowaniem powyższej analizy, podobnie jak dla wymiaru społecznego, może być obraz ogólnej sytuacji Partnerstwa w wymiarze gospodarczym oparty o syntetyczne wskaźniki rozwoju zgodne z metodologią Monitora Rozwoju Lokalnego (MRL). Głównym punktem odniesienia jest tu średnia z grupy porównawczej, przyjęta jako wartość bazowa charakteryzująca całą grupę jednostek o zbliżonej charakterystyce funkcjonalnej i zbliżonych uwarunkowaniach rozwojowych. Prezentowana jest różnica między wartością wskaźnika dla gmin Partnerstwa, a średnią wartością wskaźnika w grupie porównawczej. Wynik ujemny świadczy o gorszej sytuacji w danym podobszarze niż w grupie porównawczej, a dodatni – o lepszej. Obraz ogólnej sytuacji Partnerstwa w wymiarze gospodarczym

przedstawiono na zamieszczonym poniżej diagramie w dwóch punktach czasowych: w roku 2016 i 2020.

Ryc. 49. Wskaźnik rozwoju w podobszarach wymiaru gospodarczego

Źródło: www.partnerstwa.monitorrozwoju.pl

Rozwój Partnerstwa miał miejsce wyłącznie w odniesieniu do wskaźników w podobszarze 1. „Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki”, w pozostałych nastąpiło albo utrzymanie poziomu wskaźnika (obszar 2. „Rynek i kwalifikacje siły roboczej”) albo jego pogorszenie (obszary 3. „Sytuacja materialna mieszkańców” i 4. „Stan finansów publicznych”). Należy jednak zwrócić uwagę, że mimo poprawy sytuacji w podobszarze 1 nadal suma wskaźników dla tego podobszaru jest gorsza niż w grupie porównawczej (wartość poniżej zera).

W pozostałych podobszarach, mimo relatywnego pogorszenia się sytuacji, wartość wskaźników jest lepsza niż w grupie porównawczej.

3.2.8.1. Pozostałe wnioski

Przedsiębiorczość

Zdecydowana większość podmiotów gospodarczych działających na terenie Partnerstwa to mikroprzedsiębiorcy, działający głównie w branży handlu i usług. Średni i duzi przedsiębiorcy stanowią niewielką grupę, niemniej ich znaczenie dla lokalnej gospodarki jest dalece większe aniżeli wskazuje na to odsetek w strukturze przedsiębiorstw. Zazwyczaj są to najwięksi lokalni pracodawcy, nierzadko kooperujący z mniejszymi lokalnymi przedsiębiorstwami jako swoimi dostawcami. Są to także firmy mające rozpoznawalne marki nie tylko na rynku ogólnokrajowym, ale też europejskim, a przez to w swym znaczeniu wykraczające poza podstawowy

wymiar ekonomiczny. Często także są one realnym lub potencjalnym źródłem transferu do wewnątrz obszaru nowoczesnych technologii i kapitału.

Rolnictwo

Pomimo niewątpliwego potencjału w postaci występujących korzystnych warunków do prowadzenia działalności rolniczej, niewątpliwą barierą w organizacji rynku rolnego jest rozdrobnienie obrotu produktami. Brakuje ścisłych powiązań pomiędzy producentami rolnymi, a przedsiębiorstwami przemysłu rolno-spożywczego. Niewystarczająca jest także infrastruktura przetwórczo-magazynowa.

Przezwyciężenie zdiagnozowanych barier może nastąpić poprzez:

- tworzenie i wspieranie grup producentów rolnych;
- rozwój infrastruktury rynku rolnego (zakłady przetwórcze, magazyny);
- tworzenie i wspieranie organizacji zajmujących się promocją produktów rolno-spożywczych.

Rynek pracy

Następuje systematyczne pogarszanie się sytuacji na rynku pracy na obszarze Partnerstwa. „Nożyce” zastępowalności pokoleń rozwarły się ok. 2014 roku i trend niedoboru osób wstępujących na rynek pracy utrzymuje się. Niedobory na rynku pracy uzupełniają migranci (głównie z Ukrainy), a także aktywni seniorzy mimo osiągnięcia wieku emerytalnego. Pozytywne jest zmniejszanie się udziału osób długotrwale bezrobotnych co świadczy o rosnącej ofercie pracy generowanej przez przedsiębiorców lokalnych. Mieszkańcy z obszaru Partnerstwa szukają lepszej pracy poza nim, a jednocześnie oferta pracodawców z obszaru Partnerstwa przyciąga mieszkańców innych gmin.

Inwestycje

Wśród oddanych do użytku nowych powierzchni komercyjnych dominują obiekty o charakterze handlowo-usługowym, co pokrywa się ze strukturą branżową przedsiębiorczości na obszarze Partnerstwa. Duży udział stanowią budynki przemysłowe i powierzchnie logistyczne, co świadczy z kolei o stopniowym wzroście znaczenia tych obszarów dla gospodarki Partnerstwa, w tym dla rolnictwa (silosy i inne budynki magazynowe).

Finanse

Zarówno dochody, jak i wydatki bieżące, wykazują trend wzrostowy i zachowana jest równowaga pomiędzy wydatkami bieżącymi, a dochodami bieżącymi, zaś kwota dochodów bieżących przewyższa kwotę wydatków bieżących (ujemny wynik

finansowy wystąpił jedynie w latach 2018 i 2019). Struktura dochodów Partnerstwa jest w miarę zrównoważona choć niepokojące jest, że główną pozycję stanowią dotacje.

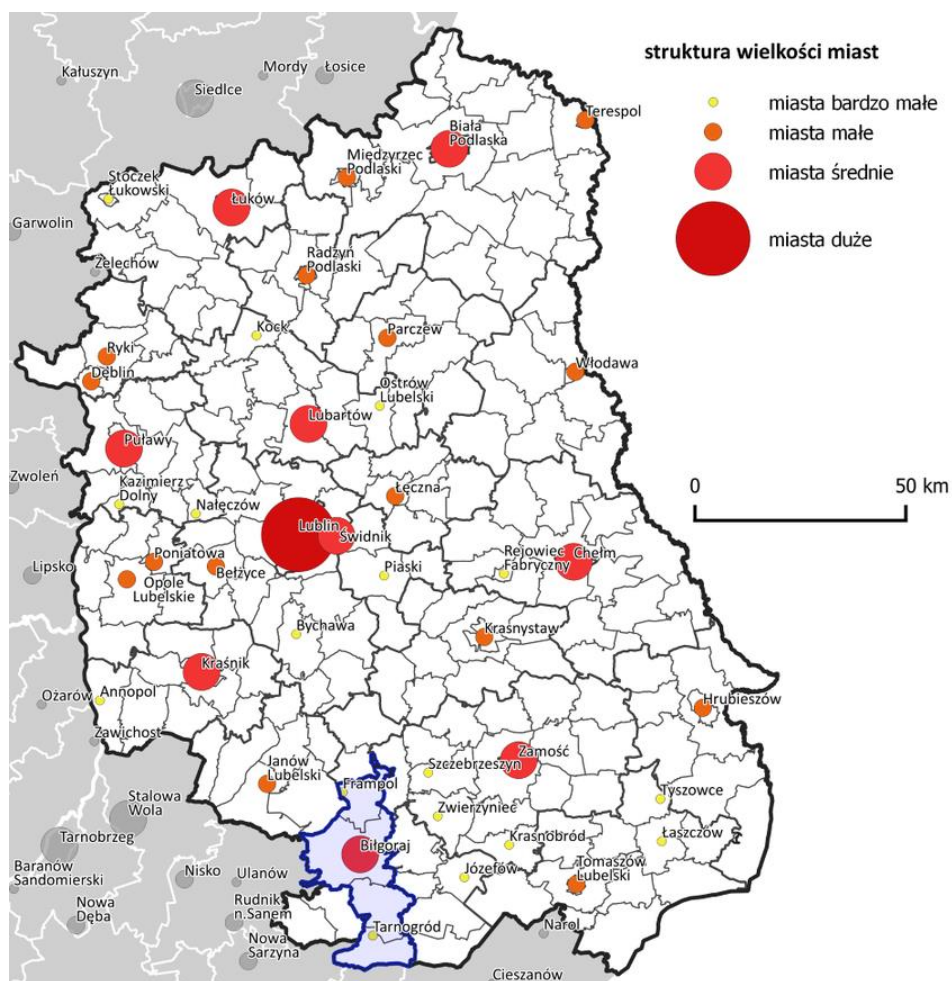
3.3. Wymiar środowiskowo-przestrzenny

Do diagnozy sytuacji środowiskowo-przestrzennej i opisu uwarunkowań rozwoju Partnerstwa w tym obszarze posłużyły dane zawarte w Monitorze Rozwoju Regionalnego (monitorrozwoju.pl) oraz dane pozyskane z „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego” (PZPWL - Uchwała nr XI/162/2015 Sejmiku WL z 30.10 2015).

Funkcjonalność przestrzeni określają czynniki ukształtowania terenu Partnerstwa położonego na równinie i płaskowyżu, z centrum rozwojowym w Biłgoraju, w otoczeniu znaczących kompleksów leśnych oraz gruntów rolnych. Układ ten wpłynął na przebieg dróg, dostępność terenów pod zabudowę, sposób zagospodarowania gminnych przestrzeni oraz rozwój infrastruktury.

Obszar pięciu gmin połączony jest osią drogi wojewódzkiej 835. Tereny mieszkalne skupione są w zwartej zabudowie przy głównych i lokalnych traktach komunikacyjnych. Analiza powiązań funkcjonalnych oraz określenie wiodących funkcji na obszarze Partnerstwa, potwierdzają rdzeniowy charakter miasta Biłgoraja i jego znaczenie, jako ośrodka oferującego usługi dla całego obszaru Partnerstwa. Popyt na usługi zarówno publiczne, jak i rynkowe, zaspakajany jest częściowo w innych ośrodkach subregionalnych i regionalnych (Lublin, Rzeszów), stanowiących konkurencję dla miasta Biłgoraja.

Ryc. 50. Rozkład wielkościowy miast w Partnerstwie i w otoczeniu

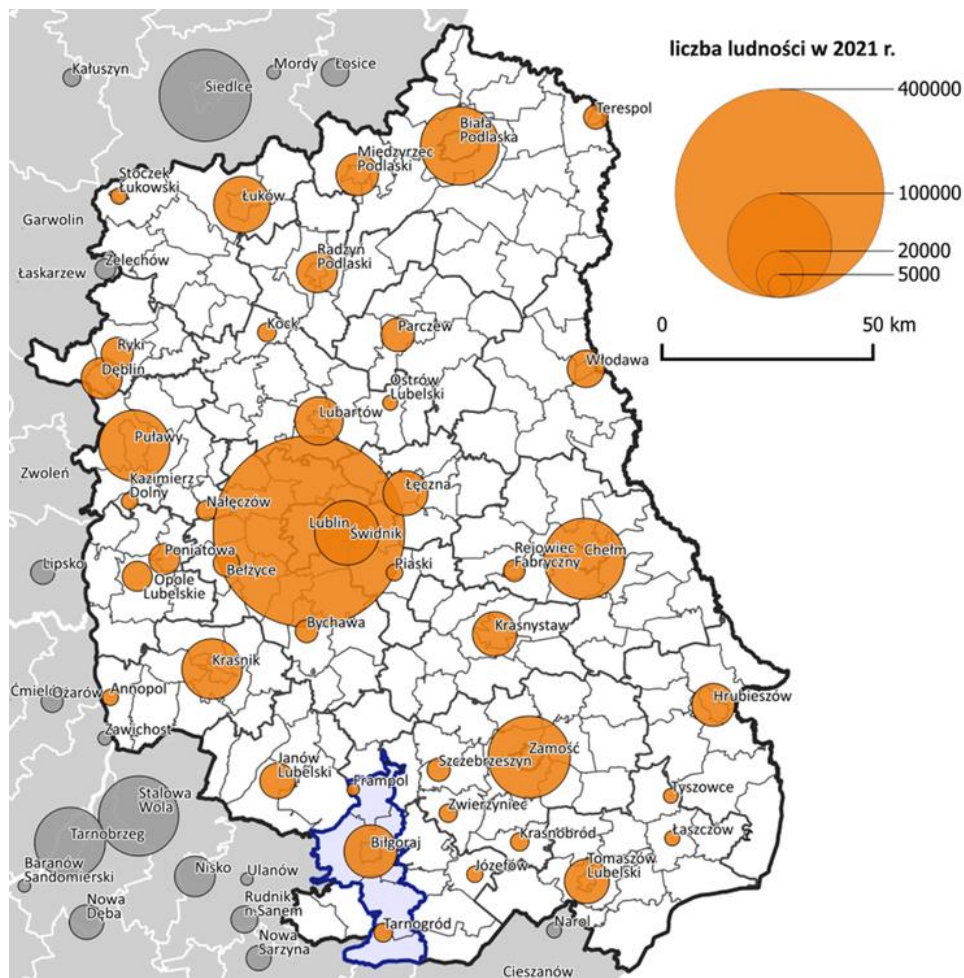

Źródło: Opracowanie własne ZMP

Na obszarze Partnerstwa znajdują się 3 miasta oraz 67 sołectw wiejskich. Odsetek ludności miejskiej wynosi 52,17% i jest wyższy, niż wskaźnik dla województwa lubelskiego (46,41%) i wyższy niż dla całego powiatu biłgorajskiego (32,4%)⁹.

⁹ GUS-BDL, 2020

Ryc. 51. Liczba ludności w poszczególnych ośrodkach miejskich Lubelszczyzny

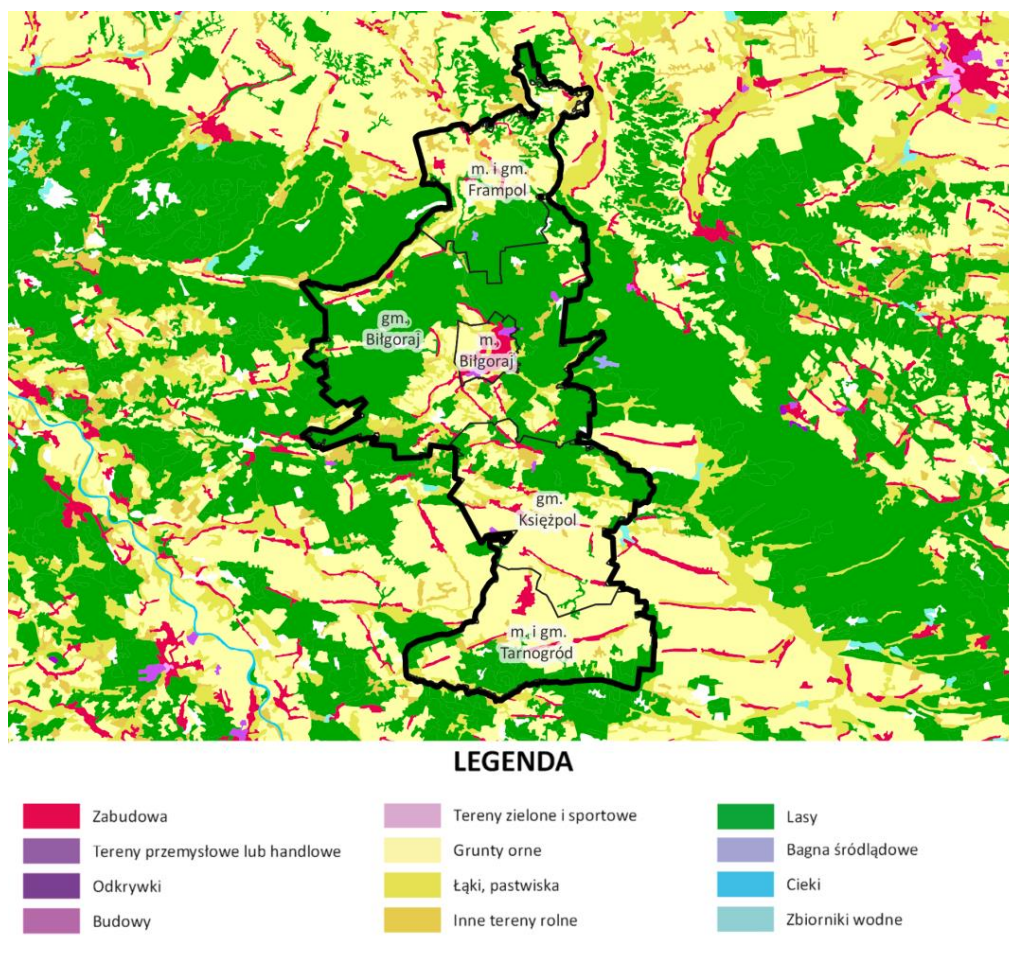
Źródło: Opracowanie własne ZMP

Strefy zabudowy komercyjnej i aktywności gospodarczej z zakładami przemysłowymi zlokalizowane są kilku na obszarach, głównie w Biłgoraju. Wykorzystując surowce miejscowe, firmy specjalizują się w przemyśle meblarskim, drzewnym oraz przetwórstwie owoców i warzyw. Niewielkie strefy zaplanowano ponadto na peryferiach Tarnogrodu i Księżpola w bezpośredniej bliskości szlaków komunikacyjnych. Przeważające jest zagospodarowanie terenu o charakterze rolniczo-leśnym, zdominowane przez gospodarstwa indywidualne o tradycyjnym sposobie uprawy i hodowli. Wyznaczony w PZPWL Rostoczańsko-Puszczański Obszar Funkcjonalny obejmuje gminę Biłgoraj i część gminy Frampol.

W gminach Frampol, Księżpol i Tarnogród wyznaczono obszary intensywnej gospodarki rolnej. Znacząca powierzchnia Partnerstwa zwłaszcza na południu i północy jego obszaru pokryta jest gruntami rolnymi, na których dominują zboża, kukurydza i uprawa owoców miękkich. W gminach Frampol, Księżpol i Biłgoraj konieczne jest wsparcia procesów rozwojowych z powodu niekorzystnych

warunków produkcji. Do obszarów problemowych zaliczono gminy Biłgoraj, Frampol, Księżpol ze względu na zagrożenie marginalizacją społeczno-ekonomiczną.

Ryc. 52. Klasy pokrycia terenu

Źródło. Opracowanie ZMP na podstawie danych CLC_2018¹⁰

3.3.1. Zagospodarowanie przestrzenne

Ład przestrzenny uregulowany został w systemie planowania przestrzennego, którego głównymi instrumentami są studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowe plany zagospodarowania

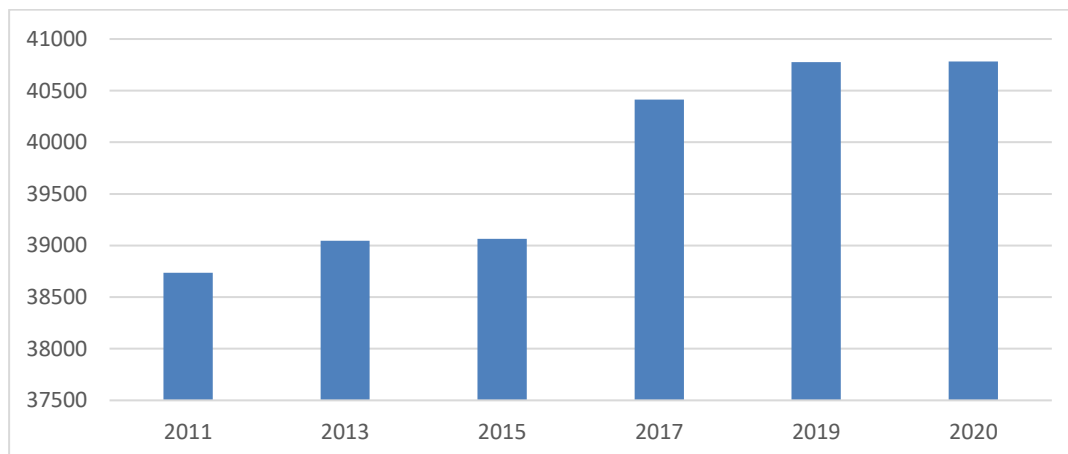
¹⁰ Projekt Corine Land Cover 2018 w Polsce został zrealizowany przez Instytut Geodezji i Kartografii i sfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Wyniki projektu zostały pozyskane ze strony internetowej Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska clc.gios.gov.pl

przestrzennego. Posiadanie tych dokumentów, z których drugi jest aktem prawa miejscowego, wyznacza standard planowania przestrzennego.

Pod względem stosowania instrumentów planowania przestrzennego Partnerstwo różnicuje stopień zaawansowania przygotowania dokumentacji w poszczególnych gminach. Udział powierzchni poszczególnych gmin Partnerstwa objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogólnej obejmował w 2020 roku: Frampol - 91,61%, Księżpol - 97,61%, miasto Biłgoraj - 94,36%, gmina Biłgoraj - 82,57%, Tarnogród - 77,79% (dane z Monitora Rozwoju Lokalnego).

W skali Partnerstwa 91,54% udział pokrycia planami zagospodarowania jest dobrym wynikiem, podczas gdy w kraju wynosi 79,63%.

Ryc. 53. Powierzchnia gmin Partnerstwa objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego od 2011-2020 roku

Źródło: monitorrozwoju.pl

Poszczególne plany zagospodarowania przestrzennego zostały skonsultowane z gminami i samorządami powiatowymi i wojewódzkimi położonymi w sąsiedztwie.

3.3.1.1. Zwartość i rozproszenie zabudowy

Na terenie Partnerstwa przeważają regularne zaplanowane formy osadnicze - planowa zabudowa miejska oraz wsie, których zabudowa zlokalizowana jest w obrębie dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych przyjmuje kształt liniowo-pasmowy.

Analizując potencjał wynikający z planów przestrzennych, wyłania się problem braku terenów inwestycyjnych lub konieczność dokonywania zmian w m.p.z.p i studium uwarunkowań, dotyczących przygotowania terenów pod inwestycje

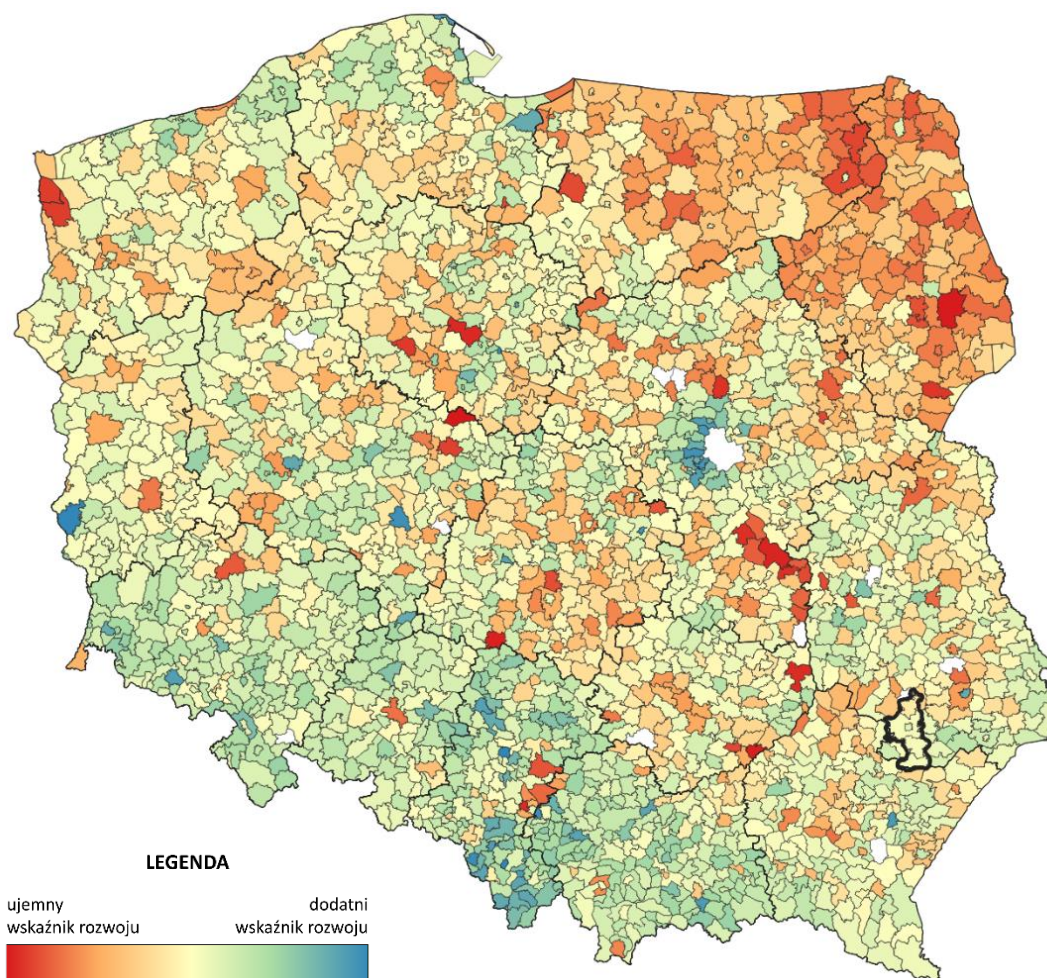
usługowe i przemysłu. Zróżnicowany jest poziom gotowości terenów w strefach przeznaczonych pod rozwój aktywności gospodarczej w gminach Partnerstwa, w większości wymagający uzbrojenia, scalenia lub innych regulacji prawnych.

W planach dla miasta Biłgoraja, pomimo sporej powierzchni terenów pod budownictwo mieszkaniowe, mieszkaniowo-usługowe i przemysłowe, lokalizacja i niekompletne uzbrojenie stanowią ograniczenia dla potencjalnych inwestorów.

W opiniach badanych mieszkańców - zamieszkiwany przez nich obszar jest atrakcyjny pod względem estetyki otoczenia i jakości przestrzeni publicznych. Natomiast powodem niezadowolenia jest dostępność i ceny nieruchomości (szerzej opisano w rozdz. 3.6).

3.3.2. Środowisko przyrodnicze

Ryc. 54. Wskaźnik rozwoju środowiskowego Partnerstwa na mapie kraju

Źródło: Opracowanie własne ZMP

3.3.2.1. Środowisko naturalne

Na tle regionu (tj. województwa lubelskiego) obszar Partnerstwa wyróżnia się bogactwem środowiska naturalnego, lasów oraz użytków rolnych. Powierzchnia gruntów leśnych wynosi 25 919,18 ha (bez większych zmian na przestrzeni ostatniej dekady), a terenów prawnie chronionych 1 875,77 ha i zmalała o ponad 39% w stosunku do roku 2016.

Północno-wschodnia część obszaru Partnerstwa, położona w obrębie Roztocza Zachodniego stanowi fragment Szczepreszyńskiego Parku Krajobrazowego. Centralnie położony jest – na obszarze Partnerstwa - Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej i Rezerwat Obary. Na uwagę zasługuje otoczenie rzeki Tanew, zakwalifikowane jako specjalny obszar ochrony. Główne rzeki przepływające przez obszar to: Tanew, Bukowa oraz Łada, która powstała z połączenia rzek Czarna Łada i Biała Łada. Podstawą sieci hydrologicznej jest rzeka Tanew, prawostronny dopływ Sanu, oddzielająca Równinę Biłgorajską od Płaskowyżu Tarnogrodzkiego. Woda płynie w naturalnym korycie, tworząc malownicze zakola i wyspy. Jej prawy dopływ w Biłgoraju stanowi rzeka Biała Łada (rzeka Osa –to lewoboczny dopływ Łady). W Księżpolu do Tanwi wpływa potok Złota Nitka. Zbiornik retencyjny Bojary na rzece Osie położony w otoczeniu Puszczy Solskiej stanowi zabezpieczenie północnej części miasta Biłgoraja przed powodzią.

Na terenie Partnerstwa w gminach Biłgoraj i Frampol występują zarówno formy obszarowe takie jak: Natura 2000, obszar chronionego krajobrazu, jak i formy indywidualnej ochrony takie jak pomniki (ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody).

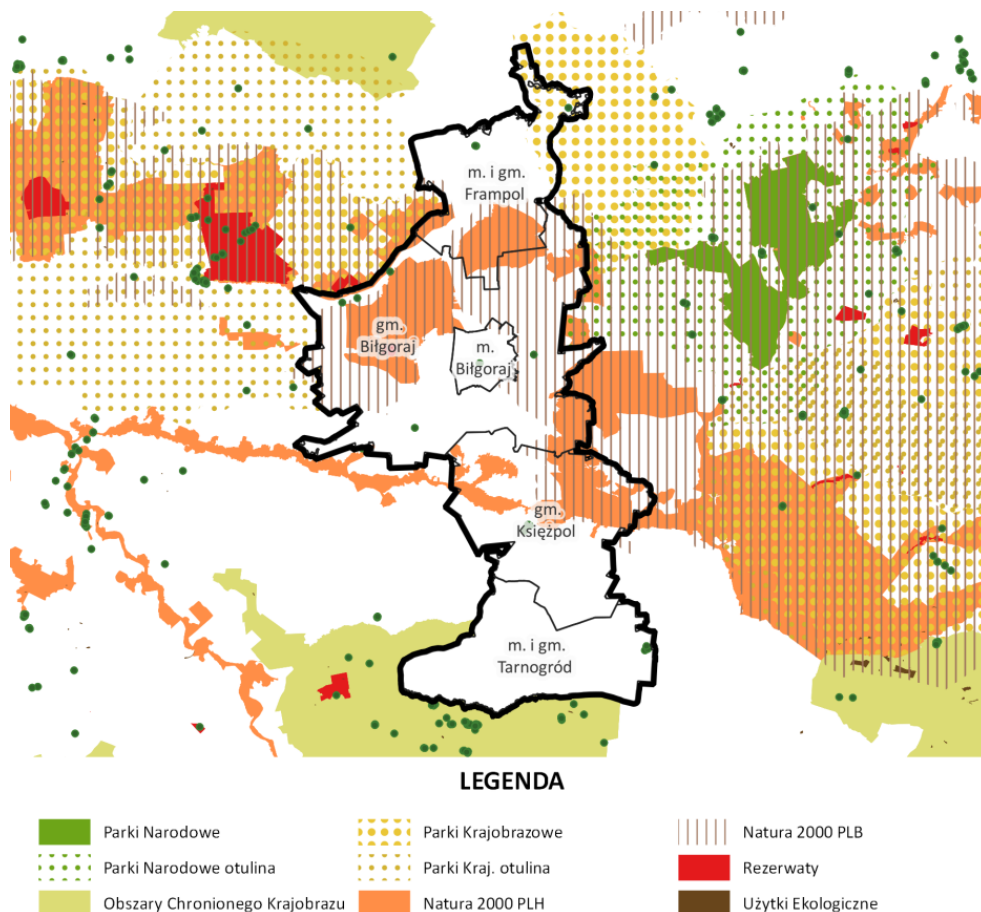
O jakości i czystości środowiska naturalnego ankietowani mieszkańcy (opis w rozdz. 3.6) wyrażają się pozytywnie, uznając ją za ważny atut regionu.

Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej znajduje się na terenie Roztocza Środkowego i Równiny Biłgorajskiej, obejmuje on lesiste, południowo-zachodnie wzgórza części krawędziowej Roztocza. Na uwagę zasługują kompleksy borów sosnowych o dużym zróżnicowaniu siedlisk – od borów suchych do bagiennych i wilgotnych, kompleksy wydm śródlądowych oraz przełomy dolin rzecznych.

Park Krajobrazowy Lasy Janowskie – leży na Równinie Biłgorajskiej, na południowej granicy województwa lubelskiego i częściowo w województwie podkarpackim. Lasy zajmują 80 procent powierzchni Parku, przeważają bory sosnowo-jodłowe i mieszane, które mają charakter naturalny. Pozostałą część stanowią stawy, bagna i torfowiska. Parki obfitują w chronione gatunki fauny i flory.

Rezerwat przyrody „Obary” stanowi szczególną wartość przyrodniczą ze względu na występujące na terenie rezerwatu torfowisko. Głównym przedmiotem ochrony w rezerwacie są bagna – fragmenty torfowisk wysokich i przejściowych, ale także drzewostany wchodzące w skład rezerwatu.

Ryc. 55. Wskaźnik środowiskowy partnerstwa na mapie kraju

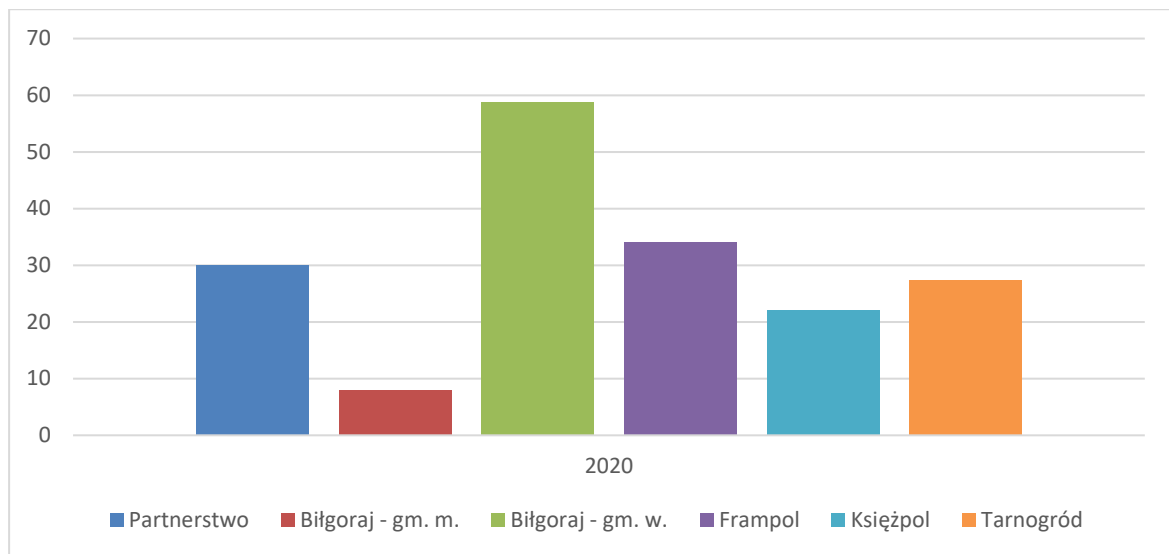

Źródło: Opracowanie własne ZMP na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

Zgodnie z podstawą funkcjonowania wg dwóch unijnych dyrektyw: siedliskowej i ptasiej na obszarach Natura 2000, specjalną ochronę (OSO) zapewnia się ptakom w Puszczy Solskiej. Na uroczyskach Lasów Janowskich w gminie Biłgoraj i Puszczy Solskiej w gminach Frampol i Biłgoraj ustanowiono specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO). Na terenie tym szczególnej ochronie podlegają siedliska, bory i lasy bagienne oraz populacja kumaka nizinnego.

Korzystnie oddziaływanie lasów, które stanowią bogactwo obszaru Partnerstwa wpływa pozytywnie na jakość powietrza, regulację stosunków wodnych, łagodzenie warunków klimatycznych i ochronę gleby. Stanowi ono ważne zaplecze surowców dla lokalnej przedsiębiorczości i bazę dla rozwoju firm przemysłu drzewnego.

Ryc. 56. Procentowe pokrycie lasami poszczególnych gmin z obszaru partnerstwa w 2020 roku

Źródło: monitorrozwoju.pl

Lesistość w 2020 roku wyniosła w kraju 33,49%, zaś w Partnerstwie 30,1%. Najwyższy wskaźnik pokrycia lasami spośród gmin Partnerstwa odnotowano w gminie Biłgoraj (58,8) oraz Frampol (34,1%).

Zalesione tereny stanowią potencjał zarówno dla gospodarczego wykorzystania lasów (przetwórstwo drzewne), jak i turystyki z zachowaniem równowagi dbałości o środowisko.

Atrakcje przyrodnicze wyeksponowano poprzez punkty widokowe, urozmaicone ukształtowanie terenu: wąwozy i jary są wykorzystywane w turystyce przyrodniczej, aktywnej (rowerowej, zimowej) i wiejskiej. Liczba możliwych do wykorzystania szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, konnych), ze względu na brak odpowiedniego oznaczenia jest zagospodarowana tylko częściowo.

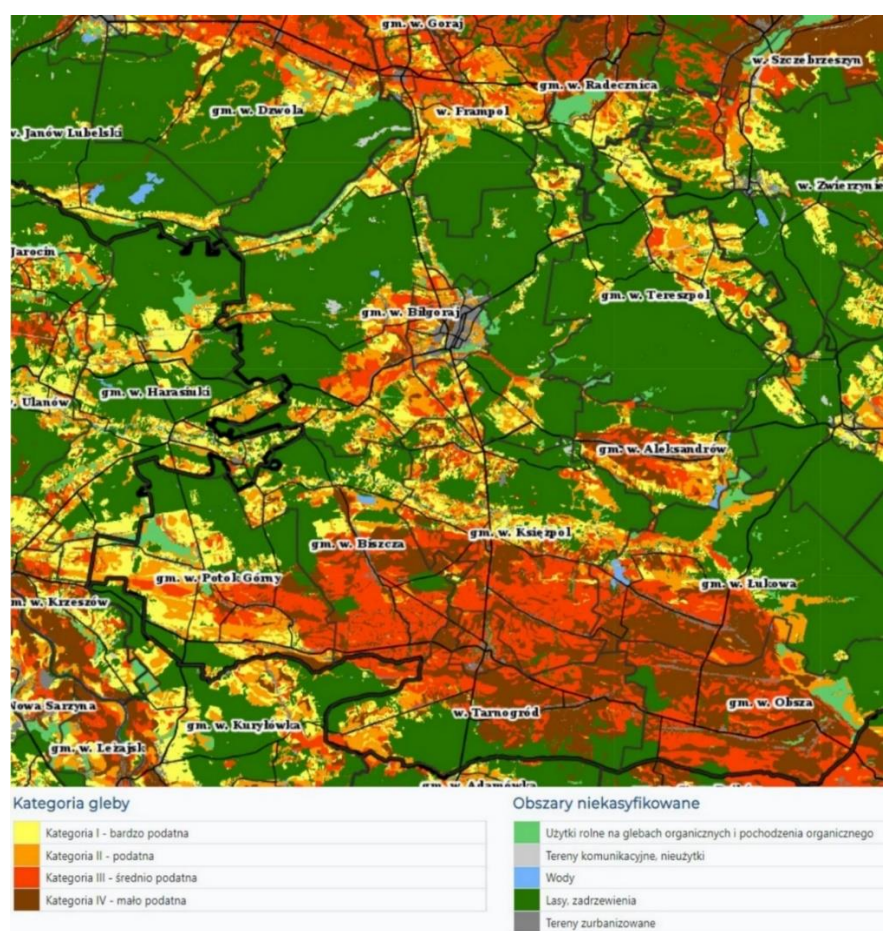
Jakość gleb na obszarze Partnerstwa jest zróżnicowana. Za słabe uznano grunty na Równinie Biłgorajskiej, co nie sprzyja rozwojowi rolnictwa w gminach Biłgoraj, mieście Biłgoraj i w niewielkiej części terytorium także w gminach: Frampol i Księżpol. Dobra jakość gleb wykorzystywana jest na Płaskowyżu Tarnogrodzkim, co decyduje o rolniczym charakterze gmin Księżpol i Tarnogród.

Obszar Partnerstwa cechują zróżnicowane warunki glebowe. W północnej części Partnerstwa, w gminie Frampol gleby należą do III i IV klasy bonitacyjnej. W strukturze użytkowania terenu w dominującą pozycję pod względem powierzchni zajmują grunty orne (51,3% powierzchni). Duży odsetek stanowią również łąki (6,6%) i lasy (32,9%). Taka struktura wskazuje na wysoką pozycję rolnictwa w

tamtejszej gospodarce. W części południowej obszaru Partnerstwa, w gminie Tarnogród 69,4% stanowią użytki rolne, w tym grunty orne 75,1%, łąki i pastwiska 23,3%, sady 1,6%, lasy stanowią 23,6%, a pozostałe grunty to nieużytki. Przeważają gleby klasy IV - 71,6%, najlepsze gleby kl. III - 5,5% powierzchni ogólnej, pozostałe plasują się w kl. V.

W gminie Księżpol grunty są zarówno słabo urodzajne, jak i bardziej urodzajne - klasy III i IV. Występują również ziemie czarne w sąsiedztwie rzeki Tanew. Najlepsze jakościowo grunty usytuowane są na Równinie Biłgorajskiej. Użytki rolne w gminie Biłgoraj stanowią 34% powierzchni, w tym grunty orne 70%, pozostałe to łąki i pastwiska. Wyższe klasy gruntów występują jedynie w 3,1% we wsiach Dąbrowica i Sól.

Ryc. 57. Kategorie gleb na obszarze Partnerstwa

Źródło: Opracowanie IUNG-PIB 2020 na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi

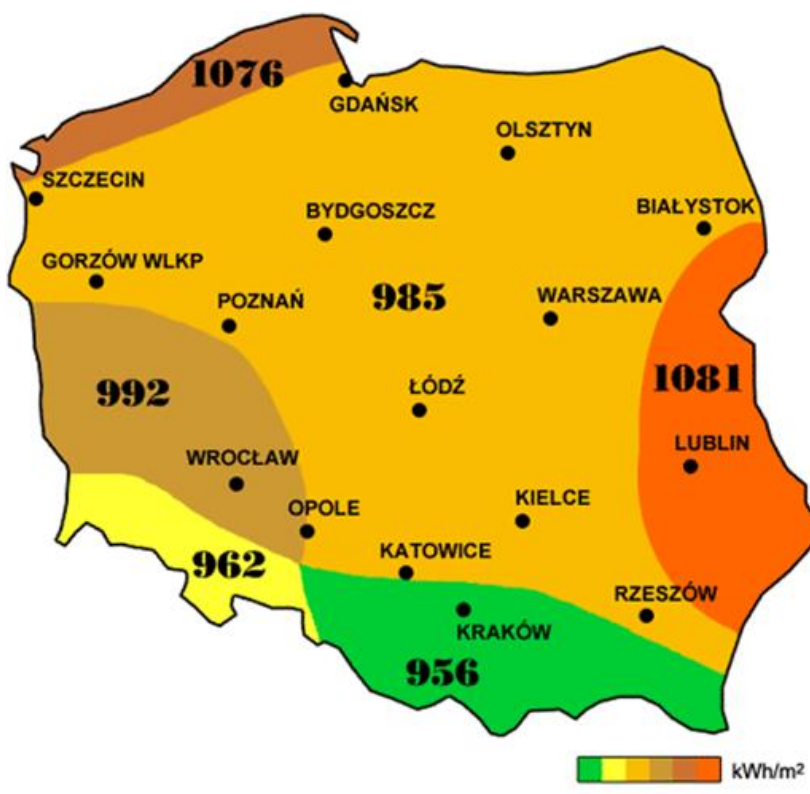
Obszary wartościowe dla produkcji rolnej zlokalizowane są w gminach Księżpol, Tarnogród oraz Frampol.

3.3.2.2. Klimat

Masy powietrza morskiego (z zachodu) i kontynentalnego (ze wschodu) przy przewadze wpływów kontynentalnych charakteryzują warunki klimatyczne na obszarze Partnerstwa, podlegającym oddziaływaniu regionów klimatycznych: lubelskiego i sandomierskiego. Najzimniejszym miesiącem jest styczeń ($-4,2^{\circ}\text{C}$), a najcieplejszym lipiec (18°C). Średnie roczne opady wynoszą od 550 do 700 mm (obfite deszcze w lipcu; śnieg utrzymuje się 55-85 dni w roku).

Na obszarze Partnerstwa odnotowuje się najwyższe temperatury powietrza w województwie lubelskim. Charakterystyczne są znaczne wartości parowania wody, stosunkowo duże prędkości wiatrów (w średnich rocznych 3-3,5 m/sek) oraz najkrótszy w regionie okres przedzimia (opóźniony o 32 dni). Ze względu na dobre nasłonecznienie, obszar ten jest niezwykle korzystny dla przetwarzania energii słonecznej w energię elektryczną. W badaniach wydajności pod kątem inwestycji OZE uzyskano wynik 1081 kWh/m^2 .

Ryc. 58. Mapa nasłonecznienia Polski

Źródło: ecosystemprojekt.pl

3.3.2.3. Ochrona powietrza

Jakość powietrza na obszarze Partnerstwa kształtowana jest przez rozkład przestrzenny i wielkość emisji zanieczyszczeń ze źródeł stacjonarnych i mobilnych oraz przemian fizykochemicznych zachodzących w atmosferze. Na obszarze Partnerstwa obserwujemy przekroczenia związane przede wszystkim z emisją pyłów PM10 i PM2,5 emitowanych przez tzw. niską emisję i ruch komunikacyjny.

Dokumentem strategicznym określającym priorytety w zakresie jakości powietrza na obszarze województwa jest „Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2020 – 2023 z perspektywą do roku 2027”. Za główny problem uznano jakość powietrza, przekroczenie norm stężeń pyłów zawieszonych PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenu, których głównym źródłem jest tzw. niska emisja. Na potrzeby wykonania oceny jakości powietrza wykorzystuje się wyniki badań z systemu Państwowego Monitoringu Środowiska. Oprócz badań prowadzonych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, uwzględnia się również badania prowadzone przez Agencję Regionalnego Monitoringu oraz Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej. Sporządzana corocznie ocena jakości powietrza wskazuje na utrzymujące się na terenie województwa lubelskiego przekroczenia zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenem, co stanowi podstawę do podejmowania działań naprawczych w zakresie jakości powietrza. Obszar Partnerstwa należy do strefy lubelskiej. Źródłami zanieczyszczenia powietrza są przede wszystkim:

- niska emisja (większość gospodarstw domowych ogrzewanych jest za pomocą kotłowni węglowych lub pieców opalanych drewnem i węglem kamiennym),
- emisja komunikacyjna,
- procesy technologiczne (w zakładach przemysłowych).

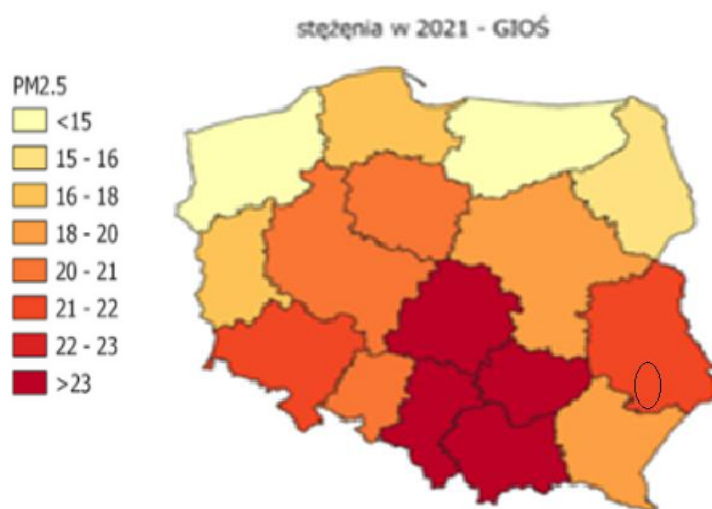
Na ocenę zanieczyszczenia powietrza dla województwa lubelskiego dokonaną przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie składają się wyniki badań prowadzone przez stacje pomiarowe. Na obszarze Partnerstwa w mieście oraz w gminie Biłgoraj przekroczone zostały dopuszczalne poziomy stężenie BaP oraz pyłu PM10, dodatkowo w gminach Frampol, Tarnogród i Księżpol przekroczone limity dopuszczalne emisji benzo(a)pirenu i ozonu.

W mieście Biłgoraj działają trzy autonomiczne stacje analizy parametrów jakości powietrza. Monitoringowi poddano pyły zawieszane PM2,5, formaldehyd (HCHO). Na obszarze Partnerstwa czujniki pomiarowe stężenia pyłów PM1, PM2,5, PM10 znajdują się we Frampolu. Szkodliwe substancje z emisji zanieczyszczeń

z indywidualnych źródeł ogrzewania oraz spalania odpadów przemysłowych przyczyniają się do znaczącego pogorszenia jakości powietrza w okresie jesienno-zimowym i powstania smogu.

Jakość powietrza zwłaszcza w okresie jesienno-zimowym wymaga poprawy, poprzez ograniczenie emisji szkodliwych substancji. Warunkiem częściowej poprawy stanu czystości atmosfery jest wyeliminowanie źródeł zanieczyszczeń pochodzących z kotłowni oraz modernizacja indywidualnych źródeł ciepła, rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii, modernizacja zbiorowych systemów ciepłowniczych.

Ryc. 58 Średnioroczne stężenia zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM2.5

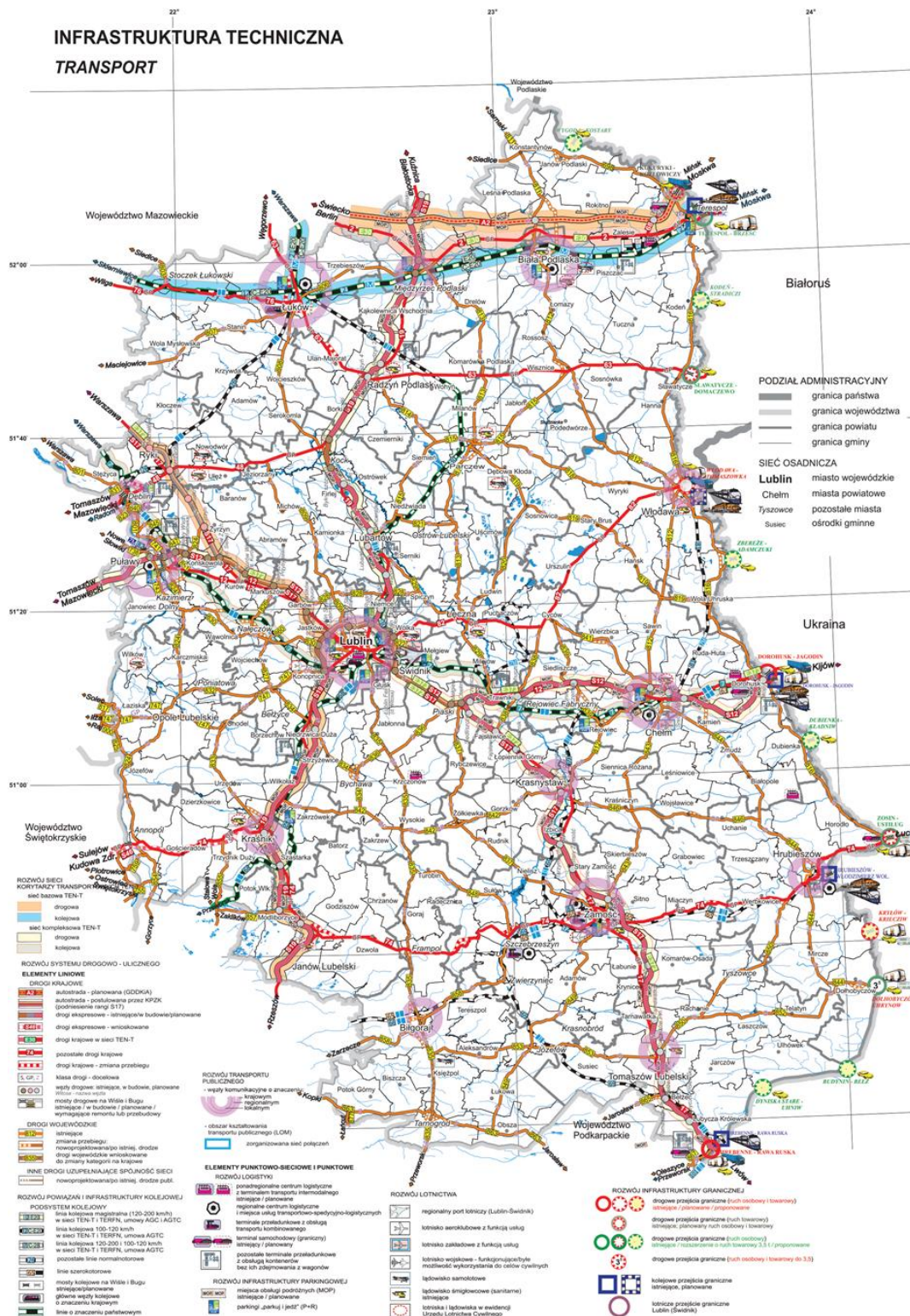

Źródło: www.airly.org.pl

3.3.1. Infrastruktura techniczna i komunikacyjna, w tym aspekty zrównoważonej mobilności

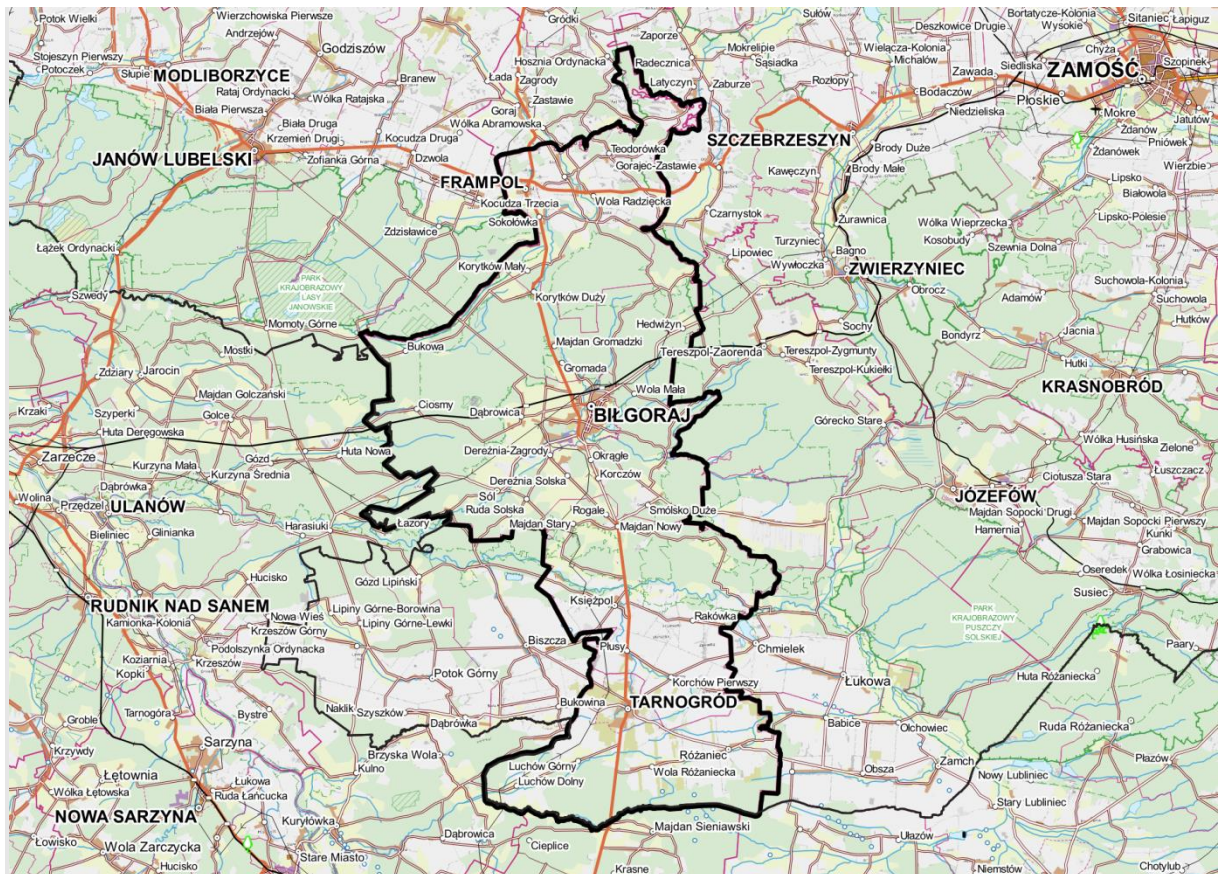
Sieci transportowe i telekomunikacyjne są kluczowymi czynnikami rozwoju obszaru, ponieważ stanowią techniczną infrastrukturę włączenia danego obszaru w szerszą sieć przepływów towarów, ludzi i idei. Obszary wykluczone komunikacyjnie lub trudno dostępne na ogół pozostają na marginesie szerszych procesów rozwojowych, a w skrajnych przypadkach lokują się poza zasięgiem tych procesów. Istotna jest zarówno dostępność dla przyjezdnych, wpływająca na rozwój turystyki, jak również dostępność lokalna, zapewniająca sprawność komunikacji dla mieszkańców przemieszczających się pomiędzy gminami oraz miejscowościami. Przygraniczne położenie regionu lubelskiego powoduje, że szlaki komunikacyjne przebiegające przez terytorium pełnią istotną rolę w sieci połączeń tranzytowych. Są one istotne dla przewozów pomiędzy wschodnią i zachodnią Europą, oraz krajami nadbałtyckimi i południem Europy.

Ryc. 59. Infrastruktura kolejowa i drogowa w obrębie województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL, Lublin 2019

Ryc. 60. Szkielet komunikacyjny Partnerstwa

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych GUGiK oraz GDDKiA

3.3.1.1. Powiązania drogowe na obszarze Partnerstwa

Droga ekspresowa S 19 Via Carpatia - to międzynarodowy projekt, który połączy północ kraju, z południem, a docelowo kraje Europy wschodniej i południowej, wzdłuż wschodniej granicy Unii Europejskiej. W Polsce trasę wyznaczono od Kuźnicy Białostockiej, przejścia granicznego z Białorusią do słowackiej strażnicy w Barwinku. Trakt usytuowany jest w pobliżu zachodniej granicy obszaru Partnerstwa. Obecnie wykonano 233 km trasy. Obszar Partnerstwa posiada atut w postaci możliwości w miarę szybkiego dotarcia do drogi ekspresowej S19 z zachodniej strony oraz autostrady A4 z południowej strony Partnerstwa. Odległość od S19 przy węźle Ździary do Biłgoraja wynosi 38 km, odległość od węzła w Janowie Lubelski do Frampola - 20 km. Jest to bardzo ważna droga o znaczeniu ponadlokalnym, która łączy aglomeracje Lublina i Rzeszowa, natomiast w połączeniu z DK 74 i DW 835 stanowi główny korytarz tranzytowy w szczególności do Biłgoraja i do znajdujących się w strefach podmiejskich zakładów przemysłowych.

Droga Krajowa S74 stanowi połączenie w północnej części Partnerstwa w gminie Frampol, a jej przebieg umożliwi połączenie do granicy z Ukrainą w kierunkach wschód – zachód (Hrubieszów, Zamość- Frampol – Kielce).

Ponadto przez teren Partnerstwa przebiegają drogi wojewódzkie:

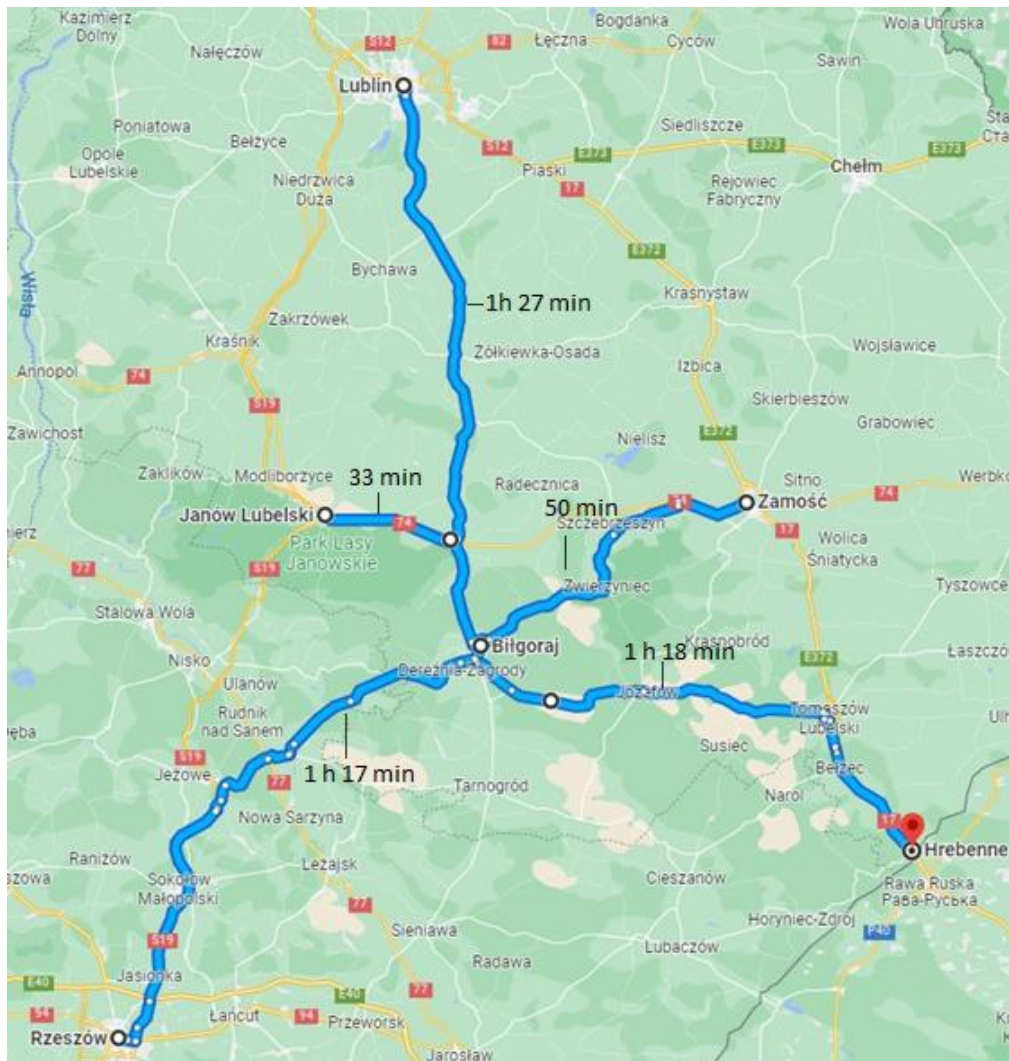
- DW 835 - w swojej kategorii najdłuższa droga w Polsce - 225 km, o statusie drogi głównej ruchu przyspieszonego. Stanowi ona oś Partnerstwa, będąc ważną arterią regionalną. Na trasie z Lublina do Grabownicy Starzeńskiej w województwie Podkarpackim łączy ona 5 gmin Partnerstwa; aktualnie trwa przebudowa drogi zaplanowana na lata 2021/2022;
- DW 853 o dł. 52 km, stanowi połączenie Biłgoraja z Tomaszowem Lubelskim na linii zachód – wschód;
- DW 858 o dł. 76 km, łączy S19 w Zarzeczu z DK74 w Szczepieszynie, główne połączenie do Zamościa;
- DW 863 o dł. 69 km, stanowi połączenie na trasie zachód – wschód z Kopek do Cieszanowa przez Tarnogród.

Ważniejsze ciągi dróg powiatowych i gminnych stanowią sieć połączeń międzygminnych, powiązań komunikacyjnych, które skracają dystans i czas przejazdu na obszarze Partnerstwa. Łączna długość dróg powiatowych wynosi 597 km. Część dróg w transporcie i tranzycie ma znaczenie ponadlokalne.

Odległości drogowe i czasowe z centrum Partnerstwa do najbliższych miejskich ośrodków o randze węzła regionalnego oraz do przejścia granicznego wynoszą odpowiednio:

- Zamość - 50 km / 50 min;
- Lublin - 86 km/ 1h 27 min;
- Rzeszów węzeł A4 - 92 km/ 1h 17 min;
- Janów Lubelski - 36 km / 33 min;
- Hrebenne – 82 km / 1h 18 min.

Ryc. 61. Dostępność czasowa i wybranych miast w otoczeniu Partnerstwa

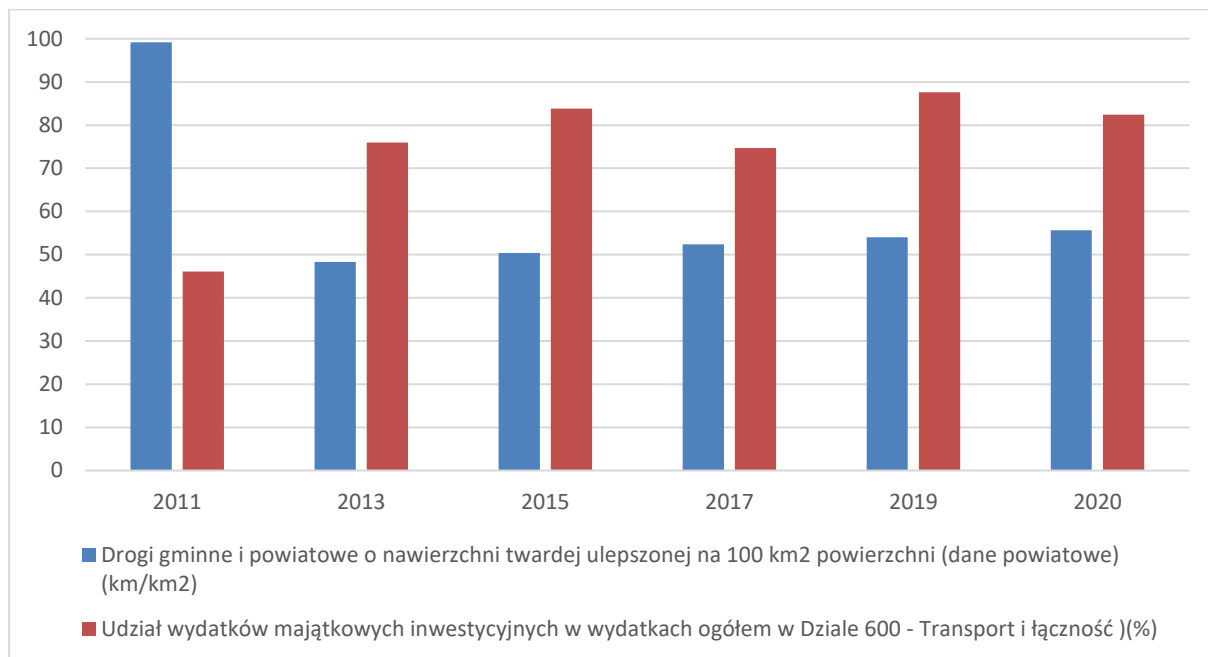

Źródło: google.maps.pl

Z analizy dostępności funkcji regionalnych i ponadregionalnych odnotowanych w SRWL wynika, że powiat biłgorajski położony jest w strefie utrudnionej dostępności tych funkcji. Biłgoraj i Księżpol położone poza zasięgiem izochrony 30 min pod względem czasowego dostępu do ośrodków usług lokalnych i ponadlokalnych.

Powiązania drogowe wewnątrz Partnerstwa nie są najlepsze. Sieć dróg dobrej jakości nie jest zadawalająca, a drogi krajowe, takie jak S19 oraz A4, przebiegają poza terenem partnerstwa. Drogi wojewódzkie stanowią dogodny połączenie pomiędzy poszczególnymi ośrodkami gmin, które w połączeniu z siecią dróg powiatowych i gminnych o różnej jakości są ważnym elementem spajającym obszar Partnerstwa.

Ryc. 62. Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km² powierzchni (dane powiatowe) w relacji do udziału wydatków majątkowych inwestycyjnych w wydatkach ogółem

Źródło: monitorrozwoju.pl

W delimitacji wskaźnika peryferyjności oznaczanego jako wskaźnik bazujący na ważonym czasie dojazdu samochodem osobowym do 3 kategorii ośrodków miejskich: wojewódzkich, subregionalnych, powiatowych, obszar Partnerstwa znajduje się w obrębie obszarów średnio (nie skrajnie) peryferyjnych. Ograniczenia dostępności komunikacyjnej obszaru Partnerstwa mają odzwierciedlenie w codziennej mobilności jego mieszkańców. Kursy lokalne oraz regionalne realizowane są z dworca autobusowego w Biłgoraju.

Sieć dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych wykorzystywana jest przez prywatne firmy transportowe, w tym Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Biłgoraju sp. z o.o., które realizuje przejazdy lokalne (1-2 kursów dziennie) oraz dalekobieżne do Lublina (kursy co ok. 30 min.), Przemyśla, Rzeszowa, Warszawy, Zamościa (ok. 20 kursów dziennie co ok. 30 min.), które zatrzymują się na wybranych przystankach na obszarze Partnerstwa.

Gminy wiejskie Partnerstwa poza liniami PKS w Biłgoraju obsługują również inni prywatni przewoźnicy. Prywatne firmy przewozowe nie gwarantują dojazdu do wszystkich miejscowości w gminie Biłgoraj, Frampol, Księżpol i Tarnogród. W kursach pasażerskich największe ich natężenie występuje w dni robocze w sezonie nauki szkolnej, najmniejsze w soboty i niedziele. Znaczna część oferty kursów powiatowych przewozów pasażerskich skierowana jest do uczniów szkół

ponadpodstawowych. W ostatnich latach zaobserwowano regres w utrzymaniu linii. Komunikacja publiczna na trasach do małych miejscowości położonych poza głównymi traktami została ograniczona do pojedynczych kursów, utrudniając mobilność ich mieszkańców.

Z transportu indywidualnego korzysta 90% mieszkańców, co jest spowodowane chęcią komfortowego przemieszczania. Użytkowanie prywatnego środka lokomocji, daje pasażerom poczucie dostępności i niezależności w dotarciu do celu. Formę tę wybierają osoby pracujące, dla których dojazdy są codziennością. Na przestrzeni ostatniej dekady liczba posiadanych samochodów wzrosła zdecydowanie, dając poczucie mobilności i komfortu posiadaczom, ale stwarzając też problem zanieczyszczenia środowiska naturalnego.

Z powodu zwiększającej się liczby użytkowników samochodów elektrycznych, na obszarze Partnerstwa rośnie zapotrzebowanie na stacje ładowania pojazdów. W Biłgoraju obecnie usytuowana jest jedna instalacja przy parkingu, należąca do obiektu handlowego. W 2023 roku zaplanowano oddanie do użytku 4 publicznych punktów ładowania.

3.3.1.2. Powiązania kolejowe

Słabo rozwinięta sieć kolejowa i mała liczba stacji powodują, iż kolej ma relatywnie niewielkie znaczenie dla przewozów osobowych. Na obszarze Partnerstwa główną stacją kolejową jest stacja w Biłgoraju na osiedlu Bojary, gdzie zatrzymują się pociągi pasażerskie oraz znajduje się terminal przeładunkowy, m.in. węgla kamiennego. Na obszarze Partnerstwa czynne są 2 linie kolejowe:

- linia kolejowa 65 jest traktem towarowym, który przebiega od przejścia granicznego w Hrubieszowie przez Biłgoraj do stacji Sławków Południowy Linia Hutniczo-Siarkowa (dł. 394 km) – częściowo równoległe do linii 66, będąc najdłuższą linią szerokotorową w Polsce. Należy do wysuniętych najdalej na wschód szerokotorowych linii kolejowych w Europie.
- linia kolejowa 66 - normalnotorowa, jednotorowa, niezelektryfikowana w kierunku wschód- zachód, umożliwia połączenia z Hrubieszowem - Zwierzyńcem – Biłgorajem – Dąbrowicą - Ciosmami – Stalową Wolą. Dostępność połączeń kolejowych lokalnych i dalekobieżnych w Biłgoraju jest niewielka. Na linii od Hrubieszowa w poprzednich latach kursowały pojedyncze pociągi: intercity Hetman z Hrubieszowa do Wrocławia oraz TLK Roztocze relacji Chełm Rzeszów- Katowice. Łącznie ze stacji odjeżdża 1 para pociągów w ciągu doby z bezpośrednimi połączeniami ze stacjami w Stalowej Woli i Hrubieszowie. Wg Urzędu Transportu Kolejowego w 2020 roku ze stacji korzystało średnio 10 pasażerów dziennie.

Obie linie stanowią jeden ciąg komunikacyjny, przecinając ze wschodu na zachód obszar partnerstwa.

W koncepcji sieci przyszłej Lubelskiej Kolei Aglomeracyjnej wpisano nowe 38 km traktu kolejowego do Janowa Lubelskiego w kierunku Lublina do stacji Szastarka.

Ryc. 63. Przyszły układ Lubelskiej Kolei Aglomeracyjnej

Źródło: PKP Polskie Koleje Państwowe

Obszar Partnerstwa należy uznać, za bardzo słabo skomunikowany w sieci traktów kolejowych. Perspektywę poprawy tej formy transportu upatruje się w planowanym połączeniu z Biłgoraja do Lublina.

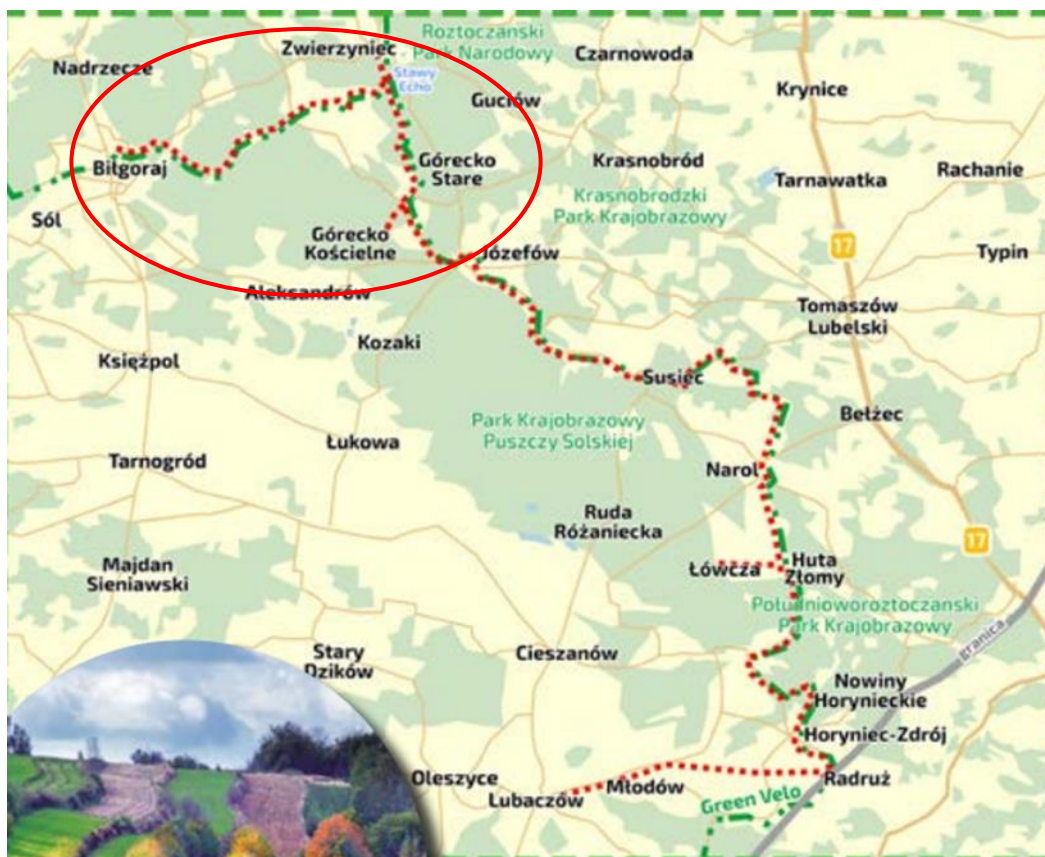
3.3.1.3. Ścieżki rowerowe

Obecnie turystyka rowerowa oraz przemieszczanie się rowerem do pracy, na zakupy, są coraz bardziej popularnymi formami rekreacji i transportu indywidualnego.

W regionie lubelskim Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo jest przykładem działań na rzecz turystyki rowerowej, służącej rozwojowi gospodarczemu. Przebiega on przez obszar Partnerstwa jako niewielki odcinek na spójnie oznaczonej trasie łączącej 5 regionów (ponad 2 000 km). Na obszarze Partnerstwa istnieje częściowo

sieć dróg rowerowych łączących 4 trasy GreenVelo (75 km – szlak Jastrzębia – Zdebrz – częściowo poza obszarem Partnerstwa, 33 km – Szlak Białej Łady, 48 km – szlak Wzgórze Polak, 27 km – Boborowy Trakt). Istotnym dopełnieniem infrastruktury drogowej są ścieżki rowerowe, w postaci pasów ruchu wydzielonych dla rowerzystów. Na drogach o wzmożonym natężeniu ruchu spełniają one ważną rolę komunikacyjną. Szlak rowerowy pomiędzy gminami położonymi na południe od miasta Biłgoraj jest w trakcie realizacji i będzie przebiegał wzdłuż drogi wojewódzkiej 835. Przewidziano wykonanie go wg obecnych standardów budowy dróg rowerowych (nawierzchnia bitumiczna, oddzielona od szosy pasem zieleni). W kierunku północnym, wskazano brak odcinka ścieżki rowerowej z Biłgoraja do Frampola, łączącej w ciągu drogi wojewódzkiej 835 te dwa miasta na długości ok 17 km. Pozostałe trasy poprowadzono na utwardzonej nawierzchni, lokalnych, asfaltowych lub piaszczystych drogach leśnych i szlakach (gm. Biłgoraj ponad 160 km).

Ryc. 64. Przebieg trasy rowerowej „Roztocze”

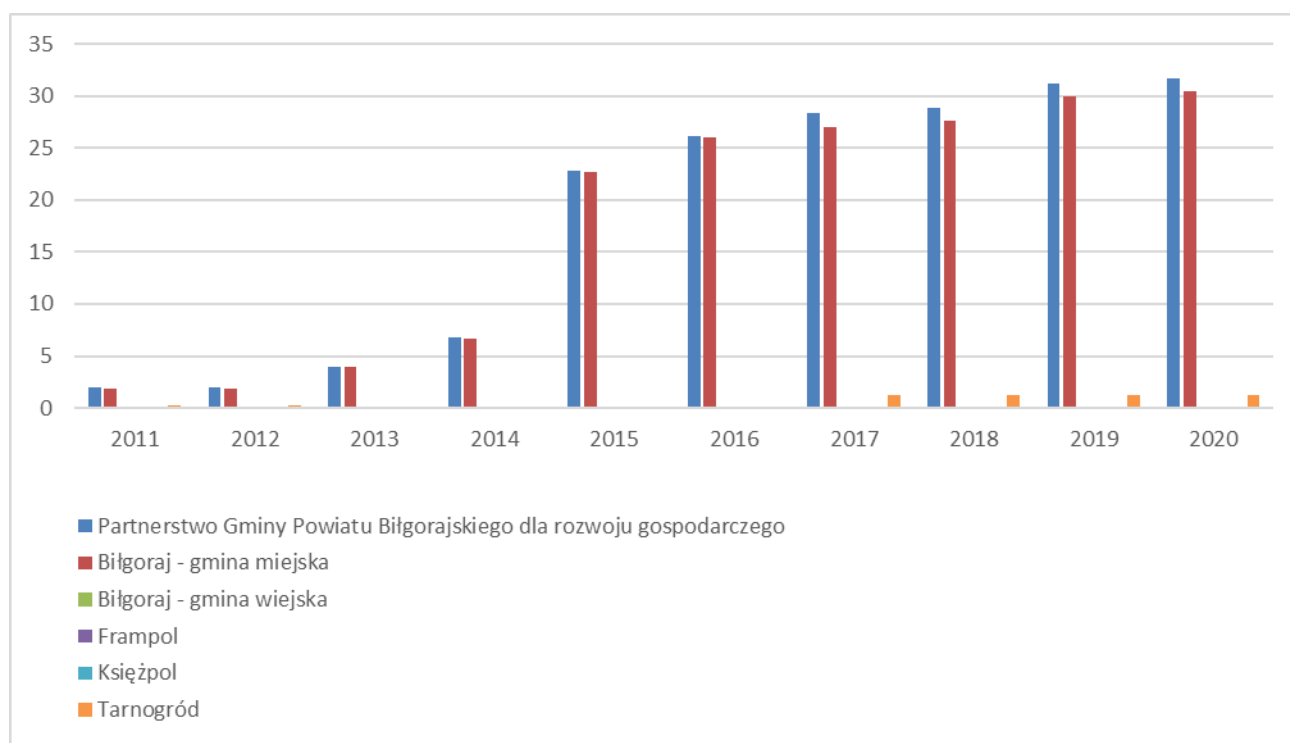
Źródło: www.informator-turystyczny-po-szlaku-green-velo.pl

Poziom ułatwień w ruchu rowerowym, a zatem pośrednio polepszenie mobilności komunikacyjnej na obszarze Partnerstwa, wyraźnie wzrósł na przestrzeni kilku lat – głównie od 2016 roku. W latach 2016-2021 długość ścieżek rowerowych na 10 tys. km² wzrosła do 31 km, z czego 22,70 km znajdowała się pod zarządem gmin

Partnerstwa, 4,60 km pod zarządem Powiatu Biłgorajskiego, a 3,10 km Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego.

Utrzymanie tendencji poprawy jakości istniejących i budowy nowych traktów rowerowych, szczególnie w kierunku północnym od Biłgoraja wydaje się słusznym kierunkiem w planowaniu inwestycji komunikacyjnych, będących jednocześnie popularnym i prozdrowotnym środkiem przemieszczania się pomiędzy miejscowościami obszaru.

Ryc. 65. Ścieżki rowerowe w km na 10 tysięcy km² powierzchni gminy

Źródło: monitorrozwoju.pl

3.3.1.4. Szerokopasmowa sieć transmisyjna

W wyniku rozwoju technologii cyfrowych, zarówno w instytucjach publicznych, jak i gospodarstwach domowych, wystąpiło znaczne zapotrzebowanie na szybki i stały dostęp do Internetu, umożliwiające korzystanie z dużej ilości danych, jednocześnie na wielu urządzeniach. Szybki i łatwy dostęp do dużej ilości danych w Internecie jest możliwy dzięki telekomunikacyjnej sieci szerokopasmowej, tj. sieci zapewniającej odpowiednio wysoką prędkość pobierania danych.

Aby osiągnąć oczekiwane cele konieczne jest wsparcie finansowymi środkami publicznymi budowy światłowodowej sieci szerokopasmowej na obszarach, które nie są komercyjnie opłacalne dla przedsiębiorców telekomunikacyjnych, tj. na

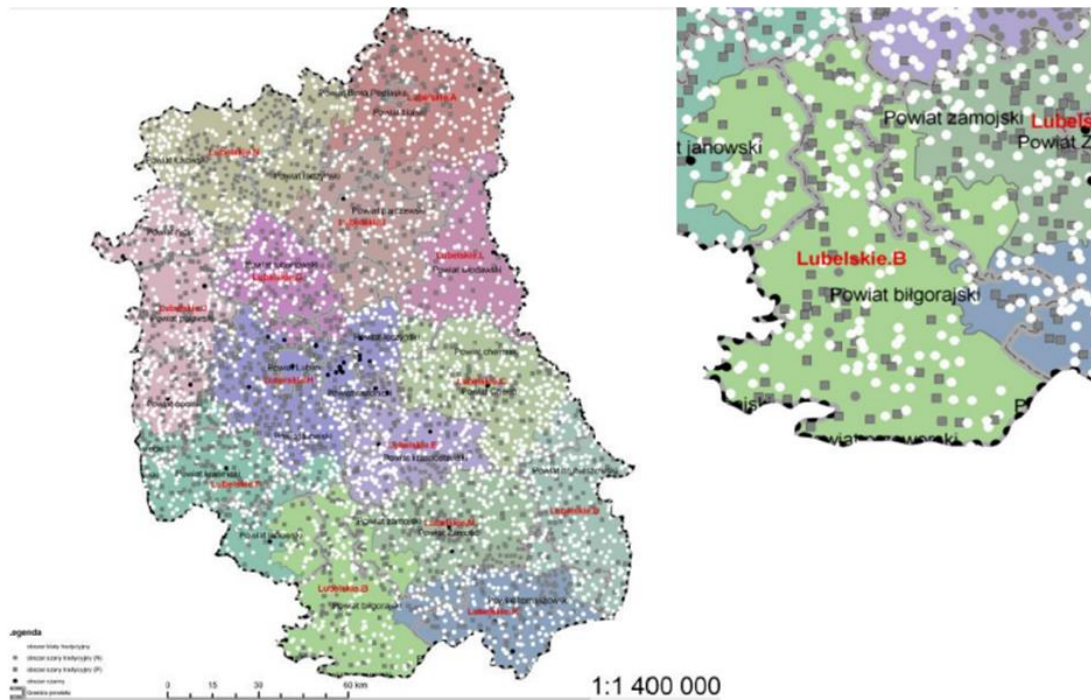
terenach wiejskich o niskiej gęstości zaludnienia i rozproszonej zabudowie, czyli na takim terenie jak obszar województwa lubelskiego. Wsparcie takie realizowano już w ramach programów operacyjnych finansowanych z UE w latach 2007–2013, a w perspektywie finansowej 2014–2020 dofinansowanie udzielane było przez Centrum Projektów Polska Cyfrowa w ramach I osi priorytetowej Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa.

W efekcie dwóch konkursów, organizowanych przez CPPC w ramach I osi POPC, zostali wybrani przedsiębiorcy telekomunikacyjni, którzy otrzymali na realizację projektów budowy sieci szerokopasmowej na terenie województwa lubelskiego dofinansowanie w formie bezzwrotnych dotacji. Kontrola przeprowadzona przez NIK¹¹ skończyła się negatywną oceną realizacji projektów budowy szybkiej sieci szerokopasmowej na terenie województwa. Beneficjenci nie wykonali zadań w projektach zgodnie z przyjętymi pierwotnie harmonogramami. Po ponad dwóch i pół roku od rozpoczęcia realizacji projektów, na koniec lutego 2021 roku., beneficjenci wybudowali tylko około 3,9% zakładanej docelowo sieci o długości 14,6 tys. km i objęli zasięgiem 4,3% planowanej liczby gospodarstw domowych (docelowo 216,1 tys.). Na koniec maja 2021 roku podłączono zgodnie z warunkami konkursowymi tylko 37,1% wymaganej liczby 1 176 jednostek oświatowych. Na terenie województwa lubelskiego, w tym na terenie powiatu biłgorajskiego (i tym samym na terenie Partnerstwa), nie został zatem osiągnięty cel Narodowego Planu Szerokopasmowego, wynikający z Europejskiej Agendy Cyfrowej, dotyczący zapewnienia do końca 2020 roku powszechnego dostępu do Internetu o przepustowości łącza co najmniej 30 Mb/s.

Od 2021 roku w województwie lubelskim realizowany jest kolejny projekt „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo lubelskie”. Jest to inwestycja realizowana w ramach Programu Operacyjnego „Rozwój Polski Wschodniej”, która przewiduje powstanie szerokopasmowej infrastruktury umożliwiającej podstawowy dostęp do Internetu w mieście Biłgoraj oraz pozostałych gminach Partnerstwa. Zadaniem projektu jest wyeliminowanie terytorialnych różnic w możliwości dostępu do szerokopasmowego Internetu o wysokich przepustowościach i zapewnienie dostępu do usług społeczeństwa informacyjnego mieszkańcom i placówkom publicznym oraz zapewnienie dostępu do infrastruktury i usług hurtowych.

¹¹ Informacja o wynikach kontroli, LLU.430.004.2021, NIK, Warszawa 2021

Ryc. 66. Mapa miejscowości „białych”, „szarych” i „czarnych” w województwie lubelskim „Roztocze”

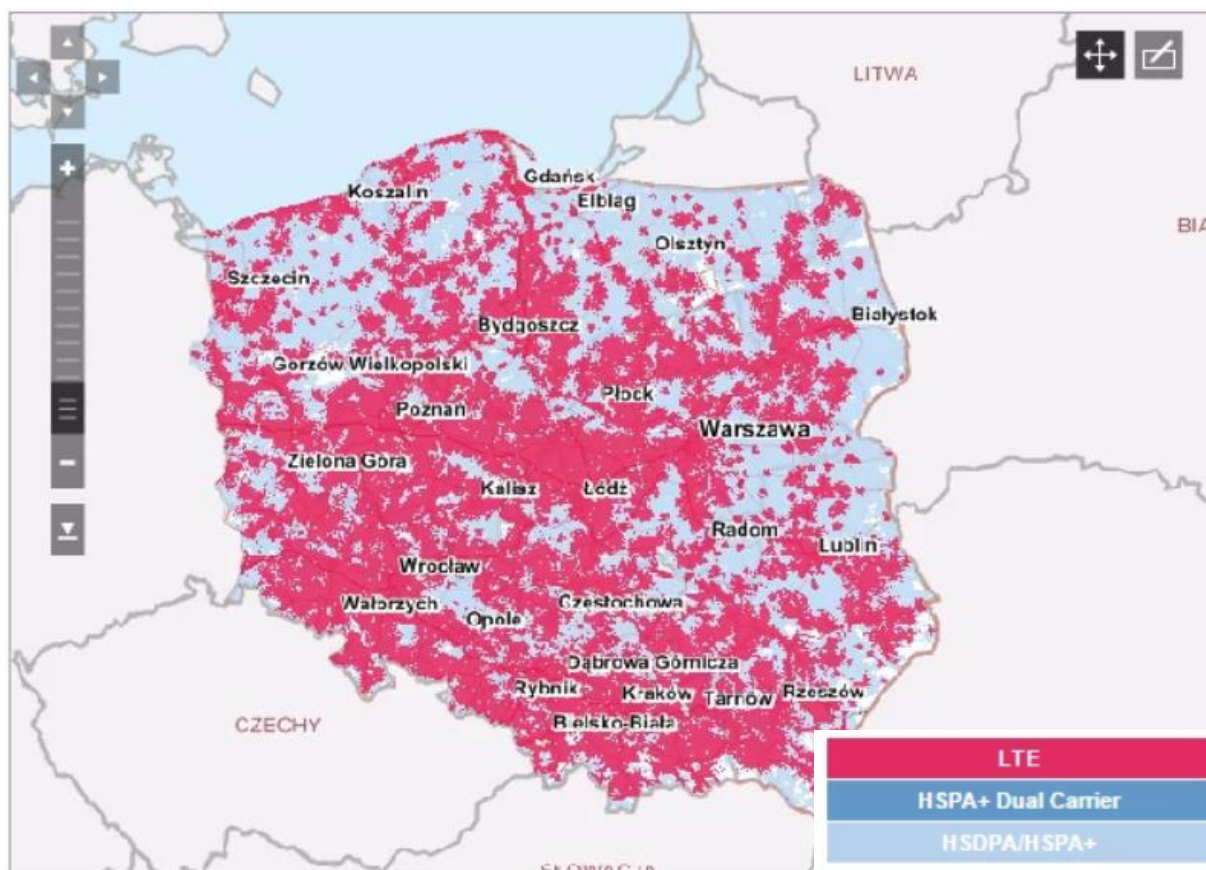

Źródło: Studium wykonalności projektu „Sieć szerokopasmowa Polski Wschodniej”

Obszary „białe”, „szare” i „czarne” określają zasięg dopuszczalnej interwencji ze środków publicznych, która możliwa będzie jedynie w miejscowościach, gdzie mechanizmy rynkowe nie zaspokajają zapotrzebowania (a więc położonych na obszarach „białych”) lub takich, w których nie ma wystarczającej konkurencji (obszary „szare”).

Niezależnie od budowy sieci światłowodowej znaczną część gmin Partnerstwa (części zurbanizowanych) objęto już siecią Internet 4gLTE, które dostarczają wszyscy operatorzy sieci komórkowych, a która może być substytutem szerokopasmowej sieci światłowodowej.

Ryc. 67. Zasięg sieci LTE

Źródło: <https://www.mwin.pl>

3.3.1.5. Infrastruktura energetyczna

Sieć energetyczna

Na obszarze Partnerstwa sieć energetyczna należy do Zakładu Energetycznego Zamość. Linie energetyczne 110 kV połączono z Zamościa z podstacjami 110/SN w Biłgoraju i Tarnogrodzie. Zaopatrzenie województwa lubelskiego w energię elektryczną odbywa się głównie ze źródeł usytuowanych poza regionem, a jedynie w ok. 20% ze źródeł zlokalizowanych w województwie. Największym producentem energii elektrycznej w województwie jest PGE Energia Ciepła S.A. Oddział Elektrociepłownia w Lublinie Wrotków. Na obszarach wiejskich konieczna jest modernizacja infrastruktury energetycznej, ponieważ większość sieci pochodzi z lat 60. i 70. Występują częste awarie spowodowane przesyłem energii poprzez rozległe sieci usytuowane w polach i lasach.

Infrastruktura gazowa

Podstawą dystrybucji gazu ziemnego na obszarze Partnerstwa jest rurociąg dystrybucyjny do miasta Biłgoraj. Długość sieci w mieście w roku 2020 wyniosła

ponad 101,43 km z tendencją rozwojową o ponad 29% w trakcie dekady. W gminie wiejskiej Biłgoraj sieć rozdzielcza ma długość 43,45 km (dynamika rozwoju ponad 26%), w gminach Frampol – 17,74 km, Księżpol - 31,88 km (dynamika rozwoju ponad 17%), Tarnogród - 104,05 km. Rozwój sieci tarnogrodzkiej, najbardziej rozwiniętej na obszarze Partnerstwa, ma związek z podjęciem eksploatacji złóż gazu, oddanych do użytku w 2008 roku. Inwestycje w pozostałych gminach nie miały większej dynamiki.

Udokumentowane złoża gazu ziemnego o znaczeniu w bilansie krajowym odnotowano w Księżpolu i Tarnogrodzie. W Woli Różanieckiej w gminie Tarnogród ze złoża z głębokości od 507 do 964 m wydobywany jest gaz ziemny, który przez PGNiG Oddział w Sanoku dostarczany jest do krajowego systemu gazowniczego i zużywany przez odbiorców końcowych jako surowiec energetyczny. Szacuje się, że od momentu otwarcia kopalni w roku 2008 zasoby zgromadzone w złożu pozwolą na 20 lat eksploatacji gazu wysokometanowego (zawartość metanu ponad 98 proc). W kopalni wykonano sześć nowych otworów, napowierzchniowe wyposażenia odwiertów, gazociągi doprowadzające gaz z poszczególnych odwiertów do ośrodka technologicznego, węzłów redukcyjno-pomiarowych, instalacji oczyszczania i osuszania gazu oraz przygotowano niezbędną infrastrukturę.

Z powodu słabo rozwiniętej sieci rozdzielczej gazu w gospodarstwach domowych na obszarze Partnerstwa wykorzystuje się gaz w butlach. W związku z tym istnieje potrzeba rozbudowy sieci gazowej.

Odnawialne źródła energii

W poszczególnych gminach w Partnerstwie zainteresowanie inwestycjami w OZE skutkowało inwestycjami lub podjęciem prób organizacji finansowania przedsięwzięć ze środków zewnętrznych. Na obszarze Partnerstwa samorządy wykorzystały możliwości dofinansowania w instalacje solarne, panele fotowoltaiczne i wymianę starych pieców na kotły o ekologicznych parametrach spalania. W gminach realizowane są inwestycje dotyczące wymiany pieców na biomasę oraz montaż paneli fotowoltaicznych.

W ubiegłych latach w ramach dofinansowania z Regionalnego Programu Operacyjnego w gminach Partnerstwa przeprowadzono inwestycje służące czystości środowiska: instalacje solarne, fotowoltaiczne, kotły na biomasę.

- **Energia słoneczna** - jedne z najlepszych warunków do wykorzystania słonecznej energii w kraju, jakie posiada obszar Partnerstwa, predestynuje go do efektywnego wykorzystania tego zasobu. Jak wynika z „Powiatowego programu ochrony środowiska” w gminach Partnerstwa zlokalizowano

instalacje solarne w ramach funduszy RPO. W gminach miejskiej oraz wiejskiej Biłgoraj i Księżpol (tworzących MOF Biłgoraja) w ramach ZIT przewidziano kontynuowanie inwestycji w rozbudowę instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej. Aby poprawić efektywność inwestowania w przydomowe instalacje fotowoltaiczne 3 gminy: miasto Biłgoraj, gmina Biłgoraj i Księżpol przygotowują dokumentację określonych inwestycji (montaż paneli fotowoltaicznych i energooszczędnego oświetlenia ulicznego).

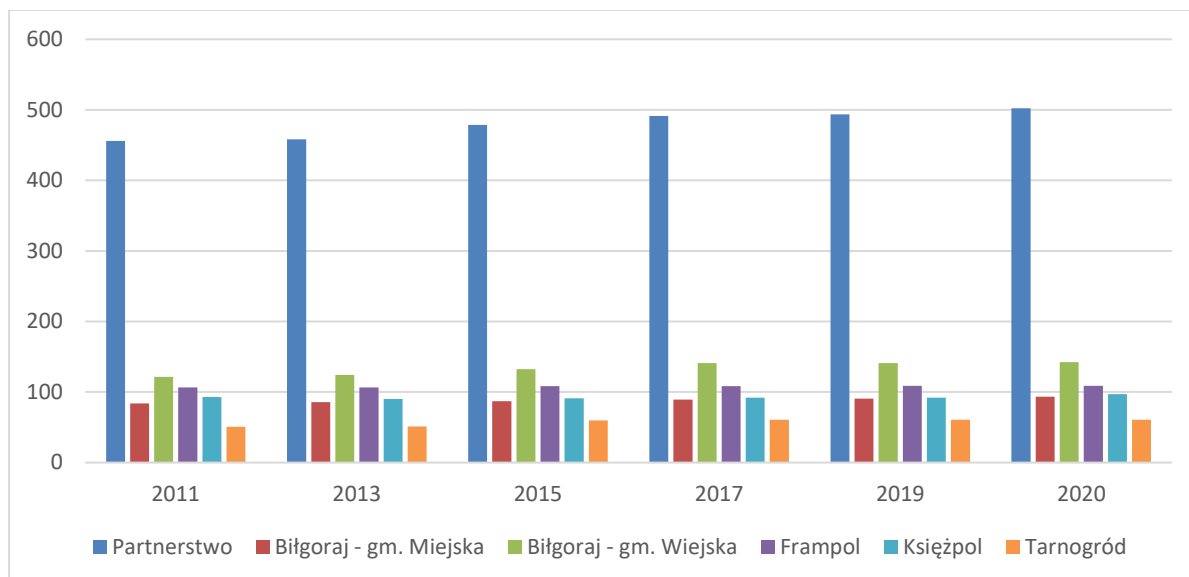
- **Energia wiatrowa** - do wykorzystania zasobów energii wiatru na obszarze Partnerstwa zdiagnozowano korzystne warunki. Wysoki potencjał energetyczny mają obszary otwarte. Jedyną do tej pory inwestycją w elektrownię wiatrową jest przedsięwzięcie prywatnej spółki Farma Wiatrowa Frampol. Planowane w innych gminach wiatraki nie zostały wybudowane w związku ze zmianami legislacyjnymi (z powodu braku przyzwolenia mieszkańców na lokalizację instalacji).
- **Energia wodna** - wykorzystanie zasobów wodnych zależy od wielkości przepływu i spadku rzeki. Pod tym kątem zweryfikowano potencjał rzeki Tanew, określając jej teoretyczne zasoby energetyczne na poziomie 127,90 GWH (informacje z „Powiatowego Programu Ochrony Środowiska”). Z danych Urzędu Regulacji Energetyki wynika, że w powiecie biłgorajskim działają 2 elektrownie wodne.
- **Biomasa** - energia pochodząca z biomasy wykorzystywana jest w procesach bezpośredniego spalania (np. drewno, słoma), przetwarzana na paliwa ciekłe (np.: estry oleju rzepakowego, alkohol), na paliwo gazowe (np.: biogaz rolniczy, biogaz z oczyszczalni ścieków, gaz wysypiskowy). Zlokalizowana na terenie Partnerstwa (w mieście Biłgoraj) elektrownia o mocy 2,6 MW, wytwarzająca energię z biomasy z odpadów przemysłowych drewnopochodnych i celulozowo-papierniczych należy do zakładów Black Red White S.A., samowystarczalnych pod względem zużycia energii (nadwyżki sprzedawane do sieci). Na obszarze gminy Tarnogród istnieje własna, gazowa sieć dystrybucji podłączona do biogazowni. Jej dalszy rozwój planuje się w ramach Partnerstwa Publiczno Prywatnego z wykorzystaniem zasobów odpadów pochodzących z gospodarstwa mleczarskiego.

3.3.1.6. Gospodarka wodno-ściekowa

Od stanu sieci udostępniających wodę oraz zagospodarowania nieczystości zależy poziom jakości życia na obszarze Partnerstwa. Priorytety są realizowane stopniowo przez gminy w miarę możliwości finansowych i organizacyjnych. Działania te są stosunkowo wysoko oceniane przez mieszkańców w przeprowadzonych ankietach.

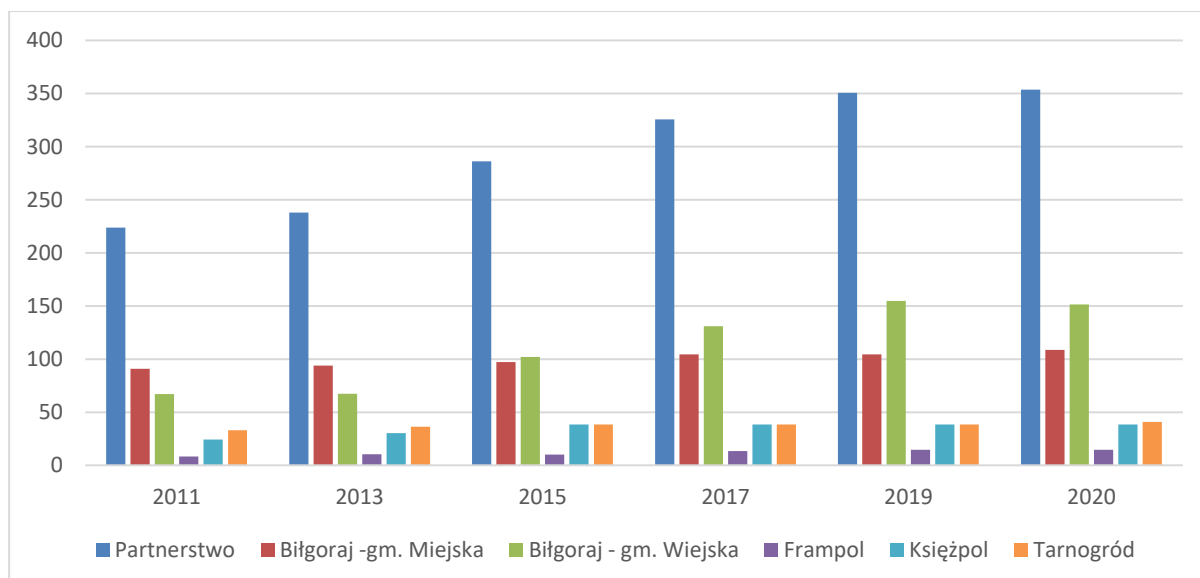
Długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej wyniosła – w roku 2020 - na obszarze Partnerstwa 502,3 km, sieci kanalizacyjnej 353,8 km, zaś gazowej 298,54 km. Z kanalizacji korzysta 51,8% ludności obszaru Partnerstwa. W ciągu dekady długość sieci kanalizacji wzrosła o 58,02%, natomiast sieci rozdzielczej wodociągów wzrosła o 10,23%.

Ryc. 68. Długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej w km

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Ryc. 69. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Problemem gospodarki wodno-ściekowej pozostaje wolny rozwój sieci kanalizacyjnej, nie dając odpowiedzi na zapotrzebowanie gospodarstw domowych i

firm. Powstanie sieci kanalizacji wiąże się z koniecznością dostępności do wodociągów, które realizowane są w pierwszej kolejności. W mieście Biłgoraj oraz gminie wiejskiej o tej samej nazwie, zarówno sieci kanalizacji, jak i wodociągów mają porównywalne długości.

W 2020 w mieście długość kanalizacji wynosiła 108,8 km, wodociągów 93,4 km, w gminie Biłgoraj 151,3 km i 142,4 km. Różnice zauważa się w długościach sieci w gminie Frampol: kanalizacja 14,7 km, wodociągi 109 km, Księżpol - kanalizacja 38,3 km, wodociągi 97 km, Tarnogród - kanalizacja 40,7 km i wodociągi 60,5 km. Taka proporcja sieci wodociągowej do sieci kanalizacyjnej znacząco zwiększa negatywną presję na środowisko. Poprawy wymaga dostępność infrastruktury (zwłaszcza kanalizacji) w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich, co pozostaje problemem, mając na uwadze z jednej strony ograniczone fundusze samorządów gminnych, z drugiej zaś ich zdecydowanie większy obszar niż miasta i takie też rozproszenie.

Dlatego na terenach o rozproszonej zabudowie przewidziano inne formy odbioru ścieków z indywidualnych zbiorników lub oczyszczalni.

3.3.1.7. Gospodarka odpadami

System gospodarki odpadami polega na segregacji odpadów komunalnych i zorganizowanym ich odbiorze we wszystkich gminach oraz przetwarzaniu w regionalnych instalacjach. Na obszarze Partnerstwa znajduje się jedno składowisko, usytuowane w gminie Biłgoraj, będące własnością miasta Biłgoraj. Wszystkie gminy z obszaru Partnerstwa korzystają z niego na warunkach komercyjnych. W roku 2020 zebrano 6 971,42 tony zmieszanych odpadów komunalnych, z czego 5 296,82 t z gospodarstw domowych.

Specyfika przemysłu meblarskiego i drzewnego sprawia, że najwięcej odpadów przemysłowych pochodzi z produkcji. Odpady drzewne wykorzystuje się ponownie w produkcji płyt drzewnych i energetyce, jako surowiec energetyczny w procesie technologicznym.

Skala odbioru odpadów w mieście Biłgoraj jest kilkakrotnie większa niż w pozostałych gminach. Z danych tabelarycznych wynika, że na przestrzeni dekady najmniej zmieniło się w mieście Biłgoraj, a największe zmiany w ilości odbioru odpadów oraz wytwarzaniu przez 1 mieszkańca odnotowano w gminie Biłgoraj, oraz Frampol.

Tabela 36. Porównanie ilości odebranych odpadów komunalnych w t. w roku 2020 w poszczególnych gminach partnerstwa oraz dynamika wzrostu odbioru zmieszanych odpadów 2020-2011

Gmina	Miasto Biłgoraj	Biłgoraj	Frampol	Księżpol	Tarnogród	Obszar partnerstwa
Zmieszane odpady komunalne	4 009,10	1 284,86	573,28	435,43	587,14	6 971,42
Dynamika wzrostu odbioru zmieszanych odpadów w l. 2011-2020	25,85%	170,98%	108,8%	103,43%	95,71%	55,31%
Zmieszane odpady z gospodarstw domowych w tonach	2 904,83	1 110,68	483,15	435,43	362,72	5 296,82
Ilość zmieszanych odpadów w tonach przypadająca na 1 mieszkańca	152,8	96,1	94,2	74,8	88,7	101,3
Dynamika wzrostu ilości odpadów przypadających na 1 mieszkańca w l. 2011-2020	30,82%	161,85%	119,58%	102,16	104,85%	83,18%

Źródło: monitorrozwoju.pl

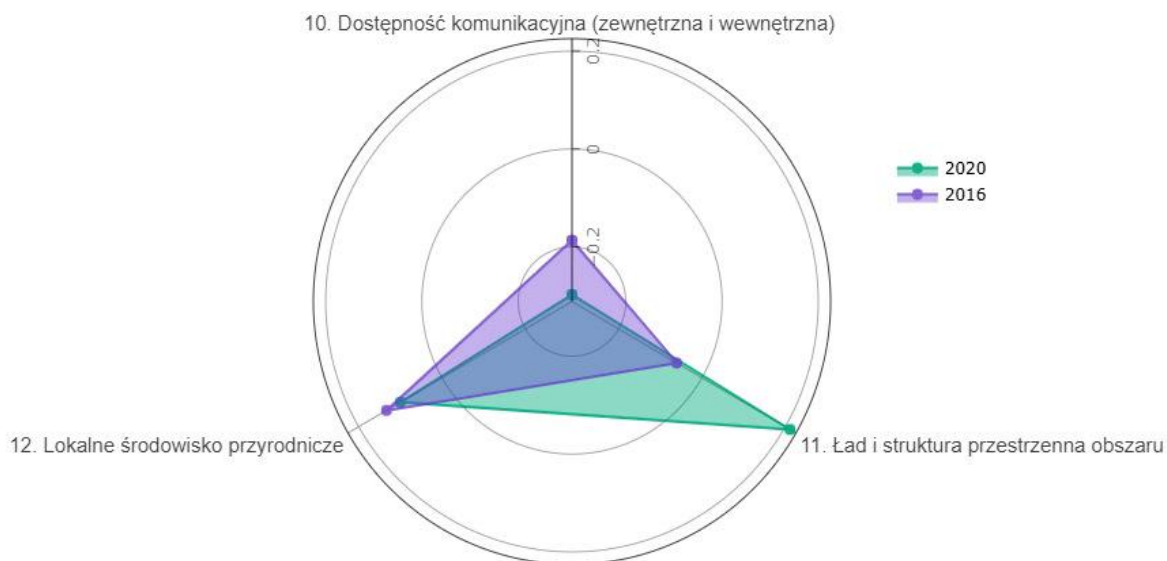
Statystyczny mieszkaniec Lubelszczyzny wytwarza najmniej odpadów w skali kraju. Jak wynika z zapisów SRWL udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej ilości wytworzonych odpadów w regionie wzrósł z 4,4% w 2007 roku do 39,2% w 2019 roku i był wyższy niż średnia w kraju.

3.3.2. Podsumowanie

Podsumowaniem powyższej analizy, podobnie jak dla wymiaru społecznego i gospodarczego, może być obraz ogólnej sytuacji Partnerstwa w wymiarze środowiskowym oparty o syntetyczne wskaźniki rozwoju zgodne z metodologią Monitora Rozwoju Lokalnego (MRL). Głównym punktem odniesienia jest tu średnia z grupy porównawczej, przyjęta jako wartość bazowa charakteryzująca całą grupę jednostek o zbliżonej charakterystyce funkcjonalnej i zbliżonych uwarunkowaniach rozwojowych. Prezentowana jest różnica między wartością wskaźnika dla gmin Partnerstwa a średnią wartością wskaźnika w grupie porównawczej. Wynik ujemny świadczy o gorszej sytuacji w danym podobszarze niż w grupie porównawczej a dodatni – o lepszej. Obraz ogólnej sytuacji Partnerstwa w wymiarze gospodarczym

przedstawiono na zamieszczonym poniżej diagramie w dwóch punktach czasowych: w roku 2016 i 2020.

Ryc. 70. Wskaźnik rozwoju w podobszarach wymiaru środowiskowego

Źródło: www.partnerstwa.monitorrozwoju.pl

Rozwój Partnerstwa, i to w sposób dynamiczny, wystąpił tylko w odniesieniu do wskaźnika w podobszarze 11. „ład i struktura przestrzenna obszaru”. W pozostałych podobszarach nastąpiło pogorszenie wskaźników, szczególnie w podobszarze 10. „Dostępność komunikacyjna”. Należy zwrócić uwagę, że wskaźnik dla tego podobszaru nadal jest gorszy niż w grupie porównawczej (wartość poniżej zera). W analizie powyżej pokazano sytuację w zakresie dostępności komunikacyjnej jako dość dobrą, ale jest to wnioskowanie oparte o lokalne uwarunkowania sięgające powiatu czy województwa. Nie uwzględniono porównania z grupą porównawczą JST o zbliżonych uwarunkowaniach rozwojowych, w stosunku do których wartość tego wskaźnika, a zatem poziom dostępności komunikacyjnej jest zdecydowanie gorszy. W pozostałych podobszarach wartość wskaźnika jest lepsza niż w grupie porównawczej.

3.3.2.1. Pozostałe wnioski:

Zagospodarowanie przestrzenne

Nisko zurbanizowana przestrzeń zagospodarowana na obszarze Partnerstwa posiada czynniki niezbędne do funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa (infrastrukturę techniczną, drogową, mieszkaniową) oraz stanowi harmonijne tło dla bogatego środowiska naturalnego oraz terenów wykorzystywanych do produkcji rolniczej. Relatywnie umiarkowany poziom rozwoju infrastruktury (zróżnicowany w

poszczególnych gminach) decyduje o średniej atrakcyjności obszaru, co wynika z ocen wyartykułowanych w badaniach mieszkańców oraz analizy dokumentów planistycznych. Potencjał rozwojowy obszaru warunkują dobry poziom infrastruktury w Biłgoraju i Tarnogrodzie, zasoby przyrodnicze, rolne i surowców drzewnych w gminach wiejskich, co w połączeniu tworzy spójny obraz przyszłości terytorium.

Dostępność komunikacyjna

Czynnikiem obniżającym potencjał obszaru jest jego peryferyjność i ograniczona dostępność komunikacyjna. Wewnętrzna sieć dróg sprzyja komunikacji na obszarze, a dobre perspektywy powinny wynikać z działań na rzecz uruchomienia międzynarodowej linii kolejowej nr 65 - LHS. Realizację ambicji uwypuklenia walorów gospodarczych Partnerstwa zaplanowano poprzez rozwój innowacji efektywnego gospodarowania energią, a zatem przygotowania dobrych warunków ekonomicznych, konkurencyjności lokalnych firm.

3.4. Wymiar instytucjonalny

Partnerstwo zostało utworzone przez 5 jednostek samorządu terytorialnego, które wykazały inicjatywę i podjęły działania organizacyjne. Partnerzy zadeklarowali chęć współdziałania w celu integracji rozwoju na obszarze Partnerstwa. Określono ogólny cel Partnerstwa oraz nakreślono plany działania.

Doświadczenie z instytucjonalizowanej współpracy na obszarze Partnerstwa sięga 2007 roku, kiedy gminy Partnerstwa oraz inne samorzady podjęły współpracę międzysektorową (administracja, biznes, NGO'sy) na obszarze LGD Ziemi Biłgorajskiej. W gronie kilkunastu gmin realizowano przedsięwzięcia wynikające z Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) w ramach podejścia LEADER, decydując o podziale środków finansowych. W większości przypadków przeważały opinie JST, których siła przebiecia była znaczna, ponieważ dysponowały wkładem własnym do projektów. Ten etap współpracy partnerskiej należy uznać na wstępny w rozwoju idei partycypacji społecznej, zmierzającej do współdecydowania społeczeństwa obywatelskiego o sobie.

Za sprawą szeregu zmian, które zachodzą w otoczeniu współpracujących gmin takich jak: sytuacja ekonomiczno-społeczna, rozwój nowych technologii oraz sytuacja finansowa samorządów, a także lokalnych firm i gospodarstw domowych oraz przekonanie o konieczności i sprawczości obywateli w kształtowaniu rozwoju lokalnego nabrało realnego wymiaru.

Struktura instytucjonalna Partnerstwa Gminy Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego (sformalizowanego w 2022 roku) powstała, aby realizować szeroko rozumiane działania inicjujące i koordynujące w wymiarze zarówno ekonomicznym (rozwój przedsiębiorczości), jak i społecznym (dobrostan mieszkańców). Jaką formę pogłębienia zinstytucjonalizowanej współpracy podejmie Partnerstwo w przyszłości, zależy od wyboru modelu koordynacji działań rozwojowych i skali zaangażowania Partnerów oraz zakresu wypracowanych w przyszłości projektów i sposobu ich finansowania.

W opinii władz samorządowych - członków Rady Partnerstwa - na tym etapie współpracy satysfakcjonująca wydaje się formuła prawna porozumienia samorządowego, dostrzegając w przyszłości możliwości powołania związku celowego lub stowarzyszenia.

Jak wynika z informacji pochodzących z gmin Partnerstwa, do rozwoju efektywnej współpracy pomiędzy jst oraz przedstawicielami biznesu, a także III sektora przyczyniły się zrealizowane projekty inwestycyjne i społeczne (miękkie), których źródłem były fundusze zewnętrzne.

Wyzwaniem pozostaje stworzenie możliwości realizacji działań służących społeczności lokalnej. W Partnerstwie planuje się wspólne projekty, rozpoznając potrzeby i problemy obszaru.

Z uwagi na krótki okres funkcjonowania, Partnerstwo znajduje się na wstępnym etapie integracji, dlatego formalnie nie zostało jeszcze przeprowadzone włączenie lokalnych organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, instytucji edukacji i innych partnerów społecznych. Istnieje wśród partnerów świadomość, że instytucje te stanowią duży potencjał i endogenny zasób, który należy wykorzystać.

Przedmiotem merytorycznej debaty między partnerami jest koordynacja działań i przygotowanie dokumentów oraz informacji niezbędnych w procesie opracowania tak diagnozy obszaru, jak i planowanej strategii. Istotne opracowania i dokumenty dystrybuowane są wśród wszystkich partnerów oraz omawiane na spotkaniach Partnerstwa. Funkcje koordynacyjne lidera przyjął miasto Biłgoraj, co zostało określone przez Radę Partnerstwa w procedurach podejmowania decyzji. Spotkania Rady Partnerstwa odbywają się cyklicznie. Partnerzy samorządowi samodzielnie informują mieszkańców i podmioty ze swego terenu o wybranych wydarzeniach i działaniach.

W zakresie komunikacji na obszarze Partnerstwa przedstawiciele gmin samodzielnie informują mieszkańców i podmioty ze swego terenu o wybranych wydarzeniach projektowych. Informacje te są ogólne i są skierowane do wszystkich mieszkańców

danej JST. Bieżąca komunikacja między Partnerami prowadzona jest w oparciu o podstawowe narzędzia przepływu informacji. Komunikaty od lidera na temat stanu prac i bieżących planów przekazywane są partnerom okazjonalnie i w zróżnicowanej formie.

Z wywiadu przeprowadzonego z przedstawicielami Partnerstwa oraz z informacji przekazanych w ankietach dot. wymiaru i potencjału instytucjonalnego oraz współpracy w Partnerstwie można wnioskować, że Partnerstwo funkcjonuje dopiero jako skromna sieć relacji, w której większość członków wyraża zadowolenie z:

- dostrzegania wspólnych problemów, celów i potrzeby tworzenia wizji rozwoju,
- kompetencji osób bezpośrednio koordynujących prace Partnerstwa,
- sposobu wymiany informacji,
- jakości współpracy głównych Partnerów z liderem (przekonanie partnerów o korzyściach z niej płynących), co determinuje aktywny udział w działaniach Partnerstwa,
- działań opartych na zaufaniu pomiędzy partnerami, co ułatwia osiągnięcie konsensusu oraz redukcję niepewności w podejmowaniu decyzji,
- inicjatyw, zdolności przywódczych, kompetencji komunikacyjnych i organizacyjnych „lidera”,
- dobrych relacji między kluczowymi przedstawicielami Partnerów.

W trakcie przeprowadzonego wywiadu z przedstawicielami Partnerstwa z poszczególnych gmin wskazano problemy i bariery pojawiające się na wstępnym etapie funkcjonowania Partnerstwa w wymiarze instytucjonalnym:

- utrzymywania zawężonych kontaktów przez członków Partnerstwa z liderem lub wybranymi Partnerami,
- niewystarczającej współpracy z Partnerami innych sektorów, ostrożności w rozwoju Partnerstwa w kierunku wielosektorowości, w poszerzaniu przede wszystkim o partnerów z sektorów spoza JST (NGO i sektora komercyjnego), obawy te mogą być podyktowane, dość powszechnym w środowiskach samorządowych uznawaniem ich jako roszczeniowe, bierne i niekompetentne, zapominając, że mają one do zaoferowania kompetencje społeczne, merytoryczne,
- ograniczone działanie na obszarze całego Partnerstwa organizacji otoczenia biznesu i brak samorządu gospodarczego, mających rolę łącznika między samorządami, a przedsiębiorcami,
- słaba pozycja innych podmiotów nienależących do sektora pozarządowego i samorządowego,

- brak procedur organizacji wspólnych działań i planowania zakresu świadczonych usług,
- braku praktyk (świadomości) oceny działań Partnerstwa, narzędzi służących monitoringowi i ewaluacji, interakcji między tworzącymi je podmiotami,
- sporadycznie pojawiające się lokalne aspiracje i partykularne podejście do dziedzin rozwoju w Partnerstwach,
- niespójnej wizji rozwoju, wynikającej z różnicowania potencjałów partnerów, głównie w sferze aktywności gospodarczej podmiotów oraz stopnia rozwoju gmin i świadomości potrzeby zintegrowanego zarządzania.

Praktyczne doświadczenia Partnerów w zakresie instytucjonalizacji zarówno całego Partnerstwa, jak i poszczególnych gmin scharakteryzowano w ww. ankietach. Z informacji w nich zawartych wynika, że do tej pory gminy nie współpracowały w konfiguracji obejmującej 5 samorządów Partnerstwa. Dotychczasowe powiązania wynikały z podejmowania wspólnych inicjatyw najczęściej pomiędzy miastem Biłgoraj i gminą obwarzankową Biłgoraj, ewentualnie gminami Frampol lub Księżpol i Tarnogród lub w ramach całego powiatu biłgorajskiego.

W gminie Biłgoraj przyznano, że trwają obecne wspólne, długofalowe działania, w ramach porozumienia komunalnego z miastem, jak również w przeszłości i aktualnie realizuje się pojedyncze projekty. Współpraca ma również formę niezinstytucjonalizowaną. Prowadzona jest w obszarach edukacji, sportu, rekreacji, budowy dróg, gospodarki odpadami oraz grup zakupowych dotyczących energii.

Z informacji udzielonych w gminie Frampol wynika, że współpraca z wybranymi gminami Partnerstwa dotychczas obejmowała obszary społeczne, sportu, rekreacji, turystyki i przemysłu czasu wolnego („Aktywne Roztocze” – budowa ścieżek rowerowych) oraz organizacji grup zakupowych energii elektrycznej i gazu (utrzymanie stałej ceny przez 2 lata).

Z danych pochodzących z gminy Księżpol wynika, że współpraca dotyczyła do tej pory głównie 3 gmin, wchodzących obecnie w skład MOF Biłgoraja. Obecnie skupia się w obszarze inwestycji w instalacje fotowoltaiki na obiektach komunalnych i energooszczędne oświetlenie. Wcześniej dotyczyła prac przy infrastrukturze drogowej oraz udziału w grupie zakupowej energii. Oceniając wagę współpracy, przedstawiciele gmin uważają działania podejmowane w ramach Partnerstwa za priorytetowe, a co najmniej za ważne.

Podsumowując dotychczasowe działanie Partnerstwa należy podkreślić, że jego forma została zaakceptowana przez UMWL, przypieczętowana zgodą na udział w projekcie CDW-Plus. Partnerzy zrealizowali wszystkie działania organizacyjne na etapie wstępnym formowania Partnerstwa oraz w fazie jego rozwoju:

- koordynacji działań i przepływu informacji,
- przygotowania do niezbędnych badań, warsztatów tematycznych, dokumentów diagnozy obszaru.

Przestrzeń debaty i dialogu między Partnerami oraz komunikacja wewnętrzna angażują na partnerskich zasadach wszystkich uczestników projektu. Współpraca partnerska przebiega harmonijnie, czego dowodem jest dobra samoocena Partnerstwa (4 na 5 możliwych pkt.) Dotychczasowe realne działania (gromadzenie i analiza danych, przygotowanie dokumentów, debata) wspierane są rzeczywistym zaangażowaniem zmotywowanych uczestników. Zakładając, że w programach służących rozwojowi partnerstw równie istotne jak „twarde” rezultaty, jest dochodzenie do nich, to pozytywne doświadczenia, które partnerzy wyrazili w ankietach wydają się niezwykle istotne. Niewątpliwie duża intensywność bieżącej oraz perspektywicznej współpracy oraz konieczność osiągnięcia trwałości projektu są poważnymi wyzwaniami dla Partnerstwa, będącego na etapie początkowym.

3.5. Analiza wzajemnych powiązań społecznych, gospodarczych, środowiskowych

Współpraca w Partnerstwie obejmuje jednostki samorządu terytorialnego, zapewniające mieszkańcom gmin elementarne świadczenia publiczne. Gminy realizując zadania własne oraz zlecone przez Państwo odpowiadają na uzasadnione potrzeby ludności. Priorytetem jest zapewnienie wysokiej jakości świadczeń publicznych, polegające na dostępności szeroko rozumianych usług publicznych. Wymaga to konsekwentnych działań m. in. takich jak: przyspieszenie rozwoju gospodarczego i społecznego, rozwoju infrastruktury technicznej, społecznej, porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz ładu przestrzennego i ekologicznego. Rozpoznanie powiązań funkcjonalnych obszaru, uznano za ważne w planowaniu rozwoju, gdyż odzwierciedla to uwarunkowania i zjawiska oraz ich wzajemne relacje na zwartym układzie przestrzennym. W procesie analizy powiązań funkcjonalnych usług publicznych zebrano dane statystyczne oraz informacje pochodzące z badań ankietowych mieszkańców i otrzymane z urzędów 5 gmin z obszaru Partnerstwa. Podzielono wg sektorów usług: oświata, zdrowie, sport i rekreacja, usługi administracyjne, transportowe, budowlane. Przeanalizowano relacje popytu i podaży na usługi publiczne i rynkowe oraz przepływu mieszkańców obszaru funkcjonalnego w zakresie rynku pracy i usług publicznych.

3.5.1. Obszary funkcjonalne w strukturze przestrzennej kraju i regionu

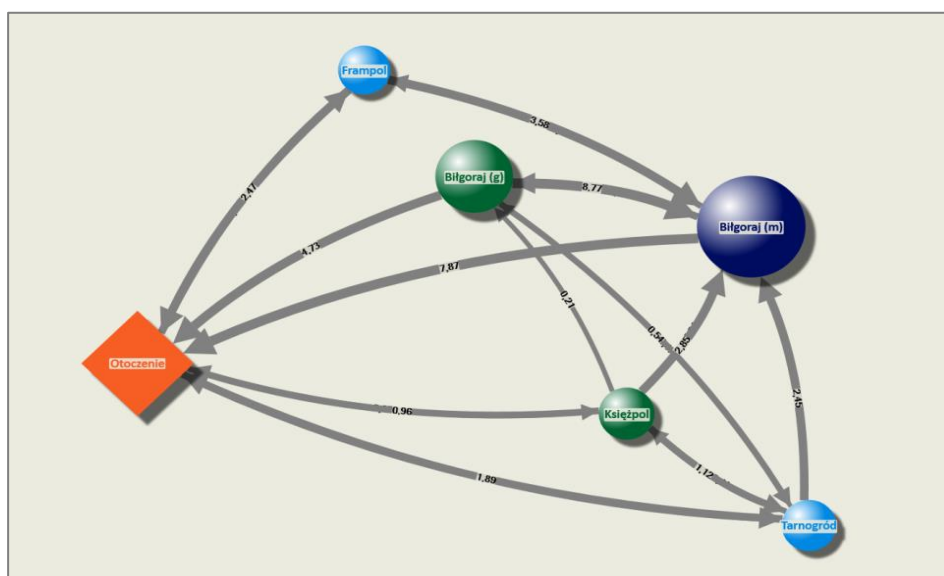
Specyfikę obszaru Partnerstwa wyznaczają czynniki wynikające z marginalnego jego położenia w granicach województwa, różnego poziomu rozwoju gospodarczego, ograniczonego poziomu usług publicznych poszczególnych gmin i odmiennych funkcji społeczno-gospodarczych w nich dominujących.

Obszar Partnerstwa cechuje peryferyjność, spowodowana oddaleniem od większych miast (ponad 80 km od lubelskiego i rzeszowskiego ośrodka metropolitalnego) oraz w relacji do całości kraju. Uwarunkowania te determinują głównie rozwój gospodarczy, a także społeczny. Za neutralne w typologii obszarów problemowych uznano tereny miasta Biłgoraj i gminy Tarnogród, najbardziej wysunięty na południe w całym Partnerstwie, przy granicy z województwem podkarpackim, więc paradoksalnie najdalej od stolicy regionu tj. Lublina, lecz usytuowany korzystnie ze względu na właściwości umiejscowienia gmin (40 km do węzła A 4, 50 do S 19).

Centralny ośrodek jakim jest miasto Biłgoraj, pozostaje centrum społecznym, gospodarczym i administracyjnym, w którym zaspakajane są zarówno podstawowe potrzeby mieszkańców, jak również te wykraczające poza elementarny zakres. W Biłgoraju rozpiętość oferowanych usług nie zaspakaja jednak wszystkich potrzeb wyższego rzędu.

Lokalizacja Partnerstwa pomiędzy dwoma ośrodkami regionalnymi Lublinem i Rzeszowem w praktyce generuje interakcje funkcji obu obszarów metropolitalnych. Głównie pojawia się to w odniesieniu do potrzeb wyższego rzędu.

Ryc. 71. Schemat analizy bilansu usług wszystkich obszarów łącznie

Źródło: opracowanie własne ZMP

Na poziomie podstawowym poszczególne gminy posiadają zdolności instytucjonalne do realizacji potrzeb mieszkańców. Wynika to z ukształtowania struktury przestrzennej, każdej z gmin (poza gminą obwarzankową Biłgoraj). Siedziby administracji gminnej, edukacji, zdrowia, kultury i usług komercyjnych są naturalnymi i elementarnymi centrami, skupiającymi podstawowe oferty obsługi ludności.

Na obszarze Partnerstwa w 3 gminach zdefiniowano problem opóźnienia urbanizacyjnego gmin (poza miastem Biłgoraj i gminą Tarnogród), co wynika z niskiego stopnia rozwoju społeczno-gospodarczego. Wszystkie 5 gmin boryka się z problemami demograficznymi i gospodarczymi. Młodzi ludzie, o wyższym poziomie mobilności dokonują wyborów migracyjnych. Wpływ na ten stan mają niskie zarobki, niedobór ofert pracy, stosunkowo niski poziom oferowanych usług. Z badań ankietowych wynika, że brakuje atrakcyjnego z punktu widzenia młodego pokolenia - kierunku rozwoju. Czynniki te zniechęcają młodych ludzi do wiązania przyszłości z obszarem Partnerstwa.

3.5.2. Analiza powiązań funkcjonalnych oraz określenie wiodących funkcji na obszarze

Informacje uzyskane od społeczności gmin obszaru Partnerstwa w ramach badań ankietowych oraz w trakcie warsztatów z Radą Partnerstwa i Grupą Roboczą pozwoliły na identyfikację granic obszaru funkcjonalnego i wewnętrznych powiązań między gminami w formie badania bilansu popytu i podaży usług na obszarze Partnerstwa za pośrednictwem dedykowanego narzędzia bilansu usług. Wyniki przedstawiają trendy i prawidłowości w dostępności usług, a także w brakach lokalnej oferty.

3.5.2.1. Bezpieczeństwo

Najwyżej oceniana w badaniach ankietowych przez mieszkańców dziedzina, wymagająca nieustannej aktywności odpowiedzialnych służb i instytucji w sferze: życia publicznego, ochrony zdrowia, zaspokojenia potrzeb egzystencjalnych – stanowi główny element troski samorządów i organizacji dedykowanych tym zagadnieniom. Wśród instytucji pełniących kluczową rolę są:

- Komenda Powiatowa Policji oraz podległe jej Posterunki Policji,
- Państwowa Powiatowa Straż Pożarna, współpracujące jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych,
- Straż Miejska w Biłgoraju,
- Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Biłgoraju,
- Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Biłgoraju,

- Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Biłgoraju,
- samorządy terytorialne, które odpowiadają za poprawę bezpieczeństwa m.in. poprzez: budowę i remonty dróg, chodników, współpracę z powiatem w zakresie edukacji, profilaktyki i opieki zdrowotnej, wsparcie jednostek OSP.

3.5.2.2. Ochrona środowiska i ekologia

Zakres działania leży w sferze zadań samorządów terytorialnych, zmierzając do zagwarantowania czystości wód, powietrza, gleby, przeciwdziałania suszy. Działania gmin koncentrują się wokół budowy i zarządzania instytucjami i siecią infrastruktury niezbędną do funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa. Utożsamiana jest ze świadczeniem usług, o stosunkowo dobrej dostępności i jakości urządzeń, jak i sieci przemysłowej (ciepłowniczej, gazowej, energetycznej) w Biłgoraju, Tarnogrodzie, średnią w gminach Biłgoraj i słabą w gminach Frampol i Księżpol. Znaczącym problemem pozostaje innowacyjność wprowadzanych technologii OZE, ze względu na ograniczenia finansowe oraz występujący sporadycznie brak przyzwolenia społecznego (energia wiatrowa).

3.5.2.3. Sieć komunikacyjna

Ze względu na znaczenie dostępności transportowej dla potencjału ekonomicznego uznaje się sieć komunikacyjną za jeden z ważniejszych czynników kształtujących rozwój obszaru Partnerstwa. Jego dostępność ocenia się nisko w rankingach wojewódzkich, chociaż na obszarze Partnerstwa sieć drogowa stanowi powiązanie dobrze rozwiniętych traktów dróg lokalnych. Drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne służą sprawnemu przemieszczaniu się mieszkańców, korzystających w usług instytucji i podmiotów gospodarczych zlokalizowanych na obszarze Partnerstwa. Opinia o niskiej dostępności Partnerstwa (gmin Biłgoraj, Tarnogród, Księżpol) dzięki inwestycjom na trasie S19 uległa poprawie. Połączenia pasażerskie i towarowe traktami kolejowymi są znikome (mimo istniejącej międzynarodowej, szerokotorowej linii kolejowej nr 65 - LHS).

Terytorium Partnerstwa cechuje przewaga transportu prywatnego nad komunikacją zbiorową, na którym nie istnieje sieć transportu publicznego. Do dyspozycji osób niezmotoryzowanych pozostaje stosunkowo ograniczona oferta przewoźników prywatnych.

3.5.2.4. Edukacja i wychowanie

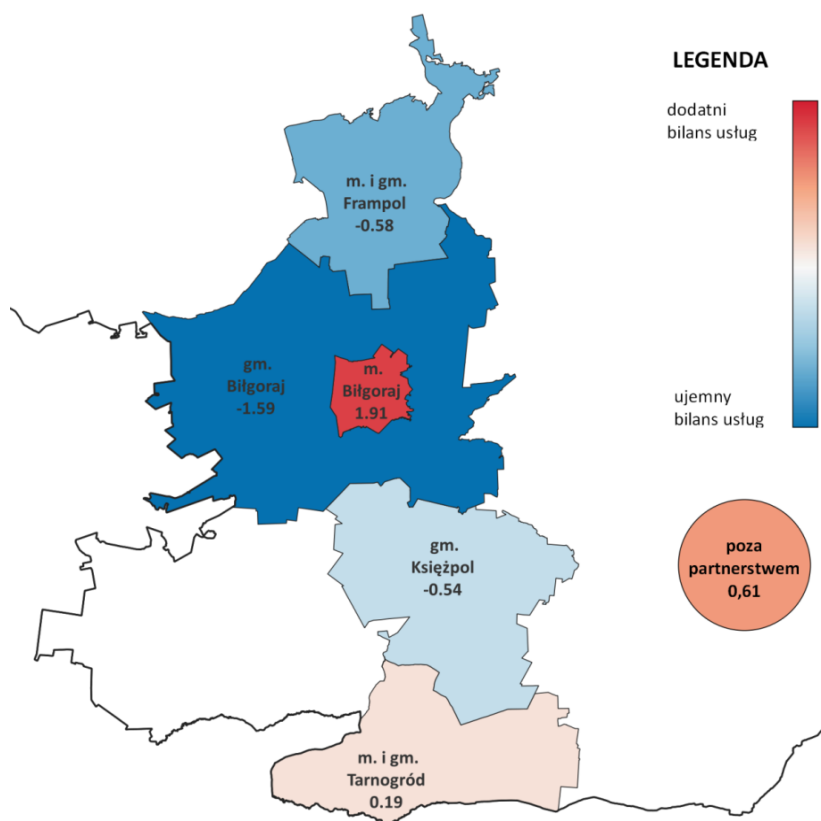
W dziedzinie usług społecznych dostępność usług edukacyjnych w Partnerstwie jest zadawalająca na poziomie podstawowym, w różnej mierze dotyczy to także oferty przedszkoli, żłobków.

W poszczególnych gminach usługi te realizowane są przeważnie na miejscu, najwyżej mała grupa do ok. 10% korzysta z usług w tym zakresie na obszarze innej gminy, najczęściej w Biłgoraju, prawdopodobnie łącząc ją z pracą zawodową rodziców. Wyjątek stanowi gmina Biłgoraj, z której sporo rodziców umieszcza dzieci w placówkach opieki w mieście. Miasto Biłgoraj odnotowuje wyraźną przewagę eksportu usług edukacyjnych.

3.5.2.5. Edukacja w szkołach ponadpodstawowych

Zdecydowanie inny rozkład korzystania z tego typu usług odnotowuje się na obszarze Partnerstwa w zakresie nauki w szkołach średnich, gdzie z wszystkich gmin Partnerstwa, ponad 90% młodzieży trafia do miasta Biłgoraj. Miasto stanowi naturalne centrum edukacyjne. Natomiast część uczniów z Tarnogrodu i gminy Biłgoraj wybiera naukę w gminie Tarnogród (Róžańcu) lub poza Partnerstwem.

Ryc. 72. Bilans usług edukacyjnych obszaru Partnerstwa w kontekście szerszego otoczenia

Źródło: Opracowanie własne ZMP

3.5.2.6. Opieka zdrowotna

Podstawowa opieka zdrowotna koncentruje się w mieście Biłgoraj, które również jest zapleczem dla znacznej części pacjentów z gmin Frampol oraz gminy Biłgoraj.

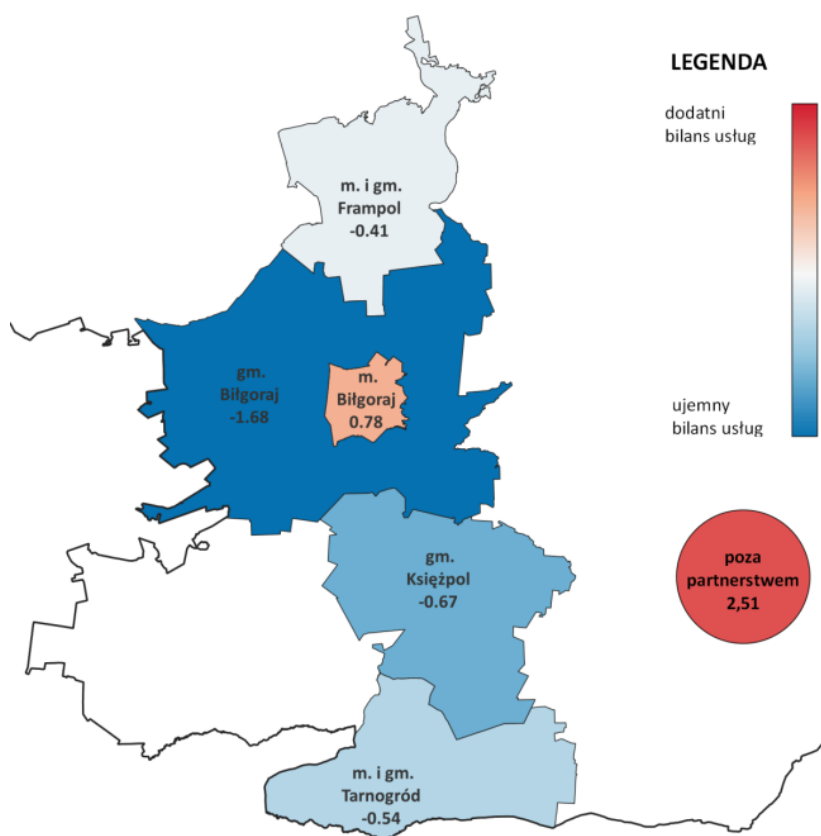
W mniejszym zakresie docierają tu usługobiorcy z Tarnobrodzkiego, korzystający z oferty w tym zakresie poza obszarem Partnerstwa. Społeczność Księżpola tylko w nieznacznej części wybiera na podstawowe leczenie Biłgoraj (niekiedy preferują Tarnobrodzki). Przewaga eksportu usług ewidentnie dotyczy miasta Biłgoraj.

Dostęp do placówek opieki zdrowotnej w mieście Biłgoraju jest najszerszy, oferując poradnie specjalistyczne, szpital oraz ambulatoryjne przychodnie podstawowej opieki zdrowotnej. Publiczne i niepubliczne zakłady POZ znajdują się również we Frampolu, Księżpolu, Tarnobrodzkiem.

Specjalistyczną opiekę zdrowotną (w tym szpital) skoncentrowano w mieście Biłgoraju, lecz większym zainteresowaniem pacjentów cieszą się także ośrodki medyczne zlokalizowane poza Partnerstwem. Tendencje te powodują silną przewagę importu tych usług przez mieszkańców wszystkich gmin.

Niezadowolenie z jakości usług zdrowotnych powoduje decyzje o podjęciu leczenia poza obszarem Partnerstwa, co ilustruje poniższy schemat.

Ryc. 73. Ogólny bilans usług zdrowotnych na obszarze Partnerstwa

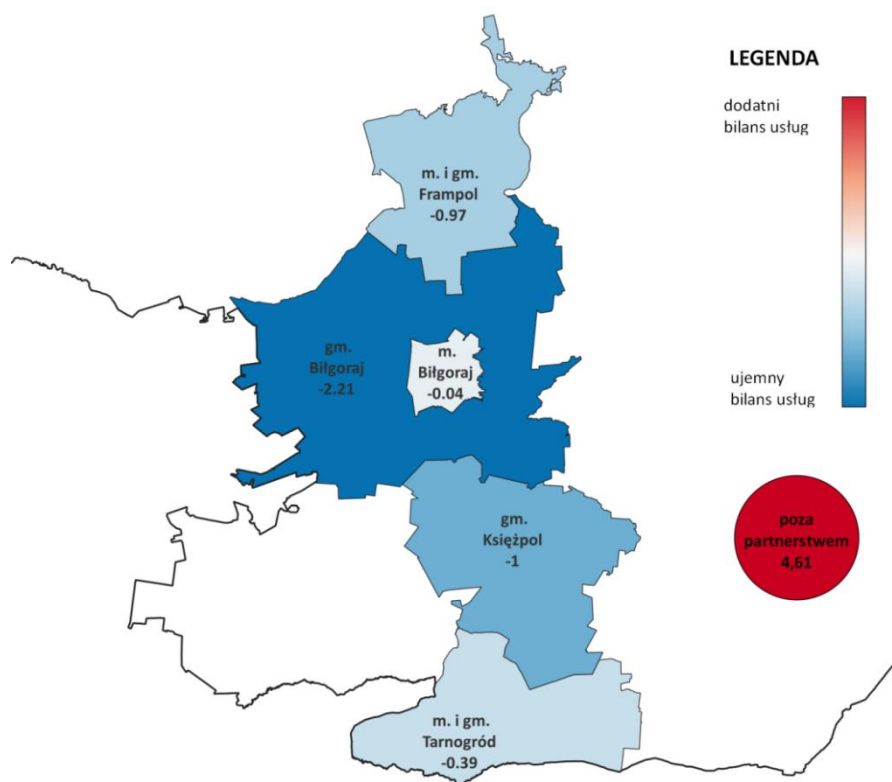

Źródło: opracowanie własne ZMP

3.5.2.7. Kultura, rozrywka i rekreacja

Aby sięgnąć po ofertę tzw. kultury wysokiej i uczestniczyć w wydarzeniach z udziałem artystów cenionych w kraju i zagranicą - odbiorcy najczęściej udają się poza Partnerstwo. Powoduje to przewagę importu usług. Większość wydarzeń kulturalnych na terytorium Partnerstwa realizowana jest przez lokalne instytucje tj.: Biłgorajskie Centrum Kultury, Muzeum Ziemi Biłgorajskiej, Miejsko – Gminny Ośrodek Kultury we Frampolu, Gminne Ośrodki Kultury z gmin Biłgoraj i Księżpol oraz Tarnogrodzki Ośrodek Kultury. Ponadto ofertę dopełniają lokalne gminne biblioteki i liczne grupy aktywnych artystycznie mieszkańców obszaru. W oparciu o bogatą i silnie zakorzenioną tradycję, tworzą one oryginalne propozycje obcowania ze sztuką, rzemiosłem artystycznym oraz twórczością w wymiarze lokalnym i regionalnym.

Ryc. 74. Schemat bilansu usług związanych z kulturą

Źródło: opracowanie własne ZMP

Korzystając z usług kultury popularnej i rozrywki (kino, koncert, widowiska, itp.) przeważająca część mieszkańców gminy Frampol wyjeżdża poza Partnerstwo, z pozostałych gmin mieszkańcy najchętniej korzystają z tej oferty w Biłgoraju, ale również wymiennie przyjeżdżają do sąsiednich gmin w Księżpolu i Tarnogrodzie. W

gminie Biłgoraj występuje przewaga importu usług. Z miasta Biłgoraj sporo osób w poszukiwaniu rozrywki wyjeżdża poza Partnerstwo.

Zrównoważony bilans w przepływie odnotowano w zakresie innych usług kulturalno-społecznych, tj. realizacji własnych pasji (koła zainteresowań, aktywność społeczna, chór, orkiestra, zespół taneczny itp.) oraz uprawiania sportu i rekreacji (kluby/sekcje sportowe i turystyczne, jogging, fitness). Czynnikiem sprzyjającym równowadze jest przygotowana odpowiednio do lokalnych potrzeb infrastruktura sportowa, oferta w zakresie działań kreatywnych oraz kultury fizycznej. Mieszkańcy korzystają z niej najczęściej na miejscu lub w sąsiednich miejscowościach (w gminach), niekiedy udają się poza Partnerstwo, albo korzystają z ofert w mieście Biłgoraj. Z poziomu usług mniej zadowolona od mieszkańców jest młodzież, czego wyrazem są wyniki badań ankietowych.

3.5.2.8. Usługi rynkowe

W przypadku miasta Biłgoraj oferta cieszy się zainteresowaniem w szeregu branż, dlatego odnotowuje się zdecydowaną przewagę eksportu usług. Najczęściej do miasta Biłgoraja przyjeżdżają mieszkańcy wszystkich gmin poza stosunkowo daleko położonym Tarnogrodem. Mieszkańcy stosunkowo rzadko udają się poza obszar Partnerstwa po zakupy żywności i produktów gospodarczych. W zakupach podstawowych artykułów gospodarstwa domowego i żywności mieszkańcy miasta Biłgoraj w korzystają z lokalnej oferty. Z Tarnogrodu połowa ludzi wyjeżdża albo poza Partnerstwo lub do miasta Biłgoraja, niekiedy do Księżpola. Z gminy Biłgoraj większa część klientów trafia do pobliskiego miasta lub poza Partnerstwo. Z Księżpola rodzimym rynkiem zadawała się większość mieszkańców, a tylko mała grupa wyjeżdża do miasta Biłgoraja, poza Partnerstwo lub do Tarnogrodu.

Niektóre usługi (np. zakup AGD) realizowane są poza Partnerstwem lub w sąsiedniej gminie. Pod względem bilansu usług Tarnogród jest bliski zrównoważenia bilansu, w zależności od branży (poza gastronomią), podobnie Frampol (poza sektorami budowlanym i doradztwa, bankowości i finansowym - pożyczki, kredyty, ubezpieczenia).

Gmina Biłgoraj odnotowuje przewagę importu usług, z wyłączeniem branży budowlanej i transportowej, a Księżpol potwierdza przewagę importu usług, oprócz specjalizacji bankowych, doradczych, budowlanych i transportowych.

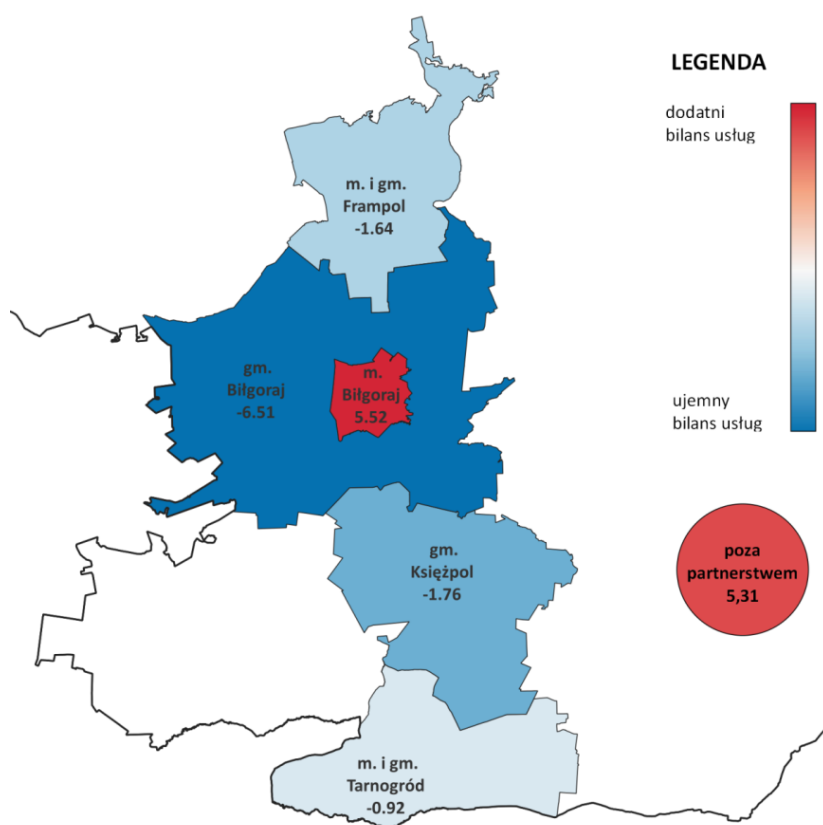
Społeczność gminy Frampol nawet po drobne usługi naprawcze typu szewc, krawiec, naprawa AGD, itp., jak i po usługi typu „beauty” np. fryzjer, kosmetyczka, solarium, spa itp. oraz usługi bankowe i finansowe tj. pożyczki, kredyty, ubezpieczenia - wybiera się najczęściej do miasta Biłgoraja. Mieszkańcy Tarnogrodu

poszukując powyższych usług dzielą wybór pomiędzy miejscowości poza obszarem Partnerstwa, miasto Biłgoraj lub Księżpol, podobnie jak mieszkańcy Księżpola – trafiają do tych samych miejscowości lub pobliskiego Tarnobrodu.

Doradztwo specjalistyczne (prawne, księgowo, szkoleniowe, reklamowe, nieruchomości) najczęściej mobilizuje mieszkańców gmin do wyjazdu do miasta Biłgoraja lub poza teren Partnerstwa.

W zakresie usług związanych z gastronomią (restauracje, puby, kawiarnie, bary, catering) – preferencje wyboru potencjalnych konsumentów rozproszone są w różnych miejscach na obszarze i poza obszarem Partnerstwa.

Ryc. 75. Schemat ogólny bilansu przepływu usług rynkowych

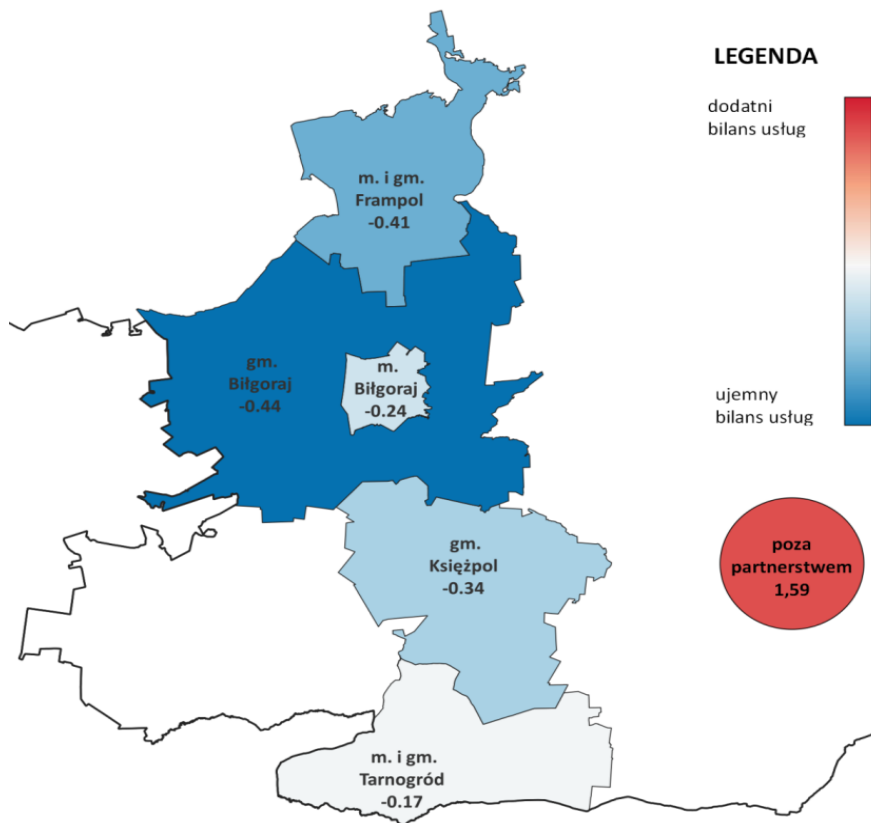

Źródło: opracowanie własne ZMP

3.5.2.9. Rynek pracy

W sferze dotyczącej pracy zawodowej i jej poszukiwania oferta skoncentrowana jest w mieście Biłgoraj (zakłady pracy, instytucje rynku pracy), ale stosunkowo duża grupa mieszkańców korzysta z niej poza obszarem Partnerstwa, co zauważa się na poniższej infografice.

Ryc. 76. Schemat bilansu usług rynku pracy na obszarze Partnerstwa

Źródło: opracowanie własne ZMP

3.5.2.10. Podsumowanie

Centralne położenie miasta Biłgoraj, bogatsza oferta usług publicznych i komercyjnych oraz położenie w środku głównej osi komunikacyjnej północ-południe (Frampol – Tarnogród) mają decydujący wpływ na częsty wybór tego miejsca, jako pierwszego spośród ofert. Gminy skrajnie położone w naturalny sposób sięgają poza granice obszaru Partnerstwa. Mieszkańcy udają się poza obszar Partnerstwa, aby korzystać z ofert: rozrywki, sztuki wysokiej, specjalistycznych usług ochrony zdrowia i rynku pracy. Niedostateczny poziom niektórych usług np. zakresu opieki zdrowotnej, edukacyjnej, wydarzeń kultury wysokiej oraz rynku pracy zmuszają mieszkańców do poszukiwania bardziej korzystnych dla nich propozycji poza terytorium partnerskich gmin.

3.5.3. Powiązania celów strategicznych gmin Partnerstwa

Zadeklarowane w dokumentach strategicznych wspólne cele występują w poszczególnych gminach wchodzących w skład Partnerstwa. Najczęściej występującym i znaczącym z punktu widzenia potrzeb mieszkańców i rozwoju gminy jest poprawa infrastruktury drogowej, wodociągowej i kanalizacyjnej.

Istotnym kierunkiem zapisanym w poszczególnych dokumentach są również niezbędne działania społeczne tj. poprawa infrastruktury społecznej, przeciwdziałanie wykluczeniu i wspieranie inicjatyw obywatelskich.

Do ważnych celów ekologicznych zaliczono poprawę jakości powietrza i inwestowanie w OZE oraz poprawę efektywności energetycznej. W zakresie turystyki za istotne uznano cele związane z rozwojem infrastruktury turystyki i produktów lokalnych. W kwestiach gospodarczych na uwagę zasługują wspólne cele w poprawie infrastruktury biznesu, wspierania działalności pozarolniczej oraz wzrost konkurencyjności rolnictwa. Zbieżność wszystkich celów zawiera poniższa tabela.

Tabela 37. Analiza celów strategicznych gmin z obszaru Partnerstwa

Cele strategiczne	m. Biłgoraj	gm. Biłgoraj	Frampol	Księżpol	Tarnogród
INFRASTRUKTURALNE					
Modernizacja dróg		x	x	x	x
Selektywna zbiórka odpadów			x	x	x
Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego		x	x	x	x
SPOŁECZNE					
Jakość edukacji,		x		x	x
Poprawa infrastruktury społecznej			x		x
Zabytki i ochrona dziedzictwa				x	x
Przeciwdziałanie wykluczeniu		x	x		x
Rozbudowa bazy sportowej,		x		x	x
Opieka przedszkolna i żłobkowa		x		x	x
Oferta kulturalna		x	x	x	x
Aktywna walka z bezrobociem			x		
Wspieranie inicjatyw obywatelskich		x	x	x	x

EKOLOGICZNE					
Poprawa stanu powietrza, OZE	x	x	x	x	x
Racjonalne zużycie zasobów	x			x	
Efektywność energetyczna	x	x	x	x	x
TURYSTYCZNE					
Rozwój infrastruktury turystycznej	x	x	x	x	
Wspieranie agroturystyki	x	x		x	
Wspieranie produktu turystycznego			x	x	x
GOSPODARCZE					
Infrastruktura biznesu	x	x		x	
Podnoszenie kwalifikacji zawodowych	x				
Wspieranie działalności pozarolniczej	x	x		x	x
Wzrost konkurencyjności rolnictwa	x		x	x	x
INNE					
Promocja obszaru, budowanie marki	x	x		x	x
Uporządkowanie przestrzeni publicznej		x	x	x	x
Współpraca międzynarodowa				x	x
Zmniejszenie emigracji osób młodych	x	x	x	x	

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie analizy strategii gmin

3.5.4. Podsumowanie

Obszar Partnerstwa zlokalizowany peryferyjnie, pomiędzy dwoma ośrodkami regionalnymi Lublinem i Rzeszowem oddalony jest od obu obszarów metropolitalnych. Mieszkańcy Partnerstwa korzystają z podstawowych usług na wewnętrznym obszarze Partnerstwa - w Biłgoraju lub lokalnych centrach usług w

gminach. Jednak w poszukiwaniu lepszej jakości usług wyższego rzędu, mieszkańcy udają się poza obszar wewnętrzny Partnerstwa.

Gminy Partnerstwa reprezentują różny poziom rozwoju gospodarczego i społecznego. Dostrzeżono nierówny poziom oferowanych usług publicznych poszczególnych gmin oraz zdefiniowano problem opóźnienia urbanizacyjnego gmin (poza miastem Biłgoraj i gminą Tarnogród). Zakres oferowanych usług nie zaspakaja wszystkich potrzeb społeczeństwa, zwłaszcza tych wyższego rzędu.

Na powyższe wnioski składają się m.in. takie czynniki jak:

- mało atrakcyjna z punktu widzenia młodych ludzi oferta kulturalna, rekreacyjna, rozrywkowa i integracji społecznej dorastającego pokolenia,
- niski poziom dostępności komunikacyjnej z zewnątrz, brak komunikacji publicznej,
- niski poziom usług zakupów komercyjnych specjalistycznych (AGD, odzież),
- ograniczona oferta i słaba jakość usług zdrowotnych specjalistycznych.

Z dodatniego bilansu usług wynikają pozytywne zjawiska w sferze usług społecznych takie jak:

- poczucie bezpieczeństwa przez obywateli,
- zadowolenie usług edukacyjnych na poziomie podstawowym,
- możliwość realizacji własnych pasji, integracji społecznej w lokalnych społecznościach,
- dostępność oferty zakupów żywnościowych i przemysłowych.

3.6. Wyniki badań mieszkańców, młodzieży i przedsiębiorców

Przedstawione poniżej wyniki badań mieszkańców, młodzieży i przedsiębiorców przeprowadzono w czerwcu i lipcu 2022 w formie ankiet internetowych. Respondenci korzystali z linku rozpowszechnionego przez przedstawicieli Partnerstwa i lokalne media.

Badania opinii społecznej Partnerstwa pozwoliły na zebranie informacji o miejscu, w którym żyją, sposobach korzystania z usług publicznych i potrzebach w tym zakresie oraz planach na przyszłość.

Ankieta wypełniana przez przedsiębiorców odnosiła się do sytuacji ekonomicznej firm, warunków prowadzenia i perspektyw rozwoju działalności gospodarczej, zatrudnienia pracowników i współpracy z instytucjami. Podobnie jak respondenci

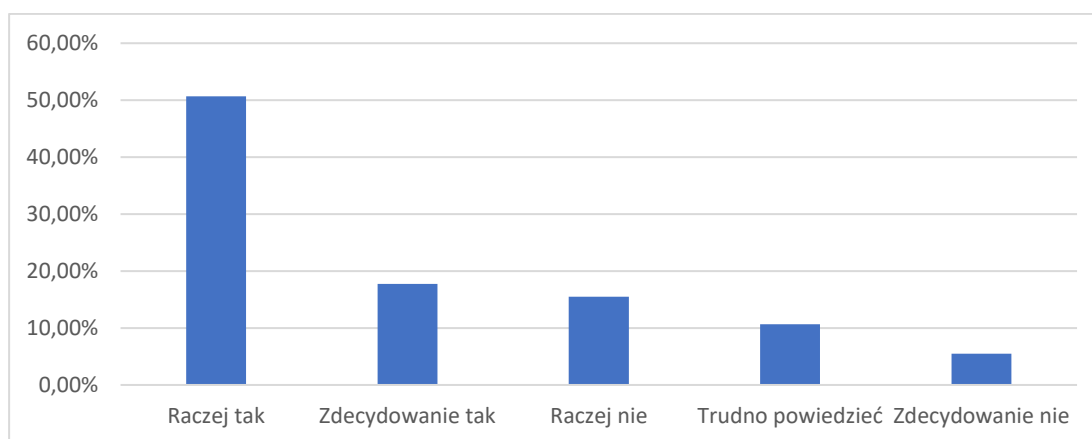
wyżej opisanych ankiet, przedsiębiorcy wyrazili opinie dotyczące relacji z samorządami gminnymi oraz o jakości usług publicznych i pomocowych. Wyniki badań wykorzystane zostały w diagnozie.

3.6.1. Analiza z badań przeprowadzonych wśród mieszkańców obszaru partnerstwa

W badaniu mieszkańców Partnerstwa udział wzięło łącznie 310 osób. Analizując procentowy rozkład uczestników ankiet pomiędzy poszczególne gminy Partnerstwa najczęściej ankietowanych deklaroowało jako miejsce zamieszkania miasto Biłgoraj (34,19% uczestników), 19,68% pochodziło z gminy Biłgoraj, 22,90% z gminy Frampol, 10,65% z gminy Księżpol oraz 12,58% z gminy Tarnogród. Pozostali respondenci pochodzili z innego obszaru. Na pytania o płeć łącznie odpowiedziało 310 osób, w tym 177 kobiet i 133 mężczyzn.

Większość osób udzielających odpowiedzi pozytywnie oceniła obszar Partnerstwa, uznając je za dobry obszar do życia i rozwoju. Zdecydowanie wysoką ocenę wystawiło 17,74%, a raczej pozytywnie opowiedziało się 50,65%. Negatywne zdanie podzieliło niemal 21% respondentów, pozostali nie określili preferencji.

Ryc. 77. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy ogólnie rzecz biorąc, obszar Partnerstwa opisany powyżej jest Pana/i zdaniem dobrym miejscem do życia i rozwoju?”

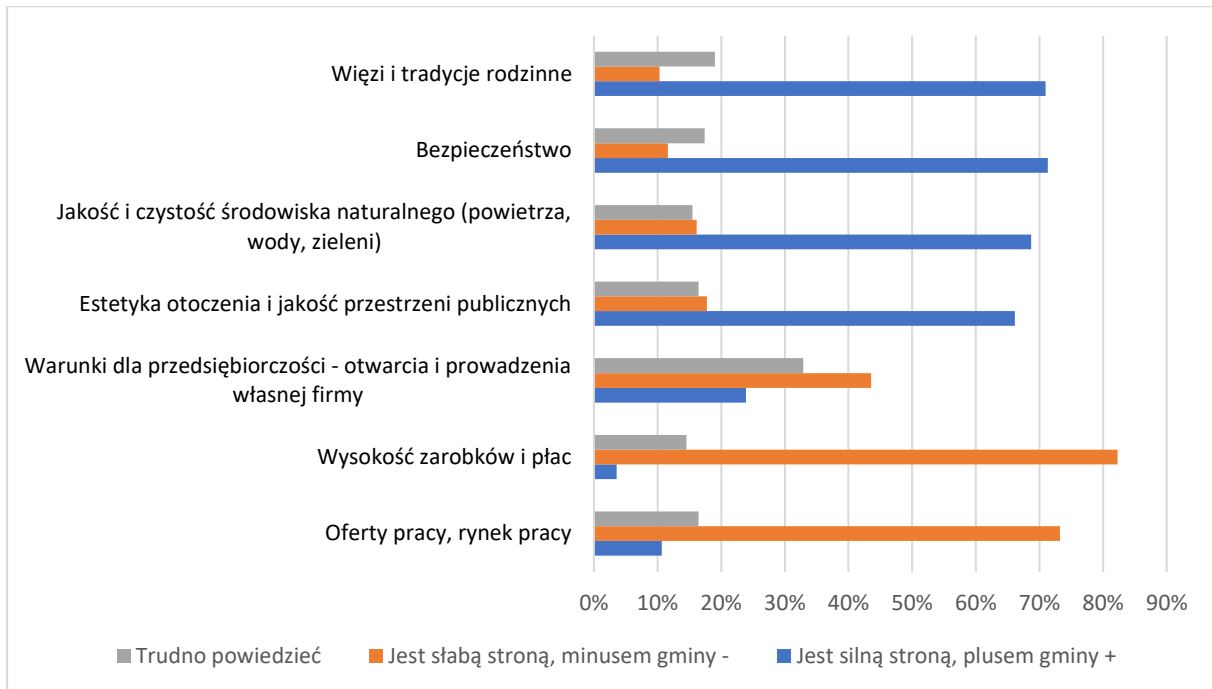

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych mieszkańców Partnerstwa

Mieszkańcy obszaru wskazując zalety Partnerstwa, wyrażali zadowolenie z poczucia bezpieczeństwa (71,29%), więzi i tradycji rodzinnych (70,97%), jakości i czystości środowiska naturalnego (68,71%), estetyki otoczenia i jakości przestrzeni publicznych (66,13%).

Za główne minusy codziennego życia uznano wysokość zarobków i płac (82,26%) oraz oferty i rynek pracy (73,23%).

Ryc. 78. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Co jest silną stroną (plusem), a co słabą stroną (minusem) gminy?”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych mieszkańców Partnerstwa

Mankamenty te znalazły odniesienie we wskazanych przez mieszkańców pilnych działaniach koniecznych dla realnej poprawy warunków życia, które miałyby także w przyszłości zachęcić młodych ludzi do pozostania w gminie lub powrotu do niej. Istotą takiej zmiany powinno być tworzenie nowych miejsc pracy (76,13%) oraz lepsze warunki i wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości (53,55%).

Powtarzający się w opiniach dorosłych mieszkańców, a także młodzieży, problem mało atrakcyjnego zatrudnienia i niskiej dochodowości wykonywanej pracy znajduje odniesienie w niskim poziomie zarobków czy strukturze dochodów, co przedstawiono w rozdziale 3.2.

Respondenci wypowiedzieli się też na temat miejsca korzystania z usług, co umożliwiło przedstawienie lokalizacji ośrodków poszczególnych kategorii usług w poszczególnych gminach lub poza ich obszarem. Najwięcej wskazań przypisano do miasta Biłgoraj w dziedzinach edukacji podstawowej i opieki nad dziećmi (34,19%), edukacji ponadpodstawowej (54,52%), podstawowej opieki zdrowotnej (50%).

W zakresie specjalistycznej opieki zdrowotnej respondenci wykazali inne miejscowości poza obszarem Partnerstwa (55,48%), tj. przeważnie Lublin, a nawet miejscowości w województwie podkarpackim, deklasując miasto Biłgoraj (35,81% wskazań). Podobne wskazania dotyczą usług kultury wysokiej (58,06% poza

obszarem Partnerstwa) oraz popularnej (49,35%). Natomiast swoje pasje, upodobania do sportu i rekreacji, miejsca zakupów, zapotrzebowanie na usługi finansowe, specjalistyczne, budowlane, remontowe, gastronomiczne, transportowe oraz poszukiwania pracy ankietowani mieszkańcy realizują jednak w mieście Biłgoraj.

Szczegółowe dane zostały przedstawione w rozdziale 3.5 poświęconym w całości analizie powiązań funkcjonalnych.

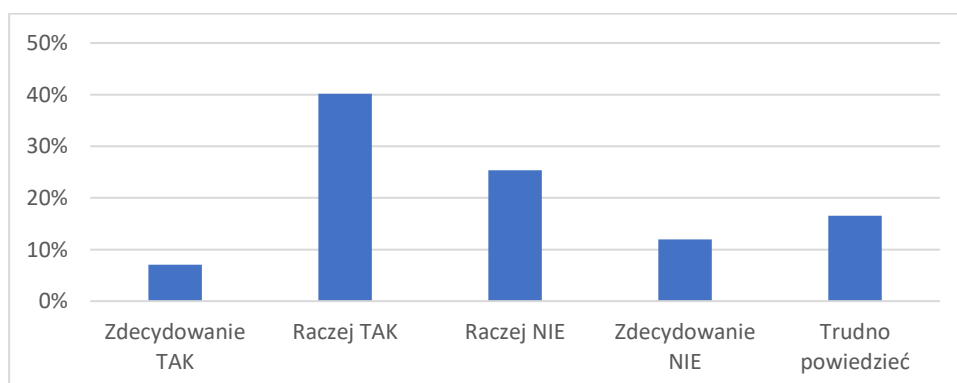
3.6.2. Analiza badań młodzieży

Badaniom ankietowym poddana została młodzież z przedostatniej klasy szkół ponadpodstawowych (58,80% licealistów, 38,73% uczniów technikum, 2,82% szkoły branżowej I st.). W ankiecie wzięło udział 352 uczniów, w całości ukończyło ją 284 respondentów. Struktura uczniów przełożyła się na wyniki względem płci - 58,80% odpowiadających to kobiety, a 41,2% to mężczyźni. Z miejscowości wiejskich pochodziło 44,72% respondentów, z miejskich – 36,97%, zaś pozostałe osoby pochodziły spoza obszaru Partnerstwa.

Swoją sytuację gospodarowania w domu ocenili w przeważającej większości jako dobrą lub bardzo dobrą (łącznie 61,84%). Oznacza to, że poczucie dostatku w życiu młodych ludzi jest zdecydowanie przeważające, bowiem skromne i biedne warunki do życia wskazało zaledwie 6,69%.

Średnim optymizmem napawa stosunek młodzieży do miejsc, w którym żyją. Mniej niż połowa respondentów wskazała obszar Partnerstwa jako dobre miejsce do życia - 47,18%, choć zdecydowanie tak - 7,04%. Negatywnych wskazań było ponad 37% (w tym zdecydowanie nie - 11,97%). Niezdecydowanych było 16,55% respondentów.

Ryc. 79. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy obszar Partnerstwa opisany powyżej jest Twoim zdaniem dobrym miejscem do życia i rozwoju?”

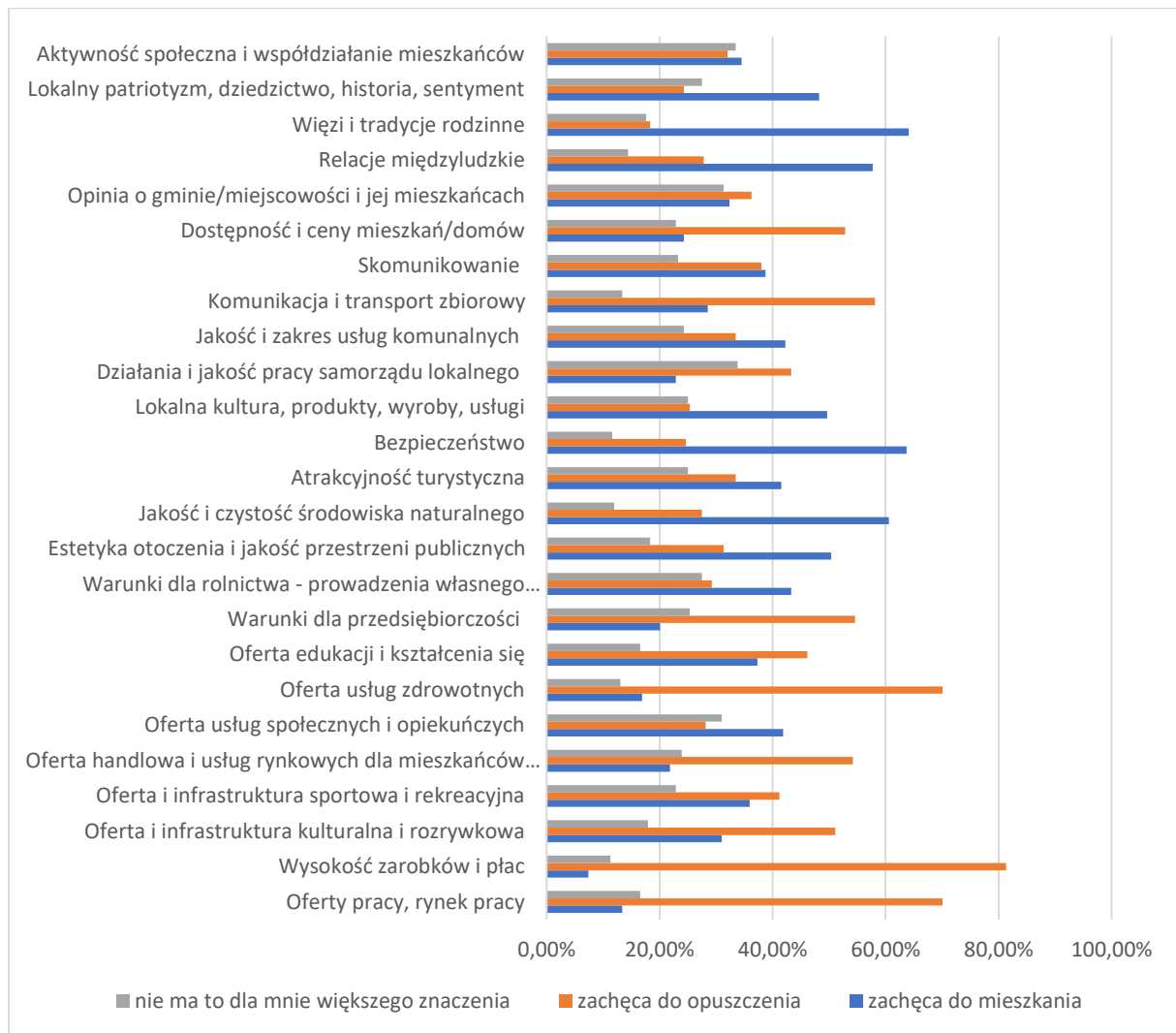
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

Zdaniem ankietowanych do pozostania i mieszkania obecnie i w przyszłości na obszarze Partnerstwa zachęcają przede wszystkim więzy i tradycje rodzinne (64,08%), poczucie bezpieczeństwa (63,73%) oraz czystość i jakość środowiska naturalnego (60,56%), a także dobre relacje międzyludzkie, z sąsiadami, przyjaciółmi, znajomymi (57,75%).

Jako główne problemy, które wpływają na decyzje opuszczenia swojego miejsca zamieszkania wskazano: wysokość zarobków i płac (81,34%), ofertę i problem braku atrakcyjnych ofert pracy (70,07%). Podkreślono ponadto niską jakość usług zdrowotnych (70,07%) i problemy w komunikacji i transporcie zbiorowym (58,10%).

Niepokojące z punktu widzenia rozwoju ekonomicznego obszaru są oceny dotyczące niewystarczających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości - otwarcia i prowadzenia własnej firmy (54,58%). Niezadowolenie młodzieży budzi oferta infrastruktury, kulturalna i rozrywkowa (51,06%). Respondenci nie są usatysfakcjonowani ofertą handlową i poziomem usług rynkowych dla mieszkańców i firm (54,23%) oraz dostępnością i cenami mieszkań oraz domów (52,82%).

Ryc. 80. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Co zachęca Ciebie do mieszkania (teraz i w przyszłości) w Twojej gminie/miejscowości, a co do jej opuszczenia?”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

Powyższe dane świadczą o braku zadowolenia z poziomu usług komercyjnych, czasu wolnego oraz oferty mieszkań, może tłumaczyć skłonność młodzieży do analizowania decyzji o ewentualnej migracji, czego skutkiem jest wyludnianie się obszaru Partnerstwa.

Na potrzebę zwiększenia praktycznych umiejętności związanych z zawodem wskazało 53,52% ankietowanych, a na pogłębienia wiedzy do efektywnego poszukiwania pracy - 45,07%, poprawę znajomości języków obcych - 45,07%. Poszerzenia zakresu wiedzy o zarządzaniu, planowaniu własnej firmy domaga się blisko 33,1%, wiedzy psychologicznej o sobie i autokontroli ponad 31,34%, rozwijania kompetencji społecznych: komunikacji, współpracy, liderowania ponad 24,65%.

Aby młode pokolenie zdecydowało się na pozostanie w dotychczasowym miejscu zamieszkania także w dorosłym życiu, oczekuje od samorządów np. większej ich aktywności w zakresie tworzenia nowych, atrakcyjnych miejsc pracy – blisko 60,56% uzyskanych odpowiedzi. Młodzi ludzie oczekują też lepszej opieki zdrowotnej (58,8%), lepszych połączeń komunikacyjnych i z regionem, światem (51,76%) oraz tworzenia atrakcyjnej oferty kulturalnej i spędzania czasu wolnego (45,77%).

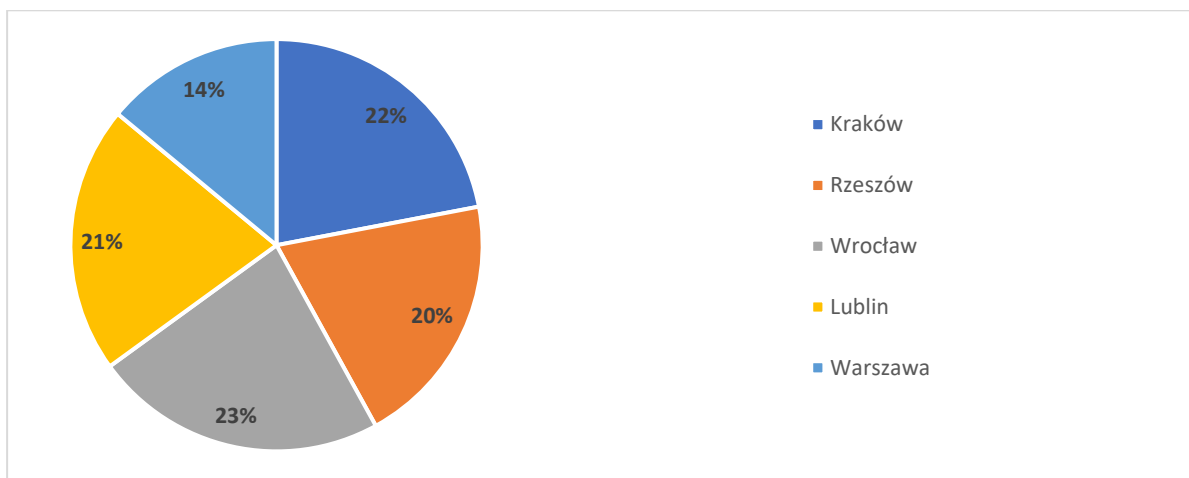
Ryc. 81. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jakiego rodzaju przedsięwzięcia powinny zostać zrealizowane na terenie Twojej gminy/miejscowości, abyś chciał/a tu pozostać lub wrócić po studiach i związać z tym miejscem/obszarem swoje plany życiowe?”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

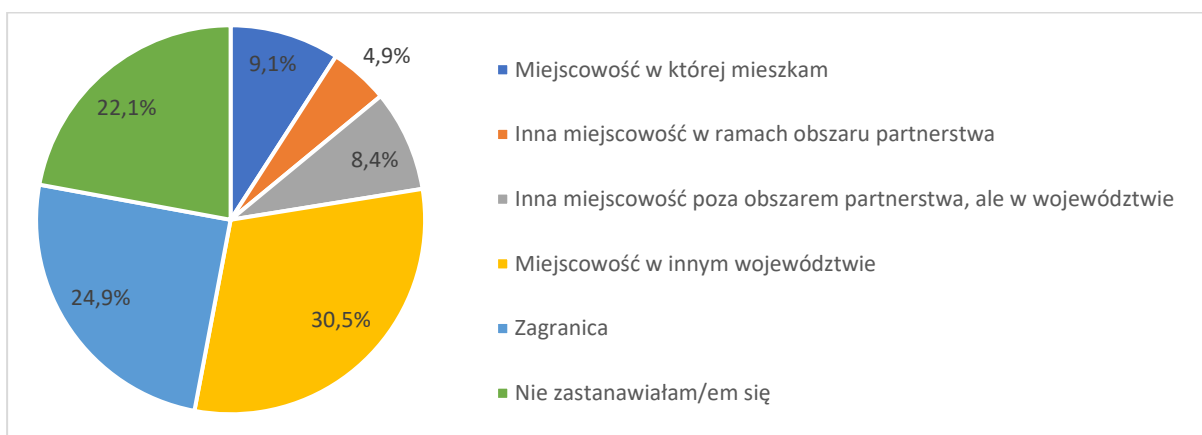
Ponad 64% ankietowanych zamierza studiować, z czego niemal 39,79% deklaruje, iż równolegle podejmie pracę zarobkową. Większość respondentów planujących dalszą naukę wskazała na ośrodki akademickie w Krakowie, Warszawie, Rzeszowie, Lublinie oraz Wrocławiu.

Ryc. 82. Struktura wskazań ośrodków akademickich, w których chcieliby kontynuować naukę uczniowie z obszaru Partnerstwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

Ryc. 83. Struktura odpowiedzi na pytanie „Gdzie najbardziej chciał(a)byś w przyszłości pracować?”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

Biorąc pod uwagę plany dotyczące miejsca pracy, łącznie poza regionem chcieliby znaleźć zatrudnienie 55,63%, z tego w innym regionie zadeklarowało 30,63%, a zatrudnienie zagranicą 25%. W swojej miejscowości chce pozostać 9,15% uczniów.

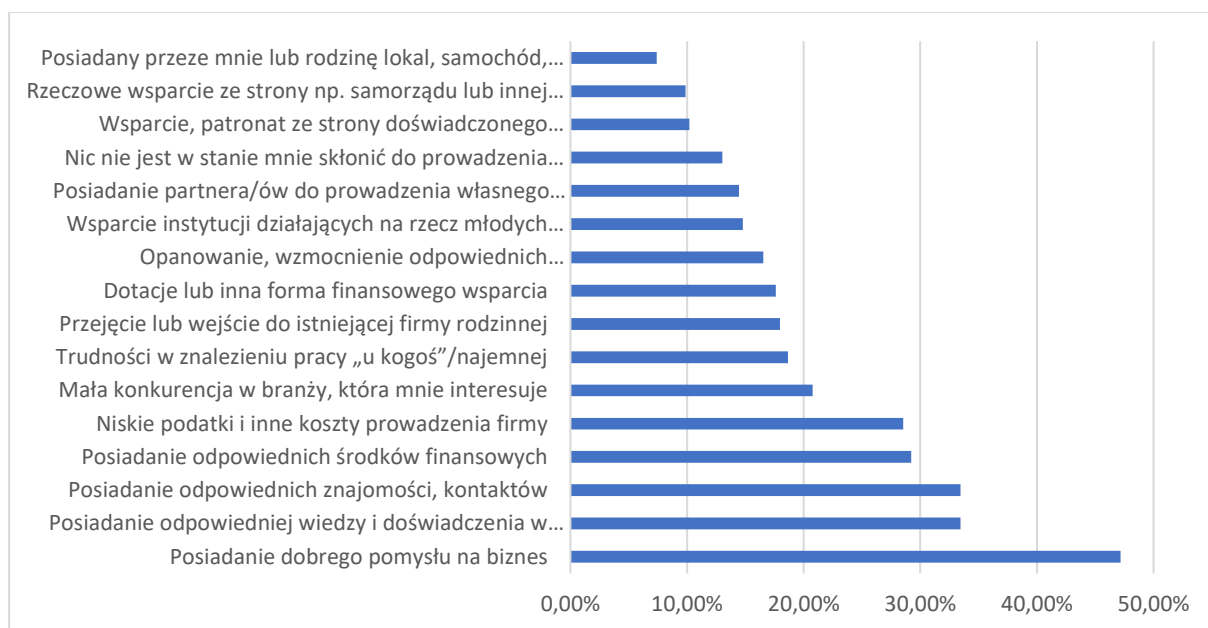
Preferencje zamieszkania w innym kraju wskazało 23,24%, innym województwie 26,76% respondentów. Tylko 15,14% nosi się z zamiarem pozostania w swojej miejscowości.

Młodzież w przeważającej większości, nie widzi siebie w roli przedsiębiorcy czy rolnika, nie przewiduje też samozatrudnienia. Działalność na własny rachunek

deklaruje zaledwie 10,21%, rozważa taką możliwość 11,62%, a zdecydowanie nie ma takiego zamiaru 30,99%. Pozostali respondenci nie mają w tej materii zdania.

Rozważając czynniki, które mogłyby skłonić do podjęcia własnej działalności gospodarczej lub prowadzenia gospodarstwa rolnego wskazano główne motywacje takie jak posiadanie dobrego pomysłu na biznes (47,18% wskazań), posiadanie wiedzy i doświadczenia w zawodzie (53,52%) i odpowiednich znajomości i kontaktów (33,45%).

Ryc. 84. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Co najbardziej mogłoby Ciebie do podjęcia własnej działalności gospodarczej, prowadzenia własnej firmy, gospodarstwa rolnego?”

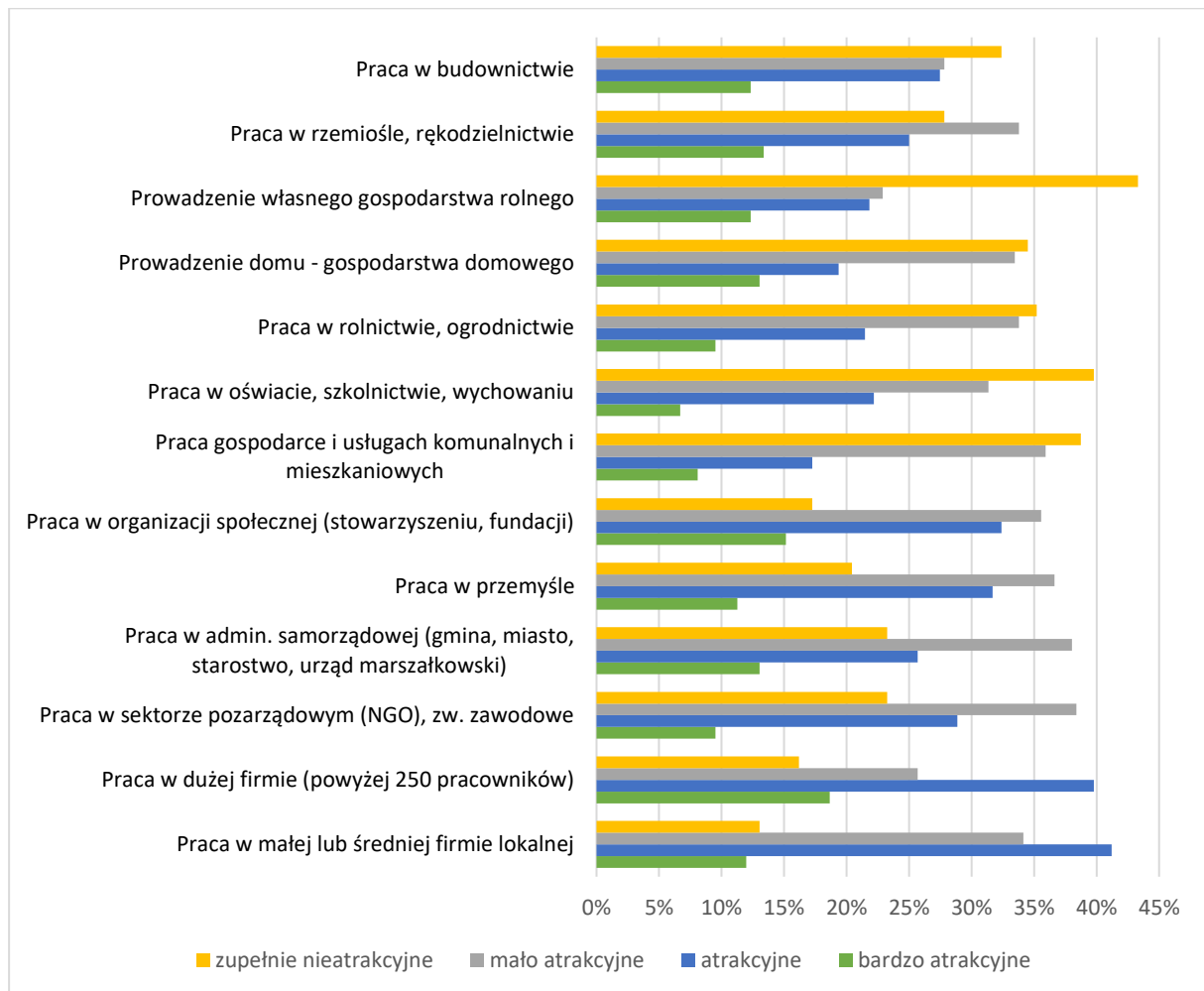

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

W decydowaniu o rodzaju podejmowanej w przyszłości pracy popularnością cieszyły się w pierwszej kolejności praca w zagranicznej firmie (40,49%), własna działalność gospodarcza (29,93%) oraz telepraca i praca zdalna (28,87%), a także wykonywanie wolnego zawodu (28,87%).

Za atrakcyjną uznano pracę w firmie rodzinnej, w małej lub średniej firmie lokalnej (41,20%), pracę w dużej firmie powyżej 250 osób (39,79%). Mniejsze zainteresowanie wzbudziła perspektywa zatrudnienia: w sektorze NGO, administracji samorządowej, przemyśle. Dziedziny takie jak: gospodarka i usługi komunalne i mieszkaniowe, oświata, szkolnictwo, wychowanie, rolnictwo i ogrodnictwo, prowadzenie domu – gospodarstwa domowego, praca w rodzinnym gospodarstwie rolnym, budownictwie, rzemiośle, rękodzielnictwie – w ogóle nie zyskały przychylnych opinii młodzieży.

Ryc. 85. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak oceniasz atrakcyjność poniższych miejsc pracy?”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

Wobec wyżej wymienionych czynników wpływających na ewentualne rozpoczęcie działalności gospodarczej, skuteczną formą wsparcia wydaje się weryfikowanie, a potem inkubowanie dobrych pomysłów na biznes, dofinansowanie firm na start i pomoc w zdobyciu pozycji konkurencyjnej oraz wymiana dobrych praktyk, dających perspektywy rozwoju dla innowacyjnych branż.

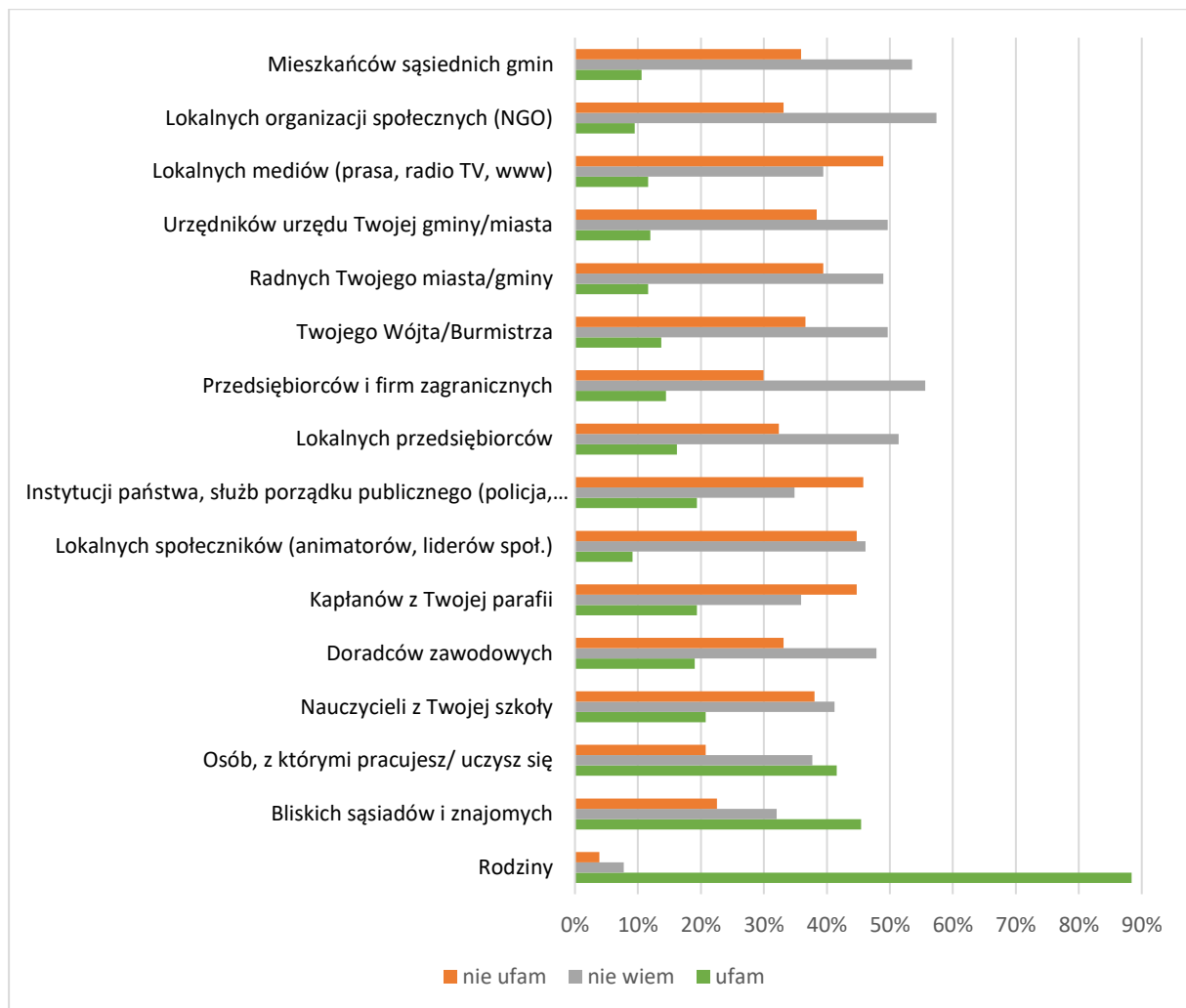
Młode pokolenie ludzi zamieszkujących obszar Partnerstwa jest skłonne do inicjatywy, ambitne i zaradne. Inicjację wynagradzanej finansowo pracy ma za sobą 70,77% respondentów. Najczęściej pracowali oni dorywczo w czasie wolnym od nauki (35,92%) lub sezonowo (33,80%) oraz dorywczo w czasie roku szkolnego (19,72%). Wśród ankietowanych 10,56% ma doświadczenie w prowadzeniu działalności na własny rachunek. Należy zaznaczyć, że część młodzieży prawdopodobnie podejmuje pracę poza krajem, świadczą o tym duże zaufanie do firm i przedsiębiorców zagranicznych.

Wartości rodzinne bardzo wysoko wypadają w stopniowaniu poziomu zaufania (88,35%), podobnie jak w ocenie najważniejszych aspektów życia (68,31%). Na drugim miejscu są dobrobyt, stabilność życiowa i niezależność finansowa (62,32%). Za najmniej ważne uznano pełnienie znaczącej roli społecznej - bycie radnym, sołtysem (4,93%), życie i służba dla ważnych idei społecznych, religijnych i politycznych (5,63%).

Określając stopień poczucia wysokiego zaufania u młodzieży z udzielonych w ankiecie odpowiedzi wynika, iż obdarza nim przede wszystkim rodzinę (88,38%), następnie bliskich sąsiadów i znajomych (45,42%) oraz osoby znane ze szkoły i pracy (41,55%). Brak zaufania w najwyższym stopniu wyraża w stosunku do lokalnych mediów (48,94%), instytucji państwa i służby porządku publicznego (45,77%) oraz w tym samym stopniu do społeczników i kapłanów z parafii (po 44,72%).

Dane te wskazują na silną sieć powiązań społecznych o charakterze prywatnym, w relacjach osobistych i polegających na kontakcie bezpośrednim. O wiele trudniejsze do nawiązania i pielęgnowania w pozytywnym wymiarze jawią się powiązania społeczne z przedstawicielami instytucji. W przypadku młodzieży formalni reprezentanci urzędów, służb, organizacji pozarządowych i kościoła, nie mają pozytywnych konotacji, co wpływa na brak zainteresowania i niezrozumienie zasad funkcjonowania czy misji, a tym samym odczucia niskiego zaufania ze strony młodego pokolenia.

Ryc. 86. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy masz zaufanie do:”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

Powyższe wyniki skłaniają do rozważania, na ile młodzież rozumie i akceptuje współczesny model organizacji życia społecznego, podziela opinię o roli i znaczeniu jego autorytetów. Z wysokiej oceny wartości rodzinnych ujawniają się dobre doświadczenia własne np. z dzieciństwa, poczucie odpowiedzialności oraz potrzeba zabezpieczenia dostatniej przyszłości. W tym kontekście kontrast stanowi bardzo niska ocena roli społecznej osób publicznych, co sugeruje brak zrozumienia zasad działania w społeczeństwie obywatelskim oraz mechanizmów zarządzania zarówno w skali lokalnej jak i szerszym zakresie.

3.6.3. Analiza opinii przedsiębiorców

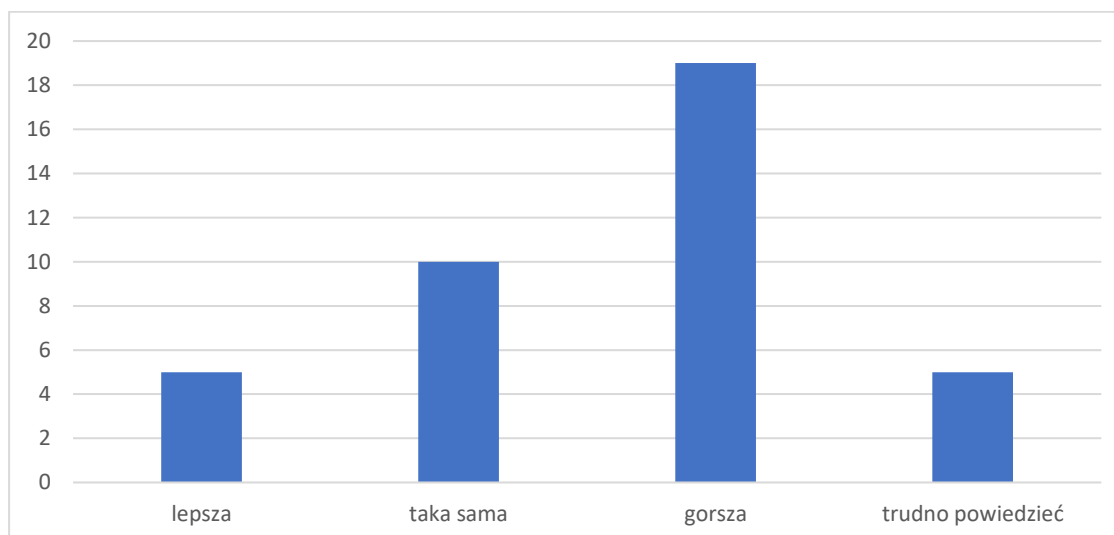
W badaniu udział wzięło 43 przedsiębiorców, w tym: 27 mikroprzedsiębiorców, 9 małych przedsiębiorców, 2 średnich i 1 duży. Branżę usługową reprezentowało 29 firm, 7 – sektor produkcyjny, 3 – handel. Pytania dotyczyły sytuacji gospodarczej,

warunków prowadzenia firmy i jej kondycji ekonomicznej, poziomu zatrudnienia, perspektyw rozwoju firmy oraz relacji z samorządem.

Badanie ze względu na niewielką próbę, ma charakter uzupełniający, pozwalający na potwierdzenie wybranych wyników badań mieszkańców i młodzieży dotyczących oceny relacji społecznych na obszarze Partnerstwa.

Sytuacja ekonomiczna prowadzonej działalności wypada pozytywnie w ocenie 36% respondentów, 51% uznało ją za przeciętną (ani dobrą, ani złą). Zdecydowana większość ankietowanych firm (69%) utrzymała poziom zatrudnienia, mimo, że sytuację gospodarczą w porównaniu ze stanem sprzed 3 lat 49% respondentów uznało za gorszą.

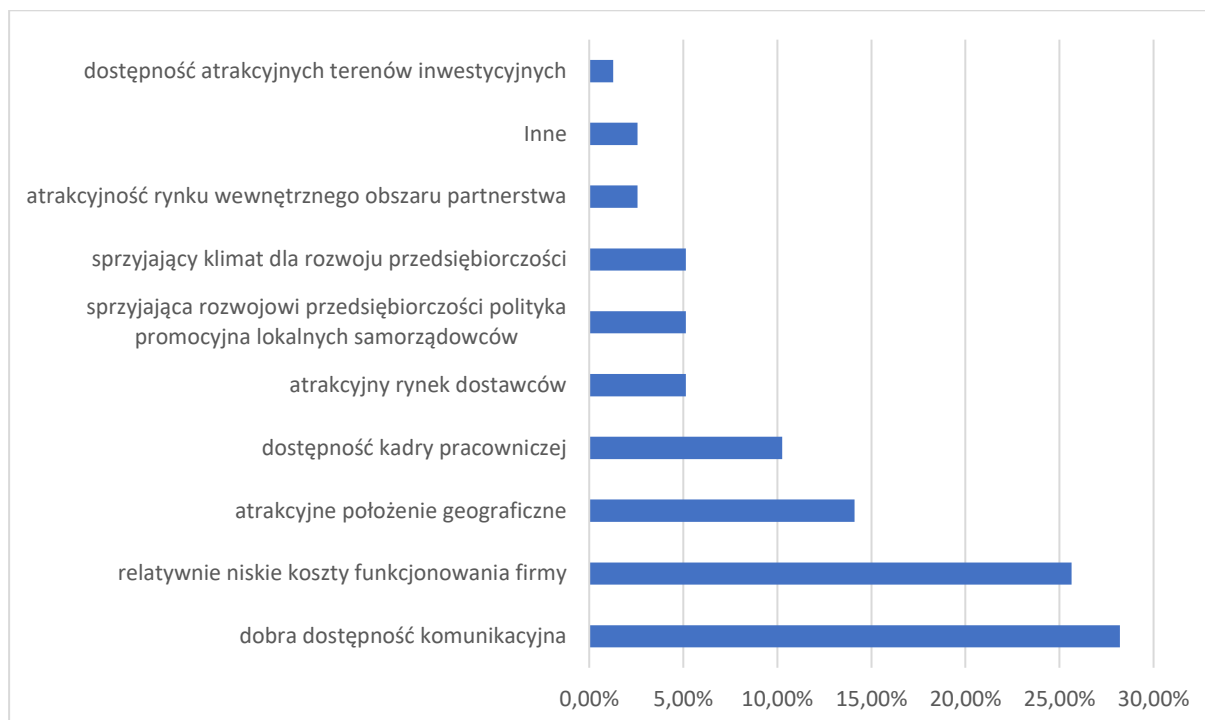
Ryc. 87. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Proszę ocenić sytuację gospodarczą w porównaniu z jej stanem sprzed 3 lat”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

Oceniając atuty lokalizacji firmy na obszarze Partnerstwa (każdy uczestnik mógł udzielić maksymalnie 3 odpowiedzi), podkreślono dobrą dostępność komunikacyjną (22 wskazania), relatywnie niskie koszty funkcjonowania (20 wskazań), atrakcyjne położenie geograficzne (11 wskazań) i dostępność kadry pracowniczej (8 wskazań).

Ryc. 88. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Proszę wymienić nie więcej niż trzy najważniejsze atuty lokalizacji Pana/Pani firmy”

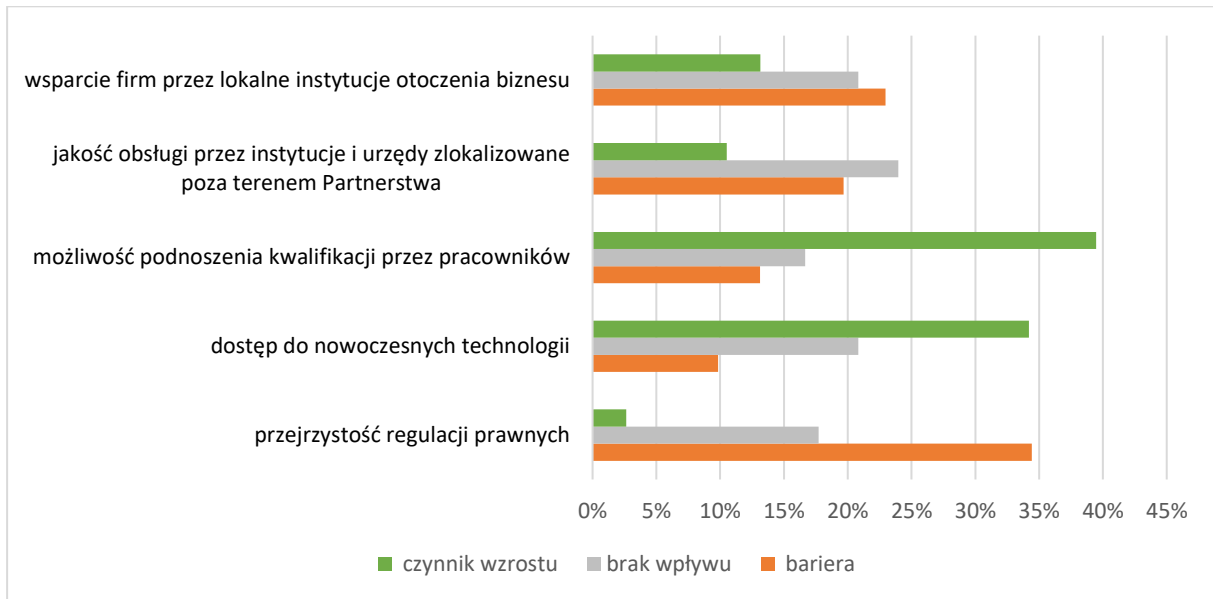

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań przedsiębiorców Partnerstwa

Określono też wpływ kluczowych czynników na prowadzenie działalności gospodarczej, oznaczając bariery, wzrost lub brak wpływu. Na odnotowanie zasługują wyniki dotyczące przejrzystości regulacji prawnych, które w opinii 58,8% respondentów stwarzają znaczną barierę. Jest to wyrazem powszechnego przekonania reprezentantów środowisk gospodarczych o potrzebie „odbiurokratyzowania” obowiązujących przepisów. W tej perspektywie wypowiedziała się ponad połowa respondentów (59%), która nie widzi wpływu jakości obsługi przez instytucje i urzędy zlokalizowane poza terenem Partnerstwa na ich działalność, a dla 30,8% stanowi ona przeszkodę.

Dostęp do nowoczesnych technologii, uważany za kluczowy w procesach innowacyjnych jest czynnikiem wzrostu dla 34,4%, ale dla znacznej części ankietowanych przedsiębiorców (20,8%) nie ma wpływu na działalność ich firmy. Oznacza to, że wiele firm opiera się na branżach tradycyjnych, dla których postęp technologiczny nie jest istotnym czynnikiem wzrostu. Najczęściej wskazywanym czynnikiem wzrostu była możliwość podnoszenia kwalifikacji przez pracowników (39,5%), a więc dobre szkolnictwo zawodowe oraz wsparcie szkoleniowe instytucji otoczenia biznesu.

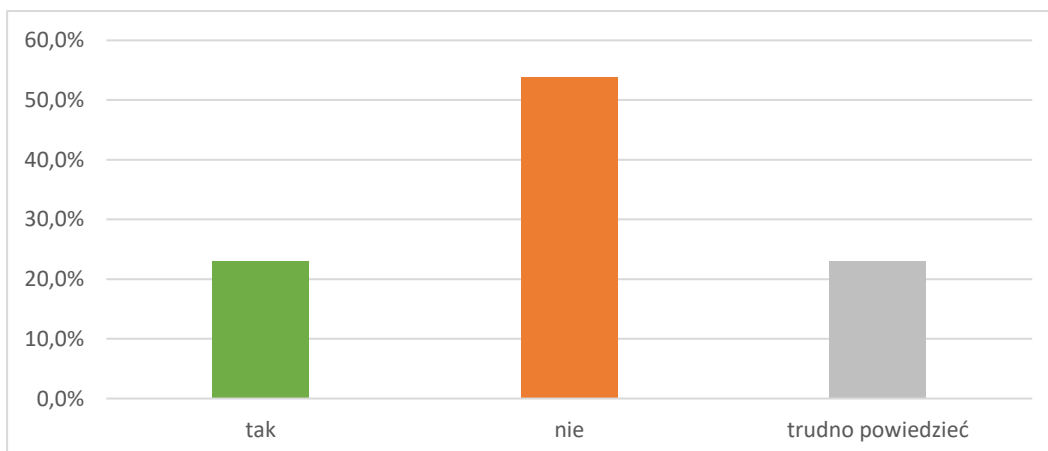
Ryc. 89. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Proszę ocenić obecny wpływ różnych czynników na Państwa działalność”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

Odnośną się do trudności w rozpoczęciu działalności gospodarczej 30,8% przedsiębiorców potwierdziło swoje negatywne doświadczenia w tej kwestii, za łatwe uznało prowadzenie działalności 35,0% respondentów, pozostali (33,3%) ocenili to pośrednio. Za trudne uważa prowadzenie działalności nieco ponad połowa ankietowanych przedsiębiorców (51,3%), reszta ocenia sytuację neutralnie (ani łatwe, ani trudne). Większość przedsiębiorców nie odczuwa wsparcia ze strony samorządu terytorialnego (54,0%), podczas gdy tylko niewielka część czerpie korzyści z różnych form współpracy (23,0%).

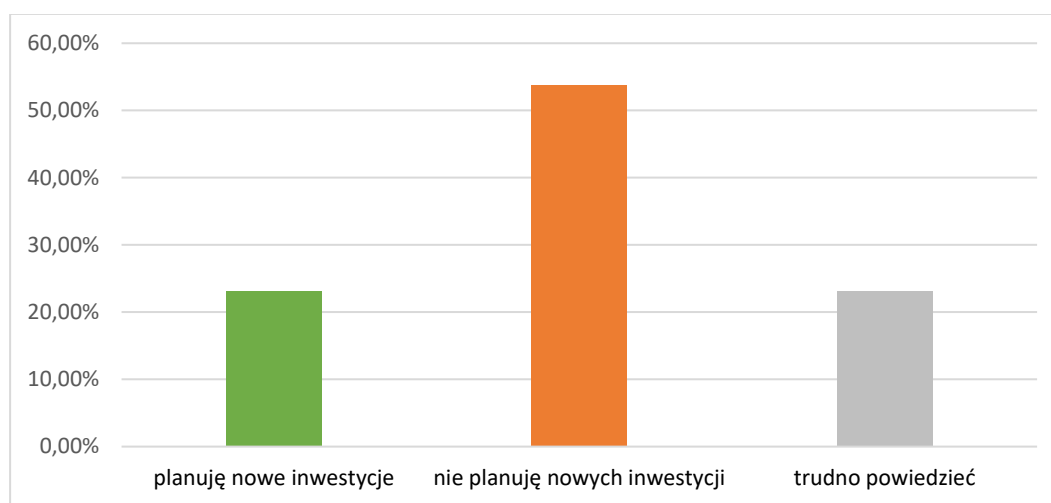
Ryc. 90. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy w ramach prowadzonej działalności gospodarczej odczuwa Pan/Pani wsparcie ze strony samorządu lokalnego”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

Zjawiskiem budzącym niepokój są trudności właścicieli w prowadzeniu firmy i słabe porozumienie w kręgach administracji. W kontekście sukcesu funkcjonowania firm oraz uatrakcyjnienia dla młodych ludzi tej formy aktywności zawodowej, problem wymaga większej uwagi społecznej. Dodatkowo nie budzi optymizmu pojawiająca się w ankietach tendencja ograniczonego inwestowania firm w perspektywie 2-3 najbliższych lat, kiedy to planuje je mniej niż ćwierć przedsiębiorców (24,0%), a większość nie ma takich zamiarów (54,0%).

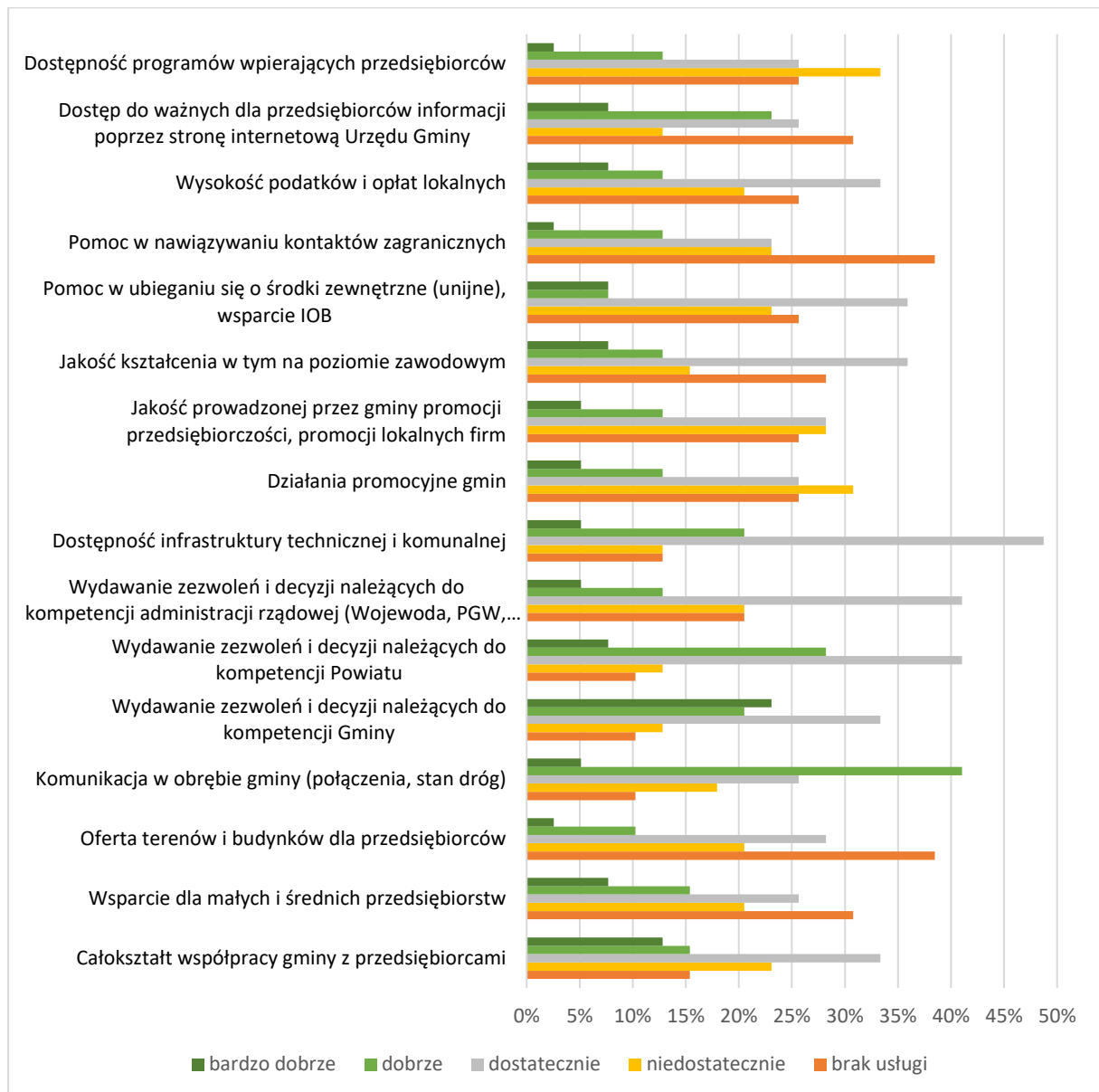
Ryc. 91. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/Pani perspektywę najbliższych 2-3 lat w zakresie rozwoju firmy - inwestycji”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

Charakteryzując jakość usług publicznych i pomocowych respondenci wskazali na mankamenty w postaci: słabej oferty terenów i budynków dla przedsiębiorców (59%), ograniczonego wsparcia dla MŚP (51,3%), niewystarczającego działania w zakresie: promocji gmin (56,4%) i jej jakości (53,8%), a także zbyt słabego wsparcia w nawiązywaniu kontaktów zagranicznych (61,6%), ograniczonej dostępności programów wspierających przedsiębiorczość (58,9%). Określono też pozytywne aspekty takie jak: komunikacja w obrębie gminy - połączenia, stan dróg (46,1%) i wydawanie zezwoleń i decyzji w gminie (43,6%). Powyższe wskazania potwierdzają konieczność pogłębienia współpracy sektora administracji i biznesu, nadania jej zorganizowanej i regularnej formuły.

Ryc. 92. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak oceniają Państwo jakość następujących usług publicznych i pomocowych w gminie z obszaru Partnerstwa”

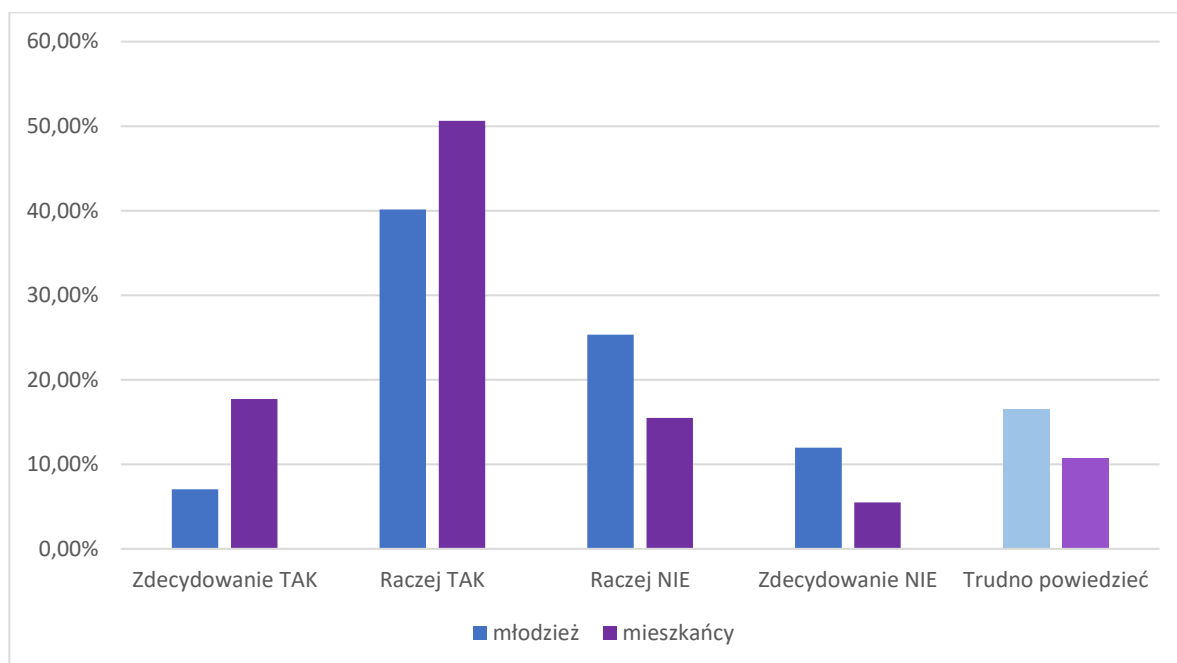
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

3.6.4. Porównanie wyników badań

Porównanie badań ankietowych młodzieży i mieszkańców pozwoliło na zweryfikowanie stanowisk obu grup społecznych. Dotyczyło ono ocen: miejsca zamieszkania, czynników zachęty i zniechęcenia do pobytu na obszarze Partnerstwa oraz najważniejszych przedsięwzięć do realizacji zakresie.

Oceniając swoje miejsce zamieszkania w gminach Partnerstwa dorośli mieszkańcy, wyrażają większą akceptację istniejących warunków niż młodzież, choć i tak większość ankietowanych mieszkańców ocenia je negatywnie lub nie ma zdania.

Ryc. 93. Porównanie odpowiedzi na pytanie „Czy ogólnie rzecz biorąc, obszar Partnerstwa dobrym miejscem do życia i rozwoju”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych młodzieży Partnerstwa

W grupie czynników zachęcających do życia na terenie Partnerstwa potwierdziły się zbieżne, pozytywne opinie mieszkańców i młodzieży na temat takich aspektów codzienności jak bezpieczeństwo, więzi rodzinne (relacje sąsiedzkie i ze znajomymi lepiej ocenia młodzież), czystość środowiska i estetyka otoczenia.

Precyzując negatywne aspekty życia w obu grupach, w pierwszej kolejności stawiano problemy atrakcyjności ofert na rynku pracy, wysokości płac, opieki zdrowotnej i warunków przedsiębiorczości. Dorośli respondenci w większym stopniu niż młodzież zwracali uwagę na dostępność i ceny mieszkań. Dla uczniów i uczennic bardziej istotne niż dla dorosłych było funkcjonowanie komunikacji i infrastruktura kulturalna i rozrywkowa oraz dostęp do ofert publicznego transportu.

W procesie badań ankietowych uszczegółowiono najważniejsze przedsięwzięcia do realizacji, które w opiniach młodzieży i dorosłych powtarzają się w przypadku problemów: miejsc pracy, opieki zdrowotnej, wsparcia przedsiębiorczości, oferty kulturalnej i czasu wolnego. Młodzież większy nacisk położyła na ocenę niedoborów połączeń komunikacją publiczną i infrastruktury typu chodniki, przystanki, ścieżki rowerowe i obiekty sportowe. Dorośli respondenci informowali o konieczności zwiększenia atrakcyjności oferty turystycznej oraz połączeń komunikacyjnych z regionem i światem.

Podsumowując powyższe wskazania w badaniach społecznych na terenie Partnerstwa kluczowe wydają się problemy wynikające ze słabości (relatywnie niskiej atrakcyjności) rynku pracy, wysokości płac, wsparcia przedsiębiorczości, jakości opieki zdrowotnej, publicznego transportu oraz niewielkiej atrakcyjności oferty kulturalnej i czasu wolnego.

4. Analiza potencjałów, barier i potrzeb rozwojowych obszaru Partnerstwa

4.1. Kluczowe potencjały obszaru Partnerstwa (zasoby i produkty lokalne)

Za potencjały obszaru Partnerstwa uznaje się możliwości rozwoju, zbudowane na kompetencjach, sprawnościach i posiadanych zasobach Partnerstwa. Korzystając z oferowanych zasobów otoczenia, produktów i usług, które są korzystne dla mieszkańców i interesariuszy Partnerstwa, bezpośrednio (dochodowe) lub pośrednio przez wytworzenie wartości dodanej, osiąga się określone cele lub kierunki rozwoju. Za potencjały wewnętrzne (**mocne strony Partnerstwa**) uważa się zidentyfikowane w procesie diagnozy pogłębionej czynniki wewnętrzne, mające istotny, pozytywny wpływ na realizację kierunków rozwojowych.

Wśród potencjałów wyróżnia się dwie kategorie: zasoby i produkty. Zostały one zidentyfikowane w toku prac nad diagnozą w trakcie spotkań warsztatowych, podczas mapowania i nadawania rangi obu kategoriom czynników. Brano pod uwagę oceny możliwości wykorzystania, unikalności (dla zasobów) oraz wartości dodanej potencjału rozwoju (dla produktów). Wyniki tych badań pozwolą w kolejnych etapach pracy na ocenę możliwości wykorzystania przez Partnerstwo posiadanych zasobów oraz na ulepszenie istniejących i wygenerowanie nowych ofert w oparciu o zidentyfikowane zasoby lokalne.

W procesie nadawania rangi przez przedstawicieli gmin z Rady Partnerstwa i Grupy Roboczej wykształciły się grupy zasobów i produktów (ofert) oceniane jako wiodące dla rozwoju Partnerstwa.

W ramach mapowania zasobów (o charakterze materialnym i niematerialnym) zidentyfikowano i poddano je ocenie w formie punktacji (0-10) w 2 kategoriach: możliwości wykorzystania zasobów dla generowania produktów lokalnych oraz unikalności zasobów (dostępność powszechna w regionie i kraju).

Tabela 38. Tabela zidentyfikowanych zasobów Partnerstwa

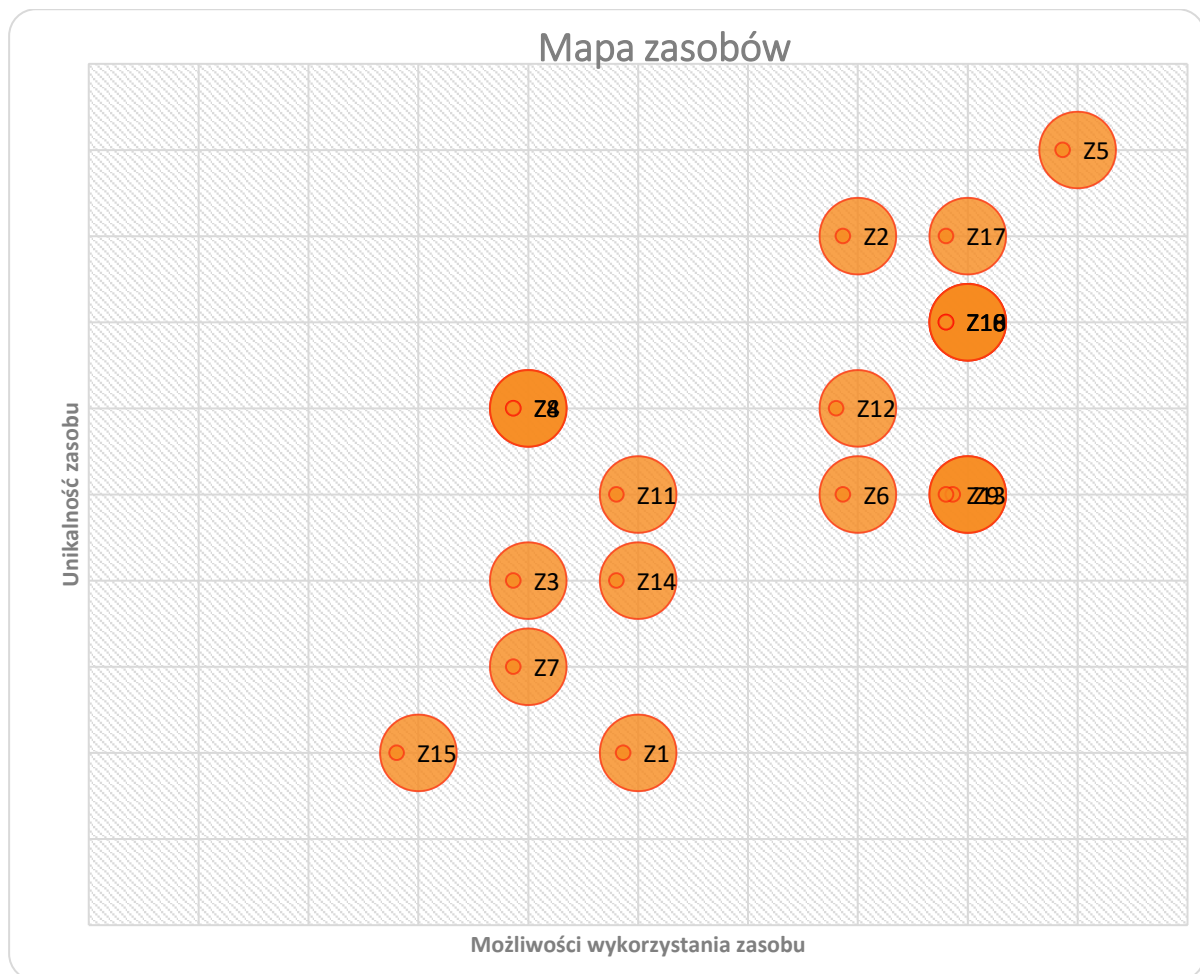
Id	Nazwa zasobu	Możliwości wykorzystania zasobów dla generowania produktów lokalnych (0-10)	Unikalność zasobów (0-10)	Możliwość wykorzystania zasobu i jego unikalność (pkt)
Z5	Nasłonecznienie	9	9	18
Z19	Rynek wschodni	8	8	16
Z17	Bliskość Roztocza	8	8	16
Z2	Lasy, puszcza	7	8	15
Z10	Potencjał szkół zawodowych	8	7	15
Z16	Tradycje rzemieślnicze	8	7	15
Z18	Rolnictwo ekologiczne	8	7	15
Z20	Potencjał do produkcji OZE	8	7	15
Z9	Potencjał rozwoju przedsiębiorczości	8	5	13
Z12	Nieskażone powietrze, woda i gleba	7	6	13
Z13	Instytucje Otoczenia Biznesu	8	5	13
Z6	Dostępność terenu osiedleńczego	7	5	12
Z4	Infrastruktura turystyczna	4	6	10
Z8	Wielokulturowość	4	6	10
Z11	Stabilny rynek pracy	5	5	10
Z21	Tereny rekreacyjne	4	6	10
Z14	Instytucje Kultury	5	4	9
Z3	Rzeka	4	4	8
Z1	Infrastruktura komunikacyjna	5	2	7
Z7	Dostępność terenów inwestycyjnych	4	3	7
Z22	Aktywność mieszkańców	4	3	7
Z15	Zabytki i dziedzictwo kulturowe	3	2	5

Źródło: Opracowanie własne

Podział określonych powyżej zasobów sytuuje je w rankingu ważności wg oceny, które przydzielono do istniejących kategorii:

- środowiskowe: nasłonecznienie, bliskość Roztocza, lasy, puszcza, rzeka, nieskażone powietrze, woda, gleba,
- ekonomiczne: rynek wschodni, rolnictwo ekologiczne, potencjał do produkcji OZE, stabilny rynek pracy, potencjał rozwoju przedsiębiorczości, instytucje otoczenia biznesu, tradycje rzemieślnicze,
- infrastrukturalne: infrastruktura turystyczna, infrastruktura komunikacyjna, tereny rekreacyjne, dostępność terenów inwestycyjnych oraz osiedleńczych,
- instytucjonalne i organizacyjne: potencjał szkół zawodowych, instytucje kultury,
- kulturowe: wielokulturowość, zabytki i dziedzictwo kulturowe,
- społeczne: aktywność mieszkańców,
- relacyjne: współpraca z Ukrainą.

Ryc. 94. Mapa zasobów

Uwaga: Zasoby nr: 4, 5, 6, 7 i 8 nakładają się na siebie w związku z tym, że w badaniu otrzymały tę samą wartość punktową.

Źródło: Opracowanie własne

Symbole każdego zasobu, np. , umieszczone zostały na mapie zasobu pomiędzy osiami x i y zgodnie z zestawieniem tabelarycznym. Im dany zasób jest dalej umiejscowiony na osi x, tym istnieje większa możliwość jego wykorzystania, natomiast im dalej dany zasób jest oddalony na osi y, tym unikalność zasobu jest większa.

Zasoby środowiskowe stanowią dla Partnerstwa wyjątkowy kapitał dla potencjalnych produktów, których wartość w skali europejskiej jest unikatowa. Obowiązkiem Partnerstwa jest ochrona oraz zrównoważone korzystanie z tych zasobów.

Najwyżej sklasyfikowane na liście zasobów jest „nasłonecznienie obszaru” (pora letnia dłuższa niż w innych regionach i łagodny klimat), co stwarza warunki do

wzrostu tendencji do osadnictwa na obszarze Partnerstwa, opłacalności rozbudowy instalacji fotowoltaicznych, rozwoju rolnictwa jak i turystyki.

W aspekcie rozwoju tej ostatniej branży, krajobrazowe walory Roztocza, lasy, puszcza i rzeka oraz nieskażone powietrze, woda i gleba są podstawą do tworzenia atrakcyjnej oferty pobytowej. Z kolei czyste środowisko i odpowiednie temperatury determinują produktywność optymalną dla rozwoju rolnictwa ekologicznego oraz przetwórstwa owoców i warzyw.

Efektywne i równoczesne wykorzystanie zasobów środowiska z zasobami ekonomicznymi (potencjał rozwoju przedsiębiorczości, rolnictwa ekologicznego, produkcji OZE) powinno doprowadzić do wzrostu gospodarczego na obszarze Partnerstwa.

Wśród istotnych zasobów instytucjonalnych i organizacyjnych wyróżnia się potencjał szkół zawodowych, kształcących wykwalifikowanych pracowników, którzy w przyszłości powinny zasilić lokalne firmy lub podjąć samodzielną działalność gospodarczą. Dla wzmocnienia ich kompetencji w rozpoczęciu i prowadzeniu działalności gospodarczej niezbędnym zasobem wspierającym są instytucje otoczenia biznesu, opisane w rozdz. 3.2.5.

Pozornie oddalona od przedsiębiorczości, ignorowana w zderzeniu z gospodarką, kultura i reprezentujące ją instytucje, jak również spuścizna materialna i niematerialna, są elementami „układanki” wartymi uwagi, w konstruowaniu komplementarnej oferty spędzania czasu wolnego. Aby warunki życia mieszkańców były satysfakcjonujące, dostrzegalnym atutem obszaru Partnerstwa oraz jego wizerunku na zewnątrz jest oferta kulturalna: zajęcia i kursy, wydarzenia (koncerty, wystawy, spektakle, spotkania autorskie), realizowane przez instytucje kultury, organizacje pozarządowe oraz podmioty komercyjne (np. Jarmark Świąteczny, warsztaty dawnych rzemiosł, wystawy organizowane w Miasteczku na Szlaku Kultur, imprezy plenerowe we wsiach gminy Biłgoraj).

W zasobach społecznych i zasobach relacji ważnym czynnikiem stała się współpraca z Ukrainą, która w szczególny sposób rozwinęła się w 2022 roku. Kontakty partnerskie gmin w obliczu wojny nabrały innego, sprawczego charakteru. Wobec konieczności realnego wsparcia uchodźców i walczących obywateli za wschodnią granicą, przedstawiciele Partnerstwa i mieszkańcy stali się aktywnymi uczestnikami przemian w zasobach społecznych i ekonomicznych obszaru. Zjawiska te należy ująć w perspektywie rozwoju obszaru Partnerstwa, bowiem stanowią one istotny potencjał wzrostu.

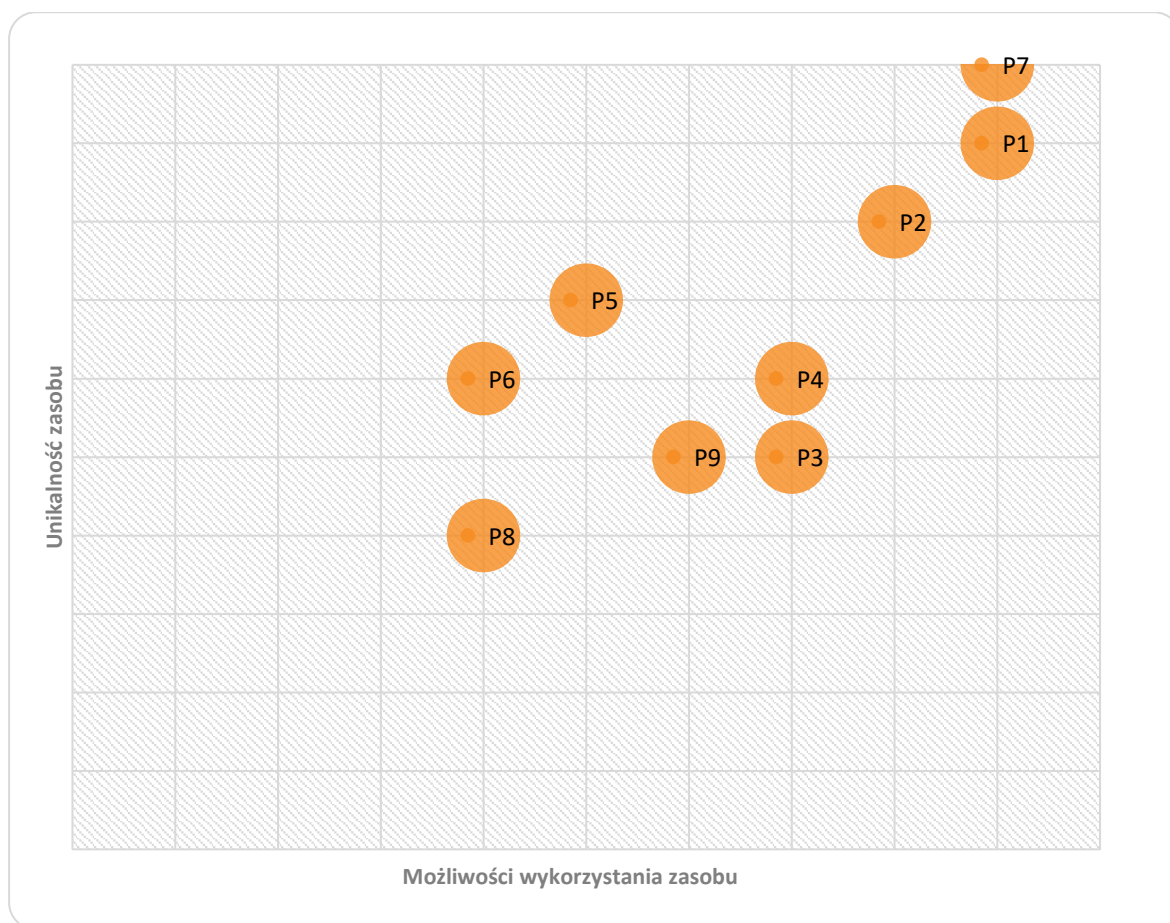
Pozyskane informacje i dane posłużyły również do zidentyfikowania kluczowych produktów lokalnych o największym potencjale rozwoju dla miejscowej społeczności. Są to produkty wyróżniające gminy Partnerstwa, przynoszące gminie korzyści (dochody dla mieszkańców, firm i gminy) o wyższej wartości niż podobne produkty w regionie i kraju. Analiza dokonana z przedstawicielami Rady Partnerstwa (RP) i Grupy Roboczej (GR) pozwoliła na wyłonienie listy produktów, cennych z punktu widzenia wartości dodanej dla całego Partnerstwa oraz z punktu widzenia potencjału i perspektywy rozwoju produktów w układzie wszystkich gmin Partnerstwa.

Tabela 39. Lista produktów wg hierarchii wartości dodanej społeczności, potencjału i perspektyw rozwoju Partnerstwa

Id	Nazwa produktu	Wartość dodana dla lokalnej społeczności (0-10)	Potencjał i perspektywy rozwoju produktu (0-10)	Wartość dodana/potencjał i perspektywy suma (pkt)
P7	Produkcja czystej energii	9	10	19
P1	Wyroby przemysłu drzewnego (meblarstwo, wyroby z drewna)	9	9	18
P2	Produkty lokalne (nalewki, owoce, warzywa, żywność ekologiczna)	8	8	16
P4	Usługi edukacyjne szkolnictwa zawodowego	7	6	13
P5	Oferta rekreacyjna i turystyczna (spływy kajakowe, ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, Miasteczko na szlaku kultur)	5	7	12
P3	Wyroby z metalu	7	5	12
P9	Usługi opiekuńcze dla mieszkańców	6	5	11
P6	Produkty służące do opakowania	4	6	10
P8	Aktywność w III sektorze, Instytucje Otoczenia Biznesu	4	4	8

Źródło: Opracowanie własne

Ryc. 95. Mapa produktów

Źródło: Opracowanie własne

Podobnie, jak w przypadku mapy zasobów, symbole produktu, np. , umieszczono na mapie produktów pomiędzy osiami x i y. Im dany produkt jest dalej usytuowany na osi x, tym istnieje większa możliwość jego wykorzystania. Natomiast im dany produkt jest bardziej oddalony na osi y, tym jego unikalność jest większa.

W procesie analizy wyników mapowania zidentyfikowano kluczowe produkty lokalne o najwyższym potencjale rozwoju oraz zdolności od generowania wartości dodanej dla lokalnej społeczności. Kryteria oceny polegały na określeniu wartości dodanej: wykorzystywanych zasobów, zaangażowanych interesariuszy, składników generowanej wartości dodanej.

Istotna była identyfikacja produktów które:

- w największym stopniu przyczyniają się do wzrostu lokalnych łańcuchów wartości,
- mają największy potencjał rozwoju,

- przyczyniają się do współdziałania interesariuszy.

Tabela 40. Lista produktów wg hierarchii wartości dodanej społeczności, potencjału i perspektyw rozwoju Partnerstwa

Lp.	Produkty	Wykorzystane zasoby	Wykorzystane zasoby 2	Wykorzystane zasoby 3
P1	Wyroby przemysłu drzewnego (meblarstwo, wyroby z drewna)	środowiskowe	ekonomiczne	infrastrukturalne
P2	Przetwórstwo produktów lokalnych (żywność ekologiczna nalewki, owoce, warzywa,)	ekonomiczne	środowiskowe	społeczne
P3	Szkolnictwo zawodowe	instytucjonalne	ekonomiczne	społeczne
P4	Oferta rekreacyjna i turystyczna (spływy kajakowe, ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, Miasteczko na szlaku kultur)	infrastrukturalne	środowiskowe	kulturowe
P5	Produkcja czystej energii	środowiskowe	ekonomiczne	infrastrukturalne
P8	Aktywność w III sektorze, Instytucje Otoczenia Biznesu	społeczne	relacyjne	ekonomiczne

Źródło: Opracowanie własne

Ze względu na rozpoczęte przedsięwzięcia w poszczególnych gminach Partnerstwa i zamiar ich kontynuowania, dostrzega się duże perspektywy rozwoju w dziedzinie czystej energii (fotowoltaika, systemy solarne, instalacje i urządzenia produkcji, przemysłu i kumulowania energii), wyrobów przemysłu drzewnego i innych (meblarstwa, wyroby z drewna, metalowe, opakowania), produktów lokalnych (żywność ekologicznej, przetworów, owoców, warzyw). Mając na uwadze, że potencjałem terenu jest jakość środowiska naturalnego, rozwój produktów kluczowych wymaga zrównoważonego sięgania do jego zasobów i umiejętnego sprofilowania oferty turystycznej.

W analizie dużą wagę nadano produktom związanym z aspektami ekonomicznym i instytucjonalnymi, otwierającym perspektywy do rozwoju przedsiębiorczości. Szczególnie podkreślono potrzeby rozbudzania aktywności instytucji otoczenia biznesu, zrzeszania się przedsiębiorców, wsparcia m.in. branży rolniczej i turystycznej. Wskazano na perspektywy rozwoju gospodarczego obszaru Partnerstwa w kształceniu zawodowym młodzieży, przy równoczesnym, zaangażowaniu przedsiębiorców i rolników.

Sprzyjające warunki naturalne i dobre praktyki biznesowe, infrastruktura komunikacyjna (linia LHS, dogodne połączenia drogowe) prognozują rozwój, któremu partnerskie porozumienie gmin umożliwi skuteczne finansowanie i instytucjonalną organizację przedsięwzięć.

4.2. Kluczowe problemy obszaru partnerstwa

Analizując dokumenty strategiczne poszczególnych gmin, uwzględniając wnioski z badań ankietowych mieszkańców, młodzieży i przedsiębiorców oraz wnioski ze spotkań z Grupą Roboczą Partnerstwa, dokonano procesu grupowania podobnych problemów w wymiarach: społecznym, gospodarczym i środowiskowo-przestrzennym i poszukano dla nich związków przyczynowo skutkowych, dzięki czemu opracowano poniższe tabele tzw. „drzewa problemów” dla obszaru Partnerstwa.

W procesie tym wzięto pod uwagę bariery rozwojowe, niewykorzystane potencjały, będące negatywnymi zjawiskami lub czynnikami (wewnętrznymi i zewnętrznymi), które utrudniają realizację kierunków lub celów rozwojowych. Czynniki wewnętrzne mające istotny, negatywny wpływ na realizację kierunków rozwojowych są wewnętrznymi barierami rozwojowymi (**słabe strony Partnerstwa**).

4.2.1. Wymiar społeczny

Tabela 41. Spadek liczby mieszkańców

Przewidywane skutki	Starzenie się społeczeństwa – wzrost obciążenia ekonomicznego osób pracujących.	Zmiana zapotrzebowania na usługi publiczne – opieka zdrowotna, opieka socjalna, edukacja, przestrzeń publiczna. Wzrost kosztów usług publicznych.	Zmniejszenie odsetka osób w wieku produkcyjnym - niedobór pracowników na rynku pracy.	Mniejsze wpływy gmin z podatków (głównie PIT).
Problem główny	Spadek liczby mieszkańców			
Problem niższego rzędu	Mała liczba urodzeń	Znaczna migracja z obszaru Partnerstwa.	Niska atrakcyjność osadnicza obszaru Partnerstwa.	Niestabilna sytuacja ekonomiczna.
Przyczyny	Wysokie koszty wychowania dzieci. Zmiana modelu rodziny na 2+1 lub bez dzieci. Zmiana priorytetów młodych ludzi (z rodziny na karierę). Polityka Państwa skutkująca obawą przed zajęciem w ciążę.	Przekonanie młodych ludzi o braku perspektyw rozwojowych w mniejszych miejscowościach. Nieatrakcyjne oferty pracy na lokalnym rynku. Brak warunków do prowadzenia działalności gospodarczej. Nieumiejętność pokazania korzyści płynących dla młodych z kontynuowania/rozwijania działalności swoich rodziców (sukcesja).		
	Odptyw młodych ludzi do większych ośrodków i za granicę.			

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 42. Niekorzystne saldo migracji

Przewidywane skutki	Osiedlanie się poza Partnerstwem.		Niski kapitał społeczny.	Spowolnienie rozwoju obszaru.	Spadek dochodów własnych gmin.
Problem główny	Niekorzystne saldo migracji				
Problem niższego rzędu	Niska atrakcyjność osiedleńcza Partnerstwa.		Brak możliwości kontynuacji nauki po ukończeniu szkoły średniej.	Mała atrakcyjność rynku pracy - niskie zarobki.	Niska liczba zarejestrowanych firm (z wyłączeniem Biłgoraja).
Przyczyny	Niewystarczająca oferta mieszkaniowa, ceny mieszkań nieadekwatne do możliwości zarobkowych.	Niższa niż w większych ośrodkach atrakcyjność życia (oferta kulturalna, edukacyjno-wychowawcza, rekreacyjna, towarzyska).	Brak oddziałów lokalnych uczelni wyższych. Brak dogodnych połączeń z ośrodkami akademickimi.	Dominacja firm produkcyjnych, a nie usługowych (rynek pracy dla pracowników fizycznych).	Mała opłacalność prowadzenia działalności gospodarczej.
	Nieadekwatną w stosunku do potrzeb i oczekiwań jakość usług publicznych, szczególnie w zakresie wychowania, edukacji, opieki zdrowotnej.				

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 43. Ograniczone możliwości kształcenia i kontynuowania nauki

Przewidywane skutki	Brak wykwalifikowanych pracowników i kadry.	Niski kapitał społeczny.	Problemy z utrzymaniem wysokiego poziomu nauczania.	Poszukiwanie zatrudnienia w większych firmach poza obszarem.
Problem główny	Ograniczone możliwości kształcenia i kontynuowania nauki			
Problem niższego rzędu	Niedostosowanie oferty edukacji szkół ponadpodstawowych do potrzeb rynku pracy.	Brak wyższych szkół lub ich oddziałów.	Niedobór kadry nauczycielskiej.	Brak perspektywy atrakcyjnych miejsc pracy.
Przyczyny	Inercja systemu edukacyjnego. Niewłaściwe kanały komunikacji na linii przedsiębiorcy (samorząd gospodarczy) – organy prowadzące szkoły – ośrodki decydujące o profilach kształcenia. Źle działający system praktyk w lokalnych firmach	Nieekonomiczność prowadzenia wyższych uczelni w mniejszych ośrodkach miejskich.	Niski prestiż zawodu.	Miejsca pracy nieadekwatne do aspiracji i słabo płatne.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 44. Brak zastępowalności pokoleń na rynku pracy

Przewidywane skutki	Niedobór pracowników w dłuższej perspektywie czasu.	Ograniczenie rozwoju firm i mniejsza skłonność do innowacyjności.	Dekoniunktura, mniejsze dochody gmin, zahamowanie rozwoju obszaru.	Konieczność zatrudnienia imigrantów lub wydłużenia czasu przechodzenia na emeryturę.
Problem główny	Brak zastępowalności pokoleń na rynku pracy			
Problem niższego rzędu	Starzenie się społeczności na obszarze Partnerstwa.	Brak zainteresowania podjęciem pracy lub działalności gospodarczej.	Ubytek liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (oprócz Biłgoraja). Krótka żywotność firm.	Ujemne saldo napływu na rynek pracy.
Przyczyny	Ucieczka młodych - brak atrakcyjnych ofert pracy i perspektyw komfortowego życia (mieszkania, usługi społeczne).	Braki w ofercie eduk. zawodowej, kształceniu ustawicznym, współdziałaniu pracodawców i pracowników. Zaniedbania na poziomie instytucjonalnym dot. systemowego kształcenia młodzieży w zakresie szeroko rozumianej przedsiębiorczości. Niska skłonność do podejmowania sukcesji prowadzonej działalności po rodzicach.	Mała opłacalność prowadzenia działalności gospodarczej. Niestabilność sytuacji makro-ekonomicznej. Niedostosowane wsparcie instytucji okołobiznesowych do potrzeb przedsiębiorców. Niska skłonność przedsiębiorców do korzystania ze wsparcia instytucji otoczenia biznesu).	Niski przyrost naturalny. Mało atrakcyjna oferta osadnicza. Słaba promocja osadnictwa na obszarze partnerstwa.

Źródło: Opracowanie własne

4.2.2. Wymiar gospodarczy

Tabela 45. Niska konkurencyjność rynku pracy

Przewidywane skutki	Konieczność wdrażania programów aktywizacji społecznej i zawodowej.	Poszukiwanie pracy w innych miastach poza obszarem Partnerstwa.	Niższe dochody JST z tytułu podatków.	Wzrost kosztów pomocy socjalnej.	
Problem główny	Niska konkurencyjność rynku pracy				
Problem niższego rzędu	Niechęć pracodawców do podpisywania stałych umów o pracę.	Niezmienny status osób długotrwale bezrobotnych.	Brak pracowników o odpowiednich kwalifikacjach.	Przewaga ofert pracy w formie staży, niskie uposażenia.	Dziedziczenie bezradności zawodowej i biedy.
Przyczyny	Wysokie koszty zatrudniania pracowników (w tym ZUS, wymogi prawa pracy).	Pozostawianie bezrobotnym na potrzeby ubezpieczenia.	Migracja pracowników o wysokich kwalifikacjach.	Przekonanie pracodawców, że w miejscowościach peryferyjnych można płacić mniej. Dominacja firm produkcyjnych, a nie usługowych (rynek pracy dla pracowników fizycznych).	Zachowanie przywilejów socjalnych z równoczesną pracą na „czarno”. Słabe wsparcie instytucji otoczenia biznesu (brak wiedzy o oferowanych formach wsparcia np. pożyczkach, dotacjach).

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 46. Słaba integracja środowiska przedsiębiorców i ograniczenie inicjatyw społecznych

Przewidywane skutki	Potęgowanie barier pomiędzy biznesem i organizacjami społecznymi.	Postępująca izolacja.	Nieprawdziwe postrzeganie przedsiębiorców jako osób skoncentrowanych na indywidualnym zysku i sukcesie.
Problem główny	Słaba integracja środowiska przedsiębiorców i ograniczenie inicjatyw społecznych		
Problem niższego rzędu	Niewielka skala zaangażowania firm i świadomość korzyści z partycypacji społecznej.	Ograniczanie się przedsiębiorców do kontaktów i działań biznesowych.	Słabi liderzy.
Przyczyny	<p>Brak wskazywania korzyści dla przedsiębiorców wynikających z integracji i współpracy.</p> <p>Niskie zaufanie do władz publicznych, że dialog z przedsiębiorcami nie ma charakteru jedynie incydentalnego i fasadowego.</p> <p>Brak wiary w sprawczość tego typu działań.</p> <p>Zawężenie przedsiębiorcy do roli sponsora.</p> <p>Słaba oferta możliwości prezentacji przedsiębiorców podczas wydarzeń społeczno-ekonomicznych.</p>	<p>Negatywne postrzeganie przedsiębiorców.</p> <p>Słabe relacje na linii samorząd – biznes.</p>	Niechęć do integracji i działań zespołowych.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 47. Niedostatek terenów i przestrzeni dla prowadzenia zróżnicowanej działalności gospodarczej

Przewidywane skutki	Brak zainteresowania inwestorów (trudności w planowaniu inwestycji).	Zahamowanie rozwoju gospodarczego.	Ograniczenie wpływów do budżetu gmin z PIT i CIT, pod. od nieruchomości.	
Problem główny	Niedostatek terenów i przestrzeni dla prowadzenia zróżnicowanej działalności gospodarczej			
Problem niższego rzędu	Problemy ze scaleniem i przygotowaniem nieruchomości gruntowych.	Niedobór terenów uzbrojonych.	Niedobór lokali użytkowych w ofercie gminy.	Niedostateczna powierzchnia komercyjnej przestrzeni użytkowej.
Przyczyny	Wysokie ceny gruntów. Brak zainteresowania inwestorów. Słaba promocja gospodarcza obszaru.	Wysokie koszty uzbrojenia - niestabilne (wzrastające) ceny materiałów budowlanych. Niska skłonności (szczególnie na poziomie Rad Gmin) do przeznaczania środków na działania o odroczonym efekcie.	Ograniczone zasoby komunalne. Wysokie koszty rewitalizacji.	Wysokie koszty budowy lokali użytkowych (kredyty, materiały budowlane). Niejednorodne i zmienne przepisy prawa.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 48. Niska rentowność i wydajność produkcji rolnej

Przewidywane skutki	Ograniczona możliwość konkurowania na rynku rolnym w kraju i za granicą.	Niska opłacalność produkcji rolnej - rezygnacja z prowadzenia gospodarstw.	Problemy z przechowywaniem i dystrybucją wytworzonych produktów.	Niekorzystne przekształcenia w zagospodarowaniu terenów rolnych (degradacji bioróżnorodności).
Problem główny	Niska rentowność i wydajność produkcji rolnej			
Problem niższego rzędu	Rozdrobnienie gospodarstw.	Wysokie ceny procesu produkcji vs. niska cena w skupie produktów.	Rozdrobnienie obrotu produktami rolnymi.	Wysokie koszty produkcji ekologicznej w małej skali.
Przyczyny	Dziedziczone tradycje rolnictwa indywidualnego na małych arealach.	Brak zakupów grupowych.	Słaba aktywność grup producenckich.	Wymagania certyfikacji produkcji ekologicznej.
	Tradycyjna niechęć do współpracy i współdziałania.			
	Słabość instytucji doradczych, które mogłyby wspomóc rolników we współpracy i podejmowaniu wspólnych działań zwiększających ich siłę marketingowo-negocjacyjną.			

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 49. Niedostateczny zakres/oferta usług turystycznych

Przewidywane skutki	Niekonkurencyjna oferta – turystyczna marginalizacja obszaru Partnerstwa.		Zahamowanie rozwoju gospodarczego	
Problem główny	Niedostateczny zakres/oferta usług turystycznych			
Problem niższego rzędu	Mała liczba ofert noclegowych.	Niewykorzystane potencjalne zasoby turystyczne.	Brak spójnej promocji turystycznej.	Wysokie koszty utrzymania obiektów turystycznych i rekreacyjnych.
Przyczyny	Brak inicjatyw przy generowaniu popytu na usługi turystyczne. Niska skłonności do podejmowania wspólnych działań różnych grup interesariuszy (samorząd, przedsiębiorcy, instytucje kultury, NGO) w zakresie kreowania, promowania i wspólnej relacji działań z zakresu tworzenia i rozwijania produktu turystycznego.	Niska świadomość wartości posiadanych zasobów. Nieumiejętność pakietyzacji zasobów i przekształcania ich w produkt. Brak albo trudność z przebicciem się osób/instytucji - liderów, które potrafią pociągnąć za sobą innych.	Niewiara w potencjał turystyczny obszaru. Brak strategii marki jako narzędzia uporządkowania i wspierania promocji obszaru partnerstwa. Brak osoby/instytucji/grupy osób, które byłyby w stanie przygotować spójną ofertę, wypromować ją i zebrać wokół siebie grono osób / przedsiębiorstw/instytucji zainteresowanych współdziałaniem na tym polu.	Małą dostępność funduszy na rozbudowę infrastruktury. Brak znajomości procedur i obawy przed inwestycjami w formule PPP. Brak doświadczenia w zakresie wspólnej realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych.
		Brak włączenia lokalnych przedsiębiorców w budowanie oferty turystycznej, rekreacyjnej – promocji produktów lokalnych.		

Źródło: Opracowanie własne

4.2.3. Wymiar środowiskowo - przestrzenny

Tabela 50. Niedostateczne wykorzystanie OZE

Przewidywane skutki	Zła jakość powietrza na obszarze Partnerstwa – szczególnie w okresach jesienno-zimowych.	Zbyt duża „niska emisja” - gorsze zdrowie społeczeństwa.	Wysokie koszty energii i ogrzewania.	
Problem główny	Niedostateczne wykorzystanie OZE			
Problem niższego rzędu	Niska świadomość ekologiczna mieszkańców, a także bariery mentalne mieszkańców wobec innowacji.	Złe prawo oraz skomplikowane procedury.	Problemy z finansowaniem inwestycji - wysokie koszty.	Niedostosowana infrastruktura do odbioru energii wytworzonej z wykorzystaniem OZE.
Przyczyny	Brak wiedzy na temat OZE i korzyści z tym związanych. Niska świadomość zagrożeń zdrowotnych powodowanych wykorzystywaniem tradycyjnych paliw do procesów grzewczych. Relatywnie łatwo dostępne tradycyjne surowce (drewno). Konserwatyzm. Przestarzałe technologie grzewcze stosowane w gospodarstwach domowych.	Zmienność prawa w zakresie OZE. Nieprzewidywalność prawa w zakresie inwestowania w OZE. Niestabilność przyjmowanych rozwiązań. Trudności we współpracy z sektorem energetycznym . Przyjmowanie rozwiązań dopuszczających w większym zakresie stosowanie nieekologicznych źródeł energii, a tym samym kwestionowanie sensu inwestowania w OZE.	Wysokie koszty uzyskania energii. Długi okres zwrotu kosztów inwestycji. Słaba dostępność informacji o różnych formach finansowania.	Przestarzałe, niedoinwestowane sieci energetyczne. Niechęć instytucji produkujących i dystrybuujących energię do udostępniania rozwiązań ułatwiających korzystanie z OZE.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 51. Niedostatecznie rozwinięty transport publiczny i alternatywny

Przewidywane skutki	Wykluczenie komunikacyjne małych miejscowości.	Wypadki rowerzystów i pieszych.	
Problem główny	Niedostatecznie rozwinięty transport publiczny i alternatywny		
Problem niższego rzędu	Niewielka liczba (siatka) połączeń transportem publicznym na obszarze Partnerstwa. Niska dostępność przewozów na obszarach wiejskich.	Ograniczenie oferty przewozów do godzin przemieszczania się uczniów/pracowników.	Niewystarczająca sieć ścieżek rowerowych.
Przyczyny	Brak organizatora transportu publicznego - rozdrobnienie firm prywatnych. Brak dobrych mechanizmów po stronie organizatora transportu publicznego w zakresie regulowania rynku (np. uzgadniania rozkładów jazdy).	Niska rentowność przewozów - niewystarczający popytu na transport publiczny ze strony mieszkańców. Rosnąca liczba samochodów prywatnych – wygoda transportowa.	Ograniczenia finansowe inwestycji.

Źródło: Opracowanie własne

Zidentyfikowane problemy, przyczyny ich powstania oraz skutki oddziaływania pozwoliły określić w syntezie drzewa problemów tzw. determinanty potrzeb rozwojowych oraz sformułować rekomendacje kierunków działań, które mogą przyczynić się do ograniczenia wpływu tych negatywnych zjawisk na sytuację społeczno-gospodarczą obszaru.

Na tej podstawie określono też zsyntetyzowane bariery rozwojowe:

- wzrastające obawy o pogorszenie się jakości życia społeczeństwa,
- niską konkurencyjność inwestycyjną obszaru,
- niebezpieczeństwo wzrostu kosztów energii w obliczu zmian klimatycznych.

Tabela 52. Synteza drzewa problemów

Wymiar	Determinanta potrzeb rozwojowych	Przyczyna problem	Skutek	Działania do podjęcia
społeczny	Niekorzystne zmiany demograficzne i zjawiska społeczne	<ul style="list-style-type: none"> • negatywne procesy demograficzne; migracja; • niski przyrost naturalny; • starzenie się społeczności lokalnej; • malejący udział ludzi młodych w strukturze demograficznej mieszkańców; • brak zastępowalności pokoleń. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyludnienie; • drenaż kapitału ludzkiego przez zagranicę i bardziej konkurencyjne miasta i gminy w Polsce; • pogłębiający sprocas starzenia się społeczeństwa; • niski poziom zainteresowania osiedlaniem się na obszarze; • niedobór pracowników w dłuższej perspektywie czasu. 	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie partycypacji społecznej w procesie wyznaczania kierunków rozwoju gmin i obszaru partnerstwa; • zwiększenie dostępności usług publicznych i przeciwdziałanie zjawiskom wykluczenia społecznego; • skłonienie młodych ludzi do pozostania na obszarze poprzez stworzenie oferty preferencji w zakresie przedsiębiorczości, gospodarki mieszkaniowej, gospodarki rolnej.
	Niekorzystna dostępność komunikacyjna	<ul style="list-style-type: none"> • niewystarczający system komunikacji/transportu publicznego; • niewystarczająca sieć kolei słaba dostępność do większych miast; • nierównomierna dostępność szerokopasmowego Internetu na wsi. 	<ul style="list-style-type: none"> • spowolnienie rozwoju obszaru; • wykluczenie komunikacyjne małych miejscowości. 	<ul style="list-style-type: none"> • zapewnienie odpowiadającej potrzebom społecznym sieci transportu publicznego, umożliwiającym dojazdy do pracy oraz przemieszczanie się na terytorium partnerstwa; • modernizacja i budowa dróg i tras rowerowych;

				<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie liczby pasażerskich połączeń kolejowych; • poprawa dostępności sieci internetowej.
	<p>Wyższa konkurencyjność usług publicznych oferowanych poza obszarem</p>	<ul style="list-style-type: none"> • niedostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy; • ograniczone możliwości kształcenia i kontynuowania nauki; • ograniczona liczba lub niskopłatne miejsca pracy; • słaba oferta kulturalna i rozrywkowa; • niska jakość usług ochrony zdrowia; • niska jakość usług publicznych; • niewystarczająca oferta mieszkaniowa, ceny mieszkań nieadekwatne do możliwości zarobkowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • nieefektywne wykorzystanie zasobów sektora edukacji; niewykorzystany kapitał wiedzy wśród osób młodych; • niski poziom zainteresowania inwestycjami na obszarze; • narastające dysfunkcje w zakresie usług publicznych; • kosztochłonność przebudowy systemu usług publicznych; • spadek dochodów własnych gmin. 	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie absolwentów szkół do dobrego startu kariery zawodowej przez poprawę jakości edukacji i jej połączenie z praktyką zawodową; • polepszenie jakości usług dla całej społeczności z uwzględnieniem specyficznych potrzeb młodzieży (infrastruktura mieszkaniowa, usług konsumpcyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych) oraz potrzeb osób starszych (związek ze starzeniem się społeczności lokalnej).
gospodarczy	<p>Małe zainteresowanie prowadzeniem działalności gospodarczej na obszarze</p>	<ul style="list-style-type: none"> • niedostatek terenów i przestrzeni dla prowadzenia zróżnicowanej działalności gospodarczej; • słaby poziom edukacji młodzieży w zakresie przedsiębiorczości; • mały potencjał indywidualnych przedsiębiorców; 	<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie wpływów do budżetów gmin z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej; • brak zainteresowania potencjalnych inwestorów 	<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie konkurencyjnych warunków do zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej; • scalanie, wykup, uzbrajanie terenów aktywności gospodarczej;

		<ul style="list-style-type: none"> • słabość organizacji zrzeszających przedsiębiorców; • niska ranga przedsiębiorczości w działalności JST; • dominacja firm produkcyjnych, a nie usługowych; • niewystarczające wsparcie instytucji otoczenia biznesu; • słaba promocja gospodarcza obszaru. 	<p>lokowaniem działalności na obszarze;</p> <ul style="list-style-type: none"> • zahamowanie rozwoju gospodarczego. 	<ul style="list-style-type: none"> • wzmocnienie współpracy międzysektorowej administracji samorządowej z lokalnymi przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi; • uwypuklenie roli organizacji doradczych i okołobiznesowych.
gospodarczy	Problemy zatrudnienia i ograniczenia rynku pracy w kontekście funkcjonowania firm	<ul style="list-style-type: none"> • odpływ pracowników fizycznych do firm poza obszarem Partnerstwa; • brak wyszkolonych kadr; • wysokie oczekiwania pracowników. 	<ul style="list-style-type: none"> • mało atrakcyjny rynek pracy; • słaba pozycja konkurencyjna obszaru; • kłopoty organizacyjne i finansowe firm. 	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie możliwości rozwojowych młodego pokolenia w ofercie edukacyjnej w miejscu zamieszkania; • tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości i stabilnego funkcjonowania przedsiębiorstw gwarantujących zadowalające zarobki dla młodych ludzi (zatrudnienie w firmach lub prowadzenie własnej firmy); • zwiększenie świadomości pracowników na temat warunków prowadzenia i utrzymania firmy.
gospodarczy	Niska rentowność i wydajność produkcji rolnej	<ul style="list-style-type: none"> • niestabilny rynek produktów rolnych; • niekorzystne powierzchnie struktury gruntów; 	<ul style="list-style-type: none"> • dziedziczone tradycje rolnictwa indywidualnego na małych areałach; • brak zakupów grupowych; 	<ul style="list-style-type: none"> • wzmocnienie współpracy z organizacjami doradztwa dla osób zainteresowanych działalnością w sektorze rolnym;

		<ul style="list-style-type: none"> • nierozwinięty potencjał przemysłu rolnego; • niestabilny dochód; • niski prestiż pracy w gospodarstwie rolnym; • brak wsparcia organizacyjnego. 	<ul style="list-style-type: none"> • słaba aktywność grup producenckich; • tradycyjna niechęć do współpracy i współdziałania; • słabość instytucji doradczych, które mogłyby wspomóc rolników we współpracy i podejmowaniu wspólnych działań zwiększających ich siłę marketingowo-negocjacyjną. 	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja i wzmocnienie grup producenckich; • synchronizowanie miejsc i warunków dostaw w krótkich łańcuchach dystrybucji produktów lokalnych; • opracowanie możliwych do realizacji preferencji dla rolników.
gospodarczy	Niewykorzystany potencjał warunków do rozwoju turystyki	<ul style="list-style-type: none"> • niedostatek nowoczesnych miejsc noclegowych; • słaba dostępność komunikacyjna; • brak strategii marki jako narzędzia wspierania promocji produktów lokalnych; • bariery instytucjonalne; • deficyty w zakresie innowacyjności; • niski poziom przygotowania zawodowego pracowników branży turystycznej; • słaba, rozdrobniona promocja turystyczna obszaru; • niski poziom współpracy branży turystycznej z lokalnymi władzami gmin; 	<ul style="list-style-type: none"> • mniejsze dochody społeczności wiejskich; • słabe struktury gospodarcze oparte na turystyce; • niska aktywność społeczna; • brak rozpoznawalności obszaru. 	<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie lub usprawnienie innowacji w lokalnych firmach (szczególne znaczenie sektora przetwórstwa rolnego i turystyki); • kontynuowanie budowy i modernizacji infrastruktury; • weryfikacja kierunków szkolnictwa zawodowego dopasowanego do perspektyw gospodarczego rozwoju przedsiębiorczości obszaru; • synchronizacja, skorelowanie wydarzeń, ofert i działań promocyjnych partnerstwa przez jeden podmiot; • konsekwencja w opracowaniu i wprowadzaniu lokalnej marki;

		<ul style="list-style-type: none"> • niski stopień integracji środowiska turystycznego; • brak włączenia lokalnych przedsiębiorców w budowanie oferty turystycznej, rekreacyjnej. 		<ul style="list-style-type: none"> • zwrócenie uwagi na ochronę walorów środowiskowych, przyrodniczych i kulturowych w procesie aktywizowania działań prorozwojowych.
przestrzenno-środowiskowy	Niewykorzystany potencjał warunków do rozwoju OZE	<ul style="list-style-type: none"> • brak lokalnego koordynatora (operatora) działań na rzecz szerokiego wykorzystania OZE do produkcji taniej, zielonej energii, (klaster energetyczny); • niska świadomość ekologiczna mieszkańców; • słabość lokalnego kapitału do finansowania przedsięwzięć związanych z OZE i transformacją energetyczną; • niski stopień wiedzy wśród mieszkańców, urzędników i przedsiębiorców o możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla potrzeb gospodarczych i komunalnych; • niski poziom dotychczasowej współpracy podmiotów gospodarczych z jst. 	<ul style="list-style-type: none"> • zanieczyszczenie środowiska naturalnego; • rosnące koszty energetyczne; • pogarszanie się dobrostanu zdrowotnego mieszkańców; • mniejsze bezpieczeństwo energetyczne. 	<ul style="list-style-type: none"> • przemiana gospodarki na bardziej wydajną i ekologiczną; • rozwój i modernizacja infrastruktury OZE; • sprofilowanie inwestycji w kierunku ekologicznej i energetycznej efektywności; • upowszechnienie społeczne korzyści ekonomicznych płynących z wykorzystania OZE; • finansowanie przedsięwzięć z funduszy regionalnych, rządowych połączonych ze środkami UE; • kształtowanie określonych funkcji poszczególnych gmin/miejscowości obszaru Partnerstwa z uwzględnieniem ich specjalizacji i ich komplementarności.

Źródło: Opracowanie własne

4.3. Czynniki warunkujące rozwój (analiza SWOT)

Podsumowanie rozważań opisanych w powyższych rozdziałach, tj. dotyczących potencjałów, problemów i barier rozwojowych z uwzględnieniem wyników badań ankietowych mieszkańców, młodzieży i przedsiębiorców jest analiza SWOT Partnerstwa.

Jako silne i słabe strony obszaru wybrano wewnętrzne czynniki rozwoju, na które Partnerstwo ma istotny wpływ w krótkim okresie czasu lub długoterminowo.

Szanse i zagrożenia to zidentyfikowane na podstawie wcześniejszych rozważań czynniki zewnętrzne niezależne od Partnerstwa, które odpowiednio zdiagnozowane mogą stać się impulsem do rozwoju lub przeszkodzić rozwojowi.

Mocne strony należy uaktywniać, słabe strony wymagają niwelowania, szanse należy wykorzystać a zagrożeń unikać.

Zestawienie mocnych i słabych stron Partnerstwa, a także jego szans i zagrożeń przedstawiono poniżej w formie tabelarycznej.

Tabela 53. Tabela SWOT

Czynniki wewnętrzne	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none">• położenie na ważnych szlakach komunikacyjnych (drogi wojewódzkie, bliskość LHS),• atrakcyjne otoczenie przyrodnicze (bliskość kompleksów leśnych i rolnych), jakość i czystość środowiska,• dość duża liczba podmiotów gospodarczych,• zwiększający się udział energii odnawialnych,• rozwinięte szkolnictwo zawodowe,• oferta usług społecznych i opiekuńczych (przedszkola, domy opieki),	<ul style="list-style-type: none">• peryferyjne położenie obszaru Partnerstwa,• słaba integracja środowisk przedsiębiorców i inicjatywy instytucji społecznych,• niska konkurencja rynku pracy,• nieatrakcyjne wynagrodzenia,• brak wystarczającej liczby wykwalifikowanych pracowników, duża emigracja zarobkowa osób wykształconych i młodych za granicę lub do dużych ośrodków miejskich,• niski poziom innowacyjności,• niska opłacalność produkcji rolnej,

<ul style="list-style-type: none"> • bogate tradycje kulturowe i historyczne, które można wykorzystać do rozwoju turystyki, • więzi i tradycje rodzinne, • poczucie bezpieczeństwa (mieszkańców, młodzieży), • estetyka otoczenia i jakość przestrzeni publicznych, • lokalny patriotyzm, dziedzictwo i historia, • relacje międzyludzkie: z sąsiadami, przyjaciółmi, znajomymi, • tradycje lokalne. 	<ul style="list-style-type: none"> • niedostateczny zakres usług turystycznych, • brak możliwości kontynuacji nauki, • niewystarczająca współpraca przedsiębiorstw, • brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych, • nierozwinięty transport publiczny, • mała dostępność i relatywnie wysokie ceny mieszkań, • słaba oferta usług zdrowotnych, • zbyt niska aktywność promocyjna, • mało atrakcyjna oferta i infrastruktura kulturalna i rozrywkowa.
Czynniki zewnętrzne	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • budowanie powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw (w tym klastrów, inkubatorów etc.), • wykorzystanie potencjału odnawialnych źródeł energii, • możliwości sfinansowania wybranych zadań inwestycyjnych ze źródeł zewnętrznych, • rozwój przetwórstwa rolnego i sprzedaży bezpośredniej, • wykorzystanie linii kolejowej LHS - rozwój logistyki, • wykorzystanie położenia blisko granicy z Ukrainą jako punktu zbiorczego w celu asymilacji i adaptacji uchodźców na lokalnym rynku pracy • budowanie rozwoju gospodarczego na wykorzystaniu położenia Partnerstwa pomiędzy wschodem a zachodem, na bazie odbudowującej się gospodarczo Ukrainy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyludnianie się obszaru wskutek ujemnego przyrostu naturalnego oraz emigracji ludzi młodych do większych miast lub za granicę, • postępujący proces starzenia się społeczeństwa (mieszkańców), • rozwierające się coraz bardziej “nożyce zastępowalności pokoleń na rynku pracy” (niedostatek siły roboczej), • odpływ inwestorów - zbyt silna konkurencja większych miast oferujących przedsiębiorcom ulgi podatkowe i lepsze usługi biznesowe, • niechęć młodzieży do prowadzenia działań gospodarczej, • niekorzystna legislacja w zakresie OZE, wpływ kryzysu energetycznego, • ograniczone wydatki inwestycyjne w gminach, • ograniczenia w rozwoju handlu transgranicznego i współpracy gospodarczej z Ukrainą.

• połączenie możliwości rozwoju terenów rekreacyjnych z istniejącą bazą obiektów zabytkowych i bogatym dziedzictwem kulturowym - rozwój turystyki.	

Źródło: Opracowanie własne

4.4. Wnioski i podsumowanie – kluczowe potrzeby obszaru

Partnerstwa

Analizy danych statystycznych, weryfikacja dokumentów i wykonane badania mieszkańców, młodzieży i przedsiębiorców oraz warsztaty problemowe pozwalają sformułować generalne wnioski zmierzające do wytyczenia właściwych kierunków rozwoju Partnerstwa. Wykorzystanie zdefiniowanych potencjałów i zasobów umożliwia świadome podjęcie decyzji co do charakteru interwencji i rodzaju procesów rozwojowych, optymalizujących sytuację społeczno-gospodarczą obszaru.

Atrakcyjny rynek pracy w branżach pozarolniczych oparty o sektor małej i średniej przedsiębiorczości, rozwijający się m.in. w takich branżach jak przetwórstwo drewna, metalu oraz turystyce, posiada potencjał do częściowego zahamowania niektórych negatywnych trendów demograficznych, co pozwoli zapewnić mieszkańcom stabilizację i odpowiedni poziom życia. Dążąc do poprawy warunków życia na obszarze Partnerstwa, należy zadbać o dobrą jakość usług otoczenia biznesu, praktyczną edukację zawodową, a w jej ramach kształtowanie postaw przedsiębiorczości wśród młodego pokolenia. Wsparcie tych działań dobrą ofertą inwestycyjną, zwiększeniem dostępności terenów, zmierza do wygenerowania inicjatyw gospodarczych, uzupełnionych napływem inwestorów zewnętrznych. Działaniem dodatkowym powinno być wspieranie przedsiębiorców z branż kreatywnych, startup, zainteresowanych otwarciem firm na obszarze Partnerstwa. Ich usługi, jeśli miałyby nawet obejmować jedynie rynek lokalny, często są motorem rozwoju całego sektora gospodarki.

Zahamowanie negatywnych trendów demograficznych przez zachętę do osiedlania się na obszarze Partnerstwa młodych ludzi, wiąże się z interwencją w obszar usług społecznych, poczynając od ochrony zdrowia, poprzez wsparcie matek powracających na rynek pracy, opiekunów osób chorych i starszych.

Wykorzystanie silnych stron obszaru Partnerstwa, takich jak korzystne położenie, inicjatywność społeczna, przedsiębiorczość i niwelowanie jego słabości, przez poprawę jakości usług społecznych, a także dostępności do oferty spędzania czasu

wolnego, pozwoli na podniesienie atrakcyjności osiedleńczej, inwestycyjnej oraz wykorzystanie potencjału naturalnych zasobów w tym OZE.

Podsumowując powyższe rozważania oraz dialog prowadzony z uczestnikami spotkań i warsztatów diagnostycznych można stwierdzić, iż kluczowe wyzwania stojące przed „Partnerstwem Gmin Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego ogniskują się wokół takich kwestii jak:

1. Rozwijanie przedsiębiorczości na obszarze Partnerstwa, w tym stwarzanie dogodnych warunków do wzmocnienia lokalnych postaw przedsiębiorczych oraz pozyskiwania inwestorów zewnętrznych.

Biłgoraj od szeregu lat uchodzi za obszar o wyjątkowo rozwiniętym duchu przedsiębiorczości. Potwierdzają to zarówno statystyki dotyczące liczby działających przedsiębiorców, jak i liczba rozpoznawalnych w skali kraju marek, które swoje siedziby ulokowały właśnie tutaj. Wyzwaniem jest twórcze rozwijanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców obszaru Partnerstwa i wykorzystanie potencjałów, które pozwoliły już dziś tak dobrze rozwinąć się lokalnej przedsiębiorczości, w tym m.in.:

- umiejętne wykorzystanie premii położenia geograficznego o relatywnie wysokiej dostępności komunikacyjnej (drogowej i kolejowej);
- wykorzystanie położenia pomiędzy wschodem, a zachodem Europy, szczególnie biorąc pod uwagę bardzo dobre relacje z Ukrainą i zaufanie jakim darzy społeczność Biłgoraja strona ukraińska;
- wykorzystanie doświadczeń szkolnictwa zawodowego i technicznego dla wzmocnienia kadr lokalnej gospodarki i stwarzania na miejscu perspektyw atrakcyjnej pracy dla młodych mieszkańców obszaru Partnerstwa;
- wykorzystanie możliwości współpracy z uczelniami wyższymi z regionu dla rozwoju przedsiębiorczości i szeroko pojętej innowacyjności;
- wykorzystanie doświadczeń lokalnych instytucji otoczenia biznesu dla wzmocnienia postaw przedsiębiorczych oraz dostarczania zarówno instrumentów doradczych, jak i finansowych wspierających rozwój przedsiębiorczości, a także tworzenia sprawdzonych rozwiązań instytucjonalnych wspierających przedsiębiorczość (w tym ludzi młodych);
- wykorzystanie technologii cyfrowych dla rozwoju przedsiębiorczości wewnątrz obszaru, jak i możliwości świadczenia usług w formie zdalnej;
- wykorzystanie odnawialnych źródeł energii dla dostarczenia obecnym i potencjalnym przedsiębiorcom taniej i pewnej energii oraz uczynienie z tego faktu istotnej przewagi konkurencyjnej.

2. Świadome rozwijanie energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii jako elementu podnoszącego konkurencyjność gospodarczą obszaru.

Gminy tworzące Partnerstwo mają za sobą pierwsze, dobre doświadczenia w rozwijaniu energetyki opartej o odnawialne źródła energii. Nakładający się na to globalny kryzys energetyczny stawia przed obszarem zupełnie nowe, a jednocześnie realne do zrealizowania, wyzwania związane m.in. z:

- wykorzystaniem doskonałych warunków nasłonecznienia przy jednoczesnej dostępności terenów o niższej waloryzacji rolniczej dla rozwijania energetyki w oparciu o słońce;
- wykorzystaniem odpadów z relatywnie dobrze rozwiniętego rolnictwa dla rozwijania energetyki opartej o biogaz;
- wspieraniem transformacji gmin tworzących Partnerstwo w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej, z zastosowaniem potencjału "czystej energii";
- obniżeniem kosztów funkcjonowania wielu instytucji publicznych dzięki wykorzystaniu taniej energii, a co za tym idzie obniżeniem kosztów świadczenia szeregu usług publicznych.

3. Wykorzystanie potencjałów i walorów przyrodniczo-krajobrazowych oraz unikatowego dziedzictwa kulturowego dla tworzenia atrakcyjnego produktu turystycznego.

Zróznicowany krajobraz obszaru Partnerstwa gmin powiatu biłgorajskiego stwarza znakomite warunki do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej, narciarskiej, kajakowej i jeździeckiej. Powstające gospodarstwa agroturystyczne mogą być atrakcją samą w sobie, a uzupełnione o możliwość korzystania z obfitości płodów runa leśnego, jagód, grzybów i niezwykle atrakcyjnej lokalnej kuchni tylko zwiększa ich atrakcyjność. Zaś wielokulturowość i związana z tym otwartość tylko wzmacniają walory turystyczne obszaru i ciekawość dla jego odwiedzenia. Stąd tak ważne jest:

- prowadzenie dialogu z osobami i instytucjami zajmującymi się szeroko rozumianą kulturą i turystyką, który winien zaowocować wspólnymi inicjatywami w zakresie rozwoju produktu turystyczno-rekreacyjnego;
- wykreowanie marki miejsca z atrakcyjną, zróżnicowaną i dostępną ofertą turystyczno-rekreacyjną;
- rozbudowa infrastruktury turystycznej, w tym np. ścieżek rowerowych łączonych atrakcje obszaru;
- wzmocnienie podstaw rozwoju turystyki kulinarnej na obszarze Partnerstwa;
- intensyfikacja promocji gmin Partnerstwa;

- rozwijaniem, sieciowaniem i standaryzacją bazy noclegowej.

4. Podniesienie rentowności i wydajności produkcji rolnej poprzez rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego.

Rolnictwo, pomimo zróżnicowanej klasy gleb, jest dalej jednym z bardzo istotnych czynników rozwoju obszaru Partnerstwa, a także ważnym źródłem dochodu dla wielu mieszkańców obszaru. Stąd tak istotnymi wyznacznikami są kwestie związane z systematycznym odchodzeniem od sprzedaży wyłącznie produktów nieprzetworzonych w kierunku rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego i sprzedaży gotowych, przetworzonych i właściwie konfekcjonowanych produktów. Aby to osiągnąć – poza działaniami inwestycyjnymi - konieczne będzie także zwiększenie kompetencji do współpracy zainteresowanych rolników i producentów żywności. Stąd tak ważnymi wyzwaniami są m.in.

- uzgodnienie wiodących kierunków rozwoju gospodarczego, w tym rolniczego opartego w większej mierze o przetwórstwo produktów rolnych (owoców) wraz z przygotowaniem właściwej oferty inwestycyjnej zgodnej z przyjętymi kierunkami rozwoju;
- stworzenie wewnętrznego, wspólnego rynku zbytu m.in grup producenckich;
- stworzenie infrastruktury dla dystrybucji wspólnych produktów;
- doradztwo i wymiana doświadczeń pomiędzy producentami na obszarze całego partnerstwa;
- systematyczna analiza rynku zbytu w partnerstwie, w celu wprowadzania nowych produktów i nowych technologii;
- poprawa dostępności lokali dla producentów rolnych;
- promocja produktów lokalnych;
- utworzenie przedstawicielstwa na rynkach zewnętrznych poza Partnerstwem.

Tak zdefiniowane wyzwania są kluczem do osiągnięcia podstawowych celów jakie stawia przed sobą „Partnerstwo Gmin Powiatu Biłgorajskiego dla rozwoju gospodarczego”, które związane są z powstrzymaniem zjawiska depopulacji współpracujących ze sobą gmin. Będzie to możliwe, kiedy zwiększy się atrakcyjność osiedleńcza tego obszaru, a to stanie się wtedy, kiedy:

- gminy wchodzące w skład Partnerstwa uzgodnią ze sobą wspólne i ważne dla wszystkich kierunki rozwoju oraz będą konsekwentnie wdrażały przyjęte ustalenia;

- poprawi się jakość i dostępność podstawowych usług publicznych (wychowawczych, edukacyjnych, zdrowotnych, związanych z kulturą, sportem i rekreacją), a także usług o charakterze komercyjnym;
- poprawi się wewnętrzna i zewnętrzna dostępność komunikacyjna, a mieszkańcy miejscowości peryferyjnych nie będą mieli poczucia wykluczenia komunikacyjnego;
- stworzone zostaną warunki do rozwoju mieszkalnictwa, w tym w oparciu o dostępne zasoby mieszkaniowe oraz przygotowane tereny pod rozwój funkcji mieszkaniowych;
- jeszcze szerzej mieszkańcy i instytucje na obszarze Partnerstwa otworzą się na możliwości przyjmowania gości spoza granic naszego kraju oraz że stworzone zostaną warunki do wszechstronnego rozwoju nowych mieszkańców z poszanowaniem ich odrębności i tożsamości kulturowej.

Wykorzystanie szeregu wewnętrznych potencjałów- ogromnej otwartości, tradycji związanych z przedsiębiorczością i aktywnością mieszkańców, tradycji rolniczych, wielokulturowości, dogodnego - w wielu aspektach – położenia, przy pomocy środków własnych oraz zewnętrznych przyczyni się niewątpliwie do przyspieszenia procesów modernizacyjnych lokalnej gospodarki i poprawy poziomu życia mieszkańców.

Ryc. 96. Cechy charakteryzujące dobrą współpracę partnerską zapisane przez uczestników warsztatów diagnostycznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie zapisów uczestników warsztatu diagnostycznego

5. Wykazy i spisy

5.1. Spis rysunków

Ryc. 1. Położenie geograficzne Partnerstwa	16
Ryc. 2. Obszar partnerstwa i jego otoczenie – podział administracyjny.....	17
Ryc. 3. Środowisko naturalne w otoczeniu Partnerstwa	18
Ryc. 4. Cechy ważne dla współpracujących ze sobą gmin wypracowane w trakcie warsztatów diagnostycznych w Partnerstwie.....	19
Ryc. 5. MOF Biłgoraj na tle Obszaru Strategicznej Interwencji Roztocza	23
Ryc. 6. Typologia obszarów problemowych.....	24
Ryc. 7. Obszary problemowe wg kategorii społeczne, ekonomiczne, społeczno-ekonomiczne	25
Ryc. 8. Struktura płci i wieku ludności Partnerstwa w roku 2020	27
Ryc. 9. Struktura Gęstość zaludnienia Partnerstwa na tle ogólnopolskim.....	29
Ryc. 10. Prognoza liczby ludności ogółem w 2030 roku.....	29
Ryc. 11. Ludność wg ekonomicznych grup wiekowych w latach 2011 – 2020 na obszarze Partnerstwa	30
Ryc. 12. Prognoza ludności wg ekonomicznych grup wiekowych w Partnerstwie do 2030 r..	31
Ryc. 13. Prognozowany odsetek ludności w wieku 65+ w 2030 roku.....	32
Ryc. 14. Liczba mieszkańców w wieku 25-34 na 1 000 mieszkańców ogółem.....	33
Ryc. 15. Saldo migracji w poszczególnych gminach Partnerstwa	36
Ryc. 16. Przedszkola – liczba miejsc	38
Ryc. 17. Liczba porad lekarskich poszczególnych gminach	39
Ryc. 18. Wskaźniki bezpieczeństwa osobistego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na obszarze Partnerstwa	44
Ryc. 19. Wskaźnik rozwoju w podobszarach wymiaru społecznego.....	45
Ryc. 20. Liczba wszystkich podmiotów gospodarczych w bazie REGON w okresie 2011-2020 zarejestrowanych na obszarze Partnerstwa	49

Ryc. 21. Liczba wszystkich podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców w bazie REGON w okresie 2011-2020 zarejestrowanych na obszarze Partnerstwa.....	50
Ryc. 22. Liczba podmiotów gospodarczych nowo zarejestrowanych w bazie REGON	51
Ryc. 23. Struktura podmiotów gospodarczych w Partnerstwie w podziale wg kryterium formy prowadzonej działalności w 2020 roku	53
Ryc. 24. Struktura podmiotów gospodarczych w Partnerstwie w podziale wg kryterium branży wg. PKD w 2020 roku.....	53
Ryc. 25. Dochody budżetu gminy z tytułu udziału w podatku PIT, CIT i PN	55
Ryc. 26. Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej w Polsce i na obszarze Partnerstwa	57
Ryc. 27. Struktura powierzchni użytków rolnych w podziale na poszczególnych członków Partnerstwa w 2020 roku	58
Ryc. 28. Struktura rolników indywidualnych i przedsiębiorstw rolniczych (PKD, Sekcja A, Dz. 01 – Rolnictwo) w Partnerstwie w 2020 roku	59
Ryc. 29. Indywidualne gospodarstwa rolne wg wielkości	60
Ryc. 30. Przedsiębiorstwa na obszarze Partnerstwa wg PKD, Sek. A, Działy 01, 02, 03 - struktura % w 2020 roku	61
Ryc. 31. Zmiana liczby mieszkańców w grupach wiekowych 20-24 i 60-64 na obszarze Partnerstwa	63
Ryc. 32. Struktura PIT-11 wystawionych przez pracodawców lokalnych pracownikom z obszaru Partnerstwa i spoza tego obszaru	65
Ryc. 33. Mieszkańcy Partnerstwa na rynku pracy – struktura w roku 2020	66
Ryc. 34. Struktura podatników z obszaru Partnerstwa wg źródła dochodu	67
Ryc. 35. Struktura pracujących wg sekcji PKD na obszarze Partnerstwa (dane powiatowe) ..	67
Ryc. 36. Migranci i seniorzy na rynku pracy Partnerstwa	69
Ryc. 37. Zmiany dochodów podatników z obszaru Partnerstwa wg źródeł dochodó	70
Ryc. 38. Struktura dochodów podatników z obszaru Partnerstwa wg źródeł dochodów w 2020 roku	71
Ryc. 39. Zmiana liczby podatników wg poziomu dochodów	72
Ryc. 40. Zmiana dochodów podatników wg poziomu dochodów	73
Ryc. 41. Udział w strukturze poziomów dochodów, dynamika i liczebność grup podatników z obszaru Partnerstwa	73

Ryc. 42. Zmiany średniego miesięcznego dochodu w grupach dochodowych do kwoty minimalnego wynagrodzenia	75
Ryc. 43. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej (ogółem) na 1 000 mieszkańców - Partnerstwo i województwo lubelskie	75
Ryc. 44. Rynkowa wartość powierzchni mieszkaniowej w przeliczeniu na 1 mieszkańca	76
Ryc. 45. Struktura sumy nowododanej powierzchni komercyjnej w gminach Partnerstwa w okresie 2011 -2020.....	80
Ryc. 46. Przebieg LHS na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	81
Ryc. 47. Struktura dochodów gmin w roku 2020	84
Ryc. 48. Struktura dochodów podstawowych Partnerstwa w 2020 roku.....	85
Ryc. 49. Wskaźnik rozwoju w podobszarach wymiaru gospodarczego	88
Ryc. 50. Rozkład wielkościowy miast w Partnerstwie i w otoczeniu	91
Ryc. 51. Liczba ludności w poszczególnych ośrodkach miejskich Lubelszczyzny	92
Ryc. 52. Klasy pokrycia terenu.....	93
Ryc. 53. Powierzchnia gmin Partnerstwa objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego od 2011-2020 roku	94
Ryc. 54. Wskaźnik rozwoju środowiskowego Partnerstwa na mapie kraju	95
Ryc. 55. Wskaźnik środowiskowy partnerstwa na mapie kraju	97
Ryc. 56. Procentowe pokrycie lasami poszczególnych gmin z obszaru partnerstwa w 2020 roku	98
Ryc. 57. Kategorie gleb na obszarze Partnerstwa	99
Ryc. 58. Mapa nasłonecznienia Polski	100
Ryc. 59. Infrastruktura kolejowa i drogowa w obrębie województwa lubelskiego	103
Ryc. 60. Szkielet komunikacyjny Partnerstwa	104
Ryc. 61. Dostępność czasowa i wybranych miast w otoczeniu Partnerstwa	106
Ryc. 62. Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km ² powierzchni (dane powiatowe) w relacji do udziału wydatków majątkowych inwestycyjnych w wydatkach ogółem	107
Ryc. 63. Przyszły układ Lubelskiej Kolei Aglomeracyjnej.....	109
Ryc. 64. Przebieg trasy rowerowej „Roztocze”	110
Ryc. 65. Ścieżki rowerowe w km na 10 tysięcy km ² powierzchni gminy.....	111

Ryc. 66. Mapa miejscowości „białych”, „szarych” i „czarnych” w województwie lubelskim „Roztocze”	113
Ryc. 67. Zasięg sieci LTE.....	114
Ryc. 68. Długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej w km.....	117
Ryc. 69. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km	117
Ryc. 70. Wskaźnik rozwoju w podobszarach wymiaru środowiskowego	120
Ryc. 71. Schemat analizy bilansu usług wszystkich obszarów łącznie	126
Ryc. 72. Bilans usług edukacyjnych obszaru Partnerstwa w kontekście szerszego otoczenia	129
Ryc. 73. Ogólny bilans usług zdrowotnych na obszarze Partnerstwa	130
Ryc. 74. Schemat bilansu usług związanych z kulturą.....	131
Ryc. 75. Schemat ogólny bilansu przepływu usług rynkowych	133
Ryc. 76. Schemat bilansu usług rynku pracy na obszarze Partnerstwa	134
Ryc. 77. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy ogólnie rzecz biorąc, obszar Partnerstwa opisany powyżej jest Pana/i zdaniem dobrym miejscem do życia i rozwoju?”	138
Ryc. 78. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Co jest silną stroną (plusem), a co słabą stroną (minusem) gminy?”	139
Ryc. 79. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy obszar Partnerstwa opisany powyżej jest Twoim zdaniem dobrym miejscem do życia i rozwoju?”	140
Ryc. 80. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Co zachęca Ciebie do mieszkania (teraz i w przyszłości) w Twojej gminie/miejscowości, a co do jej opuszczenia?”	142
Ryc. 81. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jakiego rodzaju przedsięwzięcia powinny zostać zrealizowane na terenie Twojej gminy/miejscowości, abyś chciał/a tu pozostać lub wrócić po studiach i związać z tym miejscem/obszarem swoje plany życiowe?”	143
Ryc. 82. Struktura wskazań ośrodków akademickich, w których chcieliby kontynuować naukę uczniowie z obszaru Partnerstwa.....	144
Ryc. 83. Struktura odpowiedzi na pytanie „Gdzie najbardziej chciał(a)byś w przyszłości pracować?”	144
Ryc. 84. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Co najbardziej mogłoby Ciebie do podjęcia własnej działalności gospodarczej, prowadzenia własnej firmy, gospodarstwa rolnego?”	145
Ryc. 85. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak oceniasz atrakcyjność poniższych miejsc pracy?”	146
Ryc. 86. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy masz zaufanie do:”	148

Ryc. 87. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Proszę ocenić sytuację gospodarczą w porównaniu z jej stanem sprzed 3 lat”	149
Ryc. 88. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Proszę wymienić nie więcej niż trzy najważniejsze atuty lokalizacji Pana/Pani firmy”	150
Ryc. 89. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Proszę ocenić obecny wpływ różnych czynników na Państwa działalność”	151
Ryc. 90. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy w ramach prowadzonej działalności gospodarczej odczuwa Pan/Pani wsparcie ze strony samorządu lokalnego”	151
Ryc. 91. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/Pani perspektywę najbliższych 2-3 lat w zakresie rozwoju firmy - inwestycji”	152
Ryc. 92. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak oceniają Państwo jakość następujących usług publicznych i pomocowych w gminie z obszaru Partnerstwa”	153
Ryc. 93. Porównanie odpowiedzi na pytanie „Czy ogólnie rzecz biorąc, obszar Partnerstwa dobrym miejscem do życia i rozwoju”	154
Ryc. 94. Mapa zasobów	159
Ryc. 95. Mapa produktów	162
Ryc. 96. Cechy charakteryzujące dobrą współpracę partnerską zapisane przez uczestników warsztatów diagnostycznych	187

5.2. Spis tabel

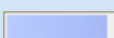
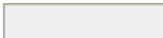
Tabela 1. Podstawowe dane statystyczne obszaru Partnerstwa	17
Tabela 2. Liczba ludności w gminach tworzących Partnerstwo w latach 2011-2020	28
Tabela 3. Zmiany poziomu gęstości zaludnienia w gminach Partnerstwa w latach 2011-2021 [mieszk./km ²]	28
Tabela 4. Ludność wg ekonomicznych grup wiekowych w latach 2011 – 2020	32
Tabela 5. Liczba mieszkańców w wieku 25-34 na 1 000 mieszkańców ogółem	33
Tabela 6. Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców	34
Tabela 7. Współczynnik dzietności.....	34
Tabela 8. Saldo migracji w poszczególnych gminach Partnerstwa	35
Tabela 9. Liczba absolwentów szkół średnich na obszarze Partnerstwa	37
Tabela 10. Liczba osób korzystających z usług środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w poszczególnych gminach Partnerstwa	39

Tabela 11. Liczba mieszkań i powierzchnia mieszkaniowa na terenie Partnerstwa	40
Tabela 12. Wydatki na kulturę fizyczną, sport i rekreację oraz na kulturę i dziedzictwo narodowe	41
Tabela 13. Liczba fundacji i stowarzyszeń społecznych na terenie Partnerstwa	42
Tabela 14. Aktywność kulturalna	43
Tabela 15. Liczba i struktura podmiotów gospodarczych w Partnerstwie w podziale wg kryterium wielkości	52
Tabela 16. Dochody budżetu gminy z tytułu udziału w podatku PIT, CIT i PN	54
Tabela 17. Powierzchnia użytków rolnych w podziale na poszczególnych członków Partnerstwa w 2020 roku	57
Tabela 18. Liczba rolników indywidualnych i przedsiębiorstw rolniczych (PKD, Sekcja A, Dz. 01 – Rolnictwo) w poszczególnych gminach Partnerstwa w 2020 roku	58
Tabela 19. Indywidualne gospodarstwa rolne wg wielkości	59
Tabela 20. Ogólny obraz rynku pracy Partnerstwa (kluczowe wskaźniki)	62
Tabela 21. Dostępność i jakości siły roboczej na rynku pracy na obszarze Partnerstwa	63
Tabela 22. Liczba PIT-11 wystawionych przez pracodawców lokalnych pracownikom z obszaru Partnerstwa i spoza tego obszaru	64
Tabela 23. Mieszkańcy Partnerstwa na rynku pracy	65
Tabela 24. Liczba podatników z obszaru Partnerstwa wg źródła dochodu	66
Tabela 25. Migranci i seniorzy na rynku pracy Partnerstwa	68
Tabela 26. Dochody podatników z obszaru Partnerstwa wg źródeł dochodów (zł)	70
Tabela 27. Liczba podatników wg poziomu dochodów	71
Tabela 28. Dochody podatników wg poziomu dochodów	72
Tabela 29. Średni miesięczny dochód w grupach dochodowych do kwoty minimalnego wynagrodzenia	74
Tabela 30. Nowododana powierzchnia komercyjna wg PKOB w gminach Partnerstwa	79
Tabela 31. Skonsolidowane dane finansowe Gmin tworzących Partnerstwo	82
Tabela 32. Skonsolidowane dane finansowe Gmin tworzących Partnerstwo – Różnica i dynamika	82
Tabela 33. Dochody Gmin tworzących Partnerstwo wg źródeł (tys. zł)	83
Tabela 34. Wysokość dochodów podatkowych	84
Tabela 35. Prognozowany potencjał finansowy Partnerstwa	86

Tabela 36. Porównanie ilości odebranych odpadów komunalnych w t. w roku 2020 w poszczególnych gminach partnerstwa oraz dynamika wzrostu odbioru zmieszanych odpadów 2020-2011	119
Tabela 37. Analiza celów strategicznych gmin z obszaru Partnerstwa	135
Tabela 38. Tabela zidentyfikowanych zasobów Partnerstwa	157
Tabela 39. Lista produktów wg hierarchii wartości dodanej społeczności, potencjału i perspektyw rozwoju Partnerstwa	161
Tabela 40. Lista produktów wg hierarchii wartości dodanej społeczności, potencjału i perspektyw rozwoju Partnerstwa	163
Tabela 41. Spadek liczby mieszkańców	165
Tabela 42. Niekorzystne saldo migracji	166
Tabela 43. Ograniczone możliwości kształcenia i kontynuowania nauki	167
Tabela 44. Brak zastępowalności pokoleń na rynku pracy	168
Tabela 45. Niska konkurencyjność rynku pracy	169
Tabela 46. Słaba integracja środowiska przedsiębiorców i ograniczenie inicjatyw społecznych	170
Tabela 47. Niedostatek terenów i przestrzeni dla prowadzenia zróżnicowanej działalności gospodarczej	171
Tabela 48. Niska rentowność i wydajność produkcji rolnej	172
Tabela 49. Niedostateczny zakres/oferta usług turystycznych	173
Tabela 50. Niedostateczne wykorzystanie OZE	174
Tabela 51. Niedostatecznie rozwinięty transport publiczny i alternatywny	175
Tabela 52. Synteza drzewa problemów	176
Tabela 53. Tabela SWOT	181

6. Załączniki

6.1. Ankieta badania mieszkańców – wyniki

1. Proszę zaznaczyć gminę, w której Pan/i mieszka:			
Odpowiedzi	Liczba		%
miasto Biłgoraj	106		34,19%
gmina Biłgoraj	61		19,68%
gmina Frampol	71		22,90%
gmina Księżpol	33		10,65%
gmina Tarnogród	39		12,58%
inna	0		0,00%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

2. Czy ogólnie rzecz biorąc, obszar Partnerstwa opisany powyżej jest Pana/i zdaniem dobrym miejscem do życia i rozwoju?			
Proszę wskazać jedną odpowiedź.			
Odpowiedzi	Liczba		%

Zdecydowanie tak	55		17,74%
Raczej tak	157		50,65%
Raczej nie	48		15,48%
Zdecydowanie nie	17		5,48%
Trudno powiedzieć	33		10,65%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

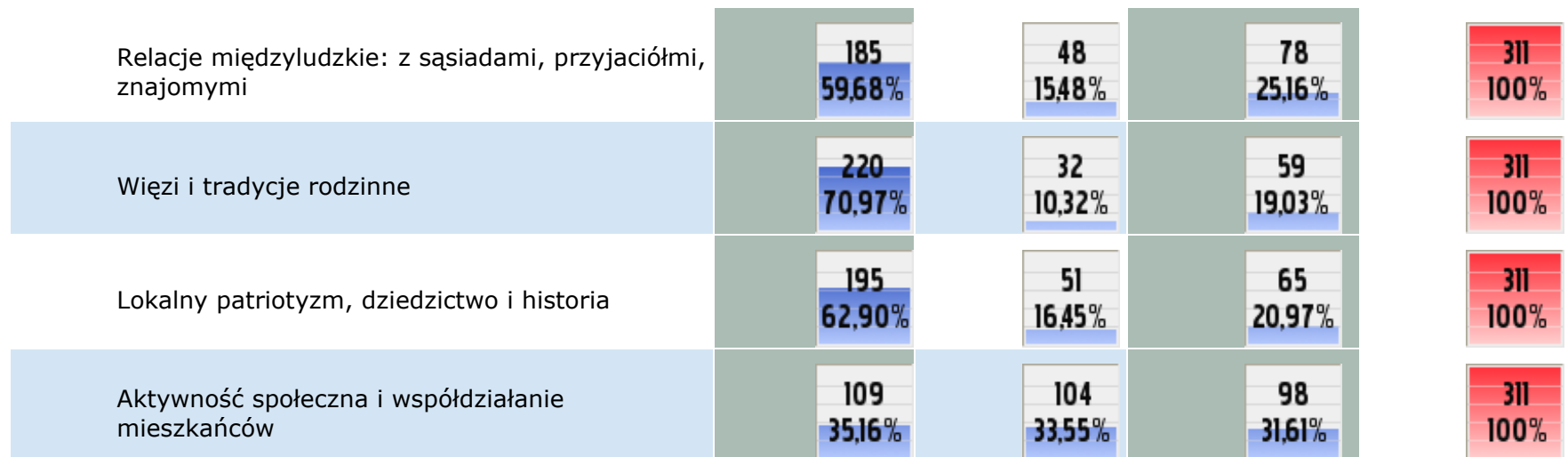
3. Co jest silną stroną (plusem), a co słabą stroną (minusem) Pana/i GMINY?

Proszę odnieść się do każdego wiersza zaznaczając odpowiedź w odpowiedniej kolumnie.

	Jest silną stroną, plusem gminy +	Jest słabą stroną, minusem gminy -	Trudno powiedzieć	Liczba R.
Oferty pracy, rynek pracy	33 10,65%	227 73,23%	51 16,45%	311 100%
Wysokość zarobków i płac	11 3,55%	255 82,26%	45 14,52%	311 100%
Oferta i infrastruktura kulturalna i rozrywkowa	89 28,71%	166 53,55%	56 18,06%	311 100%

Oferta i infrastruktura sportowa i rekreacyjna	153 49,35%	113 36,45%	45 14,52%	311 100%
Oferta handlowa i usług rynkowych dla mieszkańców i firm	125 40,32%	119 38,39%	67 21,61%	311 100%
Oferta usług społecznych i opiekuńczych (żłobki, przedszkola, domy opieki)	148 47,74%	93 30,00%	70 22,58%	311 100%
Oferta usług zdrowotnych	74 23,87%	192 61,94%	45 14,52%	311 100%
Oferta edukacji i kształcenia się	135 43,55%	107 34,52%	69 22,26%	311 100%
Warunki dla przedsiębiorczości - otwarcia i prowadzenia własnej firmy	74 23,87%	135 43,55%	102 32,90%	311 100%
Warunki dla rolnictwa - prowadzenia własnego gospodarstwa rolnego	121 39,03%	84 27,10%	106 34,19%	311 100%
Estetyka otoczenia i jakość przestrzeni publicznych	205 66,13%	55 17,74%	51 16,45%	311 100%
Jakość i czystość środowiska naturalnego (powietrza, wody, zieleni)	213 68,71%	50 16,13%	48 15,48%	311 100%

Atrakcyjność turystyczna: przyrodnicza i kulturowa, zabytki	162 52,26%	89 28,71%	60 19,35%	311 100%
Bezpieczeństwo	221 71,29%	36 11,61%	54 17,42%	311 100%
Lokalne produkty, wyroby, usługi, z czego gmina jest znana	170 54,84%	72 23,23%	69 22,26%	311 100%
Działania i jakość pracy samorządu lokalnego (urzędu gminy)	139 44,84%	81 26,13%	91 29,35%	311 100%
Jakość i zakres usług komunalnych (np. woda, gaz, parkingi, śmieci)	184 59,35%	72 23,23%	55 17,74%	311 100%
Komunikacja i transport zbiorowy	63 20,32%	175 56,45%	73 23,55%	311 100%
Skomunikowanie z sąsiednimi miejscowościami i większymi miastami	115 37,10%	107 34,52%	89 28,71%	311 100%
Dostępność i ceny mieszkań/domów	38 12,26%	176 56,77%	97 31,29%	311 100%
Opinia o gminie i jej mieszkańcach	122 39,35%	60 19,35%	129 41,61%	311 100%

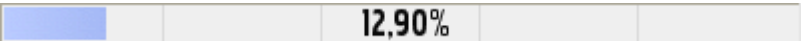

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

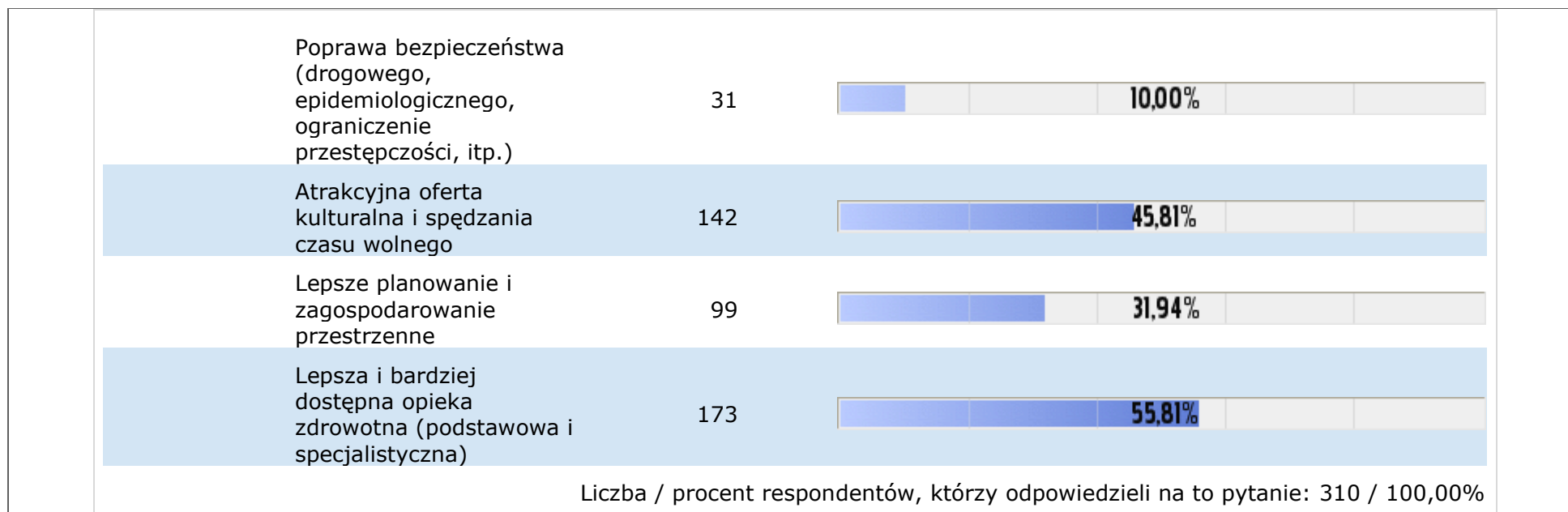
4. Jakiego rodzaju przedsięwzięcia powinny zostać zrealizowane w Pana/i gminie w pierwszej kolejności, żeby poprawić warunki życia i zachęcić mieszkańców -zwłaszcza młodych, do pozostania bądź powrotu?

Proszę wskazać 5 najważniejszych.

Odpowiedzi	Liczba	%
Lepsza i szersza oferta edukacyjna (szkolnictwo zawodowe, podnoszenie kwalifikacji, studia, staże, praktyki)	96	30,97%
Tworzenie nowych miejsc pracy	236	76,13%

Lepsze warunki i wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości, zakładania własnych firm, samozatrudnienia	166		53,55%
Lepsze warunki i wsparcie dla rozwoju gospodarstw rolnych (doradztwo, gospodarka wodą, infrastruktura transportowa)	72		23,23%
Lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi, itp.	117		37,74%
Wsparcie rozwoju budownictwa mieszkaniowego, większa dostępność mieszkań	106		34,19%
Aktywniejsza polityka prorodzinna: realne wsparcie dla rodzin, dzieci, matek (przedszkola, żłobki, itp.)	67		21,61%
Podniesienie, jakości i poszerzenie oferty usług komunalnych (czystość, woda, odpady komunalne, itp.)	40		12,90%
Pełniejsze włączenie mieszkańców w procesy planowania, decydowania	98		31,61%

i zarządzania samorządowego			
Stworzenie atrakcyjnej infrastruktury jak: chodniki, przystanki, ścieżki, rowerowe, obiekty sportowe	120		38,71%
Stworzenie przez samorząd oferty dla młodych: stypendia, granty, staże, ulgi, inkubatory, doradztwo zawodowe	116		37,42%
Poprawa warunków środowiskowych: więcej zieleni, czystość powietrza, jezior, rzek, itd.	70		22,58%
Zwiększenie atrakcyjności (oferty) turystycznej	125		40,32%
Lepsza promocja miejscowości i regionu, budowanie marki, prestiżu, dobrych skojarzeń	110		35,48%
Budowanie lokalnego patriotyzmu, tożsamości, dumy z lokalnej historii, kultury, integrowanie wokół lokalnych wartości	38		12,26%

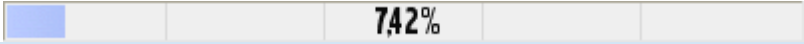

5. Gdzie najczęściej korzysta Pan/i z poniższych usług?

Proszę wybrać nazwę gminy, w której najczęściej korzysta Pan/i z danej usługi. Można zaznaczyć więcej niż jedną gminę.

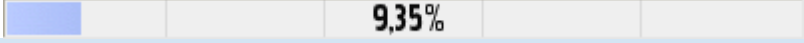
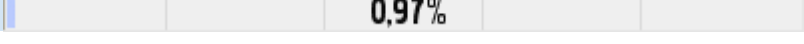
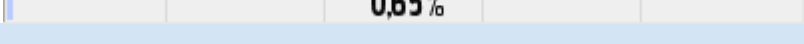
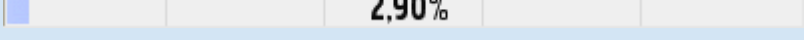

5.1. Edukacja podstawowa dzieci i opieka nad dzieckiem (przedszkole, żłobek)

Odpowiedzi	Liczba	%
miasto Biłgoraj	106	34,19%
gmina Biłgoraj	28	9,03%
gmina Frampol	49	15,81%

gmina Księżpol	23		7,42%
gmina Tarnogród	24		7,74%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	2		0,65%
nie korzystam z tej usługi	78		25,16%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.2. Edukacja w szkołach ponadpodstawowych

Odpowiedzi	Liczba		%
miasto Biłgoraj	169		54,52%
gmina Biłgoraj	29		9,35%
gmina Frampol	3		0,97%
gmina Księżpol	2		0,65%
gmina Tarnogród	9		2,90%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	6		1,94%
nie korzystam z tej usługi	92		29,68%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.3. Podstawowa opieka zdrowotna

Odpowiedzi	Liczba	%
------------	--------	---

miasto Biłgoraj	155		50,00%
gmina Biłgoraj	21		6,77%
gmina Frampol	55		17,74%
gmina Księżpol	21		6,77%
gmina Tarnogród	21		6,77%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	34		10,97%
nie korzystam z tej usługi	3		0,97%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.4. Specjalistyczna opieka zdrowotna (w tym szpitale)

Odpowiedzi	Liczba		%
miasto Biłgoraj	111		35,81%
gmina Biłgoraj	12		3,87%
gmina Frampol	0		0,00%
gmina Księżpol	1		0,32%
gmina Tarnogród	1		0,32%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	172		55,48%
nie korzystam z tej usługi	13		4,19%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.5. Usługi kultury wysokiej: teatr, muzyka poważna, wystawy

Odpowiedzi	Liczba	%
miasto Biłgoraj	65	20,97%
gmina Biłgoraj	10	3,23%
gmina Frampol	0	0,00%
gmina Księżpol	1	0,32%
gmina Tarnogród	6	1,94%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	180	58,06%
nie korzystam z tej usługi	48	15,48%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.6. Usługi kultury popularnej i rozrywki (kino, koncert, widowiska, itp.)

Odpowiedzi	Liczba	%
miasto Biłgoraj	117	37,74%
gmina Biłgoraj	13	4,19%
gmina Frampol	3	0,97%
gmina Księżpol	2	0,65%
gmina Tarnogród	7	2,26%

miejscowość poza obszarem Partnerstwa	153		49,35%
nie korzystam z tej usługi	15		4,84%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.7. Realizacja własnych pasji (koła zainteresowań, aktywność społeczna, chór, orkiestra, zespół taneczny itp.)

Odpowiedzi	Liczba		%
miasto Biłgoraj	70		22,58%
gmina Biłgoraj	26		8,39%
gmina Frampol	15		4,84%
gmina Księżpol	13		4,19%
gmina Tarnogród	11		3,55%
miejscowość poza obszarem Partnerstwa	45		14,52%
nie korzystam z tej usługi	130		41,94%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

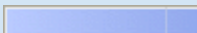

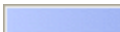

5.8. Uprawianie sportu i rekreacja (kluby/sekcje sportowe i turystyczne, jogging, fitness)

Odpowiedzi	Liczba		%
miasto Biłgoraj	96		30,97%
gmina Biłgoraj	39		12,58%

gmina Frampol	33		10,65%
gmina Księżpol	19		6,13%
gmina Tarnogród	23		7,42%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	28		9,03%
nie korzystam z tej usługi	72		23,23%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.9. Imprezy sportowe, mecze, zawody, itp.

Odpowiedzi	Liczba		%
miasto Biłgoraj	75		24,19%
gmina Biłgoraj	22		7,10%
gmina Frampol	30		9,68%
gmina Księżpol	20		6,45%
gmina Tarnogród	21		6,77%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	48		15,48%
nie korzystam z tej usługi	94		30,32%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.10. Zakupy podstawowych artykułów gosp. domowego i żywności

Odpowiedzi	Liczba	%
miasto Biłgoraj	178	57,42%
gmina Biłgoraj	16	5,16%
gmina Frampol	51	16,45%
gmina Księżpol	11	3,55%
gmina Tarnogród	42	13,55%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	10	3,23%
nie korzystam z tej usługi	2	0,65%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.11. Zakupy artykułów przemysłowych, odzieży, AGD

Odpowiedzi	Liczba	%
miasto Biłgoraj	180	58,06%
gmina Biłgoraj	19	6,13%
gmina Frampol	2	0,65%
gmina Księżpol	0	0,00%
gmina Tarnogród	9	2,90%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	94	30,32%

nie korzystam z tej usługi	6		1,94%
----------------------------	---	--	-------

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.12. Drobne usługi naprawcze, itp. (szewc, krawiec, naprawa AGD, itp.)

Odpowiedzi	Liczba		%
miasto Biłgoraj	201		64,84%
gmina Biłgoraj	22		7,10%
gmina Frampol	12		3,87%
gmina Księżpol	5		1,61%
gmina Tarnogród	34		10,97%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	13		4,19%
nie korzystam z tej usługi	23		7,42%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.13. Usługi typu "beauty" (fryzjer, kosmetyczka, solarium, spa, itp.)

Odpowiedzi	Liczba		%
miasto Biłgoraj	180		58,06%
gmina Biłgoraj	15		4,84%
gmina Frampol	27		8,71%
gmina Księżpol	7		2,26%

gmina Tarnogród	33		10,65%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	22		7,10%
nie korzystam z tej usługi	26		8,39%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

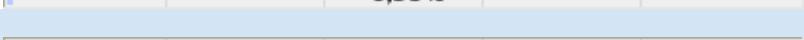
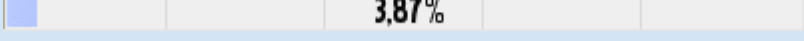

5.14. Usługi bankowe i finansowe (pożyczki, kredyty, ubezpieczenia)

Odpowiedzi	Liczba		%
miasto Biłgoraj	200		64,52%
gmina Biłgoraj	8		2,58%
gmina Frampol	11		3,55%
gmina Księżpol	9		2,90%
gmina Tarnogród	24		7,74%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	36		11,61%
nie korzystam z tej usługi	22		7,10%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

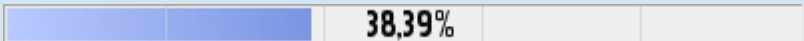

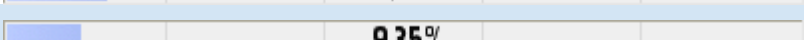
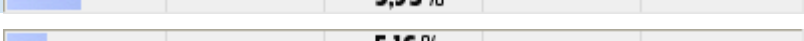
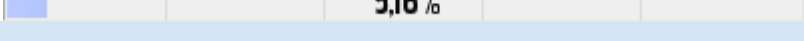

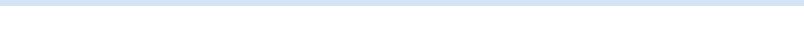
5.15. Doradztwo specjalistyczne (prawne, księgowość, szkoleniowe, reklamowe, nieruchomości)

Odpowiedzi	Liczba		%
miasto Biłgoraj	141		45,48%

gmina Biłgoraj	10		3,23%
gmina Frampol	0		0,00%
gmina Księżpol	2		0,65%
gmina Tarnogród	12		3,87%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	39		12,58%
nie korzystam z tej usługi	106		34,19%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.16. Usługi budowlane, remontowe, transportowe

Odpowiedzi	Liczba		%
miasto Biłgoraj	119		38,39%
gmina Biłgoraj	39		12,58%
gmina Frampol	29		9,35%
gmina Księżpol	16		5,16%
gmina Tarnogród	24		7,74%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	40		12,90%
nie korzystam z tej usługi	43		13,87%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.17. Usługi związane z gastronomią (restauracje, puby, kawiarnie, bary, catering)

Odpowiedzi	Liczba	%
miasto Biłgoraj	169	54,52%
gmina Biłgoraj	27	8,71%
gmina Frampol	28	9,03%
gmina Księżpol	4	1,29%
gmina Tarnogród	20	6,45%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	46	14,84%
nie korzystam z tej usługi	16	5,16%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

5.18. Praca zawodowa, poszukiwanie pracy itp.

Odpowiedzi	Liczba	%
miasto Biłgoraj	142	45,81%
gmina Biłgoraj	26	8,39%
gmina Frampol	24	7,74%
gmina Księżpol	10	3,23%
gmina Tarnogród	14	4,52%
miejsowość poza obszarem Partnerstwa	55	17,74%

nie korzystam z
tej usługi

39

12,58%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

METRYCZKA

6. Proszę zaznaczyć swoją płeć:

Odpowiedzi	Liczba	%
Kobieta	177	57,10%
Mężczyzna	133	42,90%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

7. Proszę wybrać przedział wiekowy, w jakim się Pan/i znajduje:

Odpowiedzi	Liczba	%
poniżej 20 lat	22	7,10%
20-30 lat	46	14,84%
31-45 lat	161	51,94%
46-55 lat	43	13,87%
56-65 lat	32	10,32%
powyżej 65 roku życia	6	1,94%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

8. Proszę wskazać swoje wykształcenie:

Odpowiedzi	Liczba	%
------------	--------	---

Podstawowe	12		3,87%
Zawodowe	11		3,55%
Średnie	56		18,06%
Niepełne wyższe	21		6,77%
Wyższe	210		67,74%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

9. Proszę wskazać Pana/i sytuację zawodową:

Można zaznaczyć więcej niż 1 kategorię.

Odpowiedzi	Liczba	%
Prowadzę własną firmę	27	8,71%
Prowadzę/my rodzinne gospodarstwo rolne	30	9,68%
Jestem najemnym pracownikiem w gospodarstwie rolnym	4	1,29%
Jestem pracownikiem w małej (mikro-) firmie, do 9 pracowników	29	9,35%
Jestem pracownikiem (małej firmie, 10 do 49 pracowników)	71	22,90%

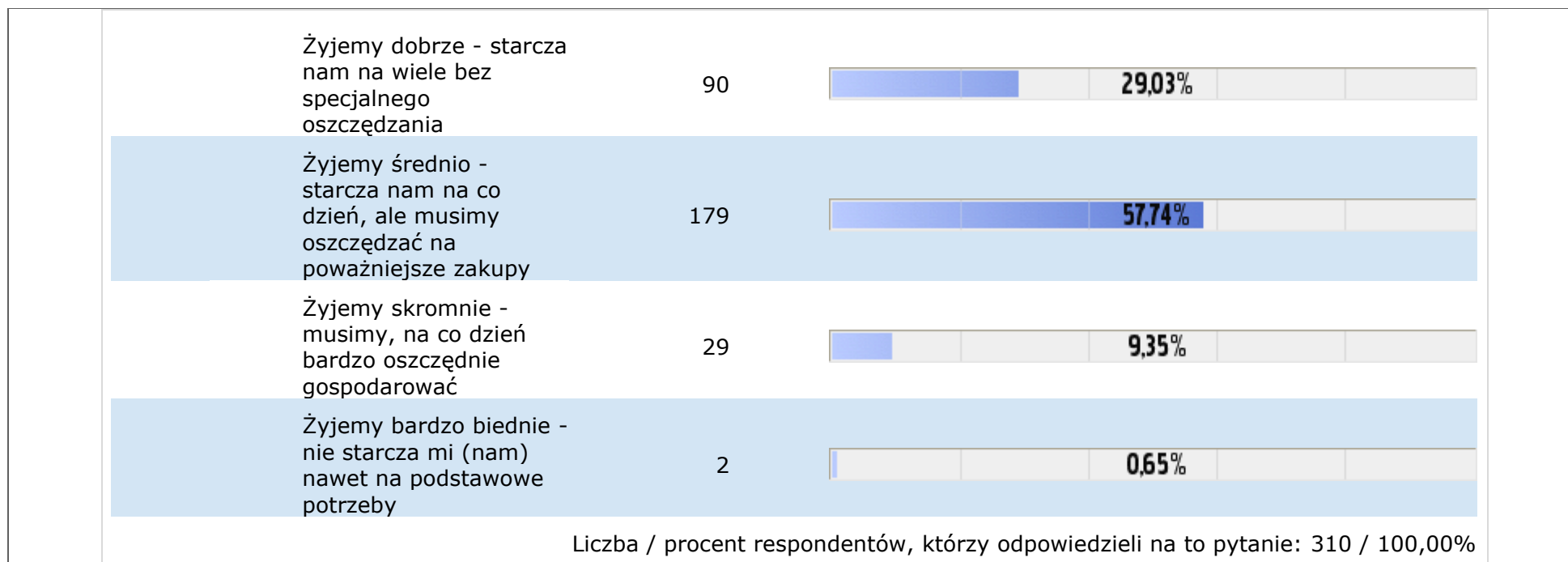
Jestem pracownikiem w średniej firmie, 50 do 250 pracowników	86		27,74%
Jestem pracownikiem w dużej firmie, powyżej 250 pracowników	43		13,87%
Pracuję bez etatu (wolny zawód, freelancer, umowa zlecenie/ dzieło)	14		4,52%
Prowadzę gospodarstwo domowe – nie pracuję zarobkowo	8		2,58%
Jestem uczniem, studentem	34		10,97%
Pracuję dorywczo	15		4,84%
Jestem bezrobotny/a	11		3,55%
Jestem rencist(k)ą	2		0,65%
Jestem emerytką/em	5		1,61%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 310 / 100,00%

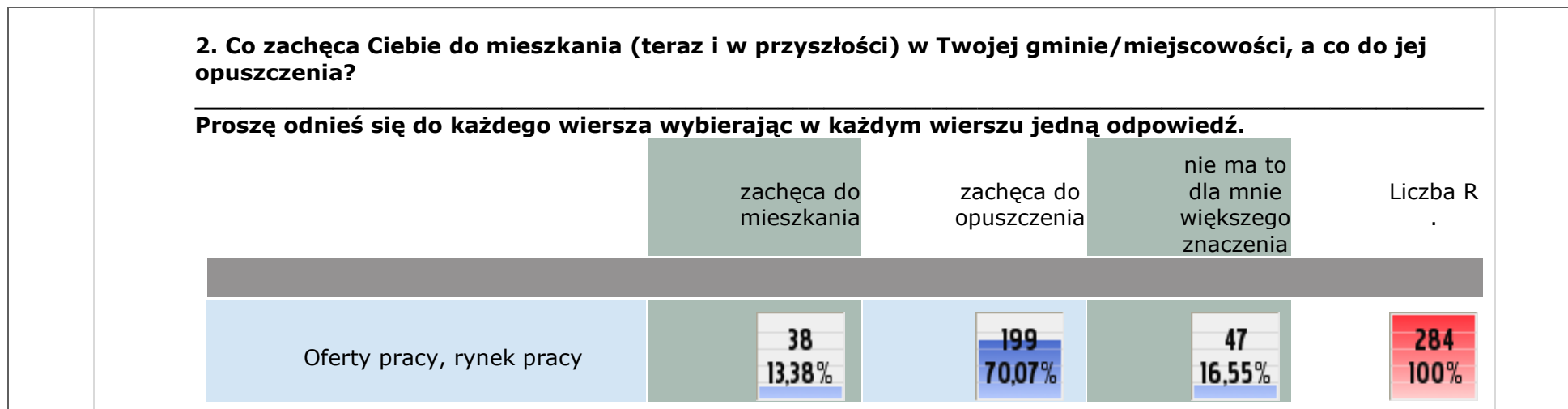
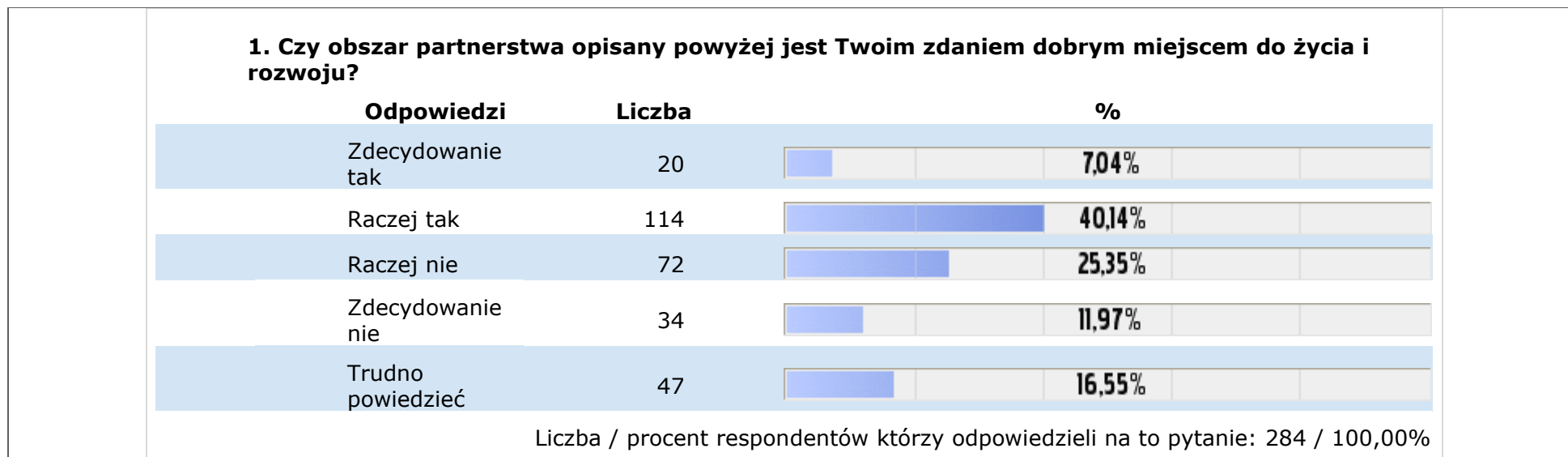
10. Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania w Pana/i gospodarstwie domowym?

Odpowiedzi Liczba %

Żyjemy bardzo dobrze - mogę (możemy) pozwolić sobie na pewien luksus	10		3,23%
--	----	--	-------

6.2. Ankieta badania młodzieży – wyniki

Wysokość zarobków i płac	21 7,39%	231 81,34%	32 11,27%	284 100%
Oferta i infrastruktura kulturalna i rozrywkowa	88 30,99%	145 51,06%	51 17,96%	284 100%
Oferta i infrastruktura sportowa i rekreacyjna	102 35,92%	117 41,20%	65 22,89%	284 100%
Oferta handlowa i usług rynkowych dla mieszkańców i firm	62 21,83%	154 54,23%	68 23,94%	284 100%
Oferta usług społecznych i opiekuńczych (żłobki, przedszkola, domy opieki)	116 40,85%	80 28,17%	88 30,99%	284 100%
Oferta usług zdrowotnych	48 16,90%	199 70,07%	37 13,03%	284 100%
Oferta edukacji i kształcenia się	106 37,32%	131 46,13%	47 16,55%	284 100%
Warunki dla przedsiębiorczości - otwarcia i prowadzenia własnej firmy	57 20,07%	155 54,58%	72 25,35%	284 100%
Warunki dla rolnictwa - prowadzenia własnego gospodarstwa rolnego	123 43,31%	83 29,23%	78 27,46%	284 100%

Estetyka otoczenia i jakość przestrzeni publicznych	143 50,35%	89 31,34%	52 18,31%	284 100%
Jakość i czystość środowiska naturalnego (powietrza, wody, zieleni)	172 60,56%	78 27,46%	34 11,97%	284 100%
Atrakcyjność turystyczna: przyrodnicza i kulturowa, zabytki	118 41,55%	95 33,45%	71 25,00%	284 100%
Bezpieczeństwo	181 63,73%	70 24,65%	33 11,62%	284 100%
Lokalna kultura, produkty, wyroby, usługi - to z czego gmina jest znana	141 49,65%	72 25,35%	71 25,00%	284 100%
Działania i jakość pracy samorządu lokalnego (urzędu gminy)	65 22,89%	123 43,31%	96 33,80%	284 100%
Jakość i zakres usług komunalnych (np. woda, gaz, parkingi, śmieci)	120 42,25%	95 33,45%	69 24,30%	284 100%
Komunikacja i transport zbiorowy	81 28,52%	165 58,10%	38 13,38%	284 100%
Skomunikowanie z sąsiednimi miejscowościami i większymi miastami	110 38,73%	108 38,03%	66 23,24%	284 100%

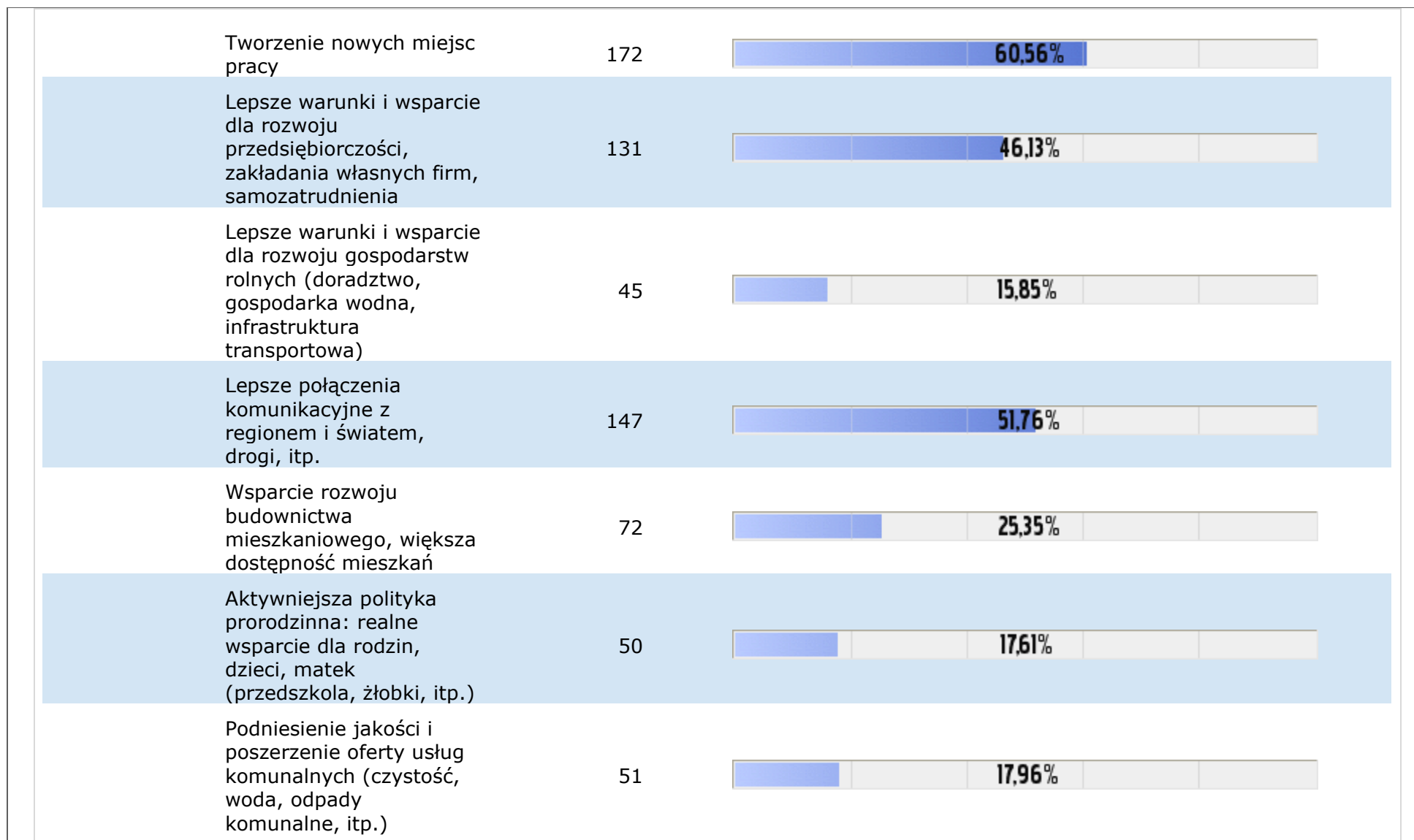
Dostępność i ceny mieszkań/domów	69 24,30%	150 52,82%	65 22,89%	284 100%
Opinia o gminie/miejscowości i jej mieszkańcach	92 32,39%	103 36,27%	89 31,34%	284 100%
Relacje międzyludzkie: z sąsiadami, przyjaciółmi, znajomymi	164 57,75%	79 27,82%	41 14,44%	284 100%
Więzi i tradycje rodzinne	182 64,08%	52 18,31%	50 17,61%	284 100%
Lokalny patriotyzm, dziedzictwo, historia, sentyment	137 48,24%	69 24,30%	78 27,46%	284 100%
Aktywność społeczna i współdziałanie mieszkańców	98 34,51%	91 32,04%	95 33,45%	284 100%

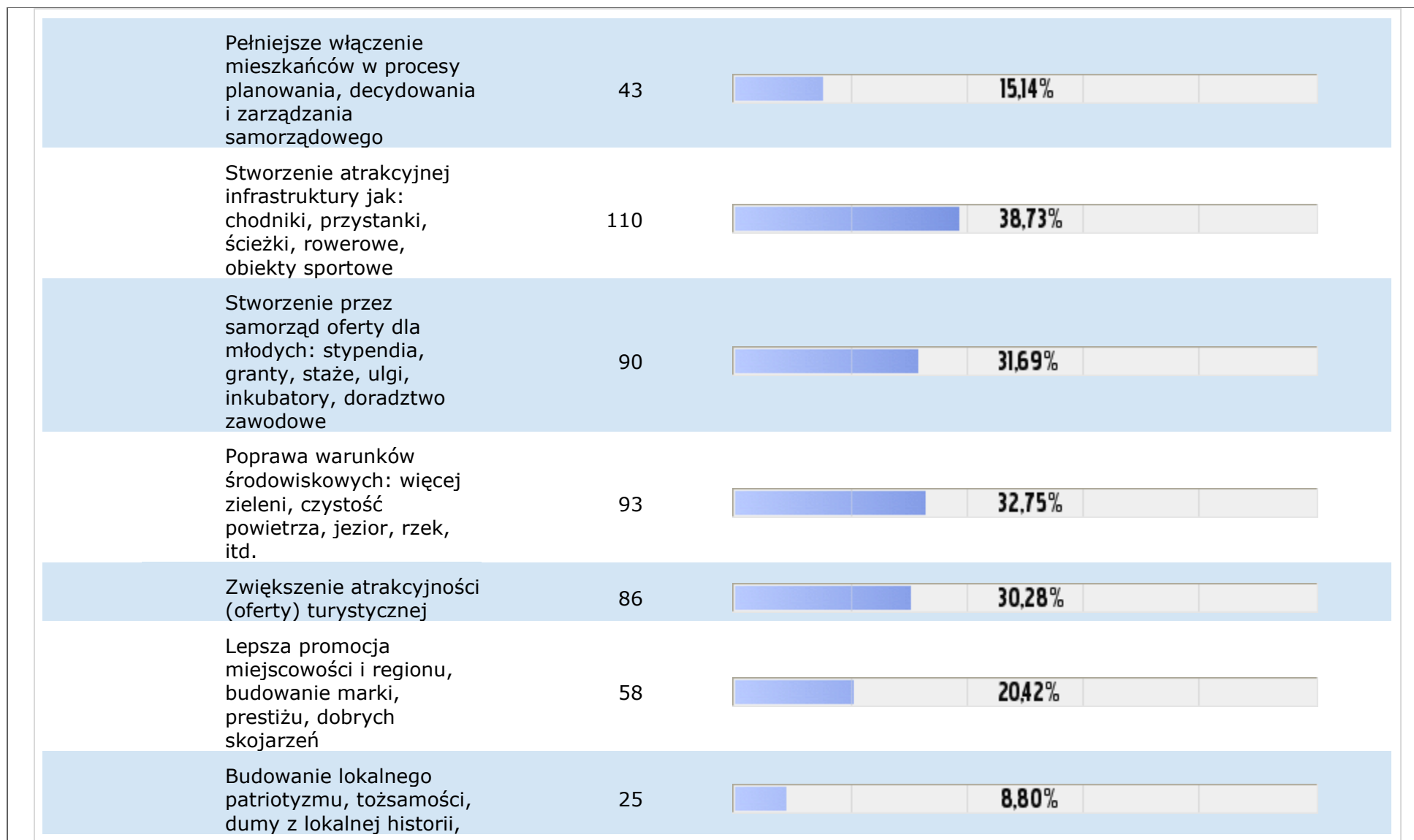
Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

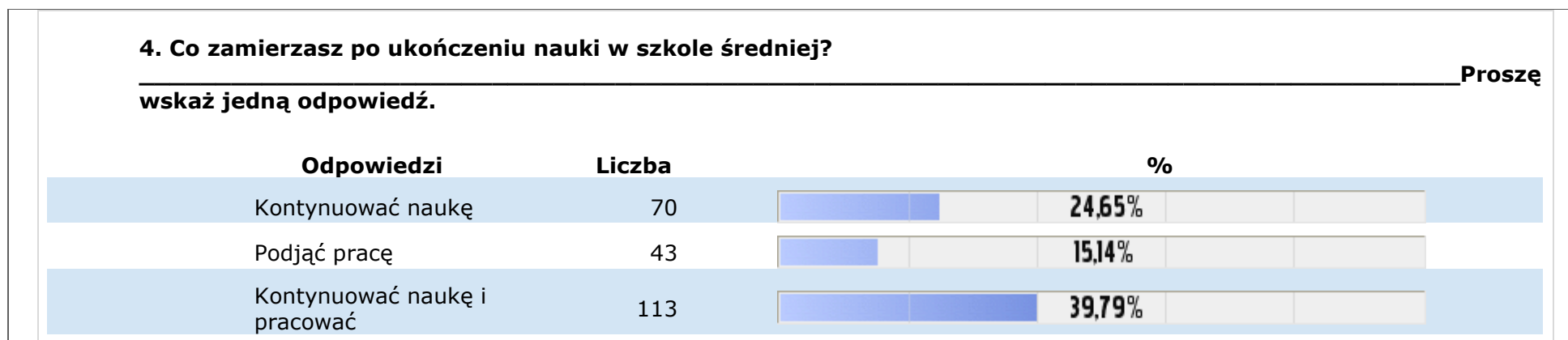
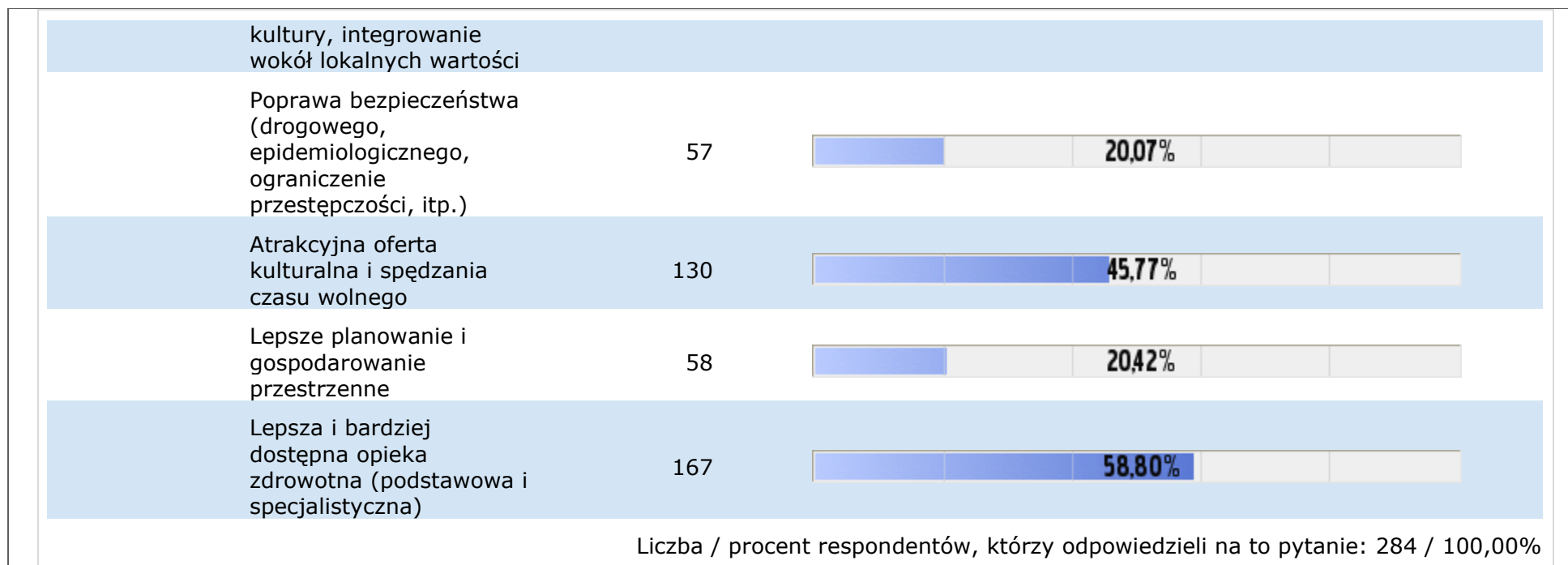
3. Jakiego rodzaju przedsięwzięcia powinny zostać zrealizowane na terenie Twojej gminy/miejscowości, abyś chciał/a tu pozostać lub wrócić po studiach i związać z tym miejscem/obszarem swoje plany życiowe?

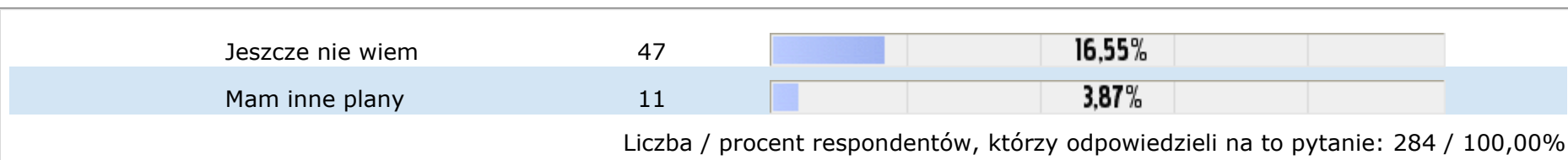
Proszę wskazać 5 najważniejszych:

Odpowiedzi	Liczba	%
Lepsza i szersza oferta edukacyjna	80	28,17%

5. W jakim mieście znajduje się szkoła/uczelnia, gdzie chciał(a)byś kontynuować naukę?

Proszę wpisać jego nazwę lub wpisać „nie wiem” jeśli jeszcze nie zdecydowałaś/eś, lub nie zamierzasz kontynuować nauki czy masz jeszcze inne plany.

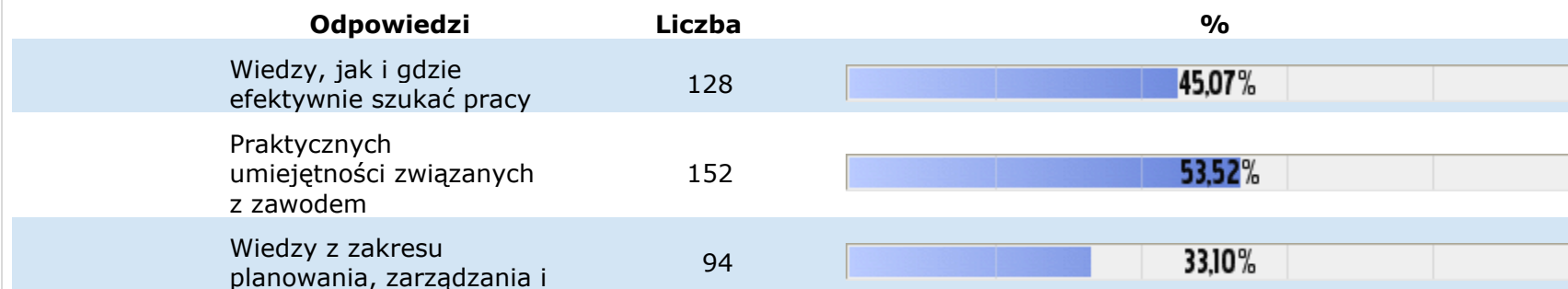

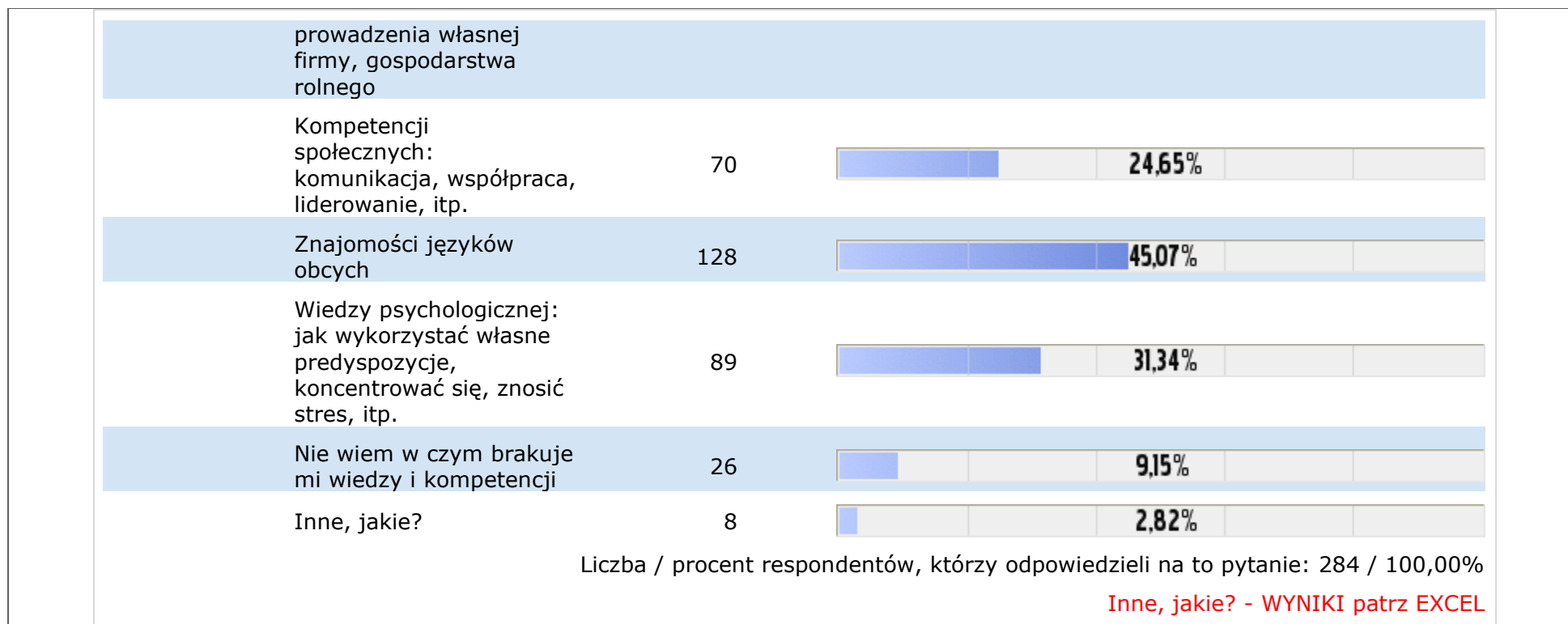
Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

WYNIKI patrz EXCEL

6. W czym potrzebujesz uzupełnić lub pogłębić wiedzę/kompetencje, aby znaleźć i podjąć wymarzoną pracę?

Możesz wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

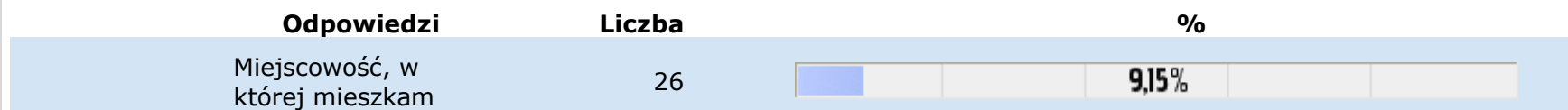

OBSZAR PARTNERSTWA:

7. Gdzie najbardziej chciał(a)byś w przyszłości pracować?

Proszę wskazać jedną odpowiedź.

Inna miejscowość w ramach obszaru partnerstwa

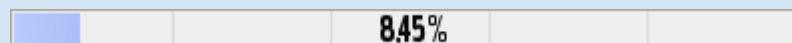
14

4,93%

Inna miejscowość poza obszarem partnerstwa, ale w województwie

24

8,45%

Miejscowość w innym województwie

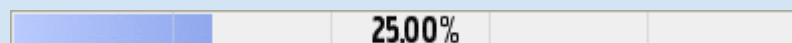
87

30,63%

Zagranica

71

25,00%

Nie zastanawiałam/em się

63

22,18%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

8. Gdzie najbardziej chciał(a)byś w przyszłości mieszkać?

Proszę wskazać jedną odpowiedź.

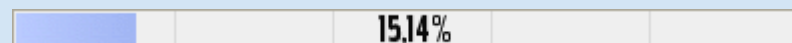
Odpowiedzi

Liczba

%

Miejscowość, w której mieszkam

43

15,14%

Inna miejscowość w ramach obszaru partnerstwa

15

5,28%

Inna miejscowość poza obszarem partnerstwa, ale w województwie

31

10,92%

Miejscowość w innym województwie	76		26,76%
Zagranica	66		23,24%
Nie zastanawiałam/em się	54		19,01%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

9. Jak oceniasz atrakcyjność poniższych miejsc pracy?

Proszę odnieść się do każdego wiersza wybierając w każdym wierszu jedną odpowiedź na skali:

	bardzo atrakcyjne	atrakcyjne	mało atrakcyjne	zupełnie nieatrakcyjne	Liczba R.
Własna działalność gospodarcza (pozarolnicza)	85 29,93%	106 37,32%	61 21,48%	33 11,62%	285 100%
Praca w firmie rodzinnej (poza rolnictwem)	61 21,48%	121 42,61%	70 24,65%	33 11,62%	285 100%
Praca w małej lub średniej firmie lokalnej	34 11,97%	117 41,20%	97 34,15%	37 13,03%	285 100%
Praca w dużej firmie (powyżej 250 pracowników)	53 18,66%	113 39,79%	73 25,70%	46 16,20%	285 100%

Praca w rodzinnym gospodarstwie rolnym	40 14,08%	54 19,01%	75 26,41%	116 40,85%	285 100%
Praca w zagranicznej firmie	115 40,49%	103 36,27%	46 16,20%	21 7,39%	285 100%
Praca w instytucji publicznej, w urzędzie	32 11,27%	82 28,87%	97 34,15%	74 26,06%	285 100%
Prowadzenie własnego gospodarstwa rolnego	35 12,32%	62 21,83%	65 22,89%	123 43,31%	285 100%
Prowadzenie domu - gospodarstwa domowego	37 13,03%	55 19,37%	95 33,45%	98 34,51%	285 100%
Telepraca, praca zdalna, wolny zawód (freelancer – praca bez etatu)	82 28,87%	105 36,97%	56 19,72%	42 14,79%	285 100%
Praca w organizacji społecznej (stowarzyszeniu, fundacji)	43 15,14%	92 32,39%	101 35,56%	49 17,25%	285 100%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

10. A jak oceniasz atrakcyjność pracy w poniższych sektorach/branżach?

Proszę

odnieść się do każdego wiersza wybierając w każdym wierszu jedną odpowiedź na skali:

	bardzo atrakcyjn e	atrakcyjn e	mało atrakcyjn e	zupełnie nieatrakcyjn e	Liczba R .
Praca w przemyśle	32 11,27%	90 31,69%	104 36,62%	58 20,42%	284 100%
W administracji państwowej, wymiarze sprawiedliwości, inst. publicznych, itp.	50 17,61%	83 29,23%	96 33,80%	55 19,37%	284 100%
Praca w admin. samorządowej (gmina, miasto, starostwo, urząd marszałkowski)	37 13,03%	73 25,70%	108 38,03%	66 23,24%	284 100%
Praca w sektorze pozarządowym (NGO), zw. zawodowe	27 9,51%	82 28,87%	109 38,38%	66 23,24%	284 100%
Praca w rolnictwie, ogrodnictwie	27 9,51%	61 21,48%	96 33,80%	100 35,21%	284 100%

Praca w branżach nowych technologii: IT, biotechnologii, itp.	84 29,58%	94 33,10%	69 24,30%	37 13,03%	284 100%
Praca w handlu	54 19,01%	106 37,32%	84 29,58%	40 14,08%	284 100%
Praca w kulturze i rozrywce	58 20,42%	110 38,73%	73 25,70%	43 15,14%	284 100%
Praca w rzemiośle, rękodzielnictwie	38 13,38%	71 25,00%	96 33,80%	79 27,82%	284 100%
Praca w budownictwie	35 12,32%	78 27,46%	79 27,82%	92 32,39%	284 100%
Praca w usługach: hotele, restauracje/kawiarnie catering, fryzjer, kosmetyczka	48 16,90%	78 27,46%	98 34,51%	60 21,13%	284 100%
Praca w sektorach/branżach tzw. eko-gospodarki, ochrony środowiska	26 9,15%	88 30,99%	99 34,86%	71 25,00%	284 100%
Praca w ochronie zdrowia, pomocy społecznej	53 18,66%	69 24,30%	83 29,23%	79 27,82%	284 100%

Praca w oświacie, szkolnictwie, wychowaniu	19 6,69%	63 22,18%	89 31,34%	113 39,79%	284 100%
Praca w nauce i technice	53 18,66%	85 29,93%	83 29,23%	63 22,18%	284 100%
Praca w transporcie, spedycji	32 11,27%	76 26,76%	99 34,86%	77 27,11%	284 100%
Praca gospodarce i usługach komunalnych i mieszkaniowych	23 8,10%	49 17,25%	102 35,92%	110 38,73%	284 100%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

11. Czy podjęłaś/podjąłeś już kiedykolwiek pracę, za którą otrzymałaś/eś wynagrodzenie?

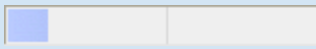

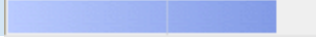
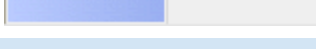
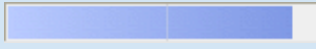
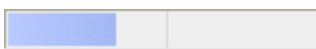

Proszę wskazać jedną odpowiedź.

Odpowiedzi	Liczba	%
Tak	201	70,77%
Nie	83	29,23%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

12. Jakiego typu to była praca?

Możesz wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Odpowiedzi	Liczba		%
Praca stała w pełnym wymiarze godzin	14		4,93%
Praca stała w niepełnym wymiarze godzin	23		8,10%
Praca sezonowa	96		33,80%
Praca dorywcza (w trakcie roku szkolnego)	56		19,72%
Praca dorywcza w okresie wolnym od nauki – np. w wakacje	102		35,92%
Staż/ praktyka	39		13,73%
Wolontariat	20		7,04%
Działalność na własny rachunek	30		10,56%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 201 / 70,77%

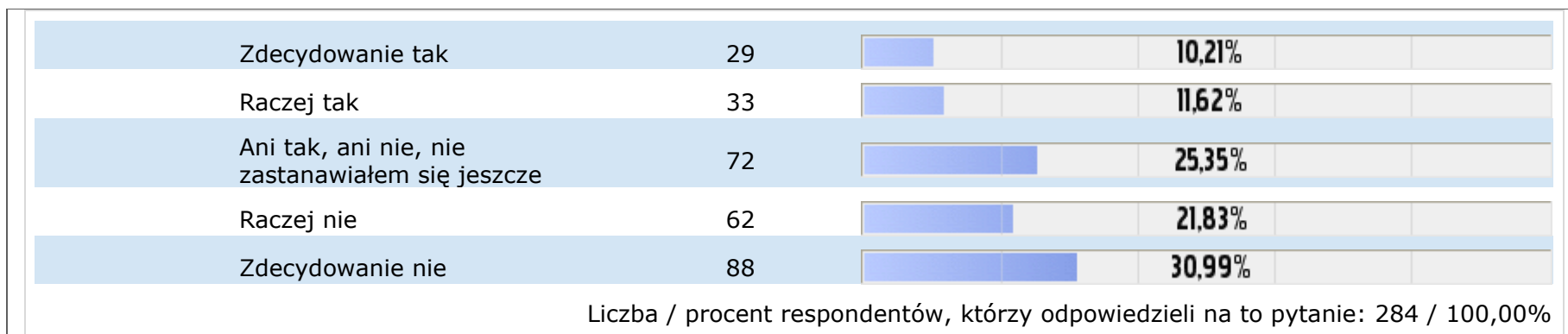
13. Czy rozważasz prowadzenie własnej działalności gospodarczej/gospodarstwa rolnego?

Proszę wskazać jedną odpowiedź.

Odpowiedzi

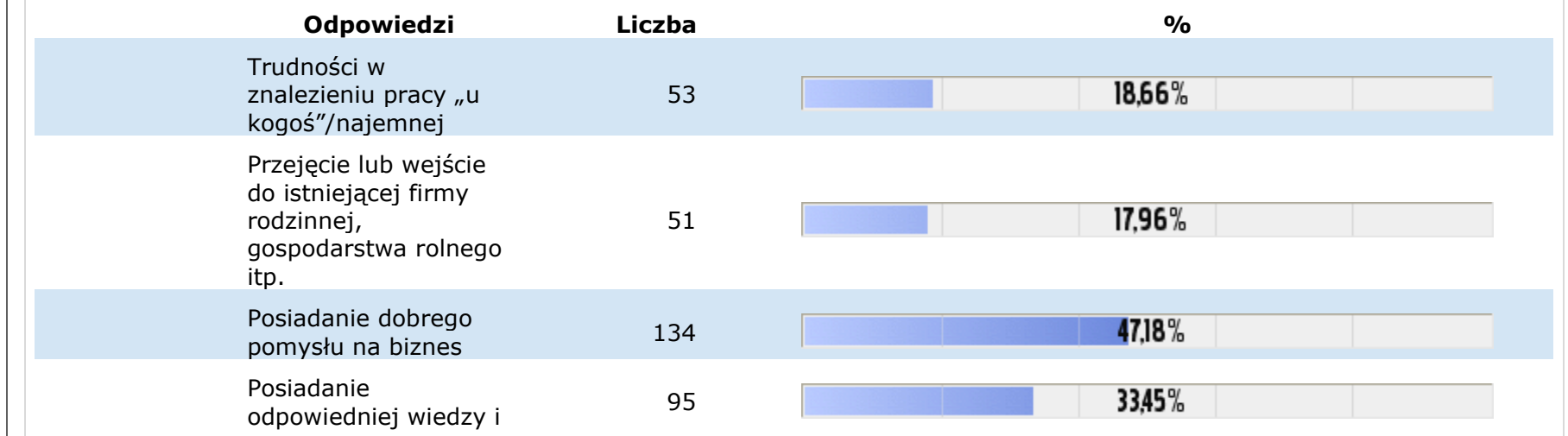
Liczba

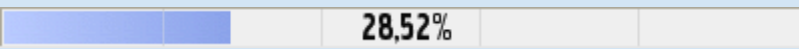
%

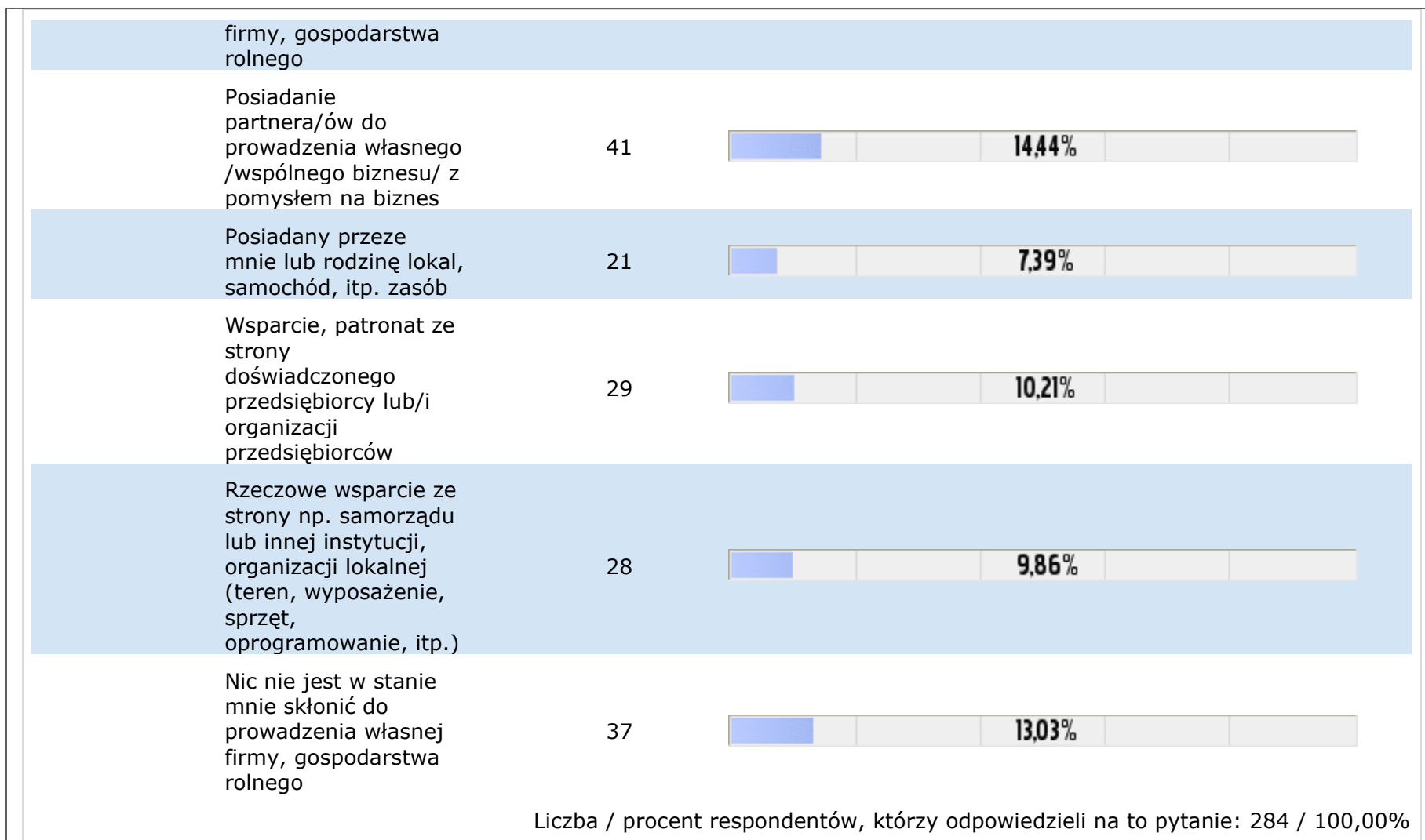

14. Co najbardziej mogłoby Ciebie skłonić i zmotywować do podjęcia własnej działalności gospodarczej, prowadzenia własnej firmy, gospodarstwa rolnego?

Proszę wskaż 3 najważniejsze powody/motywatory.

doświadczenia w zawodzie			
Posiadanie odpowiednich znajomości, kontaktów np. z potencjalnymi klientami, dostawcami	95		33,45%
Opanowanie, wzmocnienie odpowiednich predyspozycji i umiejętności	47		16,55%
Wsparcie instytucji działających na rzecz młodych przedsiębiorców i rolników	42		14,79%
Mała konkurencja w branży, która mnie interesuje	59		20,77%
Posiadanie odpowiednich środków finansowych „na start”	83		29,23%
Dotacje lub inna forma finansowego wsparcia na założenie firmy, gospodarstwa rolnego	50		17,61%
Niskie podatki i inne koszty prowadzenia	81		28,52%

15. Czy Twoja najbliższa rodzina (rodzice, rodzeństwo) prowadzi firmę rodzinną lub/i gospodarstwo rolne?

Można wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Odpowiedzi	Liczba	%
Tak - firmę	75	26,41%
Tak - gospodarstwo rolne	118	41,55%
Nie	105	36,97%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

16. Czy Twoja rodzina oczekuje, że podejmiesz pracę w firmie rodzinnej, gospodarstwie rolnym?

Proszę wskazać jedną odpowiedź.

Odpowiedzi	Liczba	%
Zdecydowanie tak	16	5,63%
Raczej tak	18	6,34%
Nie wiem	32	11,27%
Raczej nie	66	23,24%
Zdecydowanie nie	48	16,90%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 179 / 63,03%

17. Czy zamierzasz przejść lub pracować w Waszej firmie rodzinnej, gospodarstwie rolnym?

Proszę wskazać jedną odpowiedź.

Odpowiedzi	Liczba	%
Zdecydowanie tak	10	3,52%
Raczej tak	18	6,34%
Jeszcze nie wiem	41	14,44%
Raczej nie	49	17,25%
Zdecydowanie nie	62	21,83%

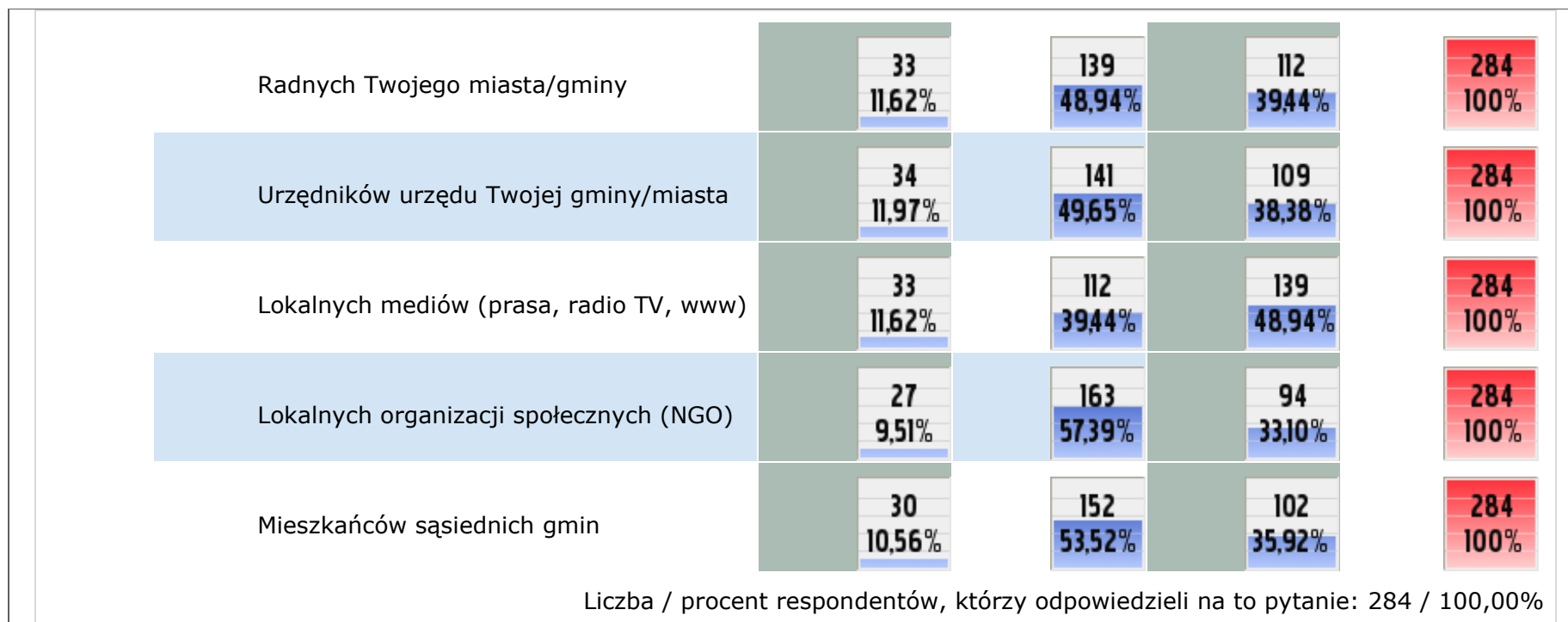
Liczba / procent respondentów którzy odpowiedzieli na to pytanie: 179 / 63,03%

18. Czy masz zaufanie do:

Proszę odnieść się do każdego wiersza wybierając w każdym wierszu jedną odpowiedź.

	ufam	nie wiem	nie ufam	Liczba R.
Rodziny	251 88,38%	22 7,75%	11 3,87%	284 100%
Bliskich sąsiadów i znajomych	129 45,42%	91 32,04%	64 22,54%	284 100%

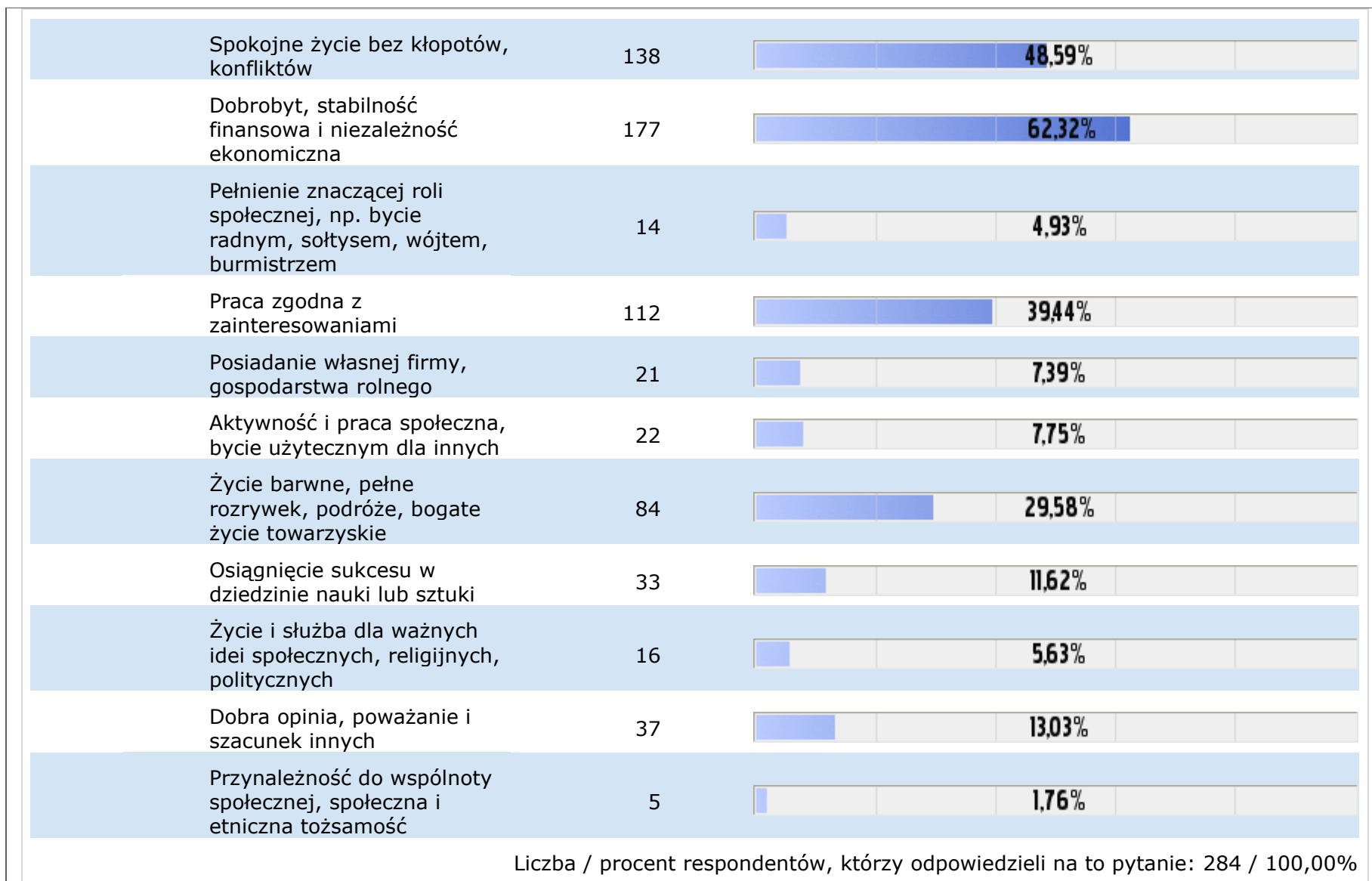
Osób, z którymi pracujesz/ uczysz się	118 41,55%	107 37,68%	59 20,77%	284 100%
Nauczycieli z Twojej szkoły	59 20,77%	117 41,20%	108 38,03%	284 100%
Doradców zawodowych	54 19,01%	136 47,89%	94 33,10%	284 100%
Kapłanów z Twojej parafii	55 19,37%	102 35,92%	127 44,72%	284 100%
Lokalnych społeczników (animatorów, liderów społ.)	26 9,15%	131 46,13%	127 44,72%	284 100%
Instytucji państwa, służb porządku publicznego (policja, sądy, prokuratura)	55 19,37%	99 34,86%	130 45,77%	284 100%
Lokalnych przedsiębiorców	46 16,20%	146 51,41%	92 32,39%	284 100%
Przedsiębiorców i firm zagranicznych	41 14,44%	158 55,63%	85 29,93%	284 100%
Twojego Wójta/Burmistrza	39 13,73%	141 49,65%	104 36,62%	284 100%

19. Które z poniższych aspektów życia są dla Ciebie szczególnie ważne?

Proszę wskazać 3 najważniejsze.

Odpowiedzi	Liczba	%
Rodzina, małżeństwo, dzieci	194	68,31%
Znajomi i przyjaciele	158	55,63%

METRYCZKA

20. Proszę zaznaczyć swoją płeć:

Odpowiedzi	Liczba	%
Kobieta	167	58,80%
Mężczyzna	117	41,20%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

21. Proszę określić miejsce stałego zamieszkania:

Odpowiedzi	Liczba	%
Miejscowość na terenie wiejskim na obszarze partnerstwa	127	44,72%
Miejscowość na terenie miejskim na obszarze partnerstwa	105	36,97%
Miejscowość poza obszarem partnerstwa	52	18,31%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

22. Proszę doprecyzuj - wpisz nazwę gminy - miejsce stałego zamieszkania:

Liczba	%
284	100,00%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

WYNIKI patrz EXCEL

23. Proszę określić sytuację zawodową matki:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Odpowiedzi	Liczba	%
Prowadzi własną firmę	23	8,10%
Jest pracownikiem (praca na etat)	147	51,76%
Pracuje bez etatu (wolny zawód, freelancer, umowa zlecenie/ dzieło)	21	7,39%
Pracuje dorywczo, sezonowo	17	5,99%
Prowadzi gospodarstwo rolne	46	16,20%
Prowadzi gospodarstwo domowe	46	16,20%
Jest bezrobotna - obecnie nie pracuje zarobkowo/zawodowo	17	5,99%
Jest rencistką	7	2,46%
Jest emerytką	8	2,82%
Nie jestem zorientowana/y	28	9,86%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

24. Proszę określić sytuację zawodową ojca:

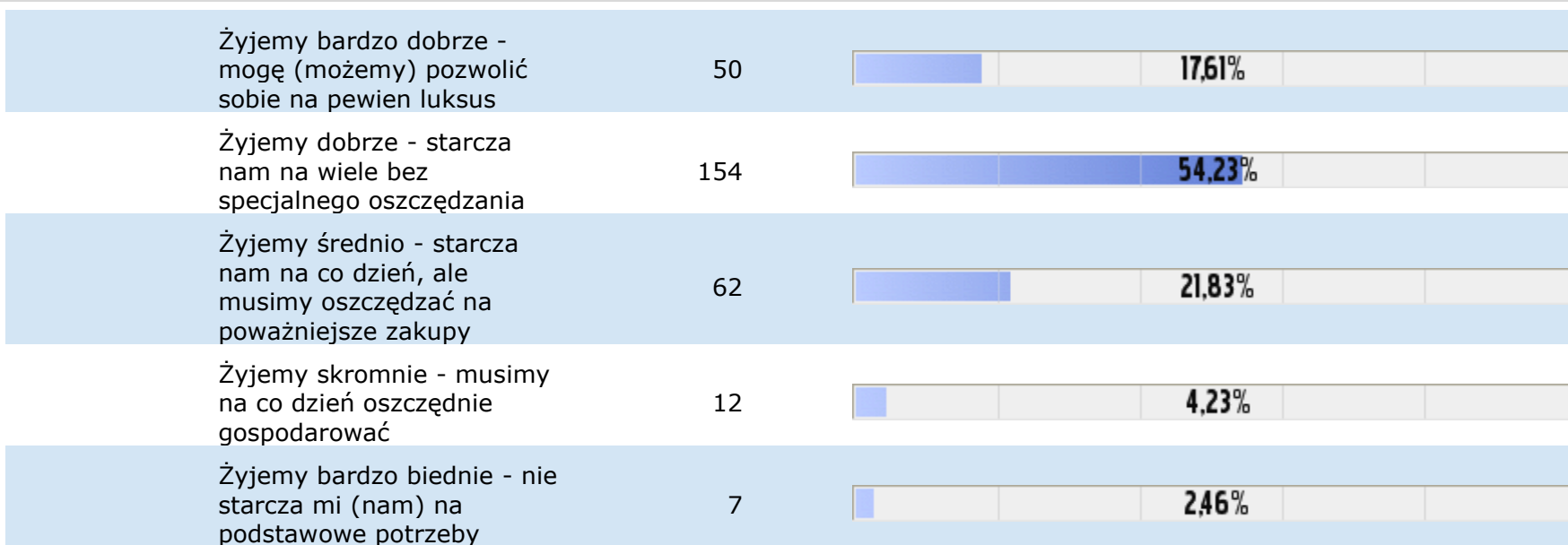
Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Odpowiedzi	Liczba	%
Prowadzi własną firmę	50	17,61%
Jest pracownikiem (praca na etat)	116	40,85%
Pracuje bez etatu (wolny zawód, freelancer, umowa zlecenie/ dzieło)	16	5,63%
Pracuje dorywczo, sezonowo	12	4,23%
Prowadzi gospodarstwo rolne	65	22,89%
Prowadzi gospodarstwo domowe	19	6,69%
Jest bezrobotny - obecnie nie pracuje zarobkowo/zawodowo	10	3,52%
Jest rencistą	9	3,17%
Jest emerytem	7	2,46%
Nie jestem zorientowana/y	49	17,25%

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

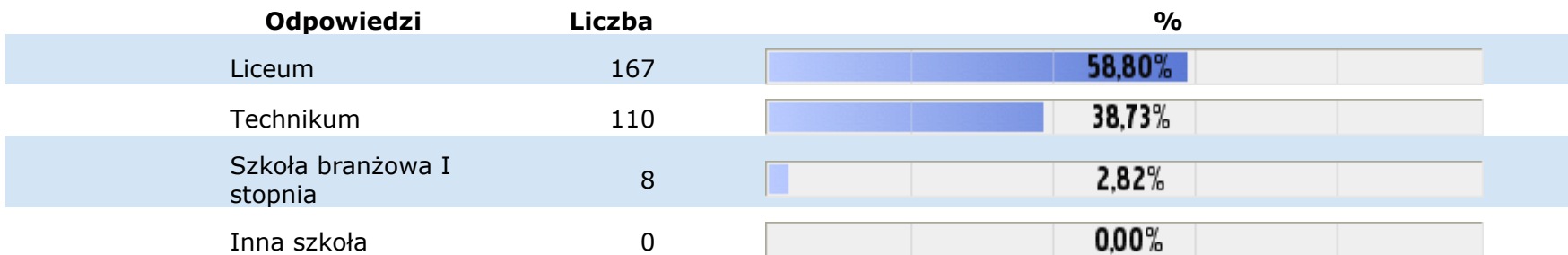
25. Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania w Twoim domu/ gospodarstwie domowym:

Odpowiedzi	Liczba	%
------------	--------	---

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

26. Proszę wskazać typ szkoły, do której uczęszczasz:

Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 284 / 100,00%

27. Proszę wpisać nazwę szkoły i miejscowość, w której się ona znajduje:

Liczba

%

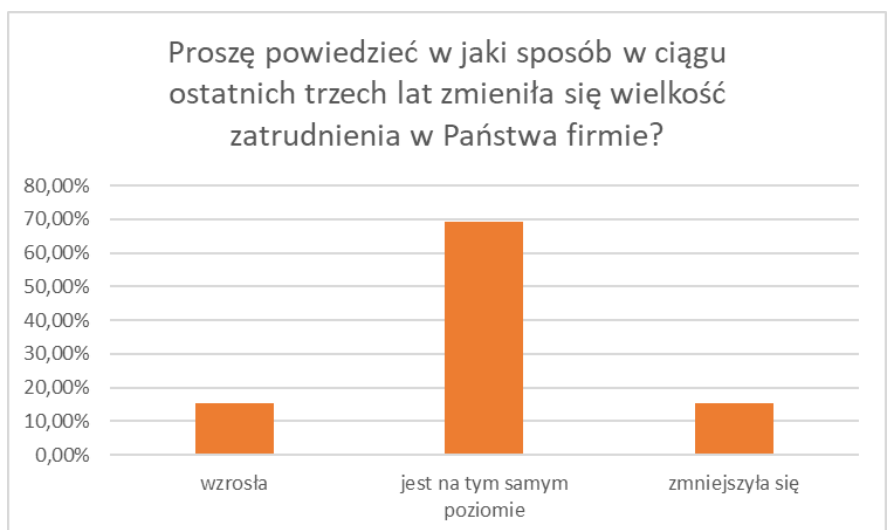
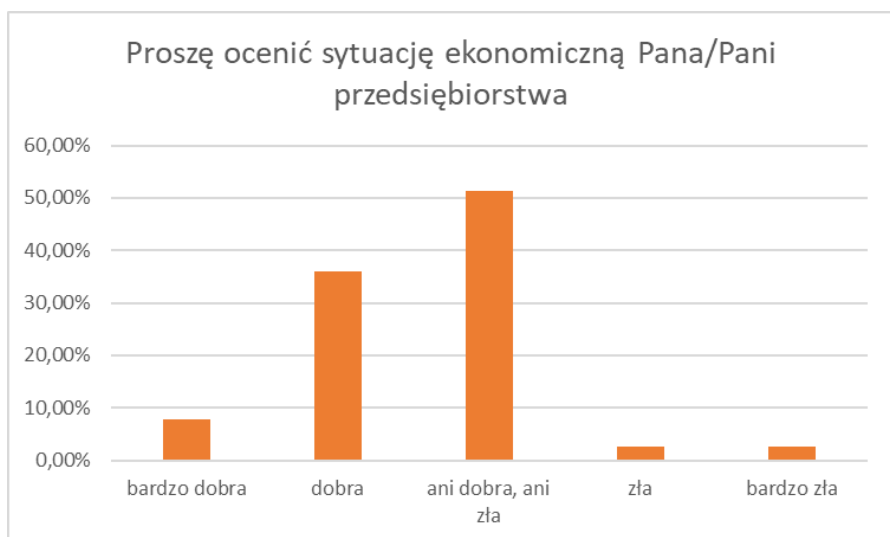
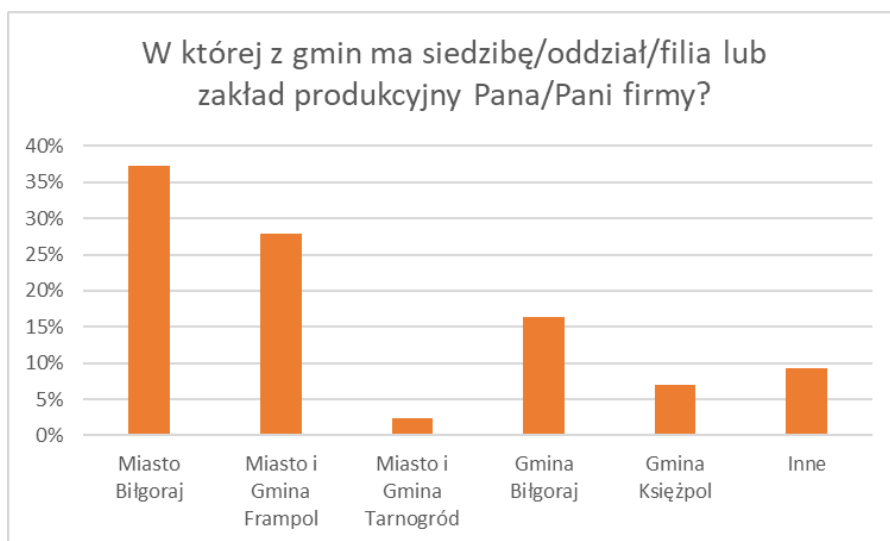
286

100.70%

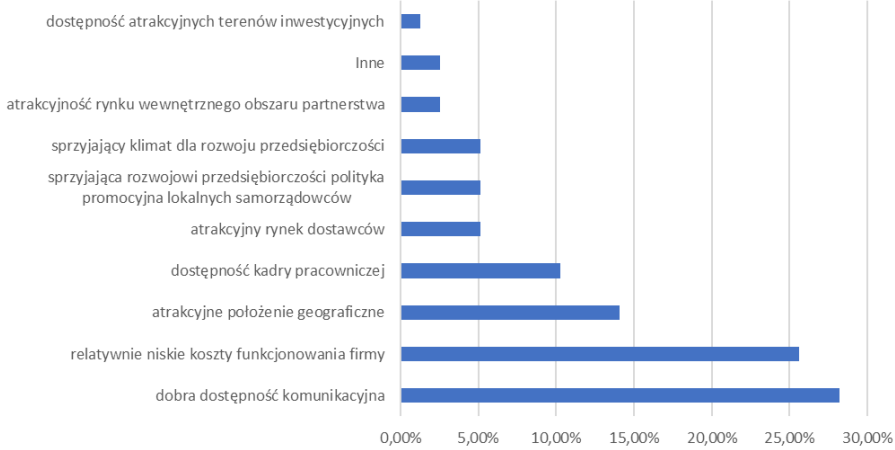
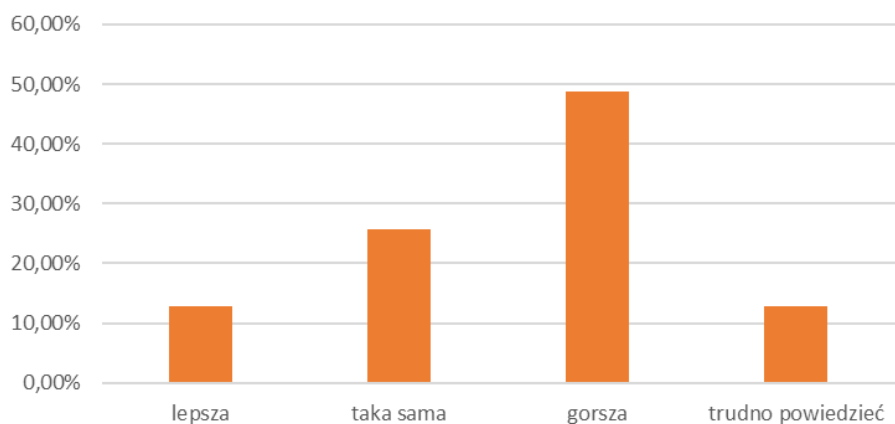
Liczba / procent respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie: 286 / 100,70%

WYNIKI patrz EXCEL

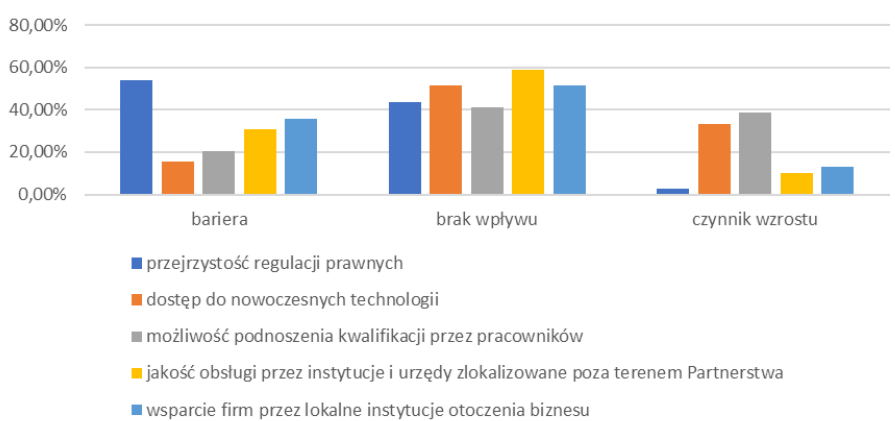
6.3. Ankieta badania przedsiębiorców – wyniki

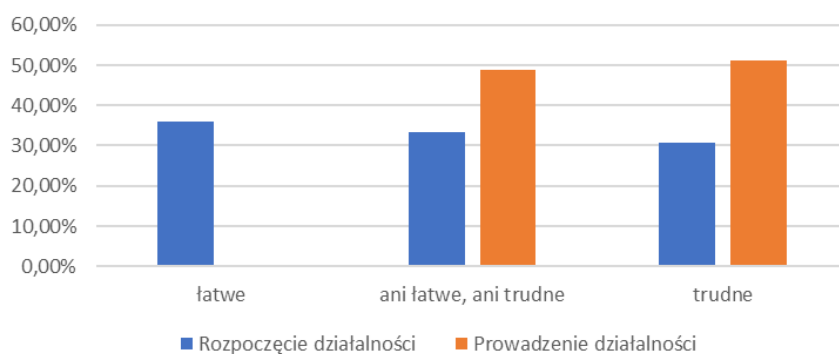
Proszę ocenić sytuację gospodarczą w porównaniu z jej stanem sprzed 3 lat

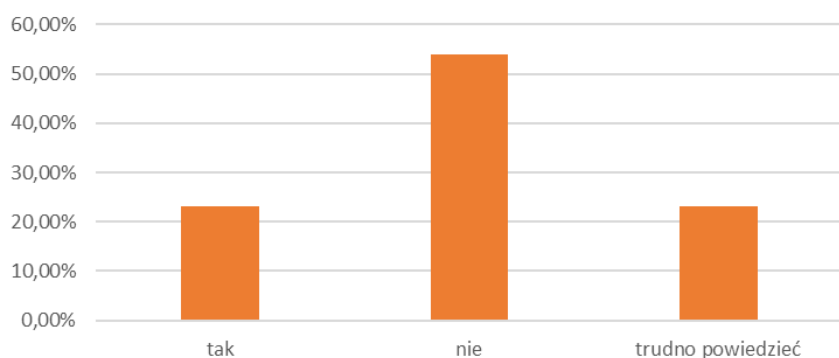
Proszę ocenić obecny wpływ różnych czynników na Państwa działalność

Czy według Państwa rozpoczęcie i prowadzenie działalności gospodarczej na terenie gmin Partnerstwa jest:

Czy w ramach prowadzonej działalności gospodarczej odczuwa Pan/Pani wsparcie ze strony samorządu lokalnego?

Jak ocenia Pan/Pani perspektywę najbliższych 2-3 lat w zakresie rozwoju firmy - Inwestycje

